

**İNSAN-I KÂMİL
VE
SIRLARI**

**KALEME ALAN
HC. DAVUD YILMAZ**

***İNSAN-I KÂMİL
VE
SIRLARI***

**KALEME ALAN
HC. DAVUD YILMAZ**

İÇİNDEKİLER

❖ Önsöz	- - - - -	VII
❖ H.C. Davud Yılmaz Efendi Hazretleri'nin Hayatı	- - - - -	IX

1. BÖLÜM:

H.C. DAVUD YILMAZ EFENDİ HAZRETLERİ'NİN SOHBETLERİNDEN:

• Seyyid Muhammed Nurül Arabî	- - - - -	1
• Melâmi İnsan-ı Kamilleri Nasıl Yetişir?	- - - - -	2
• İlim	- - - - -	4
• Melâmilerde Namaz	- - - - -	5
• Melâmîlerde kadın ve erkek	- - - - -	6
• Aşk Nedir?	- - - - -	7
• Hz. Muhammed (S.A.V.)	- - - - -	9
• Melâmîliğin Tarihsel Seyri	- - - - -	10
• Beka Makamları (1)	- - - - -	13
• İnsan-ı Kamil	- - - - -	20
• Melâmîlerin Zikri	- - - - -	20
• Beka Makamları (2)	- - - - -	21
• Hazretül Cem Salikinin Özellikleri	- - - - -	26
• Cemmül Cem Makamı	- - - - -	28
• Kur'an Ehli	- - - - -	31
• Lokman Hekim'in Oğluna Vasiyeti	- - - - -	34
• İman Üç Türüdür"	- - - - -	36
• Ef'al Makamına Nasıl Girilir?	- - - - -	36
• Hz. Musa'nın Cenabı Allah'a Münacatı	- - - - -	39
• Tevhidi Sıfat Makamı	- - - - -	42
• Tevhidi Zat Makamı	- - - - -	44
• Beka Makamları (3)	- - - - -	46
• Münafık Kimdir?	- - - - -	51
• Şirk Nedir?	- - - - -	52
• Vahiy ve İlham	- - - - -	53
• Tevhid	- - - - -	56
• Melâmîlikte hüccet	- - - - -	57
• Beka Makamları (4)	- - - - -	61

2. BÖLÜM:

MESLEK-İ RESUL OLAN MELÂMİLİK

• Melâmiliğin Tarihi Gelişimi	-	-	-	64
• Birinci Devre Melâmîleri	-	-	-	72
• Hamdûn Kassar Hazretleri'nin Hayatı	-	-	-	73
• Birinci Devre Melâmîlerinden	-	-	-	74
• İkinci Devre Melâmîleri	-	-	-	80
• Hacı Bayramı Veli'nin Hayatı	-	-	-	80
• İsmail Maşuki (Oğlan Şeyh)	-	-	-	82
• Sarı Abdullah Efendi	-	-	-	84
• İkinci Devre Melâmîlerinin Hizmetleri	-	-	-	85
• Üçüncü Devre Melâmîleri	-	-	-	86
• Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin Hayatı	-	-	-	87
○ Hz. Pir'in Özellikleri	-	-	-	98
○ Hz. Pir'in Külli ve Cüz'i İrade Tarifi	-	-	-	101
○ Hz. Pir'in Tevhid ve Şirk Anlayışı	-	-	-	103
○ Hz. Pir'in Eserleri Arasında Gezinti	-	-	-	106
○ Hz. Pir'in Halifeleri	-	-	-	114
○ Hz. Pir'in Şeceresi	-	-	-	115
○ Hz. Pir'in Eserleri Hakkında	-	-	-	116

3. BÖLÜM:

EVLYÂULLAHIN ESERLERİNDEN

• Üzerine Vacip Olmayıp da Hacca Giden Dervişin Halini ve Mazeretini Bildirir	-	-	-	119
• Kâbe Sur-i Bina-i Halil Hüda	-	-	-	122
• Risale-i Gavsîye - Abdülkadir Geylani Hazretleri	-	-	-	125
• Evliyâullahın Hikmetli Sözlerinden	-	-	-	134
• Hasan Gaybi Hazretleri'nin Nutku	-	-	-	136
• İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri'nin "Haza Kitab-un Necat" adlı eserinden	-	-	-	140
• Şeytanın Yedi Sualine Hz. Pir'in Cevabı	-	-	-	147
• Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin "Füsûs-ül Hikem" adlı eserinden (1)-	-	-	-	156
○ Kutsi Hadis	-	-	-	156
○ Davet ve İrşad	-	-	-	157
○ Mühdes	-	-	-	158
○ Cibril'in nüzulüne hacet neydi?	-	-	-	160
○ Ahlak	-	-	-	165
○ Ruh Hakkında	-	-	-	166
○ Âlemi Lâhut	-	-	-	167
○ Yükselme Mertebeleri	-	-	-	168
○ Bekabillâh	-	-	-	168
• Hazreti Mevlâna	-	-	-	171

○ Hz. Mevlâna'nın Eserlerinden Gönül Meyveleri	173
○ Mesnevi'den	177
○ Namaz (1)	178
○ Hac	179
○ İlim	180
○ Ahlak	181
○ Hayâ	181
○ Kaza	182
○ İlâhi Aşk	183
○ İhlâs	183
○ Takva	184
○ Hikmet	184
○ Ehli Hâl	185
○ Evliya Sohbeti	185
● Ehadiyet Makamı	187
● Zikir	191
● İman (1)	192
● Talib-i Hakk	192
● Aklın Mertebeleri	194
● Hacı Bektaşî Veli'nin Vasiyetnamesi'nden	195
● Nafîle İbadet	195
● Cem ve Fark	196
● Rûya	198
● Keramet	199
● Kâhin	200
● İnsan-ı Kâmil	200
● Âdem	202
● Hüccet-i İcazet	207
● Arifler anlar cahiller tanlar	208
● Rafızîlik	215
● Peygamberlere İnanmak	216
● "İslâmîyet Din ve Cihan Medeniyeti" isimli tefsir kitabından:	217
○ İskat (Devir)	220
○ Ölülere kırk mevlidi	220
○ Kuran-ı Kerim	221
○ Setir Avret	223
● Hazreti Ali (K.V)	225
○ Hz. Ali'ni "İlâhiname" adlı eserinden	225
● Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin "Füsûs-ül Hikem" adlı eserinden (2)	231
● Hakk-al Yakın Makamları	240
● Ashâb-ı Suffa	241
● Hakiki Fakirlerin Hali	243
● Dünya İçin İbadet Riyadır	246
● Miraç	250
● Ettehiyyatü	251
● Tevhid	253
● Haşr	254

• İman (2)	-	-	-	-	-	256
• İnsan Üç Türüdür	-	-	-	-	-	259
• Hz. Muhammed (SAV)	-	-	-	-	-	260
• Namaz (2)	-	-	-	-	-	263
❖ Sözlük ve Tanımlamalar	-	-	-	-	-	267

ÖNSÖZ

Ledün ilmîni yani kalp ilmîni, Allahu Teâlâ bazı kullarına makamlar tecellisi ile bahşetmiştir. Bu ilim, acaib ve karayib bir ilimdir ki, ancak ehadiseyir kullarından zuhur eder. Cenab-ı Hakk, ölçüye hesaba sığmayan, Melâmî can içinde vahdet sırrına erişen canları, âşıklerini, ilâhî aşkına “**ve mâ halaktül cinne vel’inse illâ li ya’büdün**” (Zariyat 56) ayeti kerimesi ile davet etmiştir. Bu ilâhî aşka dûçar olanlar, dünyaya “belî” dememişlerdir!..

Otuz üç sene, melâmete ermiş pir-i fânî evliyâullahın kitaplarını araştırdım. O kitaplarda gördüm ki; dünya gâilesinden, ancak Kur’an-ı Kerim’deki “Oku” emrine uyarak ehliyâullahın eserlerini elimden bırakmamakla kurtulabilirim.

Uzun yıllar insan-ı kâmillerin sohbetlerine devam ettim ve yüce Allah’ın lütfu keremiyle feyz aldım. Çok sevdiğim Melâmîlerin, gönüllerinin derinliklerinden zuhura gelen feyzlerinden içtim, içtim... Ne ben kandım, ne de; “**ve sekâhüm rabbühüm şarâben tâhûra**” şarabı tükendi.

Meşrebimi teyid için bu kez bana ilham ve feyz kapıları açıldı. Kaleme aldığım bu eserin adına nasıl bir isim vereyim diye düşünürken, ilham-ı Rabbanî tecelli etti. Bu eserin adının “**İnsan-ı Kâmil ve Sırları**” olmasının sırrı, gönüme izhar-ı tecellisinden doğmuş oldu...

Bu eser, taliplilerin Melâmîlik hususundaki müşküllerini hal edip, başka bir müşkül çözücü eser aramaya lüzum bırakmayacak şekilde hazırlanmıştır. Zamanın Melâmî Piri ve Kutb-ül Aktâb’ının eserleri, elde olan kitap ve risaleleri araştırılmış olup, Melâmî canlarına ve Melâmîliği araştırmak isteyen tüm “**La faile illâllah**”da nasibi olan ihvan-ı dine ışık tutacaktır.

Geliştirilmiş ikinci baskıyı hazırlamamızın sebebine gelince;

İlk baskının hazırlanışında her ne kadar itina göstermeye dikkat ettimse de; kitabı bilgisayara aktaranların ledün ilmîne aşına olmamalarından kaynaklanan birçok yerdeki imlâ bozuklukları ve ayeti kerimelerdeki yazım hataları, eserin içeriğinin anlaşılmasını çok güçleştirdiği için, geliştirilmiş ikinci baskının gerekli olduğu kanaatine vardım.

Ayrıca ikinci baskıda; konulara daha kolay ulaşılabilmesi amacıyla “İçindekiler” bölümü ile kelimelerin anlamlarının daha iyi anlaşılabilmesi için, bir de sözlük ekledik.

Okudukça, Allah sevgisini, gönlünüzde alevlenen ilâhî aşkı, yine Allahu Teâlâ'nın izni ile hissedecek, Melâmî zümresini bu aciz Davud'un neden canından daha çok sevdiğini, umut ederim bir nebze de olsa anlayacak ve “**aşkı da, âşıklığı da ancak ilahi aşk anlatabilir**” kanısına varacaksınız, inşallah-u Teâlâ...

H.C. Davud Yılmaz

DAVUD YILMAZ EFENDİ'NİN HAYATI

Davud Yılmaz Efendi, 1933 yılında, Bayburt İli'nin Kân Köyü, bugünkü adı ile Aslandede Köyü'nde, “Mededler” namı ile tanınmış bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi.

İlk islâmî eğitimini babası merhum Harun Efendi'den aldı. Daha sonra köy medresesinde Kuran-ı Kerim ilmi tahsil eden Davud Yılmaz Efendi'nin, çocukluk çağında başlayan ilim öğrenme aşkı, onu taassuba karşı tefsir ve tasavvuf ilimlerini öğrenmeye ve araştırmaya yöneltti.

Çocukluk yıllarında çiftçilik ile iştigal eden Davud Yılmaz Efendi, askerlik görevini sıhhiye çavuşu olarak ifa etti ve bir müddet İstanbul Darıca'daki özel bir şirkette sağlık memuru vekilliği yaptı. Müteakiben ticaret hayatına atıldı.

1968 yılında İzmir'e geldi. Bilahare Bayraklı semtine yerleşti. Allahu Teâlâ'nın ilmini öğrenme ve anlama tutkusu ve çocukluğundan beri gönlünde duyduğu ilâhî aşk, onu tasavvuf ilminde mahir Hasan Güler Efendi isminde bir mürşit ile tanıştırdı. Kendisinden uzun yıllar tasavvuf ilmi okudu ve ahzetti. Böylelikle melami neş'esine vasıl olan Davud Yılmaz Efendi, mürşidi Hasan Güler Efendi tarafından mezun kılındı ve halife tayin edildi.

Ancak, halife tayin edilmesine rağmen, vasıl olduğu Melâmîlik neş'esini, bir meslek olarak yürütebilmek için, Niyazi Mısri Hazretlerinin dediği gibi; dildeki davaya elde hüccet-i bürhan gerektiğini zevk eden Davud Yılmaz Efendi, ehliyetli bir insan-ı kâmil aramaya başladı.

Nihayet, İzmir'in Basmane semtinde bulunan Kerimağa Hanı'nın 22 no'lu odasında, Mahmud Saadettin Bilginer Efendi Hazretleri'nin halifesi, Ali Bozkurt Yılmaz Dalay Efendi Hazretleri ile karşılaştı. Bu karşılaşma, Davud Yılmaz Efendi'nin hayatının dönüm noktası oldu.

Davud Yılmaz Efendi, Ali Bozkurt Yılmaz Dalay Efendi'ye mülâki olup, yıllarca kendisinden feyz aldı. Sırrı kesret ve sırrı vahdeti zevk eden Davud Yılmaz Efendi'ye mürşidi Ali Bozkurt Yılmaz Dalay Efendi, Melâmîlerce, yani arifi billahlarca sırrı bilinen, hilâfet ve hüccet verdi. “Allahu Teala muinin olsun Davud evlâdım, âmin, âmin, âmin” diye buyurdular.

Davud Yılmaz Efendi'nin manevî şeceresi şöyledir: Muhammed Mustafa (S.A.V.) Efendimiz'in manada on yedinci torunu, yirminci asrın Melâmî piri ve Kutb-ul Aktabı **Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri**'nin mezun kılıp, hilâfet ve bir

de yazılı olarak vermiş olduğu **hüccet**; halifelerinden **Hulusi Maksud Efendi Hazretleri** ve andan **Hasan Lütfi Şuşut Efendi Hazretleri**, andan **Mahmut Saadettin Bilginer Efendi Hazretleri**, andan **Ali Ulvî Bozkurt Yılmaz Dalay Efendi Hazretleri** ve andan **Davud Yılmaz Efendi Hazretleri**'ne verilmiştir.

Hız. Pir'den gelen hilâfet ve hüccet zincirinin bugün **beşinci** halkasına nail olan Hacı Davud Yılmaz Efendi Hazretleri, melami insan-ı kâmilî olup, Melâmîlik mesleğini nasibi olanlara tevdi etmekte ve taliplileri onun manevî feyzinden istifade etmektedirler.

Davud Yılmaz Efendi Hazretleri'nin Manevî Şeceresi

Hacı Maksut Efendi Hazretleri

Mısır'dan gelip Rumeli'ye yerleşen Arap Hoca namı ile anılan veya "Noktacı Hoca" namı ile meşhur 3. devre Melâmîliğini yayan Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri ile kendisinin halifesi Şeyh Ahmet Safi Efendi vasıtası ile tanışmış, az zamanda Hız. Pir'in yüksek teveccühlerine mazhar olmuştur.

Pirimizin oğlu Şerif Efendi, damadı Abdürrahim Fedai Hazretleri'nden tevhid mertebelerini tamamlayarak **bizzat Seyyid Hazretleri'nden hilâfet almışlardır**. Bir süre primizin yanında kalan Maksut Efendi manevî mertebelerin en sonuna kadar yükselmiştir. İşte bu devirde Hulusi Lehçesi içinde birçok tasavvufî şiirler bulunan divanlarını yazmışlardır.

1229 yılında (1929) 6 Mayıs günü 78 yaşlarında İstanbul'da irtihali dar-ül beka eylemiştir. Kabirleri Topkapı Maltepe yolundaki Birinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da Fransız müstemlekesi Müslüman askerlerine ait anıt mezarın az ilerisinde solda set üzerindedir.

Hacı Maksut Efendi Hasan Lütfü Şuşut Hazretleri'ne bizzat, iki zata ise giyabi hilâfet vermişlerdir. Bunlardan Zonguldak İş Bankası veznedarı iken 1930 yılında vefat eden Hacı Cemal Bey ile 1938 yılında vefat etmiş olan Ankaralı Arabacı İsmail Ağa Gül adıyla tanınan zatlardır.

Hasan Lütfü Şuşut Efendi Hazretleri

Hulusi Maksut Efendi'nin halifesidir. 3. Devre Melâmîlerinden Hulusi Maksut Efendi daima oruç tutarmış. Bu hale çok dikkat eden halifesi ve aziz büyüğümüz Hasan Lütfü Şuşut kendilerine oruç tuttuğunu hatırlatınca " *Oğlum halk için tutuyorum*" demesi çok manidardır. Ve tüm asırlar boyu riyazatın değerini koruduğuna işarettir.

Mahmut Sadettin Bilginer Efendi Hazretleri

Hacı Bayram Veli Hazretleri'nden sonra son devre Melâmî piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin halifesi İmam ve Fatih müderrislerinden

Priştinalı Hacı Hulusi Maksut Efendinin dört evladından en küçüğü olan oğludur. 1909 da İstanbul'da doğmuştur.

Babası onu devam etmekte olduğu Davud Paşa sultanisinden alarak Fatih Medresesi'ne kaydettirmek istemiş fakat o yıl çıkan bir kanunla medreselerde öğrenim kaldırıldığından Tophane'deki Askeri sanayi mektebine tesviyeci olarak yazılmıştır.

Okulu 1928 yılında iyi derece ile tamamlayarak Ankara'da çalışmağa başlamıştır. 6 Mayıs 1929 yılında (Hicri 1347) zahiri ve batini ilim ve feyizlerini aldığı babasını kaybetmiştir. Sonra Mürşidi olan Hüseyin Şemsi Efendi'den tevhidin fena makamlarını, vefatı üzerine de değerli mutasavvıf Hasan Lütfü Şuşut Bey'den tekmili makamat eylemiştir.

1932 yılında devlet imtihanını kazanarak Almanya'ya gönderilmiştir. 1938 yılında ihtisasını tamamlayarak yurda Kimya mühendisi olarak dönmüştür ve 1946 yılında emekli olduğu Azot Sanayi'inde ve Sümerbank'ta çalışmıştır. Bugüne kadar, 10 kadar tasavvufi eser hazırlayıp sunmuştur.

Bozkurt Yılmaz Dalay Efendi Hazretleri

Doğum yeri İstanbul, babasının adı Yüzbaşı Ahmet Saib Efendi, meşrebi ise Kadiri olup, Askeriye barut depolarında memurluktan emeklidir. Mürşidi Melâmî mürşidine mülaki olup Melâmî neş'esini ahseden Bozkurt Bey, Mahmut Sadettin Bilginer Hazretleri'nin de teveccühünü kazanarak, Velâyeti Kübra'ya nail olduğunu işaret buyurmuşlardır.

Ve dahi Mürşidi Mahmut Sadettin Bilginer Hazretleri kendisine şöyle buyurmuştur; *"Üçüncü devre Melâmî Piri ve Gavs-ül azamı Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin esas tuttuğu, zahiren de ispatı olan hüccetini yazdım, buyur al. Allah muinin olsun"* Bozkurt Yılmaz Dalay da hüccetini alarak *"Sultanım, ben İzmir iline gitmek istiyorum"* der Mürşidi ona; *"Amma ayda bir olsa dahi Melâmî sohbetlerini ihmal etmeyin"* der ve yine *"Allah muinin olsun"* diye ekler. Ve Bozkurt Efendi İzmir'e gelir.

Kerim Ağa Han'ın ikinci katında 22 no'lu odayı kiralar ve lastik mühür yapma sanatını devam ettirir. İzmir'de 4,5 sene kalır.1985 yılında İstanbul'a gider ve İstanbul'da sanatına devam eder.

Daha sonra Manisa'da ikamet etmeye başlayan Bozkurt Yılmaz Dalay Hazretleri bu şehirde dar-ül bekaya intikal etmiştir.

Vela havle vela kuvvete illâ billahil aliyyül azim.

BİRİNCİ BÖLÜM:

HC. DAVUD YILMAZ EFENDİ HAZRETLERİ'NİN SOHBETLERİNDEN

Bismillahirrahmanirrahim

Allahümmerzuknel yakin velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azim.
Elhamdülillâhi rabbil âlemin, kul küllün min indillâh.

Hız. Muhammed Mustafa (SAV) Efendimizin mânâda on yedinci torunu, yirminci asrın piri **Seyyid Muhammed Nurül Arabi** Hazretleri, birçok Melâmî ekâbirleri tarafından yirminci asrın Kutb-ul Aktabı kabul edilmiştir. Bu zatı muhterem Arabistan'da doğmuş, Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, Hacı Bayramı Veli Hazretleri, Mevlâna Hazretleri gibi yetişmiş, yaşadığı çağın piri olmuştur.

Hız. Muhammed Mustafa (SAV)'in mânâda on yedinci torunu, yirminci asrın Melâmî piri, Seyyid Muhammed Nurül Arabi Hazretleri, Arabistan'da doğdu ancak Türkiye'de yaşadı ve bu ülkede Hakk'a yürüdü. Ve Türklerle oturdu, Türklerle kalktı. Birçok alevî dedesi, Hız. Pir'e biat etti, dedeliğini bırakıp, melâmet neş'esine vasıl oldu.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, Türklerden yüzlerce Melâmî insan-ı kâmilî yetiştirdi. Ve Kemalistlerin de bu melâmet havasında yaşadığı, Melâmîlerin sohbetlerinde geçer. Ayrıca Hız. Pir, nice asırlara daha damgasını vuracağını eserlerinde beyan etmiştir. Cenab-ı Hakk'ın her anda bir şende olduğunu, Melâmî zümresinin de, bugünün değil, "an"ın Âdem'i olmalarını buyurmuştur.

Üsküp ve İstanbul'da birçok insan irşad ettiğini eserlerinde vurgulamıştır. Seyyid, kendisinden sonra arkasında 68 tane Melâmîliğe ait kitap ve risale bırakmıştır. Bu kitaplar, bir Melâmî kâmilî bulup o zatı muhteremin işaretini ve gözetimini altında okunur ise, Melâmîlik ancak ilmen anlaşılabilir olur.

Bu kitapların içinde, "**Niyazi Mısri Divanı Şerhi**" Melâmîliğin anayasası ve felsefesidir. Niyazi Şerhi'nde; Resulullah Muhammed Mustafa (SAV) Efendimizin mânâda on yedinci torunu olduğunu belirten yirminci asrın piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, şerhin ön sözünde;" **Melâmîlerin ders kitabı bu Niyazi Şerhi'dir**" buyurmuşlardır.

Melâmî "İnsan-ı Kâmilleri" nasıl yetişir?

Efendim, Melâmî kâmilleri, dünyaya ehadiseyir olarak teşrif buyururlar. Lâkin daha anasından doğarken kâmil oldukları halde, kendilerinden daha evvel dünyaya gelen Melâmî kâmillerinin gözetiminde yetişir ve feyz alırlar. Yetiştikten sonra onlar, daha evvel yetişmiş kâmiller tarafından "insan-ı kâmil" olarak atanırlar.

İnsan-ı kâmil, güçsüz, kuvvetsiz, düşkün ve kendiliğinden hiçbir tasarrufu olmayan, rızkının dahi nerden geleceğini düşünmeyen, gök kubbe üzerine düşecek olsa hiçbir tedbire, hiçbir çabaya başvurmayan bir zattır.

İnsan-ı kâmillik bir Allah vergisidir. İster Türk olsun, ister Arap olsun, isterse seyyid olsun neliksiz, niteliksiz ehadiseyir olanlar, Melâmî insan-ı kâmil olur. Ehadiseyir olmayanlar ise, ancak ilim mürşidi olurlar.

Ehadiseyir olan, bir elif harfi dahi bilmese, onun konuştukları Kur'an tercümesidir. Ve o zat, Beni İsrail peygamberleri gibidir. Daha derin sözler vardır ama konuşması memnudur. Bu ehline malûmdur, efendim. Bu hususta kamu pirlerin zevki birleşmiştir. Lâkin bunu anlayabilmek için de, ancak ehadiseyir olmak gerektir.

Bu ehadiseyir Melâmî insan-ı kâmillerini ehli olanlar nasıl tanırlar? Hz. Muhammed Mustafa (SAV); "**Rahman'ın kokusu Yemen'den geliyor**" buyurmuştur. Süleyman Çelebi Hazretleri'nin Mevlid-i Şerif'inde: "**Mis gibi kokusu canlarda tüter**" dediği de, işte o Rahman'ın kokusudur. Ve onlar mis gibi kokarlar. Melâmî insan-ı kâmilinden de o mis gibi koku zuhur eder. Ancak o kokuyu duyacak burun nerede?

Gelin şimdi de, bu mis gibi kokuyu duyacak burnu arayalım: Bu kokuyu ancak Cenab-ı Hakk kimin burnunu açmış ise o duyar. Yine Niyazi Şerhi'nde; "**Gerçi her köşede mürşidim diyen çok durur, velâkin binde birinin feyzi yok durur.**" buyrulmaktadır.

"**Delillik davasında bulunan çoktur, lâkin yolu bilir delil bulunmaz**" diyen Hz. Pir, Melâmîlik hakkında ise şöyle buyuruyor; "**Melâmîlik çok asandır, çok kestirmedir, lâkin sohbet edecek yârân bulunmaz. Bir bu zorluğu vardır.**"

Bir insan düşünelim; dünyayı bilse, ahireti bilse ve dünyadaki bütün maddelerin neye yaradığını bilse ve onlardan haber verse, havada uçsa, su üzerinde yürüse, bir anda Türkiye'den Beytullah'a gitse, yine de ona "Melâmî" demezler. Melâmî insan-ı kâmil, Beni İsrail peygamberleri gibidir. Arifler ve evliyalar, bu zatı muhteremlerdendir. Bunlar ancak ehline malûmdur.

İlim:

Yirmici asrın piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri: "**Bu devir, kerameti i kevniye devri değil, kerameti ilmiye devridir**" demiştir. Melâmîler her şeyi yerinde gördükleri için ilme değer verir. Amma her şey, her ilim yerinde güzeldir. İlimle fenafillâh kapısından içeri hiçbir kimse geçemediği gibi bekâbillâh kapısından hiç geçemez. Ve buna imkân yoktur, ehline malûmdur.

Bu insanlar bildiğinin âlimi, bilmediğinin cahilidir. Onun için Resulullah (SAV) buyurmuştur ki; " Mü'min erkek ve mü'mine kadına beşikten mezara kadar ilim öğrenmek farz-ı ayndır. "**Ub'lübül ilme velev bissin**" Yani zahiri manada ilim Çin'de

ise de gidiniz alınız. "Bissin" sözcüğünün batını manasında "sin", sine demektir ki, bu da insan-ı kâmilin sinesine işaretler. Sana yararlı olan ilim de, insan-ı kâmilin sinesinden aldığı ilimdir.

Bu ilim kitapsız, kalemsiz, okulsuz okunur. Nasıl mı? Bir insan-ı kâmil yüzünden, gözünden okunur. Buna **Vehbi ilim** derler.

Hiz. Ali Kerremallahu Veche buyurmuştur ki: "**El ilm-ü noktâtün kesseret-ül cahilün - İlim bir nokta, cahiller onu çoğalttı.**" Hiz. Pir Niyazi Şerhi'nde; "**Hakk Teâla'nın esrarı Kutb-u ilâhîde, Kutb-u ilâhînin esrarı Kur'an-ı kerimde, Kur'an-ı Kerim'in esrarı Fatîha'da, Fatîhanın esrarı bismillâhta, bismillâhın esrarı bismillâhın ba-sında.**" buyurmaktadır.

Bundan ileri daha söz vardır, lâkin ifşası memnudur. Mevlâna Hazretleri'nin "Mesnevî"sinde dediği gibi; "**Asıl söylemek istediklerim söyleyemediklerimdir.**"

Melâmîler, cumhuriyeti ve lâikliği savunurlar. Taassubu kabul etmezler. Melâmîler, kalıplaşmış adetleri sevmezler, Onlar, günün hatta "an" içinde "an"ın Âdem'idirler. Melâmîler, devletin yani Türkiye Cumhuriyeti'nin bekasına dua ederler ve dünyanın kurbunun Türkiye Cumhuriyeti'nin eline geçeceğine inanırlar.

Asker olarak, millet olarak Türkler, Hiz. Muhammed (S.A.V)'in hadisi şerifine mazhar olmuşlar, tarih boyu zaferden zaferine koşmuşlardır. İşte Fatihler, işte Mehmetçikler, işte aziz Mustafa Kemal Atatürk!..

Melâmîler iyi taraflarını gizler, kötü tarafları ile görünürler. Melâmî zümresinin zikri, peygamberlerin zikri gibidir. Tarikatçıların, şariatçıların zikri gibi değildir. Melâmîler taklitten kaçınırlar.

Melâmîlerde namaz:

Bu hususta bazı Melâmî nasipsizleri derler ki; "Biz daimi namazdayız, artık beş vakit namaza ne lüzum var". Abdest almazlar, namaz da kılmazlar. Beş vakit namazı inkâr eder ve kendileri kılmadıkları gibi, kendi meşreplerine uygun kimseleri de islâmdan uzaklaştırmaya sebep olurlar.

Hakikî Melâmîler ise; ayaklarını abdestsiz yere basmadıkları gibi, beş vakit namazlarını da kılmaya say ederler.

Devamlı namaz kılmak istiyorsan, devamlı namaz (**Elleziynehum 'ala salatihim daimune**) (Mearic 23) ayeti celilesindeki sırrı araştı. Bu sırta ancak bir ehadiseyir insan-ı kâmil ile vasil olunur. Bu asrın velisi kıblegâhdır. Hakk kıblesi onunla bulunur.

Resulullah'ın buyurduğu; "Benim gözyadınlığım namaz" ise; fenâ-i tammadır. "Ya Ali, Sen rabbini görüyor musun?" sualine; Hakk kıblesine dönen Hiz. Ali (K.V); "**Ben görmediğim Rabbe ibadet etmem**" diye buyurmuştur.

Melâmîlerde kadın ve erkek:

Muhammedî Melâmîlerde haremlik, selâmlık ya da tesettür önemsizdir. Bu nasıl olur dersiniz, O yüce insanlık mertebesine ulaşanların ahvalleri şöyledir; Onlar nefislerini terk etmişlerdir ve terki de terk etmişlerdir. Allahü Teâlâ onların nefislerini “nefs-i küll” etmiştir. Bu mertebeye ulaşmayanlara ise, Melâmîlerin sözü yoktur.

Hz. Mevlâna Mesnevî’sinde "**Kadınla erkeğin ne farkı vardır, kadına hilâfet dahi verilebilir. Kadın kötülük yapacaksa yapacaktır**" buyurmaktadır.

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri de Füsüs’unda beyan eder ki; "**Ben talebeliğimde hanımların sohbetlerine gittim ve onların derslerini dinledim. Onlardan feyz aldım, lâkin hanımların tükallibi ricâlüllâh iledir.**" Burada ham ervah olanlar taaccup edeceklerdir. Velâkin arifin sözünü arifler anlar. Resulü Ekrem (SAV) "**Emlem yazık lem yarif**" buyurmuşlardır. Tatmayan bilmez.

Bu konu hakkında Melâmîler şöyle derler; "**İnsan-ı kâmilin talebesi muztar olsa dahi, o salık için Allah’tan bir dilek dilemez. Çünkü onlar, ilâhî dilekte kaybolmuşlardır. Onların Allahü Teâlâ’dan hiçbir istekleri kalmamıştır. Ellerini kaldırıp dua etmeye, Allah’tan bir dilek dilemeye mecalleri dahi yoktur.**"

Melâmî kâmilleri bu cihanda abes bir şey görmezler. Abes bir şey görene de içlerinden, "**Bu daha şirk ehlidir**" derler." En büyük günah şirkdir" derler. Şirkten kurtarmak için, Yunus Emre Hazretleri, İbrahim Edhem Hazretleri yıllarca odun çekmişlerdir.

Aşk nedir?

Aşkın kitabı yoktur. Dünya kurulduğu zamandan beri aşkı kimse tarif edememiştir. Yalnız; "**Aşkı yine aşk bilir**" demişlerdir. Mevlâna Hazretleri’nin buyurduğu gibi; "**Aşkın yanında akıl, çamura batmış eşek gibidir.**"

Büyük mutasavvıf Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, aşkı üç safhada anlatmıştır. Bir mecazî aşk, iki ruhani aşk, üçüncüsü ise ilâhî aşktır. **Mecazî aşk**, köşeyi dönmekle ve nikâh dairesinde biter. **Ruhanî aşk** ise, ruhbanların aşkı gibidir. Üçüncüsü **ilâhî aşktır** ki, ilâhî aşk peygamberlerin aşkı gibidir.

İlâhî aşkın katresini, yerler, gökler kaldıramadılar ve kabul etmeye tâkat getiremediler. İlâhî aşkı kalem yazamadı yarıldı, iki parça oldu. İlâhî aşk, elden ele dilden dile, pirden pire gelmektedir. İlâhî aşkın menbai, deposu, fıçısı asrın pirdir. Asrın pirini Melâmî zümresi bilir. Lâkin bu ilâhî aşk da, âşık ile maşuk arasında perdedir.

Eşrefoğlu Rumî Hazretleri ise şöyle feryat etmektedir; "**Ya Rabb, seni sevmekten kendimi unuttum, gecem gündüzüm birbirine karıştı hayrete düştüm. Yerde miyim, gökte miyim bilmiyorum, aç sana gelen hacet kapılarını biçare âşıklarının. Hepsi senin siyah zülfüne asılmış “mutu kable ente mutu” sırrına mazhar olmak için el çırpmakta ve cemâlini görmek için, bin kere dahi ölmeye can atmaktadırlar.**"

Aşkın gamını çekemedi dağlar ve taşlar. Aşkın gamını çekemeyen ise; o, mânâda hayvandır. Eğer Âdem isen Kâbe’yi tavaf eyle. Bâtınından yürü var zata

azimet eyle. Kâbe'den gazez Hakk'tır. **Kâmilin kalbine gir, Hakk ile sohbet eyle.** Hakk Teâlâ bir zerreye hidayet eylese hakir iken, aziz olur.

Eşrefoğlu Rumî; "Aşk ile bir nefesi, vermem aşksızın bin yılına." buyurmuştur. Yani cezbe-i Hakk'tan bir cezbe, ins ve cinnin amel ve taatına bedeldir. Ve Hakk velilerinin nefesleri, zikir ve ibadettir. **Mürşide tabi olmayanların ekserisi mecnundur.**

Bu aşkı ilâhî, kuvvet ve saltanatla, altın ve gümüşle elde edilen değildir. Bu her cana nasip olmaz. Melâmîlerden zuhura gelen iradesizliği mazur tut. Kudret-i ilâhîde arif kendisini yoktan bir zerre bildi. Mürşidin lütfu, kahrı, kelâmı dahi lütuftur.

Bazı Melâmîler dinledim, bizde "hâl" vardır dediler. Hâlin de Allah ile kul arasında perde olduğunu bilemediler. Zakire mezkûr galip gelir. İşte bu hâldir. Derler ki; "Bu da "O" değil midir?" Ancak "O", O'dur.

Hz. Muhammed Mustafa (SAV):

Yazıcıoğlu Muhammed Hazretleri "Muhammediye" sinde şöyle buyurmuştur;

***Ledünni ilmîne kim bulduysa yol
Pes amennâ ve seddekna dedi ol
Ol bildi Mustafa'nın şeriatını
Gel gör ki, Mustafa'nın şeriatı ne?***

Muhammed Mustafa (SAV); Milâdî 571 Nisan ayının yirmisinde dünyaya teşrif buyurmuşlardır. 63 sene yaşamıştır. Peygamber olduk da 13 yıl, Mekke-i Mükerrerme'de kaldı. Hicret edip varıp 10 yıl, Medine de kaldı. Miracı nebi vaki oldukta 51 yaşında ve 9 aylıktı. Hicretin ikinci yılında emr-i Hakk ile kible, Mekke-i Mükerrerme'de Beytullah oldu.

Ve nübüvvetinde 30 bin mucize vâki oldu. Resulullah (S.A.V) 28 kez kaza etmiştir. Ve 9 kez küffar ile kıtal etmiştir. Resulullah 35 kere miraç etmiştir. 34'ü ruhanî, biri cismanî olarak vaki olmuştur. Milâdî 634 tarihinde dâr-ül bekaya intikal eden bu yüce ilâhî nurdan, ne yazık ki insanoğlu lâyıkiyla faydalanmasını bilememiştir.

Peygamberlerin evveli Hz. Âdem, sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa (SAV) Efendimizdir. İkisi arasında ne kadar peygamber geldi ve geçti ise, bu peygamberlerin hepsi de haktır ve gerçektir. Velâkin her peygamberin bir makamı vardır:

Hz. İsa'nın **makamı cem**, Hz. Musa'nın makamı **hazretül cem**, Hz. Davud (A.S.)'in makamı **cemmülcem**, Hz. Muhammed (S.A.V)'in makamı ise **ehadiyet-ül ayndır.**

Bu makamları ancak ümmül kitaba vasıl olan Melâmîler bilir. Melâmî olmayan, melâmete varmayan bilmez. Makamların keyfiyetini bilmedikleri için, peygamberlerin de, kutsal kitapların da kıymetini sadece ilim gözüyle bilirler. Hz. Muhammed Mustafa

(SAV)'in niteliği nasıl tanımlanabilir? Hz. Muhammed'in niteliği ancak bir ehadiseyir Melâmî kâmilî ile bilinir.

Melâmîliğin Tarihsel Seyri:

Melâmîlerin birinci piri sayılan Hacı Kassar-ı Veli Hazretleri, 884–885 yıllarında doğmuştur. Melâmîlerin birinci piri ve Kutb-ul Aktab'ıdır.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî Hazretleri ise, 30 Eylül 1207 tarihinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Muhammed'dir. Mevlâna Hazretleri, 18 Aralık 1273 tarihinde Konya'da Hakk'a yürümüştür. İlk devre Melâmîleri, Mevlâna ile tarihe gömülür. Eserleri, menkıbeleri dilden dile gezer, yaşantıları örnek alınır.

Melâmîlerin ikinci piri Hacı Bayramı Veli Hazretleri, 1352 tarihinde Ankara'nın Solfasol köyünde doğmuştur, 77 yaşında iken 1429 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Türbesi Ankara'dadır.

Kuru bilgiler, insanı insan yapmaz. Bilgi insanı daha egoist yapar. Aşka ve cezbeyle inanmak lâzımdır. Vahdeti vücut görüş ve inanışına inanmak lâzımdır. İblisten bilgili kim olabilir? Bilgisi ile Âdem'e secde etmedi, bilgisi ile boynuna lânet halkası geçti. Bilgi; ancak vahdet-i vücut tevhid ilmidir. ***En iyi öğretmen, vahdeti vücudu en iyi anlatandır.***

Melâmet hırkasını giyen, dünyadan da ukbadan da geçer, Hakk ile Hakk olur. Dünyadan geçen ne sultana kul olur, ne kuvvete!.. Hakk'tan gayri dinleyecek, görülecek kimse kalmaz. O vakit hükümdar, vezir değerini yitirir. Ukbadan geçen ise, ne hocaya önem verir, ne onun sözlerine...

***Her zerre bir ayet
Her olay bir ayettir...***

Ey Allahın kulu! Şimdi hac zamanı geldi, buluğa erdin. Artık islâmın beş şartından olan şartları yerine getir. Hac seferini yerine getir. Demir çarık demir çorap giy de, bir insan-ı kâmil ara.

(Vel'asri innel insane lefi hüsrin) Bu ayeti kerime hakkında Resulü Ekrem (SAV) buyurmuştur ki; ***"Sadece bu Vel'asri ayeti, müşkülleri hal etmeğe yeterdi."*** Bu ayet asrın velisini tanımayanlar için bir ibret tablosudur.

Biz kime ne diyebiliriz! Cenab-ı Hakk, ezelde olacak olanı takdir etmiştir. Bizler ancak o takdirin mazharlarıyız. Allahu Teâlâ'yı sevemiyorsan, onun veliyullah olan dostlarını sev ki, sen de saadete eresin.

Bu kelâmlar Hakk'ın kudret kaleminden yazılırken, bende dinliyor ve taaccup ediyordum. Nasıl da kendinden kendine hayat kurtarıcı izzet ikramlarda bulunuyorsun sevdiklerine ey yüce Allah'ım!..

Ya Rabbi, seni sevenler bir ehadiseyir insan-ı kâmil ile sevdi. Sana erenler de onunla erdi. Ya Allah, çünkü sen "O"sun. O da senden başkası değil. Ancak kalpleri mühürlü, kulakları sağır, gözleri kör olanlar senin sözlerini işitmediler.

Ey gönlümün sultanı, hâlbuki sen beni bahane etmiş, bu kürsüden konuşan yüceler yücesi azimüşşan değil misin?

Sende insaf, sende merhamet var ise, kendine acı Ey Münafakih! Allah'ın aşkına tutulmuş âşıklar, senin sözünü bir nebze sem'ine güç etmezler.

Çünkü âşıklar, insan-ı kâmil bulmuşlardır. Tevhid ilminin, insan-ı kâmil yüzünden, gözünden okunacağı idraki içindedirler. İnsan-ı kâmilin bir kere bir salike nazarının, Mescid-i Nebevî'de kırk sene ibadetten hayırlı olduğunun zevkine varmışlardır.

Benim iki gözümün nuru, yirminci asrın Melâmî Kutb-ul Aktabı Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri; "**Tevhidi ef'al saliki ayağını yere basmasın benim yüzüme bassın**" "Aşığın küfrü dahi iman durur" demiyor mu?

Ben makam eriyim, "**Errahmanirrahim**" in delili değil, medlülü önemlidir. Şimdi "o medlülüm" desem ne çıkar? Yine benden de diyen "O" değil mi?

Melâmî kılığında niceler gördüm ki, gözlerine girsen bile yine seni tanımıyorlar, ilimde "Şam arpalık, Mısır buğdaylık" demenin sarhoşluğu içinde, debelenip duruyorlardı. İşte ben canlı Kur'an'ım ve ben o Kur'an'ın bendesiyim. Hz. Pir; "Her olay bir ayettir, her zerre bir ayettir" demiyor mu? Var git Kur'an'dan dem vurma ki, Kur'an zat-ı ilâhîdir.

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri "**Bir vaiz ki, okuduğu ayetin hangi makama geldiğini bilmez, işte o vaizi zamanın padişahının kürsiden kılınc ile indirmesi evlâdır.**" buyurmuştur. Erenler buyruğu sen kendi nefsini bırakmış, başkasına cihat ilân ediyorsun. Cihad ona derler ki, ef'al, sıfat ve zat Hakk'ın olduğunun zevkine eresin.

Sözden elini çek anasının dinini sanat serdeden zahid! Ben makam eriyim, sırat-ı müstakimim, (**Feeynema tüvellü fesemme vechullah**) (Bakara 115) ayeti kerimesinin manası hayatımı kapsamış, (**İllel mevcude illâ ene**); O zahir oldu, sözün hükmü kalmadı. (**Şehidallahü ennehü lâ ilâhe illâ hû**) (Âl-i İmran 18); Hakk kendi kendine şehadet eder. Artık muhtar Odur ki, hiç kimse Onun yanında söz sahibi değildir. Leâl yüzlü sultan buyurmuştur ki; "Ahmağı yar eyleyen ahmak olur.

Beka Makamları (1) :

Ey leâl yüzlü sultan! Sen azimüşşan aşikâr oldun, **emir âlemi** başladı. Senin emrine uymayana biz ne diyebiliriz ki, mezardaki ölüler söz sahibi olabilir mi! Ya bu konuşan bu ilim sahipleri nedir? Münafakih ise mülhid, artık sensiz "ben" diyen de zındıktır.

Seni ancak makam üzere temaşa edenler tanıdılar ve seni tanıyanların bu âlemde limesi bile kalmamıştır... Cem makamı söz makamı değil, özdür. Biz nasıl dua ederiz, azimüşşan işini bilmez mi ki!..

Demek ki sen hâlâ Rabbini hayalinde arıyorsun. Bu eşyayı tanımıyorsun. Hakk yüzü insan yüzünden görünür. Gel dostum gel, Âdem'e secde et. Surette Âdem

gördüğün Hakk'tır. İblis Âdem'in Hakk olduğunu fark edemedi. O zamanın Âdem'i o ise, bu zamanın Âdem'i benim. At değişmekle sahibinin değişmesi lâzım gelmez. Beden ruhun binek atıdır. Bunu iyi anlamaya çalış.

(**Hasenetül ebrar seyyiatül mukarrabîn**) ebrarın haseneleri mukarrebine seyyiedir. (**Fetedellâ**) **hazretül cem** makamıdır. Bu makamda halk zahir olur Hakk batın. İşte seyyid-ül taife Beyazıt-ı Bestami Hazretleri; "**Ben otuz sene Hakk ile konuştum, insanlar beni halk ile konuşur zannederlerdi.**" buyurmuştur.

Cüneyd-i Bağdadî Hazretlerine, "Hakk nice dir?" diye sorulduğunda; "**Levinül mai, levinül mai - suyun rengi yoktur**" demiştir. Su, kabının renginde görünür. Kap siyah ise siyah, yeşil ise yeşil görünür. Bu makamda salikin mahcupluğu kalkar. Çünkü bu makamda salik, sıfatları kendine isbat eder.

Hazretül cem makamında ruhtan nefse geçilir. (**Lâ yezâil abdi**"), salikin namı "**Abdullah**" olur ki, her asrın pirinin namı "Abdullah"tır. Bu makamda Muhammed zahir olur. Cem bir derya, hazretül cem bir deryadır. Bu iki derya birleşerek cemmülceme yerleşir, cemmül cem makamı olur.

Cemmül cem makamı; (**Kâbakavseyn**). Ayeti kerime; "**Hüvel evvelü vel'ahirü vezzahirü velbâtın ve hüve biküllü şey'in alim.**" (Hadid 3) Bu makamda salike telkinde bulunan iki gözümün nuru insan-ı kâmil der ki: "Cemmül cem makamının zevki; evvel benim, ahir benim, batın benim, zahir benimdir. Karşısındaki herhangi bir varlığa, evvel sensin, ahir sensin, batın sensin zahir sensin diyebilirsin. Bu makam, bekanın e'falidir. Bu makamda "**Her fiilde fail benim**" diyebilirsin."

Salik, cem makamında vücudu giydi, hazretül cemde sıfatları giydi, cemmül cemde e'falini giydi. Lâkin evvel ahir batın zahir vardır ki, daha salik şirki hâfiden hâli değildir.

Beka makamlarının dördüncüsü (Ev edna) **ehadiyetül ayn** makamıdır. (**Ve lâ takrebû mâlelyetiymi**); (İsra 34) ilişme yetimin malına, yanarsın baştan ayağa!.. Ehadiyetül ayn makamı, bil issila Hazreti Muhammed Mustafa (SAV) Efendimize mahsustur. Bu makama ezelde ehadiseyir olan zatı muhteremler girebilirler. Ancak ve ancak bu giriş Resulullah'ın inisiyatifine tabidir.

Hz. Pir'in damadı Abdurrahim Fedâî Hazretleri "Tefsir-ül Kebir" isimli yapıtında şöyle buyurmaktadır: Cenabı Hakk, Hazreti Muhammed (SAV)'e hitaben; "*Ey Muhammed, bana değil sana tapılmasını istedim, benim değerimin değil, senin değerinin bilinmesini istedim. Çünkü sen bensin, bende senden başka bir şey değilim.*" buyurmuştur.

Burada eski İzmir müftüsü Celâl Yıldırım İlm-i Ledünne aşına olmadığından; "Hâşâ hâşâ" demiş ve Seyyid'e bühtana cüret etmiştir. Hâşâ hâşâ sümme hâşâ ki; "Dünkü Melâmîler ve bugünkü Melâmîler" isimli sözde risaleyi tahrir etmiştir. Resulullah Efendimiz buyurmuştur ki; " İlim fitnesi mal fitnesinden eşettir"

Mevlâna Celâleddin-i Rumî Hazretleri'nin; "**Ancak salik, neliksiz ve niteliksiz ehadiyet makamında tam vahdete ulaşır**" buyurduğu ehadiyet makamında söz biter. Artık bir aynayı kırıp, bin parça etsen, o bin parçaya bölünmüş aynanın her

parçasında görünen sensin, benim dersem de olur. Sen ve ben demenin sözümü olur "**O ancak O'dur!..**"

Âlem-i sırr-ı hafiyet olan, ulûhiyet sahibi zat! Sen hiç parça parça düşünülür müsün? Birliğin ancak makamlarla anlaşılıyor. Sen mekândan münezze Allah celle celâlihü; "**Beni arifler gönlünde arayın**" buyurdun. Kur'an'ın bendeleri sana ulaşmak için az mı kanlı yaş döktüler!.. Belâ ve mihnetler ile yoğruldu. Seni gönül nazanında bulunca da, bu dünyanın varlığını unuttular, ahiret varlığını da unuttular, kendi varlıklarını da unuttular...

Senin cemalinin güzelliğini görende, ebedi hayat her mazharı istilâ etmiştir. Ne de güzel idare! Merdan'ın her tarafından cennet ırmakları akmakta, o ırmaklardan camsız, kâsesiz, kadehsiz içmekte.

Ben bu şarabın lezzetini nasıl anlatabilirim ki? O şaraptan içenler, canlarını gayri ihtiyarî vermeye razı oldular. Allahu Teâlâ, sen onların canlarını nasıl da kılı yağdan çeker gibi aldın! Artık onları bahane edip, onlardan sen kendi cemalini temaşa ediyorsun...

Ben yirmi birinci asır Melâmîsiyim. Çünkü benim pirim, yirminci asrın piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, nice asırlara damgasını vuracağını beyan etmiştir.

Melâmîlik bize tâ ezelden nasib olmuştur. Bu dünyada gaflet yüzünden çok zahmetlere dûçar olduk. Elhamdülillâh ki, bir insan-ı kâmile vasıl olduk. Bu Melâmî insan-ı kâmilinin, "La faile illâ Allah" telkinatı ve ilâhî aşk ile, bütün azalarım uyandı, dile geldi. Derunumdan "Allah, Allah" sedaları, feryadı figan etti.

Bu feryattan otuz üç sene sonra konuşuyorum, sene 2007. İlâhi tecelliyetler ile, gönlümün nazeninden bu pendleri ihvani din kardeşlere aktararak, en büyük hediye insanlara Allah'ı anlatmak olduğu emrine itaat ettiren Hakk Teâlâ'ya teşekkürden acizim.

Beni bu minval üzere kullanan Allahu Teâlâ'ya hamdü senalar olsun. Daha başka bir yerde kullansa idi, bu abdi acizin elinden ne gelebilirdi ki?

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri; "**Allah mekândan değil makamdan bilinir**" buyurmuştur. Sen daha kendini bilmiyorsun, Allah'ı nasıl bilebilirsin? Kendisini bilmeyen Rabbisini de bilmez. (**Men arefe nefs-ehu fekad arefe rabbehü**)

Bizler makam ehliyiz. Gerek cemden, gerekse farktan konuşabiliriz. Bazen de aynı Hakk olduğumu söylesem kıyameti koparırlar. Oysa; "**Ey zahid ben aynı Hakk oldum, kaçma benden ey Hakk düşmanı**" diyen Pir sultan Abdal değil midir?

"**Ey hüccac, Muhammed geri geldi, gelin imânınızı tazeleyin**" diyen Mevlâna Hazretleri ise şöyle buyurmuştur; "**Hakk'ı mevhumda arayan! Eğer Hakk göklerde olsa; ferîştahlar, melekler bulurlardı, eğer yerlerde olsa; insanlar bulurlardı.**"

Öyle ise; “La ilâhe illâllah Muhammeddür Resulullah” şimdi bende sayeban. Ne camide bulabilirsin ne de cumada. Her şey O’na sığar, O hiç bir yere sığmaz. Sen küntü kenz hazinesinin yerini bilemezsin. Şimdi o hazinenin tılsımı ve müftehi benim.

Şeyh-i Şirazi Hazretleri buyurmuştur ki; “Ey zahid! Allahü Teâlâ’nın ilâhî aşkına dûçar olan âşıkları, senin bin yıllık kabul olmuş ibadetini yarım arpaya dahi almazlar.”

Kur’an’ı Kerim, Resulullah’ın vücudu nuraniyesine, cümleten vahideten birden tecelli etmiştir ki; Kur’an zata işaretir. Resulullah zat makamına vasıl oldu. **(Allahü nurus semavati vel ard)** (Nur 35) Allah yerin göğün nurudur. Nur âyandır, nurun olmaz gölgesi. Resulullah’ın da gölgesi yere düşmezdi.

Ey bu âlemin çivisi olan insan-ı kâmil! Bugün de bizi irşad eden “Muhammed” sen değil misin?

Ya Rabbi, o ebedi hayat ilâcı olan Merdan’ın kalbinden, bizim kalbimize bir nebze ilâhî aşk ver ki, varlığımızı yaksın, bitirsin, **“Sibgatallah”** boyası ile boyatsın. Tıpkı, sana vasıl olan ariflerini, Sibgatallah boyasıyla boyattığın gibi. Bu nasıl bir boyadır ki, âşık-ı sadıklardan ilelebed silinmiyor. Onlar bu boyayı silmek isteseler de, artık silmeye mecalleri kalmıyor.

Tevhid dininin menbaı olan Muhammed Mustafa (SAV)’in, âlemlere rahmet olduğunu bilmeyenler için, Allahu Teâlâ buyurdu; **“Leküm diynüküm ve liye din”** (Kâfirun 6) Bu ayet-i kerime ne de güzel cevap!..

Resulullah Efendimiz hadis-i şeriflerinde; **“Ya Rabbi seni lâyıkıyla bilemedik. Bir an bile beni bana bırakma. Senden sana sığınırım.”** diye buyurmaktadır. Akıllara sığmayan, âlemi sırr-ı hafiyet olan Cenab-ı Hakk, ne de güzel pazar sergilemiş!..

Bu pazarda, alanın da satanın da sen olduğunu, yine senin basarın olan makam sahibi ariflerinden başkası seyredemediler. Arifler, cemalullahı vasıl olabilmek için, kendi varlıklarını bir insan-ı kâmile yok pahasına sattılar.

Ya Rabbi, sen ezelde öyle takdir etmeseydin kim arif olabilirdi ki? Ârif de, maarif de, senin kendi âleminde dört cem olan kimseler. Hiç kimse “âlimim” “arifim” demesin sakın ki; makam sahibi olan insan-ı kâmil bize nazar etmeseydi, halimiz nice olurdu Maazallah!..

Ey kardeş, sakın deme ki; “İnsan-ı kâmil de kim oluyor? Allah var, ben aklım ile Allah’ı bulurum” Akıl da, ilim de, bilim de bir sıfat değil midir? Sıfat, ulûhiyet sahibi zatı bilmeye kadir değildir. İblis aklına, ameline güvendi, Allahu Teâlâ iblisi tard etti.

Yüce makamlara mazhar olmuş bugünün Âdem safiyullahı, nur yüzlü, canımdan daha aziz olan merdan! “Errahman” olan zamanın pirine de ki; **“Ne olur beni unutma, benim ebedi hayatımı sana ipotek etmiş Allahu Teâlâ.”** Zamanın hâkiminin sen olduğunu, Melâmî zümresi ancak vakti gelince makamlarınla anladı.

Yüceler yücesi ulu Allah! “Ben mekândan münezzehim” buyurdun. Ey Leâl yüzlü Melâmî Piri! Meyhane-i keşanenden manevî kalbime **“Ve sekâhüm rabbühüm**

şarâben tahurâ” (İnsan 21) şarabından bir nebze nasip ettin ki, tarife sığmaz. Bu şarabı ancak tadanlar bilir, tatmayanlar ne bilir!..

“La ilâhe illâllah” on iki harftir. “Muhammeddür Resulullah” da on iki harftir. Aslında islâm dini, bu “*lâ ilâhe illâllah Muhammeddür Resulullah*” ın içine sığdırılmış, amma bu da delildir. Medlül ise yetmiş bin perde arkasındadır.

Bu yetmiş bin hicap insanın gözünden kalkmayınca, insan insanlığını bilemez. İnsan insanlığını bilemeyince, Rabbisini de bilemez. **(Men arefe nefs-ehu fekad arefe rabbehü)** “Nefsini bilmeyen rabbisini de bilmez. “

Melâmilerin Zikri:

Şeriat ehlinin bildiği zikir; “**lâ ilâhe illâllah Muhammeddür Resulullah**”. Bu zikir tevhid olmaz amma, tevhidi aramaktır. Tarikatçıların zikri ise; daima hiç ara vermeden, sayı ile “Allah, Allah” demektir, Bu zikir de tevhid olmaz. Bادهu bir de peygamberlerin zikri vardır. Peygamberler Allah’ı sayı ile zikretmezler. Çünkü Allah sayıya sığmaz. Melâmîlerin zikri de peygamberlerin zikri gibidir.

İnsan-ı Kâmil:

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri kitabı sırda buyurmuştur ki; “Bu Melâmî zümresinin iç yüzünü bu insanlar eğer bilse idi, güçlü kuvvetli padişahlar ve a’vânesi Melâmî insan-ı kâmilinin etrafını sarar, onların yanlarına fakirler yanaşamaz, o iki gözümün nuru insan-ı kâmilden mahrum kalırlardı.

Benim insan-ı kâmilini anlatmaya mecalim olamaz ki. Dünyayı ve ahireti Melâmî insan-ı kâmilinin kalbine koysan, bir serçe kuşu kadar bile olmaz. Sen dersin ki; bu sözler acaib garaip sözler, bunlar akıl dışı, bilim dışı. Ben size daha başka acaib garaib söz söyleyeyim:

Bu ne çağdır? Bilim dünyası insanı kopyalıyor. Bu insan kopyalama, büyük bir ilim ve bilim mucizesidir. **İnsanlar ölmez hayvanlar ölür**. İşte ölmezden evvel ölen Hakk erenleri, bir dahi ölmezler; bir âlemde bir âleme naklolunurlar.

İnsan-ı kâmil denilen zat-ı muhterem, “mutu kable ente mutu” hadisinin sırrına mazhar olmuştur. Dahası da var; Cenab-ı Hakk onu kendi varlığı ile diriltmiştir. Dünyası, ahireti yıkılan bu Melâmî insan-ı kâmilini, âlemlere rahmet olarak pejmürde görünömlü, sessiz, hiçbir şey bilmediği sanılan bir zatı muhteremdir.

İşte bu zatı muhteremi kopyalamanın, teknik açıdan ilim ve bilim namına hiç bir kolayı yoktur. İnsan, işte o zat-ı muhtereme denir.

Yüz yirmi dört bin peygamber ve daha da ziyadesi olduğunu buyuran arifler gözü sürmesi büyük mutasavvıf, Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Fütuhat’ında buyurmuştur ki; **“Peygamberlik bizzat Allah vergisidir. Peygamberlik Allah vergisi olduğu gibi, Melâmî insan-ı kâmilleri de Allah vergisidir. Allah vergisi için sebep şart değildir.”**

Errahman sıfatı ile sıfatlanmış, Vel'asri; asrın velisi merdan! Sen bizlere **(tahâlluki bi ahlâkillâh, vettasifü bisifâtillâh)** sıfatınla nazar etmeseydin; bizler bu dünyadan da, ahiretten de nasıl feragat edebilirdik!

Bu ebedi hayat ilâcı olan, senin o leâl yüzlü ve gönüller fethedici ilâhî gücünü lisana getirmek, kimin haddine düşmüş!.. Senden ancak, Allahu Teâlâ'nın hidayetiyle feyz alan bahtiyarlar, bu nimete vâsıl oldu.

Meleği şeytan, şeytanı melek görenlere bizim sözümüz yok. Yalnız iyi bil ki; bu Melâmî zümresi Müslümanların değil, kâfirlerin bile hidayete ermesinin, Allahü Teâlâ'nın yedi kudretinde olduğunu bilir de, dünyada abes bir şey görmezler.

Beka Makamları (2) :

Bu bir **cemmülcem** makamıdır ki bu makama vasıl olan da ancak ehline konuşabilir. Bunu iyi anla, tohumu çorak yere ekme!

Hakikat âlimleri, **(Fetedellâ)** (Necm 8) ayeti kerimesinin ve **(Lâyezalil abdi)** hadisi kudsisinin **hazretül cem** makamına delil olduğuna işaret etmişlerdir.

Bu makam sahibine Cenab-ı Hakk şöyle buyuruyor; *"Ben bir kulumu sevdim mi, o kulumun gözünden gören, kulağından işiten, dilinden söyleyen, elinden tutan, ayağından yürüyen ben olurum. Kulum benimle görür, benimle işitir, benimle tutar, benimle yürür, sırra ve ene sırrahu, ben kulumun sırrı kulum da benim sırrım olur."*

Bunu elfaz kabul edemez. Onların Hz. Muhammed (SAV)'in hakikatine ermiş, iki cihan serverini görmüş, sır ehli olan arifi dinlemeye mecalleri yoktur. O dört büyük kitabın sözüne değil, hakikatine erişmiş mânâ erini dinleyemezler. "Biz âlimiz! Sen bu mertebelere ersen de, ben koca bir fıkıh âlimiyim. Ayrıca doçent, doktor vesaireyim, tarih, coğrafya, astronomi, Arapça biliyorum." derler.

Evet efendim, kabul ediyoruz amma velâkin, bu senin bildiklerin ilmin ilmel yakini. Daha senin bildiklerinden içeriden içeri hakikâtin ilmel yakini var. O da bir kâmil mürşide biat edip, tevhidi ef'al makamından başlamakla olur. İlmel yakın, aynel yakın, Hakk-al yakın var. Cim yalamışlara söylesen de hiçbir faydası yok!..

Bakara Suresi 18. ayette; **(Sümmüm bükmün umyün fe hüm la yarciun)** buyrulmaktadır. Yani; *"Ya Muhammed, Onların gözleri kör, kulakları sağır, kalpleri mühürlü, onlara söz fayda vermez"* dendiğinde; elfaz taifesi, bu sözü kendi üzerlerinden atarak, cami cemaatine söylendiğini imâ ederler. Cami cemaatinde de; *"Nasıl olsa biz caminin içindeyiz, bu sözler caminin dışında olanlara hitap ediyor"* imâsı, caminin dışında olanlarda ise; *" Biz camiye gitmiyoruz amma kalbimiz temiz"* edası sürüp gider.

Hal bu ise, Süleyman Çelebi Hazretleri; **"Ya ilâhî! Ol zayıf kulların hali ne ola, hazretine onlar nice yol bula"** derken, insan-ı kâmilî işaret etmiştir. Süleyman Çelebi Hazretleri'nin bu sözünü anlamadıklarından nasipsizler; " Adam sende, o mevlid kitabını boşver" derler. Görünüşte senetsiz, sepetsiz bir söz amma, ne de mübarek söz!

İşte “hazret”, insan-ı kâildir. İnsan-ı kâmil de, senin benim gibi bir adamdır, amma ne de güzel mübarek adam. Her yanından cennet çeşmeleri akıyor. Hazretül cemde her tarafı nur olmuş, bu makamda Hz. Muhammed’i görmüş, ruhtan nefse geçmiş bir Allah velisi, evliyası...

“**Lâ taknetü min rahmetillâh**” (Zümer 53) deryası olmuş, Hakk nedir, halk nedir tanımış. O zat-ı muhteremin mahcupluğu kalkmış, artık daimi namazda secdeden başını hiç de kaldırmıyor. Sözleri ballardan leziz, varlığı o zatın her şeyden aziz. Kendini tanıdığı gibi seni de, beni de bilir. Artık gözlüye gizli yoktur.

İşte **Hazretül cem** makamına vasıl olmuş ne de güzel insan; Süleyman Çelebi Hazretleri o insan için buyurmuştur ki;

***Merhaba ey canı canan merhaba
Merhaba ey derde derman merhaba...***

İnsan-ı kâmil serbest bir sultandır. Şimdi de cem makamına iniyor. Cem makamındaki salikin yaşantısını ve iştihakını nazikâne anlatmak, ancak o zatı muhtereme racidir .

Cem makamı ruh makamıdır. Süleyman Çelebi Hazretleri Mevlid-i Şerif’inde; **“Ruh âyândır, ruhun olmaz gölgesi.”** diye buyurmaktadır. Cem makamının rabitası, **“İlle mevcude illâ ene”**dir. ‘Âlemde cem kendinde fark makamıdır. Kur’an’ı Kerim’de; **(Feeynema tüvellü fesemme vechullah)** (Bakara 115) ayeti, her ne tarafa bakarsan Hakk’ın bir yüzü manasındadır. **Sümmedena** (Necm 8); bu makamda gölge kalkar, gölge ağaçta kaybolur. Bu makamda nefis fani, ruh baki olur.

İnsan-ı kâmil cem makamını anlattıktan sonra, iner zat makamına, zat makamını anlatır. Zat makamını anlattıktan sonra da sıfat makamına iner, sıfat makamını anlatır. Sıfat makamından iner, ef’al makamını anlatır. Ef’al makamından aşağı inmez. İnsan-ı kâmilin sayebanı böyledir. Makamlardan aşağı iner yukarı çıkar. Böylece saliklerini irşad eder. Çünkü makam zevkinden başka düşüncelerde, mev’hûmiyet karışımı vardır, maazallah.

Hz. Ali K.V buyurmuştur ki; **“Bu insanlar ya umduğuna itaat eder, ya korktuğuna.”** Bu fakirin zevki odur ki; Resulullah’dan bir işaret olmasa, Ebubekir Sıddık’ın halife olmasına Hz. Ali (K.V) razı olmazdı. Hz. Ömer’e de razı olmazdı, ya Osman-ı Zinnureyn’e ona da razı olmazdı. Bu zat-ı muhteremler senin bildiğin gibi hilâfet postuna oturmadılar. Onlar, peygamber efendimizin işareti ile halife oldular.

Sizlere, yirminci asrın Melâmî piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri’nin şu açıklamasından esinlenerek, daha acaib ve garaib tecelliyetlerden haber vereceğim: Hz. Pir; Niyazi Şerhi’nde buyurmuşlardır ki; **“Cenab-ı Hakk’ın esrarı kutbu ilâhîdedir, kutbu ilâhiyenin esrarı fatihada, fatihanın esrarı bismillâhta, bismillâhın esrarı bismillâhın ba-sında”.**

Hal bu ise, on dokuzuncu asra kadar gelen pirlere eserlerinde bu iblâğı şöyle buyurmuşlardır; **“Allahu Teâlâ’nın esrarı Kur’an’da, Kur’an’ın esrarı fatihada, fatihanın esrarı bismillâhta, bismillâhın esrarı bismillâhın ba-sında.”** Böylelikle yirminci asrın pirinin daha geniş Hakk tecellisine mazhar olduğu aşikâr oldu.

Hız. Pir, Alevi dedelerine bu devrin melâmet devri olduğu mesajını verdi. Artık Bekir, Ömer, Osman davası yok. Tevhid birliktir. İsterseniz Türklere bakın. Seyyid, Türklere yüzlerce Melâmî insan-ı kâmilî atayarak, bizlere şu mesajı vermiştir: **“Alevî Sünnî davası tevhid dininde olmaz. Olursa tevhid olmaz. Hz. Muhammed (SAV)’in dini tevhiddir.”**

Benim pirim yirminci asrın Kutb-ul Aktabı Seyyid Muhammed Nurül Arabî, Melâmî pirlere dahi piri, nasıl da insan fıtratını meydana çıkardı!.. Çünkü o yüce Allah sende tecelli etti. Yirmi birinci asırda da yine Hakk tecellisi Melâmîlerde sayebandır.

Melâmîler bu âlemden çekilince, işte o zaman kıyamet kopacaktır. Çünkü Melâmîler **“O benim”** derler, **“Ben de O’yum”**. Şimdi başka diyecek kalmadı, artık mülk Allah’ındır. Allahu Teâlâ mülkünde dilediği gibi tecelli edecektir.

Daha ben ne söyleyebilirim ki, bütün imkânlar elimden gitti. Ey mülkün sahibi! Beni perde edip, bu satırlardan dahi sayeban olanın sen olduğuna, hakikî imânâ kavuşan hiç hayır diyebilir mi?

***Her sıfattan zatın ilân eyledin.
Âdem’in şeklini insan eyledin.
Zahida amma ki tuğyan eyledin***

Diyen Niyazi Mısri Hazretleri’nin buyurduğu gibi, yüceler yücesi ehadiyetül ayn sahibi Allah! Sen bizleri ezeldaki tecelliyatına mazhar etmeseydin, biz yokluğumuzu nasıl anlayabilirdik? Bunu ancak, senin varlığına kavuşturduğun ve eşyayı tanıyan arifi billâhlar bilir ki, makamlarını zevk edemeyenler daha mahcubundur.

Hazretül Cem Makamı Salikinın Özellikleri

Bir gün hazretül cem makamının zevkinin, tecellisini düşünüyordum; “Bu makamda, Halk zahir Hakk mestur ise, hazretül cem makamı salikinın güzel imlâyâya, edebiyata şamil addedilmesi daha iyi olmaz mıydı” derken, sırrı ilâhîden şöyle bir tecelli oldu:

“Benim şu ayetimi görmüyor musun? (Ve nahnü akrebü ileyhi) (Kaf 16) ; Ben kuluma şah damarından daha yakınam. İster öyle, ister böyle, sırrında sayeban olan benim! Ruh makamından nefis makamına vasil oldun. Gözünden gören, kulağından işiten, dilinden söyleyen, elinden tutan benim. Çünkü ben bir kulumu sevdim mi kulum benimle yürür, benimle işitir, benimle görür, “sırta ve ene sırta”, kulum benim sırrım olur, bende kulumun sırrı olurum.

Bir makam zevkidir ki herkes nasibi kadar zevk edebilir. Ya Davud, bilmez misin benim hikmetimden sual olunmaz. “Artık yiyin için benim nimetlerimden, israf etmeyin” ayetinin sırrı ehline zahir olmuştur.

Benim tecellim suyun kabına göredir. Böylece hazretül cem makamı salikinın dilini açtım. Benim hikmetimden sual etmemek suretiyle serbesttir. Bilmez misin Hz. Musa’nın Tur Dağı’nda dilini nasıl açmıştı ve Firavun’un üzerine göndermişti.

Firavun'un sihirbazları, kâhinleri, Hz. Musa'nın karşısında aciz kalmışlardı ve Firavun dahi aciz kaldı. Nihayet biz Firavun'u askeriyle, eslihasıyla nasıl suya gark etmiştik."

Ey iki gözümün nuru, ebedi hayatımın bânîsi insan-ı kâmil! Sen bizim elimize Musa'nın batında olan esasını vermeseydin, biz içimizdeki kâhinleri, içimizdeki Firavun'u suya gark edebilir miydik hiç? Allahu Teâlâ'nın ezelde inayet ettiklerine, seninle hidayet ettiğinin sırrı aşikâr oldu artık.

"Ben Allah'ı severim amma insan-ı kâmilî asla" diyen zahidin aklına şaşarım!

***Gel, gel, ne olursan ol, gene gel.
Bin defa tövbeni bozmuş olsan da gel***

Diyen Mevlâna Hazretleri değil mi? Tabî ki bu sözleri yine nasibi olanlar işitecektir. Ahmed-i Rufaî Hazretleri'ne dediler ki; " Ya hazret sen konuşurken biraz daha yüksek sesle konuş" Ahmed-i Rufaî Hazretleri cevabında buyurdular ki; **"Sözü işittiren Allah'dır, ben ne kadar bağırsam da, nasibi olmayanlar işitmeyeceklerdir."**

İzharımız, bu Melâmî zümresi, makam zevkiyle konuşurlar. Makamsız konuşan kimseleri dinlemekten imtina ederler. Çünkü onların nefislerinden, tıp ilminin terimiyle zehirli toksinler çıkar. O zehirli toksinler, salıklarını bihuzur eder.

Cemmül Cem Makamı:

(Kâbakavseyn) (Necm 9) ayeti kerimesinin cemmül cem makamına işaret olduğunu, evliyâullah iblâğ etmişlerdir. **(Hüvel evvelü vel'âhirü vezzâhirü velbâtın ve hüve biküllî şey'in alim)** (Hadid 3)

Cemmül cem makamına **"sıddikiyet makamı"** demişlerdir ki; salık burada şirki hafiden kurtarmaya ancak kadir olabilecektir. Çünkü bu makamda dahi evvel, ahir, batın, zahir sözcükleri vardır.

Bu kâbakavseyn makamında, Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri'nin evinin kapısı önünde bir müzill, Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri'ni kızdırmak için zina yapar. Cüneyd-i Bağdadî (K.S), o muzırın üzerine bir hasır parçası atar ve der ki; **"Zavallılar daha bir yer bulamamışlar da, benim kapımın önünü seçmişler."**

Nasıl demesin ki, o altıncı basamağa kadem basmış, bekanın ef'alini zevk etmiş, bekanın ef'alinde, **"her fiilde fail benim"** zevkine erişmiş. O seyyid-ül taife ne de güzel Allahu Teâlâ'nın muhtar olduğunu ispat etmiş!.. **(Velâ havle vela kuvvete illa billâhil aliyyül azim) (Kul küllün min indillâh...)** (Nisa 78)

(Marecel bahreyni yeltekiyâni) (Rahman 19) ayeti kerimesi, zahirde Cebelitarık Boğazi'nı işaret etmektedir. Allahü Teâla cemalini, gözlerinden yetmiş bin perdeyi kaldırdıklarına, ehli olanlara temaşa ettirmektedir. Görmüyor musunuz, Hz. Muhammed (SAV)'in bir nübüvvet yolu, bir de velâyet yolu, yani zatına er gördüğü husus ehli peygamberleri, velileri vardır. Melâmete ermiş, vahdet deryasında müjmehil olan taife-i Melâmîler, hususî bir mahiyet taşırlar.

Âlim'im deme sakın gözlerinde yetmiş bin perde var iken. *"Ben şimdi sıfatlarımla kendi zatımı tavaf ediyorum"* dersem, elfaz yaygarayı basar. Benim sözümü dallı düdük nallı horoz eder. Altının kıymetini ancak sarrafı bilir. Bu pazar, Süleyman Çelebi Hazretleri'nin buyurduğu gibi; mis gibi kokusu canlarda tütenlerin pazarıdır ki sorma.

Ey salık, özünü muştula ki bir insan-ı kâmil buldun. İnsan-ı kâmil, bulunmaz ebedi hayat kaynağıdır. Onun kıymeti o kadardır ki, onu tanıyanlar ancak Âdem'e secde edenlerdir. Var yürü, ahmağı yâr eyleyen ahmak olur. Marifetullah'a çalış, marifetullah senin dest-girin olsun. Biran evvel nevmi gafletten uyan, uyan ki, eyvah demeden "Allah" de hemen.

Seni bu âleme getireni yâd et ki, emin ol benim hayatım onunla kaimdir. Sana benim sözlerim ebedi maelcedir. Nefsinin onulmaz atonikleşmiş yaralarından seni kurtaracaktır. Deme sakın lâ lâ. Âlemde konuşan da yine o Rabbil âlemindir. **"Ehli olana bu sözler bal gibidir. Ehli olmayana da, arının sokması gibidir"** diyen Hz. Ali (K.V) ne de güzel buyurmuştur.

(En tüeddül'emâneti ilâ ehlihâ...) (Nisa 58) ayeti kerimesinde işaret edilen emanet, tevhiddir ve tevhid makamlarıdır. Emanetin özü ehadiyet-ül ayn makamıdır ki, **(Ev edna)** (Necm 9) ayeti kerimesi bu makama işarettir. **(Mâlelyetiymi...)** 8İsra 34) "ilişme yetimin malına sonra baştan ayağa yanarsın." ayeti kerimesindeki yetimden murad ise, Hz. Muhammed (SAV)'dir ki, ehadiyet makamı bizzat ona aittir.

Bundan ötürü yirminci asrın piri ve Kutb-ul Aktabı Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri buyurmuşlardır ki; *"Bu makam mürşidi kâmiller tarafından telkin olunmaz. Telkin olunsa da zevk alınmaz. Bu makama ancak Hazreti Muhammed (SAV)'in inisiyatifi ile girilebilir."*

Niyazi Mısri Hazretleri de; **" Bu deryaya dalmak için can terkini vurmak gerek."** buyurmaktadır. Beyazıd-ı Bestami Hazretleri'nin; **"Ben bir derya geçtim enbiya kenarında kaldı"** buyurduğu, ehadiyet-ül ayn makamıdır. Beni İsrail peygamberleri bu ehadiyet deryasına giremediler. Çünkü evedna makamı, Hz. Muhammed (SAV) Efendimize aittir.

Beni İsrail peygamberleri Hz. Muhammed'den alır, ümmetlerine verirlerdi. Burasını iyi anlar isen, makamın belâdadır. Muhammed ümmeti ise, doğrudan doğruya, bizzat Hz. Muhammed'den almaktadır.

Ey salık, marifetullah'a kadem basmak bir dâd-ı Hakk'tır ki; akıl, fen, felsefe bu vadide şaşmıştır ki, şaştıkça da şaşmıştır.

Şalvarlı, cübbeli, sakallı, saçlı, bin dört yüz sene önceki zamanı yaşamak isteyen, çağının nimetlerinden nasıl yararlanacağını hayal bile edemeyecek kadar zavallılar, **"Biz Muhammed ümmetiyiz"** derler.

Ey zavallı! Ümmet sözcüğünün mânâsına bak. Cenab-ı Hakk; "İnsanların kalbine bakıyorum" diyor, "Cinsine, giysisine bakmıyorum." Şu ümmet sözcüğünü bir kere açığa kavuşturalım: Üm demek, ilimlerin anası demek, üm'ün önüne birde met

koyarsak “ümme” olur. Yani ef’aline, sıfatına ve zatına arif olmuş bir kişidir ki, artık Müslümanlara değil, kâfirlere dahi elinden gelse rahmet diler.

Var yürü, ahmağı yâr eyleyen ahmak olur. Devlet emri, Hakk emridir. Eğer ki sen bunu bilmiyorsan, o zaman ümme-i Muhammedi bahane etme. Çünkü **(Vel’asri innel insâne lefi hüsrin)** (Asr 1) ayetinin kokusunu dahi Allahu Teâlâ sana duyurmamış, ne diye debelenip duruyorsun? Âlem insan kopyalarken, sen daha cehaletini kopyalıyorsun.

Kur’an Ehli

Kur’an’ı Kerim ölümlere gelmedi, dirilere geldi. İşte efendim cahil olan yaşarken ölüdür. Var yürü, “*Beşikten mezara kadar ilim öğren*” diyen yüce Allah’ın Resulü’nün sözüne bak! En iyi öğretmen, vahdet-i vücud ilmini en iyi öğretendir. İlimi billâha çalış, nice bir caziyi cüzîye, nice bir kaleye kuli? İlimi billâh senin dest-girin olsun. Cumhuriyeti sev. Lâyık ol, lâıyıklık ne büyük fazilettir.

Bu irfan kitabını okuyan sen, iyi bilirsin ki benim gayem seni Hakk’a aparmak. Bu ana gelinceye kadar, uzun yıllar yaşadım. Bin dokuz yüz otuz üç tarihinde dünyaya geldim. Sâbavetimden, hatta ana karnında dahi Kur’an tilâveti dinlemişim. Senin buna da aklın ermez. Bugünün tıp adamlarına sorarsan, onlar seni aydınlatacaklardır. Çünkü çocuk, ana rahmine düştükten dört ay sonra, dışarıdaki sesleri duyar.

Bu çok enteresan bir örnektir. Bizim hanemizde Kur’an tilâvet edilirdi. Kur’an’a da ana rahminde başlanılır. Sen ise Arapça lisan öğrendin ve öğrenmekle Kur’an’ı biliyorum sandın. Arapça konuşan Kur’an’ı anlasa, bilse idi, peygambere lüzum kalmazdı.

O yüce Kur’an’ın içinde kuru da var, yaş da var. Arapça bilmekle Kur’an-ı Kerim’i anlamış, bilmiş olmazsın. Arapça bilenler Hz. Ali (K.V) nin üzerine gelirken, Kur’an-ı Kerim’i mızraklarının ucuna taktılar. Hz. Ali’nin taraftarları dediler ki; “*Ya Ali, bu adamlar Kur’an-ı Kerim’i mızraklarının uçlarına takmışlar bağırsıyorlar, biz işte bu Kur’an-ı Kerim ile amel ediyoruz, siz ne ile amel ediyorsunuz? diye.*”

Hz. Ali (K.V) buyurdular ki ; “*Ben canlı Kur’an’ım, Muaviye’nin kumandanı size Kur’an’ı Kerim ile hile ediyor.*” Hal bu ise onlar fasih arapça biliyorlardı.

Var yürü, Kur’an ehli, zatiyun dairesine vasıl olanlardır. Çünkü Kur’an zata işarettir. Furkan ise farka. Fark neresi, cem neresi öğrenmek istersen, bir Melâmî insan-ı kâmil bul. Bu insan-ı kâmil ise, ister Arap olsun, ister Türk, fark etmez. İşte o insan-ı kâmil ben tanıdım, gördüm. O muhteremden otuz üç sene feyz aldım. Şimdi sanki senin derdin benim derdimmiş gibi, testimi sana uzatmaya çalışıyorum.

Ey salık, “Allah’tan başka Allah yok, Allah birdir” diyorsun, acaba şimdi bu kalemi oynatan kim olabilir ki? Ben derssem de, yine diyen o değil mi? Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyîl azim.

Makam ehli Melâmîler ve ilâhî aşka düşer olmuş Hakk erenleri, marifetullah bahçelerinde sayebandır. Bizleri tey ettiren **(Fefirru)** ayet-i kerimesi sırrı ile

kendinden kendine firar ettiren, âlemi sırrı hafiyet ve hükmü cari olan, Allahü azimüşşandır.

Makam tecellilerinden, bu fakire nasib ettiğin, tevhid nimetinden sudurumdan kaynayan tecelli-i ilâhî zuhuru, benim için Âdem'e secde ettirdiğinin bir işareti "**Hayyeallefelah**" fenafillâhın ve bekâbillahın semerelerinden zuhura gelen bu dürrü yektalar deryasından, inci mercan ve dürdaneleri Hakk Teâlâ kime nasip etmiş ise o alabilir.

O, bu yazıları okurken ona usanmak gelmez, okudukça da inşirah eder. Ve ihvanı din okudukça dünya gailelerinden kurtaracaktır. (**Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azim**)

Aklımın derecesine göre yedi yaşlarım civarında iken içimden, beni yalnızlığa iten ve kendi varlığıma döndüren bir his zuhur ediyordu. On dört yaşlarına varınca, Hz. Muhammed (SAV)'i manâda gördüm. Yirmi üç yaşları civarında yine Hz. Muhammed (S.A.V)'i mânâda gördüm. İçimdeki o his devam ediyor ve içimde bazen alevleniyor, ayakta durmama mani oluyordu. Beni sarıyor, kendimden geçiyordu.

Ben bu durumda, "Bu ne haldir Ya Rabbi ?" diye düşünüyordum. Artık vakit saat gelmişti ki bir mürşide rastladım. Ve o mürşide biat ettim. Beni yalnızlığa iten bir his diye tanımlayabildiğim o hal; ef'al dersinde **aşka**, sıfat dersinde **ilâhî aşka**, zat dersinde **şevke** dönüştü. Cem dersinde gölge kayboldu, hazret dersinde ise iştiyak oldu.

Sâbavetten bu yana bu anlatılan yaşantının ancak varlığında sayeban olan merhalelerinin ebedi hayat kaynağı olduğunu, Melâmî insan-ı kâmillerden öğrendim. Lâ ilâhe illâllah Muhammeddür Resulullah, her tarafımı kapsadı. O zaman ben, bir hiç olduğumu zevk edebilmişim.

Hz. Ali der ki; "**Dünyada bin tane düşman arasam bulurum, lâkin bir tane gerçek dost arasam bulamam**" Cenab-ı Hakk; "**Ben insanları zalim olarak yarattım, esfele safiline sarkıttım**" diye buyurmuştur.

Lokman Hekim'in Oğluna Vasiyeti

Bir gün Lokman Hekim oğluna; "*Oğlum var git eşeği al getir, sana vasiyet edeceğim.*" der. Lokman Hekim'in oğlu da gider eşeği getirir. Baba-oğul, eşek beraberlerinde yola revan olurlar. Biraz sonra bir köye yaklaşırlar, Lokman Hekim oğluna der ki ; " Oğlum gel bin eşeğe" oğlunu eşeğe bindirir. Lokman Hekim yularından eşeği çekerek köyü geçerler. Bu durumu gören köylüler derler ki; "*Hele şu edepsiz çocuğa bakın, kendisi eşeğe binmiş, yaşlı babasını yürütüyor.*"

İkinci bir köye giderler, bu sefer de Lokman Hekim biner eşeğe. Oğlu da eşeği çeker. İkinci köyden geçerlerken köylüler bu sefer de derler ki; "*Hele şuna bakın, koskoca adam eşeğe kendisi binmiş, küçük çocuk eşeğin önünden yürütüyor.*"

Üçüncü bir köye yanaşırlar, bu sefer de Lokman Hekim oğlu ile birlikte eşeğe binerler, üçüncü köyden geçerlerken köylüler derler ki; "*Hele şu utanmazlara bakın, ikisi birden zavallı hayvancağıza binmişler.*"

Lokman hekim oğluna der ki; “Oğulcağızım gör bu âlemin halini, sana vasiyetim bu derece. Şimdi oğlum **çok sert olma ki seni ağızdan atarlar, çok da yumuşak olma ki seni yutarlar**. Hadi bu kadar vasiyet sana kâfi ve vafidir.” der.

Evet, Ben bu hikâyeleri okurken, dinlerken Allah'ın evliyalarının sözlerinden çok duygulanıyordum. Çünkü bir Melâmînin, yani bir Allah velisinin ağzından çıkan sözler, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin öz mânâsıdır.

Ey salık! Yaşadığımız çağda ve anda Allah'tan başka her ne biliyorsan, hayal pilâv, hayal kaşık olduğunun zevkine ereceksin. Dünyaperestler derler ki, “Ekmek, yemek, aş, nuş bunlar kutsal nimetlerdir”.

Evliyâullah ise der ki; “**Allah Kur'an'da nimet dedi, sen ekmek anladın. Senin nimet anladıkların nefsin gıdasıdır. Var yürü, ruhun gıdasına nimet derler. Bu da makamlar ile anlaşılır ki bunlar; tevhidi e'âl, tevhidi sıfat, tevhidi zat makamlarıdır. Bu makamlar, ağız kutlu, nur yüzlü, sözleri ballardan leziz, kendisi su gibi aziz, ebedi hayat kaynağı bir ehliyetli Melâmî İnsan-ı Kâmilî ile anlaşılır.**”

Heyhat aynel suriye, var yürü sana bu İnsan-ı Kâmil'den başkası dost olmaz ki, gördüğün insan suretindeki mahlûkların hepsi dünyaperesttir. Resulü Ekrem (SAV) buyurmuştur ki; “**Bu dünya cifedir, onun talipleri de nefisperestlerdir.**”

Allahu Teâla'nın bir kulunu hidayete kavuşturma vakti saati yanaştıkça, o insanı her tarafından belâ devleti ile kuşatıyor. Ve o belâ devletine duçar olan bahtlı insan, Allah'tan başka sığınacak bir sığınak bulamıyor. Dolayısıyla ana şefkatinden, doksan dokuz misli şefkatli olan yüce Allah'a sığınmaktan daha başka bir çaresi kalmıyor.

Ey yerin göğün sahibi olan yüce Allah! Senin sırrına erdirdiklerinden zuhura getirdiğin “Allah Allah” sedaları, her zerrede senin sayeban olduğunu söyler ki, bunu ancak ariflerin hazretül cem makamında, semî'lerinden gûş edebilirler. O bahtlı arif kulların derler ki;

**Bin türlü belâ benzetti bala,
Aşk-ı ilâhî yaktı Davud'u, edna kul etti.**

İman Üç Türüdür:

Yirminci asrın Melâmî piri ve Kutb-ul Aktabı Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, tevhid makamlarını anlatmadan evvel, imanı taklidi ve istidlâli imanı anlatmıştır. Ve bunları, taliplilerin anlayacağı hale getirmek için, **taklidi imânı** tarif ederken, cevizin yeşil kabına benzetmiştir ki; cevizin yeşil kabı ne yenir, ne de yanar. **İstidlâli imâna** gelince; istidlâli imânı da cevizin kuru kabına benzetmiştir ki; cevizin kuru kabı da ancak yanmağa yarar. **Hakikî imân** ise cevizin içindeki lebi gibidir ki işte bu öze, "hakiki imân" derler.

Misal, bir insan düşünelim; ona “Başını gövdenden ayıracağım, ancak imânından dönersen seni bağışlarım” desen, o insan da; “Başımı kesin ben

imânımdan dönmem.” dese ve iman uğruna başını dahi verse, imânını kurtarmış olmaz. Çünkü hakikî imân, tevhidi e’al makamından başlar.

Tevhidi e’al makamına nasıl girilir?

Tevhidi e’al makamına bir ehliyetli Melâmî insan-ı kâmil ile girilir. Salikin vakti saati gelince, Melâmî insan-ı kâmil ile bir yerde buluşurlar. Ve ellerini, parmak uçlarını birbirine değdirirler. Ve kâmil, Kur’an-ı Kerim’den şu ayeti celileyi okur; **(Fes’elü ehlezzikri in küntüm lâ ta’lemûn)** (Nahl 43) Manâsı; **"Siz Allahı zikretmesini bilmiyorsanız, zikri bir insan-ı kâmilden öğrenirsiniz, o zaman sizin zikriniz zikir olur"** Ve kâmil artık salike Allah-u Teâla’yı zikretmesini tarif eder.

"Vallahü halâkaküm ve mâ ta’melün"(Saffat,96) ile **"Ve hamelnâhüm fiylberri velbahri..."** (İsra 70) ve **"züyyine linnâsi hubbüşşehevâti"** (Âli İmran 14) ayetlerini okur ve böylece salike tevhidi e’al dersi insan-ı kâmil tarafından telkin edilmiş olur.

Ve bu tevhid-i e’alin rabıtası **"lâ faile illâllah"**tır. Yani her fiilde fail olan Allah’dır. Ve tevhidi e’al makamının dört tecellisi vardır. Birincisi Tevhid-i e’al, ikincisi Fenayı e’al, üçüncüsü Tecelli e’al, dördüncüsü Cennetül e’al.

Tevhidi e’alin âdâbı odur ki, e’alin iyisi ve fenası Hakk’a nisbet edilir. Lâkin bir insan senin kardeşini öldürse, bu senin kardeşini kim öldürdü derseler, tevhidi e’al zevkine göre senin kardeşini Allah öldürdü. Ancak tevhidi e’al saliki kardeşini Allah öldürdüğünü bildiği halde, kardeşini Ahmed öldürdü ise Ahmed, Mehmed öldürdü ise Mehmed der ki, adab-ı ilâhî böyledir.

İki türlü fiil vardır, bir harekette olan fiiller, iki sekenede olan fiiller. Harekette olan fiiller; insanlar, hayvanlar. Sekenede olan fiiller; cemâd, yani taş, toprak. Lâkin bu fiillerin kâffesinde fail olan Allah’dır.

Tevhidi e’al dersine vasıl olan salik, eğer ki manen id’aliyeti var ise; o tevhidi e’al dersinde anlar ki; **"Ben dünyadan gittim, artık her fiilde fail Hakk ise, bende dahi fail Hakk’tır."** Ve o salik tevhidi e’al makamında malından geçer ve fiillerinden fani olur. İşte, buna fenayı e’al derler.

Ve salike rahatlık gelir, sonra da Allahü Teâlâ o salike e’alin tecellisi ile tecelli eder. İşte, bu tecelliye de tecelli e’al derler. Şimdi dördüncü tecelli gelir; dördüncü tecelliye de cennetül e’al derler ki salik, e’al cennetine girmiş olur.

Ey salik, eğer bu cennet nerde dersen, iyi bil ki cennet senin varlığındadır. Başka yerde cennet arama. İşte bu cennete delilsiz girilmez. Bu e’al cennetine girebilmek için bize delil kim olabilir? İşte bu delil ise, Hz. Muhammed (SAV)’dir. Dolayısıyla O, bugün Melâmî zümresinin arasındadır.

Ey salik, Allah demek dilde kolaydır. Lâkin **"Lâ faile illâllah"** demek, Kaf Dağı’ndan daha ağırdır. Resulullah’a dediler ki; **"Ya Resulullah sen bu dünyadan ahirete teşrif buyurduğunda biz seni nerde buluruz, bizim müşküllerimizi kim halleder?"** Hz. Muhammed (SAV); **"Beni mezarımda aramayın, beni ararsanız**

arifler gönlünde arayın.” buyurmuştur. İşte o arifibillah, bugün de bir ehliyetli Melâmî insan-ı kâmilidir ki, ancak o senin müşkülünü halledecektir.

Hz. Pir buyurmuşlardır ki, **“Tevhidi ef'al saliki yere basmasın yüzüme bassın.”** Kümmelin evliya iblâğında; **“aşığın küfrü dahi imân durur.”** demişlerdir. İş böyle olunca neden Allah'a teslim olmayalım? Çocuğu anası döver, çocuk yine anasına sığınır. Nefsaniyet hastalıklarından pin pak olmak için, her fiilde fail olanın “O” olduğunu ancak, dertlere derman insan-ı kâmil ile zevk edebilirsiniz.

“Bu insan-ı kâmil de nedir ki, Allah ile kul arasına kimse giremez” diyenler, iyi bil ki onlar Âdem'e secde etmeye imtina eden gibidirler.

“Ağzını kulağını bağla muhkem bir zaman, eşinden dostundan uzaklaş bir zaman, arada bir gönül kalır, onu da Allah'a havale et” buyuran Hz. Pir, Niyazi Mısri divanını takdir buyurup ilâhîlerini açıklamış ve Melâmî ihvanlarına; **“Sizin ders kitabınız bu Niyazi Divanı şerhi olsun”** buyurmuştur.

Yine Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, **“Allah'a âşıkсан eğer, rızkını düşünme ki, sen Allah'ı zikreder de rızkını unutursan, Allahu Teâlâ sana daha hayırlı bir rızık ihsan edecektir.”** buyurmaktadır.

İnsanın rızkı, onu ecelinden daha hızlı arar ve sahibini nerde olsa orda bulur. Peygamber Efendimiz bir hadisi şeriflerinde buyurmuştur ki ; **“Bir adam rızkıdan kaçsa da mezara girse, rızkı o adamı mezarında dahi bulacaktır.”**

Hz. Musa'nın Cenab-ı Allah'a Münacatı

Bir sabah Hz. Musa kalkar der ki; **“Ya Rabbi, benim bugün rızkım nedir?”** Hakk Teâlâ tecelli eder; **“Ya Musa, senin rızkın bugün yağ ile baldır”** diye buyurur. Hz. Musa evinden uzakta bir dağa gider ve bir ağaca çıkarak beklemeye başlar.

Biraz sonra atlı bir adam belirir. Hz. Musa'nın bulunduğu ağacın ötesindeki suyun yanına iner ve atına buradan su içerir. Atın terkisini suyun başında unuttur, gider.

Evine vasil olunca, atının terkisinin, içindeki altın dolu heybe ile birlikte yok olduğunu fark eder. Hemen akrabalarına haber verir, birlikte atlarına binerler ve Hz. Musa'nın gizlendiği ağacın yakınındaki suyun başına gelirler. Altın dolu heybenin çeşmenin başında olmadığını görürler.

Adam der ki;

-“Benim buradan gitmem ile dönmem bir oldu. Bu altın dolu heybeyi alan çok uzağa gitmemiştir. Arayın etrafı.”

Bakarlar ki, ağacın üzerinde bir adam var.

-“Gelin, altınları alanı bulduk”

Diyerek ağacın yanına gelirler. Derler ki;

-“Arkadaş gel ağaçtan aşağı in.”

Hz. Musa ağaçtan aşağı iner. Ona derler ki;

-“Arkadaş, bizim heybemizi, altınlarımızı getir.”

Hız. Musa;

-“*Ben sizin ne heybenizi, ne de altınlarınızı gördüm.*” der. Adamlar; -“ Öyle mi” diyerek Hız. Musa'ya vurur ve bayıltırlar.

Derken bir kervan görünür, Hız. Musa'yı gören kervancı başı;

-“Bu adamı neden bu hale getirdiniz?” der.

Adamlar derler ki;

-“Bu adam bizim bir heybe altınımızı sakladı.”

Kervancıbaşı;

-“Ona Hız. Musa derler, sizin bir dağ altınınız olsa tenezzül etmez.” diyerek devesinin üzerindeki kırbayı getirmelerini ister.

Kırbayı getirirler, içerisinde yağ ile bal vardır. Hız. Musa'nın ağızına dökerler. Hız. Musa ayılır ve şöyle buyurur;

-“Ya Rabbi, bana yağ ile balı yedireceğini anlamıştım, lâkin sopa ile yedireceğin aklıma gelmemişti!..”

Hız. Pir Seyyid Muhammed Nurül Arabî de; “***Sen tevhidi ef'al saliki isen ve Allah'ı zikretmekten ötürü rızkını unutursan, Allah-u Teâlâ sana daha hayırlı rızık verecektir.***” buyurmuştur.

Benim sözlerim tevhidi ef'ale vasıl olmuş salıklar için bir manevî enerji kaynağı, adabı muşerreti elzendir ki, asıl olan “**La faile illâllah**”tır.

Tevhid-i ef'al dersine vasıl olduğum gecede, bir pencere açılıp o pencereden istediğim yerleri göreceğimi veya istediğim herhangi bir kerametın zuhura geleceğini düşündüm. Yatsı namazına niyetlendim, namazımı eda ettim, hiç de bir şey görmedim. Hadi sabah oldu, sabah namazını da eda ettim tadili erkân ile yine beklenen pencere açılmadı.

Eh daha öğlen namazı var, öğlen namazını da eda ettim, yine beklenen pencere açılmadı. Hadi ikinci namazı, ikinci namazını da eda ettim. Ver elini akşam namazı, akşam namazını da eda ettim. Yine bir pencere açılmadı.

Namazda pencere açılmayacağını anladım. Bu pencere nasıl açılır düşüncesi yakamı yine bırakmaz. Keramet ararım arkadaş, keramet!

Melâmîlere ait eserleri karıştırırken bir de ne göreyim; bu eserlerde şöyle yazıyordu; “***Keramete vasıl olan daha imân etmemiştir. Vela havle vela kuvvete illâ billâhi aliyül azim.***”

Biraz daha ilerlerken, ” Namazdan lezzet alan Allah'tan lezzet almaz. Ve namaza yakın olan Allah'tan uzak olur. Miracı olmayanın namazı da yoktur. Allahü Teâlâ insanların ibadetine, cinsinin semizliğine bakmıyor, ya neresine bakıyor? Allah insanların kalbine bakıyor.” yazıyordu.

Öyleyse insanların kalbi neresi diye düşündüm. İnsan mertebesine kadem basanların kalbi, zamanın Melâmî piri imiş. Yoksa herkesin sol memesi altında, kendi yumruğu kadar kalbi vardır. Lâkin bu et parçası olan, emme basma bir tulumbadır.

Ey kardeş, bu tevhid-i ef'al öyle bir makamdır ki; **Allahu Teâlâ ezelde kimlere inayet etti ise, insan-ı kâminden de bu tevhidi ef'al makamı ile hidayet ediyor.**

Senin bütün vücudunu aşk-ı ilâhî istilâ edecek, sonra da ef'alın tecellileri sende tecelli edecektir. Melâmîlerin esas kerameti, kendi varlıklarıdır.

Tevhidi sıfat makamı:

Tevhidi sıfat makamının rabitası "**La mevsufe illâllah**"tır. Yani bu sıfatlarla mevsuf olan zatullahtır. Bu sıfatlar, sıfatı subutiye ve sıfatı manevîye yedirir. 1-Hayat 2-İlim 3-Semi 4-Basar 5-İrade 6-Kudret 7-Kelâm

Hayat; yani diri olan Allah'dır. İlim; bilen Allah'dır. Semi; işiten Allah'tır. Basar; gören Allah'tır. İrade; irade eden Allah'tır. Kudret; kâdir olan Allah'tır. Kelâm; söyleyen Allah'tır. Bu sıfatlar ile mevsuf olan, zatullahtır. Lâkin mevsuf sıfatın aynıdır, sıfat ise mevsufun aynı değildir.

Bu sıfatlar hakkında Kur'an'ı Kerim'de deliller vardır: Pirimiz, azizimiz, Seyyidimiz Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, bu delilleri şöyle beyan etmektedir:

Hayat sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet: "**Allahü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyûm**"(Bakara 255) Yani "Bütün eşyanın hayatı Hakk'ın hayatı ile kıyamdadır. "

İlim sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet. "**Kul innemel'ilmü indallahi**" (Mülk 26) "Yalnız Allah ilim sahibidir."

Semi ve basar sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet: "**Leyse kemislihi şey'ün ve hüvessemiül basir**" (Şura 11) "Allah bütün söylenenleri işitir, bütün yapılanları görür."

İrade sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet: "**Ve rabbüke yahluku mâ yeşâü ve yahterü mâ kâne lehümül iyertü**" (Kasas 68) " Ve senin rabbin dilediğini yapar ve yaptıklarında muhtardır"

Kudret sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet : "**Ennel kuvvete lillâhi cemiy'an**" (Bakara 165) hadisi kudsi ise; "**vela havle vela kuvvete illâ billahil aliyyil azim**" "kudret, kuvvet Hakk'ındır"

Kelâm sıfatının Hakk'ın olduğuna dair ayet: "**Minhüm men kellemallahü ve refae ba'dehüm derecat**" (Bakara 253)

Bir de **tekvin** sıfatı vardır ki, Allah'ın yaratma sıfatıdır. Allahu Teâlâ herhangi bir şeyi yaratacağı zaman "kün" der yaratır. "Kün feyekün" derse yok eder.

Tevhidi sıfat dersinin de dört tecellisi vardır. Tevhidi sıfat, fenayı sıfat, tecelli sıfat, cennetül sıfat derler. Tevhidi sıfat makamı, aşk makamıdır. Bu makamda salikin

aşkı alevlenir. Çünkü âşık maşukuna kavuşacaktır. Kavuşmak da ne söz, onun varlığında yok olacaktır.

Ve bu makamda salik evlâdından geçip, evlâdının da Hakk'ın varlığı olduğunu zevk eder. İşte o zaman sâlik maşukunun siyah zülfüne asılıp, o ilâhî aşk ile el çırparak, "**Mutu kable ente mutu**" hadisinin sırrına mazhar olmak için can atar.

Salik, önceleri Hakk yoluna bir canını veremezken, zatullahı sezince; "*Ya Rabbi, değil ki bir canım, bin canım var ise de al*" diye feryat eder. Ve insan-ı kâmil gelip o saliki zat makamına atar. Çünkü atama yetkisi ebedi hayatın banisi insan-ı kâmile racidir. Ey salik saadetler senin oldu, aslına kavuşuyorsun. İşte sıla-i rahimin aslı budur.

Tevhidi Zat Makamı :

Zat makamının rabıtası "Lâ mevcude illâllah"tır. "**Küllü men aleyhâ fanin ve yepkaâ vechü rabbike zülcelâli velikram**" (Rahman 26-27) Kur'an'ı Kerim'de bu ayeti kerime delildir. Yani her şey fani ve helâk, ancak Allahü Teâla'nın zatı bakidir.

Zat makamının dört tecellisi vardır; Tevhidi zat, fenayı zat, tecelli zat ve cennetül zat tecellileri zuhur eder. Ve salik rahata kavuşur. Dünya yansa salikin içinde bir yorganı yanmaz.

"Elâ inne evliyâallahi lâ havfün aleyhim velâ hüm yahzenûn" (Yunus 62) yani "Benim velilerime dünyada ve ahirette havf yoktur." Onlar Allah'tan korkmazlar, çünkü bütün vücutlar Hakk'ın olunca, korku kalkar sevgi başlar.

Salikin bu makamda namı veli olur, evliya olur. Ehli-fena olur. "**Eşeddübelâ alel enbiya sümmel evliyâ fel emselü fel emsel**" Belâların büyüklüğü peygamberlere, sonra velilere, sonra fel emselü fel emsel. Artık salike bu tecelliler olur.

***Bayramı imdi, bayram imdi
Bayram edersin yâr ile şimdi
Hamdü senalar, hamdü senalar
Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm...***

Cenab-ı Hakk o salike şöyle tecelli eder; "**Limenil mülkül yevm**" "*Bu mülk kimindir?*" tecellisine salik cevap veremez. O zaman Cenab-ı Hakk şöyle tecelli eder; "**Şimdi kahhar olan biricik Allah'ı anladın mı?**" Yerler, gökler, melekler, felekler, yüce yüce dağlar yerinden yok oldu, çöp gibi atıldılar. Artık o salikin kıyameti kopmuştur. Ve o salik müstehlek olmuştur. Bu makam ölü makamıdır. İnsan-ı kâmil mânâda o saliki gasleder, kefenler ve cenazesini kılar, vücud makberine gönderir.

Peygamber Efendimiz sahabe ile bir yerde otururken Ebubekir-i Sıddık Hazretleri gelir ve Resulullah sahabelere der ki; "**Ey sahabe siz hiç ayakta gezen ölü gördünüz mü?**" Sahabeler derler ki; " Görmedik ya Resulullah." "İşte Ebubekir Sıddık'a bakın". Peygamberimiz bu sözü söylediği zaman, Ebubekir Sıddık zat makamında idi. Zat makamı salikin nefesi kudret olur.

Zat makamı rahat makamdır. Öyle ki; İnsan-ı kâmiller, Beyazıd-ı Bestami Hazretleri'ni zat makamından, cem makamına almak isterler. Beyazıd-ı Bestami Hazretleri zat makamından ayrılmak istemez. **“Eşeddül belâlara karşı zata sarılır yatarım”** der.

Hazreti Pir Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri zat makamında iken, müritlerinden Nebi Efendi'ye içini açıp, şöyle buyururlar; **“Zat makamı zahir makamdır, bize bu ilmi zahir kifayet etmez. Mekke'ye gidip bizi bâtına geçirecek bir kâmil mürşit arayalım”** Ve Türkiye'den hac zamanı Mekke'ye gider. Mekke'de kendisini bâtına geçirecek bir kâmil bulur. Ve o kâmile mülâki olarak bizlere halin keyfiyetini anlatır. Ve ehli olan salikleri tenvir eder.

Kur'an-ı Kerim'de **“sıla-i rahîm”** diye bir ayet-i kerime vardır. Bu ayeti kerimenin zahir manâsında bir insan düşünelim, memleketini terk etmiş veya gurbete çıkmış veya hicret etmiş. Senede bir defa sılasını ziyaret etmesi lâzım gelir. Buna **“sıla-i rahîm”** denir. Hakikatte **“sıla-i rahîm”**in manayı şerifi; **“Biz bu dünyaya gelmekle aslımızı, sılamızı unuttuk. Sonra bir insan-ı kâmil ile tevhidî zat makamına vasıl olup, aslımız olan sılamıza kavuştuk”** demektir. Elhamdülillahi rabbil âlemin.

Beka Makamları (3) :

Cem Makamı: Cem Makamı, Hakkalyakin makamıdır. Makamı cem ve kurbu feraiz ve fenayı nefis ve bekayı ruh ve seyri mahbubu ve Sure-i Necm'de mezkûr olan **“Sümmedena”** (Necm 8) makamıdır. Ve berzah derler. Ol makam vahdeti zahiriyedir.

Yani cümle eşyanın hakikatleri aynı Hakk, asla ağıyar ve ikilik ve kesret olmaya. Hatta bu makam sahibine bu kesret nedir? Diye sual olursa cevap vermeye. Vahdet ve kesretten mahcup ola. Bu makama vuslat olduk da vesvese münkati olur.

Hazretül Cem: İkinci makam hazretül cem ve kurbu nevafile, fenayı ruh bekayı nefis ve Sure-i Necm'de mezkûr olan **“Fetedella”** (Necm 8) makamıdır. Ve seyri mahbubu derler. Bu makamda kesret sifata tedelli ve tenezzül olunur. Yani sıfatları kendine ispat eder ve bu makam sahibine kesretten sual olursa;”kesret sıfatıyla“ deyu cevap verir.

Cemmül Cem: Üçüncü makam cemmül cem, vücudu kalbi ve Sure-i Necm'de mezkûr **“Kâbakavseyn”** (Necm 9) makamı budur. Bu makamda ef'ale ve âsâra tedelli tenezzül olur. Kesret aynı vahdet ve vahdet aynı kesret olur.

Ehadiyetül Cem: Ehadiyetül Cem makamı sahu tam ve makamı temkindir. Ve Sure-i Necm'de varid olan **“Evedna”** (Necm 9) makamıdır. Resulullah'a mahsus bir makamdır. Lâkin gerek evliya ve gerek enbiya bu makama, hakikât-ı Muhammediye ile vasıl olurlar. Ve bu makam hitam makamıdır. Her bir zerrenin hakikâtı aynı Hakk'tır. Kesret yoktur. Meselâ kırk aynaya baksan kırk aynada görünen birdir.

Lâkin kâmil, hakikatın bazen ilmelyakinine, yani ef'al makamına tenezzül eder; zatını ve cümle âlemi hazreti maşuka delil ispat eder. Ve bazen hakikatın aynelyakinine, yani sıfat makamına terakki edüp, hakikâtı ve cemi hakâyıkı mazhar

ve mirad edüp, esma-i maşuku ve sıfat-ı mahbubu müşahede eder. Ve herkese akli fehmedecek kadar ifade eder.

Resulullah (SAV) ilmin ilmelyakinini, avamı ashabiyeye ifade ederler idi. Ve havası ashabiyeye künhü tevhid-i e'âl ve künhü tevhid-i sıfat ve künhü tevhid-i zat ve künhü makamı cem ve künhü hazretülcem ve künhü cemmülcem ifade ve talim ederler idi. Hâlbuki makamları bu makamlardan âlâdır. Bundan ötürü "**İnehülilgani alâkalbi festağfirullah filyevmi mai merreti**" buyurdu.

Ve kâmil olan; saliklerini faydalandırmak için alâ makamdan, edna makama nüzul eder. Ve dahi makamı kemal dört makamdır. Evvelkisi **velâyet**, ikincisi **sıddikiyet**, üçüncüsü **karabettir**. Dördüncüsü **nübüvvettir**. Velâyet bir mertebedir ki, veli Hakk'la olduğu zaman keşfi olur. Ve halk ile olduğu vakit mahcup olur.

Ve sıddikiyet bir mertebedir ki, sıddık olan daima Hakk ile olur halk ile olmaz. Ve karabet bir mertebedir ki, mukarrib gerek Hakk ile gerek halk ile olduğu halde, asla mahcup olmaz, nübüvvette vahiy nazil olur. Vahiyden gayri olan kelâm-ı ilâhî, evliyaya ve sıddıka ve mukarribe dahi olur.

Ve dahi ashabi meratipten kelâm varid oldu. Meselâ; mertebeli velâyetten varid olan; (**mareeyte şey en illâ vere eytallah bade**) ve bazı; (**mareeyte şey en illâ vere eytallah ma-a**) ve bazı; (**mareeyte illâllah**) dedi. Ve mertebeli sıddikiyetten varid olan; (**Enel Hak**) ve bazı; (**minallah**) ve bazı; (**Sübhani ma azimuşşani**) ve bazı; (**ma fil cübebi ilallah**) dedi. Amma mukarribler ve nebiler ehli temkin olup, asla telvinde olmazlar. Ve avama muhalif kelâm demezler.

Ve dahi zikrolunan makamların delilleri vardır. Hakk Tealâ buyurdu: **Feeynema tüvellü fesemme vechullah (Bakara 115), Hüvel evvelü vel'âhirü vezzâhiru velbâtın (Hadid 3), Ve mâ remeyte izremeyte ve lâkin allahe rema (Enfal 17) , Fe lem taktülühüm ve lakinnellahe katelehüm (Enfal 17,) Em burike men fin nari men havleha ve sübhanellahi (Neml 8)** Gayri ayetler dahi vardır.

Hadisi şerifte dahi varid olduğu gibi: (**Küntü semiahu ve basarahu ve lisanehu ve yedehü ve ricalehü ennallahe, yekulü ala bi lisanî abdihi semiallahü limenhamide fekulu rabbenale kelhamd**) varid oldu.

Ve dahi tariki tahkikte hulûl ve ittihat yoktur. Zira hulûlde; iki şey mevcut olup, birbirine sirayet olur. Sütte yağ olduğu gibi. Ve ittihatda ise; iki şey birbirine müttehit olur. Acı su ve soğuk su birbirine karışıp bir mizacı ahirde bir su olması gibi.

Halk aynı Hakk olmak bu kabilden değildir. Belki kar ve suya benzetilebilir: Kar, aslında suyun vücudundan gayri bir şey olmadığı halde, hava soğuk olmaktan ötürü su donar, bir suret olur. Kar namı ile müsemma olur.

Filhakika karın vücudu yoktur, belki sudur. Kar aynı su oldu. Velâkin namda ve hükümde birbirine mugayirdir. Zira su ile taharet olur kar ile olmaz. Halk aynı Hakk olmak, halk Hakk'ın zuhurudur. Müstakil vücutları yoktur. Ancak vücudu Hakk'dır. Eğer müstakil vücutları olsaydı ikilik lâzım gelirdi.

Ve sâllallahü ala seyyidina Muhammedin ve ala alihi ecmain ve Elhamdülillahi rabbil
âlemin.

Melâmî canları bu makam sınavlarından geçerek, böylece nerden gelip nereye gittiklerinin sırrına vakıf olurlar. Melâmîlerin mezhepleri “derya-i zat”, meşrepleri ise “Hüda” meşrebidir. Melâmîler için mezhebin nefi yoktur. Melâmîler şöyle derler;

***Dünyayı ko, ukbayı ko.
Var ol kuru sevdayı ko,
Matlap yeter Sübhan sana.***

Bazı cim yalamış elfazlar Melâmîlikle mezhepleri, Melâmîlikle tasavvufu birbirine karıştırmışlardır. Bunlar, Melâmîlikten dahi kendilerine nam sağlamaya çalışmışlarsa da, Cenab-ı Hakk kimin gözlerinden perdeleri kaldırmış ve kalp gözlerini açmış ise, onlar o ilim ile Melâmîlik sahasına girmek isteyenleri fark etmişlerdir.

Kuddûsî Hazretleri'nin buyurduğu gibi; ***“Okusan bin cilt kitap, eylesen bin yıl amel, bunca dahi ömrün olsa, eylesen her sene hac, her gece kamu şartıyla kılsan bin rekât namaz, “Saim” olsan asla yemesen içmesen, can kulağın ilmi irfan noktasını duyamaz, gel etme naz. Bütün halk olsa muhibbin, etseler seni i'zâz, Hakk ile aranda olur i'tizaz”***

Bir insan dünyayı bilse, ahireti bilse ve onların içindeki varlıkların hangi derde ilâç olacağını bilse, e'âl, sıfat ve zat makamlarını Cenab-ı Hakk bir insana yaşatmazsa, o insana “âlim” demezler. Niyazi Mısri Hazretleri'nin buyurduğu gibi;

***Kim ki serden geçmediyse,
Deyin bize yâr olmasın,
Namusu ırzı var ile
Âşıklara bar olmasın...***

***Din-ü diyanet adet-ü şöhret
Kamu vardı yele
Ey Niyazi ne oldu, sende
Kayd-ı dindar kalmadı...***

Niyazi Mısri Hazretleri'nin, ***“Mescidi meyhaneyi fark eylemem zahida”*** buyurduğu gibi; ilâhî âşıklar yani Melâmîlere göre mescid ve meyhanenin hiçbir farkı yoktur. Çünkü Muhammed Mustafa (SAV) Efendimiz'in ümmeti için her yer mesciddir. Camiler, kiliseler onları bağlamaz.

Mezhepler de onları bağlamaz. Hangi mezhepten olursan ol fark etmez. Mezhebin Melâmîler için büyük farkı yoktur. Onlar için hiç bir mezhebin nefî yoktur. Yalnız ibadet yeri camilerdir. Resulullah Efendimiz, zamanında münafıklar tarafından yaptırılan iki tane cami yıktırıştır.

Münafık Kimdir?

Şimdi münafık kimdir, onu tanımak güç. Onu da Muhammedî Melâmîlere sorup öğreneceksiniz. Münafığı Hz. Ömer de ayıramazdı. Cenaze namazlarını kılmak için, bu cenazenin münafık, ya da salih olup olmadığını, sahabeden Huzeyfe-tül Yemâni isimli bir zatı muhteremi gözleyerek anlardı. Eğer ki o cenazede Huzeyfe-tül Yemâni yok ise, Hz. Ömer o cenazenin namazını kılmaktan kaçınırdı.

Münafığı tanımak çok güçtür. “**İnnel münafikiyne fid derkil esfeli minen nar**” (Nisa 145) Bu ayet-i kerime, şeriatı hakikat üzere anlayamayanlara hitâb eder. Bir de **zındık** derler ki maazallah zındık, cem makamını zevk etmemiş, lâkin zevk etmiş gibi görünür.

İşte bu insanlar Hakk yolunda baş olmaya çalışır. Nihayet şap ile şekeri ayırt edemeyenlere baş olmak davasında bulunur. Bunları da; Cenab-ı Hakk kimin gözlerinden perdeleri kaldırmış ise o tanıyabilir.

Bahusus makam ehli vardır. Bu makam ehli Melâmîleri avam-ı nas bilmez. Makam ehline göre makam ehli olmayanların kâffesi avamı nastır. İsterse ne bilirse bilsin, iblisten daha bilgili kim olabilir ki? Bilgisiyle yanıldı.

Şirk Nedir?

Azizim Hakk Teâla'nın sırrı kutbu ilâhîde, kutbu ilâhînin esrarı Kur'an'ı Kerim'dedir. Hakk Teâlâ makamdan bilinir, mekândan münezzehtir. Her ne türlü bilgin olsa, şirk işlemeye yarar. “Şirkten daha büyük günah yaratmadım” buyurmaktadır Cenab-ı Hakk.

Fakat makam ehli Melâmîler, makam sınavından geçtikleri için, şirkin ne boyutta olduğunu anlar ve tanırlar. Azizim bu yirmi birinci asırda artık her şey açık seçik meydanda iken, **şirki** de meydana koyalım.

Ey salık! Allah'tan başka ne biliyorsan bil ki şirk işliyorsun. İstersen Beytullah'ta ol, istersen Mescid-i Nebevî'de ol, istersen akşama kadar altın tasadduk et, istersen “Ben seyyidim” de, istersen “Ben allâme-i cihanım” de. Yunus Emre Hazretleri'nin buyurduğu gibi; “**Âdem vardır cinsi semiz, abdest alır olmaz temiz.**”

Şirkten kurtarmanın çaresi nedir diye soracak olursan, iyi bil ki; şirkten seni Allahü Teâlâ'nın izniyle bir Melâmî insan-ı kâmilî kurtarabilir. Sakın sen de deme; “Bu kâmil de neymiş! Allah ile kulun arasına kim girebilir?” Azizim sen Allah kimdir, kul kimdir öğrenene kadar, köprünün altından çok sular geçer...

Bu nimette nasibin var ise, iyi bil ki Melâmî kâmillerden konuşan, seni beni yaratan Allah'tır. Benim gibi açık seçik sana konuşacak bir dost ele geçiremezsin.

İmamı Muhammed Bakırî Abulbeşer buyurmuştur ki; “**Âdem'den evvel bin âdem, belki daha ziyade âdem geçti.**” Anasırdan murad; hâk, ab, hava ve ateştir. Mevâlîdden murad; hayvan, nebat ve madendir.

Kezalik bu ehl-i tasavvufun; deryada yürümek, ateşe girip yanmamak, havada uçmak, ateşi mendil içine koyup yakmak, dağlarda gezen vahşî hayvanata musahhar olmak; meselâ, aslan ve kaplana binip yürümek veya üzerlerine yük yüklemek, yılanı

eline alıp kamçı yerine kullanmak ve bazı dağ hayvanlarını tutup sütünü sağmak gibi kerametleri olduğu halde, bunların emsali hırka-i eda tariki ile ömrü sâdır olur.

Bunların cümlesi inkiyâddandır. Allahu Teâlâ yeri, cüz-i nurdan yarattı. Can kavmini Cenab-ı Hakk, hâk ile sudan yarattı. Yaratılan mahlûkatın cümlesinin sultanı âdemdir.

***Gel nefes istersen İsa'yı Meryem sendedir
Mısır'a camidir vücudun cümle âlem sendedir...***

Resulullah (SAV) ismi camidir. Hakk Teâlâ ise muhittir, ma'sûr değildir. İnsan-ı kâmilin gönlüne bu âlem konsa, bir serçe kuşu kadar olmaz. Yani kulak ver ki Cenab-ı Hakk, insan-ı kâmil nice ehli kemal eyledi. Melek, yalnız ehli cemal, şeytan, yalnız ehli celâldir. İnsan, bu iki sıfatı cem edip ehli kemal oldu.

Vahiy ve İlham:

Vahiy ve ilham ikisi dahi birdir. Vahiy peygamberlere gelir, ilham evliyalara gelir. Malûm ola ki, insan-ı kâmile göre, bu âlem bu eşyada eğer ki nutk ve sema olmasaydı, enbiya ve evliyâ onların tesbihlerini işitmezlerdi.

Kümmelin ehlullah şöyle buyurmuşlardır; ***“Akıl iki bin hissedir. Bin dokuz yüz doksan dokuzu Hz. Muhammed'de olup, bir hissesi ise gelmiş geçmiş insanlara verilmiştir.”*** Hz. Muhammed öyle bir dehadır ki, insanoğlu ondan yararlanmasını bilememiştir. Ancak onu ehadiseyir Melâmîler tanımışlardır.

Malûm ola ki Cenab-ı Allah nuru Muhammediye'yi halk ettikte, evliyaı ve ervahı ol nurdan cem eyledi. Onlar, Cenab-ı peygamberin hidayet ettiği ve Allah'ın inayet ettiği kullardır.

Allahü Teâlâ'nın evliyalarının ahlâkı budur ki; benlik ve vücudu ref edip, vücudunda kendiliğinden hareketi olmaya. Rahmeten-lil âlemin ve bu kadar rahmetten murad rahmeti hasadır, yani evliyâullehadır.

Bir vaiz kürsüde vaaz ederken okuduğu ayetin hangi mertebeye geldiğini bilmez ise, zamanın padişahının kürsüden o vaizi men etmesi evlâdır.

Şeytanın bir saatte bu kadar âlemin kalbine vesvese düşürdüğünü bir Allahu Teâlâ bilir, bir de havas evliya bilir. Şeytan Âdem'e secde etmedi, kâfir oldu. Eğer onda marifetullah olsaydı, Allah'a secde ederdi. Âdem'in Hakk olduğunu fehmederdi ki; Âdem'e secde etmek Hakk'a secde etmektir.

Allahu Teâlâ'nın tekessürü meratip üzeredir. Meratip de aynı mükellemdir. Âdem halk olunmadan evvel daha o surette kimse halk olmamıştır.

Her ne iş ki işlenir veya işlenmez, mürşidi kâmilden sâdır olur. “Hayf ki, bugün kokmaya sana buy ve bu tecelli, kurtarmayasın gafletten.” Yani Cenab-ı Hakk kimin burnunu açmadı ise, o evliyâullahın mis gibi kokusunu almadı ve gafletten kurtarmadı.

Hız. Yusuf'un, Davud'un ve Süleyman'ın vücudunda galibiyet ve saltanat var idi. Lâcerem eseri zuhur etti. Hız. Muhammed'in mülkü vücudunda tecelli-i zat itihkak ve istidadı var idi. Peygamber Efendimiz aya işaret edince, ay iki parça oldu. İzni ilâhî ile yeniden birleşti.

Bir kimse cemi eşyaya arif olsa, Hakk'ı bilmese ona "arif" demezler. Menkıbede bir insan-ı kâmil var idi ki; "**Ebced bile bilmezdi, bir elif demeğe lisanı dönmezdi.**" Böyle iken yine lisanı galiptir.

Hatice validemiz kırk yaşında fahrî âlemden mukaddem iki ere varmıştı. Biri Abdulmahz ve birinin ismi Abuhalet ibni Zerretüllemiy idi ki, bunlardan iki oğlu bir kızı vardı. Bu oğlanlardan birinin ismine Hind derlerdi. Hind, Peygamber Efendimiz hakkında edebe aykırı sözler edince, Hız. Ali Hind'i öldürdü. Hatice-i Kübra anamız, bu olayla ilgili hiçbir söz etmemiş ve hiçbir itirazda bulunmamıştır.

Enbiya vahiy ile evliya ilham ile amel eder. Onun için kişi kendi aklına tabi olup, evliyanın hareketlerine bakıp hüküm vermekten kaçınmalıdır.

Fahri âlemden vâridir ki; "**Her kiminle musahharat ede ve her kim benimle musahharat etti ise, anın için Hakk'tan rica eyledim.**"

Evliyâullah dahi varisi peygamber olmak hasebiyle, onlardan musahharatta ne kadar şeref var idi ise zahir olmuştur. İmamı Hasan (R.A), tahtı nikâhında avrat âli koymayıp salıvermek adet iken, yine halk musahharatına rağbet ederler ve bir saat olsun tahsili kurbet için kızlarını al diye teklif ederlerdi.

Tâ ki kıyamette şefaate vasıl ola, inayet ola. Hiç olmazsa bu manâdan agâh olan kimse kızını âli resule vere veyahut öyle bir yerden kızını tezvic eyleye.

Ey, beni insan-ı kâmilin yüzünden men eden zahid! Melâmîler meyhaneler dert ve belâyı ihtiyar etmişlerdir. Dertten ve belâlardan ayrıca bir lezzet alırlar. Onlara dert ve belâlar âsân gelir. Makamı kurbda bize nevmi haram kılmıştır. Âşıklar zahidin bin senelik amelini yarım arpaya almazlar.

Ev ednaya vasıl olsa, fenası bekâ bulup, sırrı zat asla vahim hayal kalmaz. Evliyâların, enbiyaların başına gelen belâları kemâl saydılar. Benim iki gözümün nuru İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri, kitaplarından ve ruhaniyetinden bu fakire feyz ve ilham yağdırmıştır, Allahü Teâla. Evliyâullahın eserlerini elinden bırakma ki, onların isimlerini anmakla bile feyz yağmuru Hakk tarafından yağdırılır.

Tevhid:

İslâm dini ilâhî aşktır. İlâhî aşk ise tevhidi ef'al makamından başlar. "**İnneddiyne indallahil islâm**", (Âl-i İmran 19) "*Resulullah'ın dini tevhiddir*" diye hep söylenir, fakat tevhidin niteliğini kimse bilemez ki. "Tevhid birliktir" derler de, nasıl birlik olduğunu neden açıklayamazlar? Çünkü ilim sahipleri tevhidin niteliğini bilmezler de, yalnız "Hız. Muhammed'in dini tevhiddir" der geçerler.

Sen tevhidin ne yüce bir mertebe olduğunu Allah'ın evliyası Beyazıd-ı Bestami Hazretleri'nden dinle ki, belki o zaman tevhid nasıl bir nimetmiş bir nebze anlar ve

içine insaf, merhamet, şefkat, metanet gelip vicdanına dayanır da, Allahu Teâla'nın evliyâlarının niteliğini düşünürsün.

Onlar, ebedi hayat nasıl ahz edilmiş sana anlatırlar. Levh-i mahfuzun derinliklerinden zuhura gelen ve makam, meratip süzgecinden geçmiş inci, mercan cevherlerinin çarşısı ve pazarına, ancak **“mutu kable ente mutu”** hadisi şerifinin sırrını zevk etmekle vasıl olunur.

Beyazıd-ı Bestami Hazretleri tevhid dinini şöyle izhar etmişlerdir; "Bir gün tefekküre daldım, tefekkürümde hal diliyle şöyle diyordum, Ya Allah ben hiç bir ibadetime güvenmem, ancak tevhidime güvenirim. Cenabı Hakk tecelli etti, şöyle buyurdu;”**Ya Beyazıd sen filân zaman sût içtin dilim yandı dedin, dilinin yandığını sütten bildin, benden bilmedin. Ya Beyazıd tevhid nerde sen nerde”**

Şimdi tevhidden bahsedenlere bu büyük bir ibret tablosu değil midir? İşte Hz. Muhammed'in dini, işte sen! Kendini kendinde kontrol et ki, tevhid dininin neresindesin?

Tartışmasız **tevhid dini, ilâhî aşk ile ölmezden evvel ölmektir.** Bunun içindir ki, tevhid dinine bir ehliyetli Melâmî insan-ı kâmil ile vasıl olunur. Niçin ehliyetli insan-ı kâmil dersiniz, sahtekârlar bu mübarek peygamber mesleğine sokulup, mesleği dejenere edip, Allah'ın kullarını kendi amaçları doğrultusunda aparıp, ebedi hayatlarını karanlığa sürüklemesinler diye.

Melâmilerde Hüccet:

İşte bu nedenle Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, kendi zeylinden hüccet zuhura getirip, yetiştirmiş olduğu Melâmî kâmillerinin, kâmil olduklarına dair hüccet vermiştir.

Şimdi zamanımızda “Ben de insan-ı kâmilim” diyenlere sorsalar; “Acaba hüccetiniz var mıdır?” Hücceti olmayanlar derler ki, “Efendim hüccet nedir? Hüccet bir kâğıt parçasıdır. Bana bak ben şu tahsili gördüm, bu tahsili gördüm, ayrıca falan efendinin akrabasıyım.”

Hz. Pir, dört tarikattan hilâfet almıştı. Bazıları da o tarikatın hilâfetlerini, “Melâmî hücceti” diye anlayıp, Melâmîliği dejenere etmeye devam etmektedirler. Oysa tarikat hilâfetlerinde, Hz. Resulullah'dan bu ana gelinceye kadar sülâle silsile zinciri vardır, işte bu tarikat hilâfetidir. Hakikat hilâfeti, yani Hz. Pir'in kendi zeylinden zuhura getirdiği hilâfet ise, Resulullah Efendimizin manâda on yedinci torunu yirminci asrın piri Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nden başlar.

Bu hüccet konusu benim ilgimi çekti. Otuz üç senelik araştırmalarımın içine hüccet konusu da dâhildir. Bazıları da; “hüccet matbaada basılıyor” derler, ancak yine de saklamaya devam ederler.

Azizim zahirde bir Genelkurmay Başkanı'nın Genelkurmay Başkanlığı'nı, Büyük Millet Meclisi onaylayıp paraf ediyor. Bir doktorun doktor mu yoksa baytar mı olacağı, ona yine devletin Sağlık Bakanlığı'nın vermiş olduğu diploma ile belirleniyor.

Bu Melâmîlik ki, dünyayı bilsen, ahireti bilsen de, sana “Melâmî” demezler. Melâmîlikte de, seni eğer ki ehadiyetin sahibi olan devletlerin devleti, ehadiyetül ayn makamına almaz ise, işte o zaman sana da hüccet vermezler.

Efendim hafife alma ki, ahir kahr taşında, pişmek var işin içinde. Cahil kimse cesur olur derler. Bu kelâm zahirde ve batında caridir. Allah işini bilir ve Allah Allahlığını kimseye vermez.

O zaman bu çekilen kahrılar, bu içilen zehirler neden, bunlar nedir ne iştir? Her şey onu anlamak, onun varlığında mahv-ı fena olup onunla “O” olmak, daha sonra da “**sırr-ı sır**” denilen Hz. Muhammed (SAV)’in varlığına ulaşmak içindir. Yani bu kadar resul ve bu kadar nebi, bu kadar ehadiseyir evliya, hep vahdetin sırrını anlatmak için gelmiştir.

Burada insan çıkar der ki; “Yahu Davud, ne olmuş sana, bu kadar pirler, bu kadar Melâmîler kitaplar yazmışken, senin kitap yazmana ne hacet kalmış?”

Yazıp yazmamak insanın elinde mi ki? Bu âleme gelmek nasıl ki senin elinde değilse, hakeza bu âlemden gitmek de insanın elinde değildir. Öyleyse demek ki **Allah Allahlığını kimseye vermez**. Her işini kendisi yapar, nasıl yapar? Ancak makam sınavından geçen Melâmîlerden sor azizim!

Buna ledün ilmi derler, kalp ilmi derler, Allah vergisi derler, fenafillâh bekâbillah derler. Ve ehadiseyir derler ki, bu ezeli ervaha dayanır. Allahu Teâlâ bir zerreye tecelli etse, o zerre hakir iken aziz olur. Allahü Teâlâ'nın aziz ettiğini ise, hiç bir kuvvet zelil edemez.

***Her zerre bir ayet
Her olay bir ayettir...***

Cenab-ı Hakk, Resulüne şöyle buyurdu; **"Sümmün bükmün ümmüyün fehüm lâ yerciün"** (Bakara 18) *"Onların kalpleri, kulakları, gözleri mühürlüdür. Onlar Hakk sözü işitmezler."* Bizim sözlerimiz de zaten, melâmete vasil olmuş Allah'ın evliyalarındadır. Diğer mertebedeki insanlara hitab etmez. Resulü Ekrem Efendimiz buyurmuştur; **"Emlem yazık lem yarif"** *"Tatmadın ki bilesin"*

Cenab-ı Hakk'ın şeytanı yaratması, insanlar için ne büyük bir ibret tablosudur ki, şeytan Âdem'e secde etmedi. Bu gün de İblisin tarafını tutanlar yine Âdem'e secdeden itina etmektedirler. Allahu Teâlâ'ya nasıl teşekkür edelim ki, bizleri bu sırra kadem bastırdı.

Şimdi dünya ehline dünyayı, ahiret ehline de ahireti heba ettik. Marifetullah cennetinde sayeban olan muhteremler arasında, “Allah” sedalarını her anda bütün eşyada duymakla şadı handan olan insan-ı kâmiller dergâhında, huzurunda, bizleri marifetullaha er gördü.

Şimdi bizlerden zuhur eden bu okumuş olduğunuz acaib ve garaib sözler içerisinde Hakk'ın tecellisi, her fiilin haline göre sayebandır. Bu ne sanat, bu ne sırdır ki, bu sırrın maverasına vera sahipleri kadem basmamıştır.

Ya Allah! Seni kimisi tenzih etti, kimisi teşbih etti. Ancak Hz. Muhammed (SAV) seni tevhid etti. Ya Allah! Sen azimüşşan, tenzih veya teşbihe sığar mısın hiç?

Ey Ulûhiyet sahibi Allah! Seni bilenler ancak senin ehadiyetül ayn makamına er gördüklerindir ki, onların da senin sırrını ifşa edenlerine hitabetin şu oldu; **“Biz azimüşşan onun dilini alırız. O da bizim sırrımızı ifşa edemez olur.”** Bazıları da bu sırlara vakıf olduklarını sanarak, istedikleri cemaatte hiç bir zorluk görmeden konuşabilirlerse de, Cenab-ı Hakk onları korumamaktadır.

Bir de zamanımızda kitap ve risale tahrir edenler vardır. Hakikat ehlinin kitaplarını kendi anlayışlarına indirirler. Adamın biri leyleğin bacaklarını biraz uzun görmüş ve leyleğin bacaklarını kesmiş ve “İşte şimdi leylek kuşa döndü” demiş!..

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri buyurmuştur ki; **“Evliyâullahın ilmini kim ki zelil etmeye uğraştı ise, Allah da onları zelil edecektir.**

Bu zamanda herkesin sohbetine gitmekten gayet imtina etmek gerekir. Çünkü ifsatları irşadlarından daha çoktur.” Bu sehada at koşturmak isteyen çoktur. Lâkin temkin ehli zor bulunur. Heyhat aynel suriye gönül ehli nerede?

**“Biri mağrip bir maşırıktan anın
Biri damında dikildi Kâbe'nin”**

Bir Melâmî maşırıktan olsa, bir Melâmî mağripde olsa, Beytullah'ta bir araya gelseler, makam üzere yetiştiklerinden birbiriyle anlaşır ve bir arada yaşayabilirler. Çünkü bu zatı muhteremler cemi, farkı anlamışlardır.

Beka Makamları (4):

İşte cem ve farkı fark edemeyenler ise; onlar daha telvinde olup temkine varamadıklarından, bu varlığa Hakk gözûyle nazar edemediler. **Sırta vakıf oldularsa da, farka vakıf olamadılar.** Sırr-ı sır vücudun ne idüğün bilemediler. Ruhtan nefse geçişin hükümlerini anlayamadılar ki!..

Cenab-ı Hakk buyurdu; *“Ben bir kulumu sevdim mi gözünden gören, kulağından işiten, dilinden söyleyen, elinden tutan, ayağından yürüyen ben olurum. Kulum benimle görür, benimle işitir, benimle söyler, benimle tutar, benimle yürür. Sırta ve ene sırrahu, ben kulumun sırrı olurum, kulum da benim sırrım olur, kulumla sırlaşıyorum; halk zahir Hakk mestur olur”.*

Bunun niteliği her hazrete varana nasib olur mu? İşte bu nimete vasıl olan hazret-i insanın her tarafından, bulunduğu beldeye rahmet ve nimet sayeban olur. Amma sen zannetme ki, nimet ekmek demektir. Bizim dediğimiz nimet, **“veli nimettir”** ki işte orada Hakk Teâlâ, o muhterem zatın dilini açmıştır. Hz. Musa gibi ki, dilinden, lisanından tabî edebiyat dökülür. Hasta kalplere şifa olur.

Dahası da var, buna da Kur'an-ı Kerim'de “kâbakavseyin” derler ki **cemmülcem makamıdır.** **“Hüvel evvelü vel'âhirü vezzâhirü vel bâtın ve hüve biküllü şey'in alim”** (Hadid 3) burda **“vehüve biküllü şey'in alim”**, alim olan Allahü Teâlâ ki, işte esas “sıddikiyet makamı” diye bu cemmülcem makamına derler.

Burası artık Cebrail'in durağıdır. Cebrail Aleyhisselâm Resulullah'a "Ya Muhammed buradan bir adım daha ileri atarsam yanarım." der. Resulullah (SAV) Efendimiz de şöyle buyurur; "**Yanar isem ben yanayım. Beni rabbim yanmak için yaratmıştır**"

Kur'an'ı Kerim'de bu makama "Evedna makamı" derler. "**Vel â takrebû mâleleytiym**" (İsra 34) "İlişme yetimin malına baştan ayağa yanarsın." Burası bilissilâ Hz. Muhammed (SAV)'in makamıdır. Burda kelâm yoktur. Bu manayı iyi anla, harfsiz, savtsız, lâfsız doksan bin kelâm tecelli etti. Bi iştiba miracda.

Kitabın ikinci bölümünde; Meslek-i Resul olan Melâmilik ile canımdan daha çok sevdiğim birinci, ikinci ve üçüncü devre Melâmî Pirleri'nin hayatlarını, üçüncü bölümünde ise; evliyaullahın eserlerinin özetlerini ihvan-ı din kardeşlerimin taliplilerine sunuyorum.

Çok yüksek mertebeden yazılmış bu ulvî eserleri okudukça doyamayacaksınız... Ve tıpkı benim gibi; "Ya Rabbi, bu kitaplarda ne var beni çekip kendimden alıyor! Onları bırakıp gece dahi uyumak istemiyorum." diyeceksiniz.

Nitekim bu kitapların arasında bulunan büyük mutasavvıf İsmail Hakkı Bursevi ile Şeyh-i Şiraz'ın eserlerinde şöyle buyrulmaktadır;

"Evliyâullahın eserlerini elinden bırakma ki; onların kitaplarını elinden bırakmayanlar için, onlar eserlerinden ayrı değildir. Feyz yağmuru kalbi açık olanlara yağdırılır da, Allahü Teâla onları uyutmaz. Arifin uykusu dahi ibadet olur. "

Ey talib-i Hakk! Bu kitapları sen de oku, oku ama sakın zamanımızın ilim mağrurları gibi, Ledün ilminin Allah vergisi olduğunu unutma. Melâmiliğe vasıl olanlar için, her olay bir ayet, her zerre bir ayettir. Bu ilim, insan-ı kâmil yüzünden, gözünden okunur vesselâm.

Velâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azim.

İKİNCİ BÖLÜM

MESLEK-İ RESUL OLAN MELAMİLİK

Melâmîliğin Tarihi Gelişimi

Hazreti Muhammed Mustafa (SAV), İslâm dininin kutsal Peygamberi, Peygamberlerin sonuncusu, nebilerin en yücesi, Allah'ın rahmetli ve sevgili habibidir. Âlem yaratılmadan o vardı, bir gizli hazine idi. Muhabbet etti, bu muhabbetten Muhammed, Muhammed'den de âlemler doğdu. Ve anın içindir ki Âdem, toprak ve su arasında iken Muhammed (AS) peygamber idi.

Hazreti Muhammed'in Allah inancında korku yoktur, sevgi vardır. Şekil değil, ihlâs vardır. Onda inanç vardır ve öz hâkimdir. Onun inanç ve din anlayışında her zuhur Hakk'ındır. Onun içindir ki abes bir şey yoktur. Hiçbir şeyi kerih görmeğe, abes görmeye imkân yoktur.

Kibir ve üstünlük yasaktır. Çünkü Allah'ın saltanatında noksanlık yoktur. Yaratılışın eksikliği söz konusu da değildir.

Allah'ın katında çirkin de, güzel de yoktur. Nitekim Peygamber bir gün sahabe ile giderken bir köpek leşanesine rastlar. **"Şu mübareğin ne güzel dışleri varmış der."** Ve ona bakar. Evet, her şey bakışımıza göre değişir. Her şeyde güzel bir taraf olduğu mutlakdır.

Hazreti Muhammed'in varlığı öyle bir lütuftur ki, insan idrakinin çok üstündedir. Onun Allah'ın rahmeti olduğunu anlamak istemedi, insanoğlu bu ilâhî keremden yararlanmasını bilmedi.

Cennetten kovulan Âdemoğulları! Gerçek şu ki insan hakikati görmekten âdeta acizdir. Olaylara baktığımızda, Âdem'in cennetten kovulması insanın gafletle perdelenmesini kanıtıyor. İnsanoğlu yıldızları fethederken yine zalim, yine gaddardır. Eskiden kılıçla adam öldürenler, bugün bomba ile ışınlarla aynı şeyi yapmıyorlar mı?

Medeniyet ilerledi derken, ozon tabakalarını ve insanlığı mahvedecek atom silâhlarını patlatma olaylarını neyle izah edebiliriz? İlk insandan bu yana değişen çok şey yok, ancak mesafe var.

Aslında insanoğlu hiçbir zaman mükemmelde durmaz. Mükemmel öyle bir doruk noktadır ki, herkes oraya varırsa yaşam biter. Zira yaşam mücadele etmektir. Hayatın varlık sırrı da zıtlıklardır. Dişi, erkek, doğru, yanlış, gece, gündüz vs... İnsanoğlu her zaman kendi gücüne inanmıştır. Ama daima güçsüzlük gerçeği ile karşı karşıya kalmıştır.

Asırlar gerisinde kalan tarihi olaylara baktığımız zaman, bu idraksizliği açıkça görmek mümkündür. İnsanı mutlak kılmak için ihsan ve lütfedilen din, kendi müritleri tarafından daima bir düşmanlık ve kötülük aracı, bir ayrıcalık olarak kullanıldı.

Tolerans ve sevgi her dinin ilk emri iken, din mensupları bu anlayışı yalnız kendi inançlarını benimseyenler için bir kural gibi kabul ettikten sonra, başka inanç ve

görüşleri kâfir ilan ederek, kişiye en büyük düşmanlığı reva görüp, hepsi birbirine karşı birer kurt kesilmiştir. Böylece dini taassub ve dini körlük, insanlık tarihinde en kanlı olayların nedeni ve en büyük cinayetlerin ilk etkeni olmuştur.

Dikkat edilirse tarihin pek çok kanlı olayında din, katliam ve zulüm kaynağı olmuştur. Ve aşırı mutaassıp din müritleri dini istismar ederek faydalanma yolunu tutmuşlardır. Bu bir gerçeği de ortaya koyar ki, insan egoist ve nankördür. Kendi çıkarından başkasını düşünmez. Bu bakımdan cehalet ve taassup içindedir. Bunun içindir ki, hatalarına da müdrik değillerdir.

Samimi nice dindar vardır ki, beyni çalışmadığından, cahil olduğu için, dinin şekline mahkûm ve köledir. Bunlar daracık idrakleri ile inandıkları şeyleri körü körüne benimsediklerinden, kendi fikir ve inanışlarına uymayanları da, kendilerine düşman görürüler. Kendi inanç kalıpları içinde, kendilerinden başka herkesin yanlışlık içinde oldukları zannı ve vehmi içindedirler. Vehm ise şeytandandır ve haris insanlar görmez.

Kur'an'ı Kerim'de Cenabı Allah şöyle buyurur; "Bu âlemde kör olan öbür âlemde de kördür." Hazreti Musa'ya Firavun'un eziyet etmesi, Hazreti İsa'nın çarmığa gerilmesi ve Hazreti Muhammed'e kavminin reva gördüğü muamele, hep bu körlüğün eseri olmadı mı?

Din adına engizisyon mahkemelerinden akıl almaz işkencelerle ölüme mahkûm eden zihniyetler, işte bu taassubun ve körlüğün gafletidir. Din ve mezhep kavgalarının derinliğinde, hep bu beşeri hırs ve gaflet yatar.

Bugünkü teknoloji de bu hırsın eseri değil midir? Eğer böyle olmasa idi, atom ve hidrojen bombası gibi öldürücü nice silah yapılabilir miydi? Uzun düşünmeğe ne hacet, otomobil egzozlarından deterjan artıklarına kadar her şey, tabii ve atık zehirlerden hepsi aynı medeniyetin eseri değil midir? Ve de bu teknik anlayışta direnmek gafleti ne ile açıklanabilir?

Ancak değişmeyen bir gerçek vardır ki, olaylar bize hep O'nu hatırlatır.

Âdem bir hayvandan, bir canavardan farksızdır. Yaşamında zalim ve egoisttir. Her şeyde nefsini düşünür ve onun içindir ki, İslam'ın yüce Peygamberinin; "**Vücudumuzdan daha büyük günah yoktur**" kutsal sözü ile insanlığı ikaz ettiğini görürüz.

İnsan kendisini tevhid ile bilir. Tasavvuf ve tevhidin gayesi melâmettir. Tevhid hakikate varmak için geçilen bir yol, ya da hakikati idrakte kullanılan bir ilim, bir araçtır.

Birleme olunca tevhid kalmaz ortada, zira tevhid şaşılıklardan kurtulmak, vahdet zevkine ermektir. Tevhid öyle bir nimettir ki; kişiyi hakikate erdirtir ve vuslatla tevhid sona erer. Çünkü tevhid tahkik kapisıdır. Tahkikte olan tevhidden bahsetmez.

Muhakkiklerin tedrisinden anlaşılması gereken en büyük gerçek, Allah'a ve insan sırrına agâh olmaktır. Cenabı Risalet Resulullah (SAV) şöyle buyuruyor;

"Nefsini bilen Rabbini bilir" . Bu nedenle Melâmîlerin bir düsturu da; nefsi terkten sonra terki de terk etmektir.

Melâmî kendini hiçbir tarikla sınırlamaz, tarikata karşıdır. Saf inancı savunur ve her Melâmî bilir ki tarikat bir yoldur. Yol ise sırat-ı müstakim değildir. Tarikat yolunda da kalıp, şekil ve taassup asıldır.

Tarikat bir fikir ve sistemin katılaşmış anlamına geldiği cihetle, hoşgörü ve tevhide de aşar. İnsanı kendi kaydı içinde bağlar. Çünkü bu insanın alın yazısı ve kaderidir. Onu yenmek, kalpten ve kayıttan her düşünce ve inancı şekle sokan o fasit daireden kurtulmak çok zordur.

Melâmet uluları, bir tarikat kaydına girmekten şiddetle kaçındıkları gibi, Melâmîliği de tarikat olarak görmemektedirler. Nitekim Sultan Mecid Efendi; **"Melâmîlik** adında bir tarikat yoktur. Bu Seyyid Muhammed Nurül Arabî'nin mahlasından kalmadır. Benim mahlasım nasıl Mecidî ise, onun mahlası da Melâmî'dir" diyerek bu anlayışa parmak basmaktadır.

Melâmîler şol kimselerdir ki; haklarındaki hadisi şerifde; **"Evliyâyı tahtı kubabi lâ yarifühüm gayri"** (Benim kubbelerimin altındaki velileri, benden başkası bilmez) buyruldu.

Melâmîye maneviyat ricalinden şol kimselerdir ki, bunların batınlarındaki hakikatten, zahirleri nakıs olmaz. Hulusi Maksut Efendi'nin bir sohbet esnasında buyurduğu; **"Melâmî belki Allah, belki Resûlullah'tır"** sözü de, Melâmî'nin ne olduğunu ve Melâmîliği anlamak için Şeyh-ül Ekber'in, Sarı Abdullah Efendi'nin ve benzeri büyük zevatın eserlerine müracaat gerektiğini hatırlatır.

Melâmî'nin her türlü kayıttan kurtulup, Allah'a raptı kalp olması esastır. Hatta ibadetten bile zevk almamalı. Çünkü bu zevk, saliki oraya mukayyet kılar.

Tevhid ise kuyud-u ref edip, vahdetle zevk sahibi olmaktır. Melâmî'nin ise kisvesi mahsusları yoktur. Melâmî İnsan-ı Kamilleri de vaaz ve zikretmek sureti ile kendilerini izhar etmezler. Bu gibi hallerden tamamen istinab ederler. Melâmîlik, fukahâ ve müçtehidin temayüz kibir ve riyasını meydana çıkaran bir meslektir.

Melâmî Hakk'tan maada ne zahiri, ne de batını keşf ve kerametlere rağbet etmez.

Sadece dil ile zikirten bir şey çıkmaz, kalp zikri ihmal ederse de, dil zikre başlar. Hâlbuki matlup olan kalp ile ruhun sırren zikridir. Cemaatle namaz gibi şer'e muvafakatini gizli tutar, insana karşı daima iyilikte bulunurlar. Ameli salihadan dolayı bir zevk duyarsa, bu zevk ile mücadelede bulunur.

Setir maksadı ile de olsa, ihvanın noksanına dikkat doğru bir hareket değildir. Melâmîler her zuhurun Hakk olduğuna inanmıştır. Onun için kimsenin inanişına ve e'faline karışmaz. Kimseyi tekfir ve tezyif etmezler. Günahkâr ve dinsizlere dahi bir şey demez, karışmazlar. Çünkü onlar, yalnız Allahu Teâlâ'nın varlığı ile meşgul olurlar ve diledikleri şey yalnız yüksek ahlâk sahibi olmaktır.

Şeyh İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri

Vâridatname Adlı Eserinde Şöyle Buyurmuştur:

"Melâmîye şol taifedir ki, halk onları melâmet eder ve kendileri gibi zannederler. Zira onlar her alanda bahsi bihâl mutâvaatın zuhur ederler. Bu sebepten halleri mestur olup, maahazâ onlar bu tarikin ricalidir ve onları inkâr etmek, hallerini inkâra râcidir. Halleri budur ki; Allahu Teâlâ onların manevi kalbine tecelli edip, heyecan ve hayrete düşürür.

Bu cihetten şiddete tahammül etmek onlara asan gelir, cüret göstermezler. Zira Mahbub'un muamelesiyle müteleziz olurlar ve ismini zikir ile istima ile hoşnut olurlar. Hallerini ketm edip, erbabı inkâr yanında keşf-i râz etmedikleri ve arz-ı Mahbub-i muhafazalarındandır.

Zira belki ol münkirlerin ağızlarından Cenabı Mahbub'un tazimine mudil neş'e sudur edip, ol meclise gadab-ı ilâhî husulüne ses verir. Pes edebi evliyaya dâhil olunan mevazin ile durmayıp, oradan kıyam veya kadir ise redd-i enf etmektir. Veya murdara tarikin tutup, melâmet şeriat ile amel suretindedir."

Zira her yerde tevile müsaade edilmez. Zira ulema-i zahir bazı hakayika küfür dediklerindedir. Zevahire muhalif kıyas ederler. Pes suhen şinas olmayana talim etmek, karga ve karga gibilere talim etmek gibidir. Dahası da var; **eğer Cenabı Hakk Melâmîlerin iç yüzünü ve sırrını onlara açsa, halk onları ilâh ittihaz ederlerdi.**

Melâmîler hakkında çok şey söylendi ve söylenecek de. Amma bir gerçek var ki, Melâmîler Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanıp, sıfatları ile sıfatlanmak için çırpınırlar. Bunu gerçekleştirmek için de, nefsin saltanatından geçmek, bunu yapabilmek için de, insanı sevmeye ve eğitmeye çok önem vermişlerdir.

Melâmîlerin gaye ve hedefi insanlığın aradığı yüce aydınlıktır. O halde Melâmîleri tanımak için, onların felsefelerini, inançlarını araştırmak, aynı zamanda insanoğlunun kendine karşı sorumluluk ve hakkıdır. ("İslam'da Melâmîliğin Tarihi Gelişimi" adlı eserden alınmıştır.)

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Fütûhat-ı Mekkiye isimli eserinde Melâmîleri şöyle anlatmaktadır:

*"Allahın izniyle Melâmetiler ki bunlara Melâmîler de denir; bu ad dahi lûgat yönünden onlar için zayıf bir kelimedir. Bu gibiler Allah yolunun efendileri ve önderleridir. **Bütün âlemin tek efendisi bunların arasındadır. İşte o büyük efendi de Resûlullah (SAV) Efendimizdir. Eşyaya Allah'ın baktığı gibi baktılar gerçekleri birbirine karıştırmadılar.**"*

İşte bütün bu sebeplerin kalkması, bazı kişilerin çıkıp aksi cephe alması, Hakk ve hukuku yerinden kaldırıp başka bir yere koymaları, bunu getireni ve yerleştireni kötüleremeleri, kadrini bilmemeleri ve bu kişilerin aldıkları emanete hıyanet ettiklerini, şirke ve Allah'ı inkâra kadar vardırıdıklarını gören Melâmîler, sebepleri tesbit ettikleri halde; onların üzerine varmadılar.

Melâmilerin sadık talebeleri, erkekliklerinde değişik haller gösteriyor, diğerlerinin talebeleri ise nefsi ahmaklıklar içinde debelenip duruyorlardı.

Melâmîlerin kadirleri bilinmez. Ancak onları seven onlar ile ünsiyeti olan efendiler bu makam ehlini bilir. Melâmilerin işitmesi ve görmesi, Hakk'ın mazhariyetinden başka bir şey değildir. Bütün eşyalarda da böyledir. Allah'ın mevcuttaki sirayeti ne güzeldir, ne inceliklidir!.. Bu hâl ve sıfat, en yüksek sıfat ve mertebedir.

*Melâmî'dir enbiya
Tahi nice evliya
Çâr-ı yâri basafa
Kendine gel kendine*

BİRİNCİ DEVRE MELAMİLERİ (Melâmîyeyi Kassariye)

Hamdûn Kassar Hazretleri başlayıp Mevlâna Celâleddin Hazretleri ile son bulan ilk devre Melâmîliği bir devrin özelliğini yansıtır.

Hamdûn Kassar Hazretleri, Melâmî'yi şöyle tanımlamaktadır: **“Melâmî; batınında bir iddiası, zahirinde de yapmacık ve riyası olmayan, Allah ile aralarındaki sırdan, mahlûkat bir tarafa, kendi zahiri kimliğinin bile haberdar olmadığı kimsedir.”**

Kassar Hazretleri; "Nefsimi Firavun'un nefsinden yüksek görmem, çünkü ikisi de nefistir. Fakat gönlümü Firavun'un gönlünden yüksek görürüm" buyurmuş ve bu sözleri ile de nefsine karşı tutumunu beyan etmiştir.

Çünkü Ahzab Suresi ayet 72 de; **"Biz emaneti yerlere göklere ve dağlara verdik (arz ve teklif ettik) onlar yüklenmekten çekindiler. Endişeye düştüler. İnsanoğlu yüklendi. Çünkü o pek zalim, pek cahildir"** buyrulmuştur.

Allah emanetini yüklenen kişinin nefsine zalim, masivaya cahil olması en tabii şeydir.

Hamdûn Kassar Hazretleri'nin Hayatı

Birinci devre Melâmî Piri Hamdûn Kassar Hazretleri Hicretten sonra 271 (milâdî 884) yılında vefat etmiş olup, Nişaburlu'dur.

Hacı Kassar Hazretleri'nin tarikatı silsilesi Hz. Ebubekir Sıddık'a dayanmaktadır. Hamdûn Kassar Hazretleri'nin en çok önem verdiği hocası Şeyh Nahsabi yolu ile İbrahim Edhem'e dayanmaktadır.

"Ne zaman yolda bir sarhoş görürsün iki tarafa sallanır; sen de sallan. Nefsine kibir ve ucb gelmesin, onu tenkit etme. Sen de onun o müptelâ olduğuna uğramayasın" diyebilen yüce Hamdûn Kassar Hazretleri etrafında fazileti telkin eder ve Melâmîliğin sorumluluktan kaçmak olmadığını buyururdu.

Hacca giden bir talebesinin orada vefat ettiği gönlüne tecelli eden, Kassar-ı Veli Hazretleri lâmbayı söndürdü. Yanında bulunanların kendisine bunun nedenini sormaları üzerine, Kassar-ı Veli işin hikmetini şöyle buyurdu; **"O sağ olduğu müddetçe lâmba onundu yani bizlere helâldi. Şu andan itibaren varislerinin oldu, yani varislerinden izinsiz kullanırsak haram olur."**

Nefislerine hiç önem vermeyen Melâmîler, faziletin Allah'a ait olduğunu kabul eder ve iyiliklerini gizlemeğe azami dikkat ederlerdi.

Birinci Devre Melâmîlerinden:

Abu Ali Muhammed Essafaki; Essafaki Hazretleri şöyle buyurmuştur; *"Eğer bir insan bütün ilimleri kendinde toplasa ve aşağı tabakadan halk ile sohbet etse, erler topluluğuna ulaşamaz. Ayıplarını ve nefislerinin bölüklerini gösteren bir şey olmazsa, amelleri düzeltmede ona uymak caiz değildir."*

"Bu ümmetin öyle bir zamanı gelecek ki, münafığı doymadan mü'mine geçim olmayacak." *"Akıllı kişi hiçbir şeye meyletmeyendir."* *"Kul kendine hizmetkâr isterse ipi elden verir. Kulluk hududundan çıkar."*

Melâmî İbn-i Münazil; 950 yılında öldü. Vefatı şöyledir; Bir gün kendisini ziyaret eden bir dostu *"Senin imanın dürüst ve akıbetin hayırdır"* dedi. Bu sözü tefekkürle dinleyen Abdullah Münazil; *"İmdi bundan böyle bana dirlik gerekmez"* diyerek düştü ve o anda ruhunu Allah'a teslim etti.

El Fûdayıl Bin İyaz; Sekizinci asrın sonlarında ortalığı haraca kesip kavuran haramilerden birisi iken, tövbekâr olan ve kendini Allah'a adayan El Fûdayıl Bin İyaz, hayatı boyunca, cehalet devrinde dahi fakirlere, çocuklara yardım eder, zayıflara dokunmaz emanete ihanet etmezdi.

802 yılında Mekke'de vefat ettiği zaman, peşinden giden binlerce insan ona tazimde yarışıyorlardı. Fûdayıl Hazretleri'nin hikmetli sözlerinde, yokluk ve tevhid zevkinin tüm inceliklerini bulmak mümkün.

Fûdayıl Hazretleri buyuruyor ki; *"Allahu Teâlâ, kulunu sevince gam ve kederini artırır. Ona kızınca da dünyasını genişletir. Ayak ol baş olma, bu öğüt sana yeter."*

Abu Havas Ömer Bin Salim El Haddad; Nişabur'un Kardabat Köyü'nde doğan ve 847 yılında vefat eden büyük Melâmî Abu Havas Ömer Bin Salim buyurmuştur ki; *"İç terbiye güzelliği dış terbiye ile anlaşılır. Fütüvvet, adaletin yerine getirilmesi ve kendisi için adaleti istemekten vazgeçmektir"*

Ebu Osman Hıyrî; Nişabur ulularından 850 yıllarında yaşamış, zamanının en büyük Melâmîlerindendir. 80 yıldan fazla yaşamıştır. Şah Şûcâ-ı Kirmâni Hazretleri'ni yetiştirmiştir.

Abdullah Bin Celâl; Şam ulularından olup, büyük Melâmîlerdendir. Melâmet erlerinin çoğu Nişabur, Rey ve Horasan Bölgesi'nde yaşamışlardır. Sonradan bunlar oradan bilhassa batıya ve özellikle Bağdat civarlarına yerleşmişlerdir.

İlk Melâmîlerin Türk ellerinde zuhura gelmesi bir rastlantı değildir. Melâmîlerin 11. asırdan itibaren Anadolu'ya akın etmeleri, kendilerine hayat ortamı bulmalarındandır. Mevlâna'nın yetişmesi, Hacı Bektaşî Veli ve Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri'nin Anadolu'da zuhura gelmeleri, melâmet erlerinin Anadolu'yu kendilerine yurt edinmelerinin normal bir aşamasıdır.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve Anadolu'da vahdet neş'esinin yerleşip gelişmesi, melâmet erlerinin akını ile mümkün olabilmiştir. Keza Türkler arasında gelişen ve Türk sosyal hayatında içtimai, ekonomik ve siyasi bir güç ve birlik inancı hüviyeti ile uzun asırlar Türk topraklarında yaşayan **"Ahilik Teşkilatı"** tam bir Melâmî kuruluşudur.

Yine 15, 16 ve 17. asırlarda İstanbul'da kurulan ve toplumsal etkinliği büyük olan dokumacılık da bir Melâmî teşkilatıdır.

Şah Şûcâi Kirmâni; Hicri üç yüz yılında vefat ettiği Risale-i Kuşeyri adlı eserde kayıtlıdır. Padişah oğludur, melâmet erlerindendir ama aba ve hırka giymediği, sipahi elbisesi giymekten hoşlandığı söylenir.

Şeyh Şûcai takva ve tevhid yoluna girdikten sonra, kırk yıl uyumadı. Uykusu gelince gözlerine tuz basardı. Bir gün Hakk Teâlâ; *"Ey Şûcai! Ol uykusuzluk bereketidir ki beni uyku içinde de gördün"* diye buyurdu. Bu olaydan sonra yatıp uyudu.

Tezkire-tül Evliya adlı eserde, Şeyh'in kızı ile ilgili anlatılan menkıbe oldukça ibret vericidir: Şeyh Şûcâi'nin kızını devrin hükümdarı istetir. Bunun üzerine Şeyh Şûcai tekkeleri gezer, bir er kişi arar. Mescidde bir yiğidin namaz kıldığını görünce genci çağırır; *"Ey oğul evin var mıdır?"* deyince, Genç; "Yok" cevabını verir.

Şeyh Şûcai; "Evlenip bir yuva kurmak ister misin?" diye sorar. Genç; "Bana kim kız verir, sadece üç akçem var" deyince, Şeyh gencin üç akçesinin birini ekmeğe, birini ete, birini de havuca vermesini söyler ve bu sözlerden sonra kızını o gence verir.

Gece olunca şeyhin kızı gencin evine gelir ve bir bardak üstünde bir parça ekmek görür; "Bu ekmek nedir?" diye sorar. Delikanlı; "Gecedен kaldı" deyince kız; *"Dün rızkını veren Allah bugün vermez mi ki yarına ekmek gizledin? Babam, seni bir"*

tevekkül ehline verdim demişti, meğerki sen rızkı Hakk'ın verdiğiğine inanmazmışsın" der. İşte böyle bir evlat yetiştiren, bu yüce zattır.

Abdullah Bin Muhammed Mürteiş; Melâmî ulularındandır. Bir gün bir kız görür ve âşık olur. Kızın babası kızını Mürteiş Hazretleri'ne verir. Düğün günü Mürteiş Hazretleri'nin hırkasını çıkarıp, yeni kıymetli bir hırka giydirebilirler.

Gece olunca bir ses işitir; **"Ey Mürteiş, sen salâhiyet donunu zahirinden çıkarttın, biz de aşinalık donunu batınından çıkartırız."** Mürteiş Hazretleri bunun üzerine feryada başlar. "Bu ne hal" denilince **"Zinhar benim hırkamı bana getirin, yoksa helâk oldum"** der. Eşyasını geri verirler. O da kıza talâk verip boşar ve çıkıp gider.

Zinnun-i Mısri; Dokuzuncu asırda yaşamıştır. Nefsine o kadar düşmandı ki, herkes ona zındık derdi. Milâdi 859, Hicri 245 yılında vefat etti.

Zinnun Hazretleri bir gün bir küp altın bulur. Küpün ağzındaki tahtada İsmi Celil "Allah" yazılıdır. Altınları dervişlere dağıtır, İsmi Celil yazılı tahtayı ise kendi alıp o gece orada yatar. Uyandıkça tahtayı öper, başına koyup gözlerine sürer. Birden hatipten bir ses işitir. Şöyle buyrulmaktadır; **"Sen benim adımı aziz tuttun, ben de seni Zinnun, dünyada ve ahirette aziz tutacağım"**

Zinnun "balık sahibi" demektir. Tasavvuf kitaplarında adı "Zinnun-i Mısri" olarak geçer. Zinnun Hazretleri'ne göre, kulu Halîkine eriştiren sıdk ve ihlâstır. Arif hakkında Zinnun Hazretleri'ne sordular, buyurdu ki; **"Arif oldur ki, hiçbir nesne onu bulandırmaya."**

Arifin nifakı cahilin ihlâsından evlâdır. Arif üç nesne ile nişandır. Birinci meth, ikincisi Allah'tan gayrisini gönlünden çıkartmak, üçüncüsü vahdete girmektir."

*Kul kul olamaz Tanrı emrine mutlu olmadıkça
Salik dahi salik olmaz, mürşidine uymadıkça*

Şeyh Yusuf Bin Hüseyin; Sıddıkiyetin önemine işaret eden ve **"Sıddıkın nişanı, gizli itaat, gizli dostluktur"** diye buyuran Şeyh Yusuf, tam bir Melâmî idi, halktan kendini gizlerdi.

Beyazıd-ı Bestami; İran'da Bestam şehrinde doğdu. Büyük babası Sürüşen isimli bir Zerdüş'tü. Sonradan Müslüman oldu. Beyazıd-ı Bestami hicretten sonra 261 (milâdi 874) yılında Bestam'da vefat etti.

Beyazıd-ı Bestami Hazretleri tevhid dinini şöyle izhar etmişlerdir; "Bir gün tefekküre daldım, tefekkürümde hal diliyle şöyle diyordum, Ya Allah ben hiç bir ibadetime güvenmem, ancak tevhidime güvenirim. Cenabı Hakk tecelli etti, şöyle buyurdu; **"Ya Beyazıd, sen filân zaman sût içtin dilim yandı dedin, dilinin yandığını sûtten bildin, benden bilmedin. Ya Beyazıd tevhid nerde, sen nerde!.."**

Cüneyd-i Bağdadi; Sırrı Sakati'nin yeğeni olup Bağdat'ta yaşamış büyük mutasavvıf Melâmî'dir. 910 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Birgün Cüneyd-i Bağdadi Hazretleri'ne dayısı "Şükür nedir?" diye sorar. Bağdadi Hazretleri; **"Tanrının nimetleri ile Tanrı'ya asi olmaktır."** diye buyurur.

Necmettin-i Kübra; Melâmî ulusudur. 10 Cemaziyel evvel 618 yani 13 Temmuz 1226 tarihinde vefat etti. Tarihçiler Necmettin-i Kübra Moğollara karşı savaşırken öldü derler.

Şemsi Tebrizi; En şöhretli Melâmî erlerindedir. Tebrizi'nin en büyük şöhreti, Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin şeyhi olmasındandır. Asıl adı Melik dede oğlu, Ali dede oğlu Şemsettin Mehmet'tir. Babası Nemut valisi Nev Müslümaniye diye ün salan Celâlettin Hasan'dır.

Şemsi Tebrizi 1186 yılında Tebriz'de doğdu. Şems, 26 Cemaziyel Ahir 642, milâdi 29.11.1241 tarihinde Konya'ya geldi. Milâdi 1248 tarihinde Konya'da kayboldu. Onun öldüğünü söyleyenler de, bu dünya âleminde sırlanmış olduğunu söyleyenler de vardır.

Mevlâna Celâleddin-i Rumi; Her ne kadar onu Mevlevi tarikatının piri olarak tanıyorsak da, aslında Hz. Mevlâna, ilk devre Melâmîlerinin en büyük pirlерinden biridir. Mesnevi'de de kendisinin Melâmî olduğunu açıkça ikrar ettiğini görebiliriz. Mevlâna'nın asıl adı Muhammed, lakabı Celâleddin'dir.

Hz. Mevlâna, 30 Eylül 1207, Hicri 6 Rebi'ül evvel 604 tarihinde Belh şehrinde dünyaya geldi. Babası Hüseyin Hatibi oğlu Muhammed'dir. Ama tarihte Bahaeddin diye anılır. 1213 tarihinde Belh'den ayrıldı. Bir gün babasının yanında Mevlâna'yı gören Ferideddin Attar Hazretleri; Mevlâna'nın babası Bahaeddin'e; **"Umarım ki senin oğlun, âlemde yanacak gönülleri nurlandıracaktır"** buyurmuştur.

Mevlâna Celâleddin-i Rumi, 18 Aralık 1273 tarihinde Konya'da dâr-ül beka eyledi.

İlk devre Melâmîleri Hz. Mevlâna ile son bulur. Ancak menkıbeleri dilden dile gezer. Yaşantıları örnek alınır.

İKİNCİ DEVRE MELÂMİLERİ

İkinci devre Melâmîlerinin doğuş nedeni gibi yaşantıları da değişik özellikler gösterir. Bunlar ilk devre Melâmîlerinden farklıdır. İlk devre Melâmîlerinin riyazet, çile, murakabe, mükâşefe, mücadele konularındaki tutumları çok sert ve kesindi. İkinci devre Melâmîlerinde ise, daha fazla hoşgörü hakimdir.

Orta Anadolu'da Hacı Bayram-ı Veli'nin bir ışık gibi ortaya çıkması ile başlayan ikinci devre Melâmîlerine "Bayramiler" ya da Bayramî Melâmîleri denir.

Kayıttan tamamen azade olmak, taassup ve etkilerinden uzak kalmak için mücadele etmişlerdir. Bu bakımdan onların davranışları, çevrelerince yadırganmış adeta şeriata karşı imiş gibi telâkki edilmişlerdir ki, bu zan yanlıştır.

Ama Melâmîler, “halka menfur Hakk'a makbul olmak için” son asırlarda beliren taassub ve kayıtcılığa karşı olmuşlardır. Bu bakımdan ikinci devre Melâmîleri ilk ve son devre Melâmîlerinden hayli farklı özellikler göstermişlerdir. Beşir Ağa'nın katli olayında, talebelerinin onun arkasından kendilerini denize atarak seve seve ölüme gitmeleri, ikinci devre Melâmîlerinin yiğitliğine ve ihlâsına en büyük hüccettir.

İkinci Devre Melâmi Piri Hacı Bayram Veli'nin Hayatı

Koyunluca Ahmet isimli şahsın oğludur. Ankara'nın Çubuk ilçesi Solfasol Köyü'nde, 1332 tarihinde doğdu. Asıl adı Numan olan Hacı Bayramı Veli Hazretleri, müderris olduktan sonra Ankara'dan Bursa'ya gitti. Bursa'dan tekrar Ankara'ya gelen Bayram Veli Hazretleri, Ankara Medresesinde derslerine devam etti.

Bir gün Şeyh Şuca, Ankara'da Hacı Bayram Veli Hazretleri'ni ziyarete gelir. Kendisine Kayseri'de olan Şeyhi Hamideddin Aksarayı'dan haber ve davet getirir. Kayseri'ye giden Hacı Bayramı Veli, Somuncu Baba lakabı ile tanınan şeyhi Hamideddin Aksarayı Hazretleri'ne mülaki olur. Hacı Bayramı Veli Hazretleri, Şeyhi Hamideddin Hazretleri'nin ölümü ile Konya Aksaray'dan Ankara'ya döner.

Ankara'da, 1429 tarihinde, 77 yaşında iken vefat eder. Türbesi kendi adıyla anılan Hacı Bayram Camiindedir.

Hacı Bayramı Veli Hazretlerine göre; kuru bilgi insanı insan yapmaz, bilgi kişiyi daha da egoist yapar. İblisten bilgili kim olabilir, bilgisi ile Âdem'e secde etmedi ve bu yüzden boynuna lanet halkası geçti.

Hacı Bayramı Veli Hazretleri; *"Ey Âdemoğlu, bilgine mağrur olma, insanı insan yapan, onu değerlere yükselten, onu olumlu ve onurlu kılan bir bilgi, ancak vahdet-i vücud ve tevhid ilmidir. En iyi öğretmen vahdeti vücudu en iyi anlatandır"* buyurmuştur.

Hacı Bayram Veli'nin Tarikat Silsilesi

Tarikat silsilesi iki koldan gelir. Birisi Abul Hasan'dan gelen silsiledir ki, Abul Hasan'dan itibaren Nakşibendiye silsilesi ile birleşmektedir. Nakşibendiye silsilesi. Hz. Ebubekir'e ve ondan Resul-u Ekrem'e varır ki, bu silsile ile Bayramiler Sıddıktır.

İmam-ı Cafer Sadık kolu ile Hz. Ali'ye varır ki, bu yönden Bayramiler Alevi'dir. Hasan-ı Basri Hazretleri'nden gelen silsile ile de, Hacı Bayram Erdebil Sofilerindedir. Esasen melâmet neş'esi kendisine o yönden sirayet eder.

Hacı Bayram-ı Veli'nin Halifeleri

Hacı Bayram Veli Hazretleri'nin bilinen halifeleri şöyledir: Göynüklü Selehaddin Tevi, İnce Bedreddin, Kızılca Bedreddin, Meczip Akbıyık Abdullah, Akşemseddin, Mehmet Bican, Ahmet Bican ve Ömer Sikkini Hazretleri.

Vahdet-i vücud, cezbe haline gelince şeriata ters düşer. Hakikat ağırdır, insana zor gelir. Hele “ben” den geçmek öyle kolay yutulacak lokma değildir. İnsan

tevhid yolunda ilerledikçe hikmetle dolar. Sözleri hikmetli olur, bu ise halkı şaşırır. Halk, gerçekler önünde ya kabul ile teslim olur, ya da itiraz eder isyankâr olur.

Tarikat şeriata ters görünür, hakikat tarikata uymaz, marifet ise hepsini aşar. Ne var ki, bu çelişki zahirde olduğu halde, halk ve din adamları bunu fark edemez. Böylece bir mücadeledir gider.

İsmail Maşuki (Oğlan Şeyh) den:

*Ey gönül bir derde düş kim, anda derman gizlidir.
Gel eriş bir katreye kim anda umman gizlidir.*

*Terk edip namı nişanı giy melâmet hırkasın
Bu melâmet hırkasında nice sultan gizlidir.*

*Tut Hakkı bilmek istersen ehli irşad eteğin
Niceler bilmediler kim böyle erkân gizlidir.*

*Değme bir horu hakire, hor deyu kılma nazar
Kalbinin bir köşesinde arşı Rahman gizlidir.*

*Bu cihan derviş nam oldu nihan ender nihan
Sen hicap altında kaldın sanma sultan gizlidir...*

Melâmet hırkasını giyen, dünyadan da ukbadan da geçer. O kişi Hakk ile Hakk olur. Dünyadan geçenler ise, artık "Sultan"a kul olur. Hakk'tan gayrı dinleyecek görülecek kimse kalmaz. O vakitte hükümdar, vezir değerini yitirir. Ukbadan geçen ise ne hocaya önem verir, ne de onun sözlerine. Ne cehennem korkusu kalır ne de cennet sevinci.

Bu ise korkutucu din adamlarının işine gelmez. Onun içindir ki İsmail Maşuki, ne din adamlarına yarandı ne devlet ricaline. Fakat aşk oduna yananlar ise, İsmail Maşuki'nin mısralarında kendi gerçeklerini görmemezlikten gelemezlerdi.

"Her zerre bir ayettir, her olay bir ayeti izhar eder"

*Gel ey sofi bizi men eyleme aşkı tevelladan
Muhabbettir ezelde kısmet olan bize Mevla'dan
Gönüldür menzili canan, gönüldür vasılı Rahman
Gönüldür aşığı sadık, değil hali temennadan*

*Kani Ferhat ile Şirin, kani Vamık ile Azra
Kani Mecnuni sergerdân, haber ver bana Leyla'dan
Çû sensin âşuku maşuk, çû sensin talibi matlup
Haber ver gel nedir şahım, murad olan bu kavgadan?*

*Ne surette zuhur etsen, seni arif bilir şeksiz
Melaik sureti olsun ve ger peri ve ger insan
Hakikat ehline veçhin ayan ender, ayan ettin*

*Cemalin çeşm-i münkirden ne gam ki ettinse pinhan
Şu dil ki duymaya aşkın, şu göz ki görmeye veçhin*

*Bir seng-ü biri âmâ buna natık durur Kur'an
Kalbin Allah olduğu çün suretin Rahman'dır
Kim mükevvin ismin ey mâh Halik-i evkandır
Surete nisbet mugayir görünür eşya kamu*

*Lâkin ol mani yüzünde cümlesi bir candır
Ayanı Hakk oldu, gel vehmi ko şeytandır
Kim ki aşk ile vücudun bildi ve buldu bugün
Kendi kendi özün yitirmede ulu sultandır.*

Bir insan vücudunun Hakk olduğunu bilirse, ona nasıl el sürebilir? Bir kimse insanın ve suretinin Rahman olduğunu bilirse nasıl kötülük edebilir? Bu yüce anlayıştaki bir insan başkasını sömürebilir mi?

Sarı Abdullah Efendi

Hicri 992 yılında doğdu. Mağrip Şehzadesi Seyyid Mehmed'in oğludur. Babası Seyyid Mehmed, Sadrazam Halil Paşa'nın kardeşi Mehmet paşanın kızı ile evlenmiş ve Abdullah bu hanımdan doğmuştur. Melâmî ulularından olan Sarı Abdullah Efendi, zamanında Maliye Bakanlığını da yapmıştır.

İkinci Devre Melâmîlerinin Hizmetleri

İkinci devre Melâmîlerinden verdiğimiz örnekler onların fikir ve ruh yapılarını yansıtır. Beşir Ağa'nın ölümü ile Melâmîlik sirlanır.

Osmanlı ricalinin Melâmîlerle uğraşması Melâmîlere güç katmış ve cesaret vermiştir. Onlar tıpkı Kerbelâ'da zulme uğrayan Ehlîbeyt gibi gönüllerde yaşamıştır. Gizli kaldıkça taraftarları artmış ve Seyyid Hazretleri'ne on dokuzuncu asırdaki ortamı hazırlamıştır.

Ne var ki on dokuzuncu asrın ilk yarısında İslam dini tam bir taassup içindedir.

Din adamlarının ilme karşı takındığı menfi tavır, halkı tedirgin etmekte, dini taassup halkı derinden derine düşündürürken, onları tam bir karamsarlığa sürüklemektedir.

İşte bu huzursuz ve karamsar yıllarda Üsküp dolaylarında bir yüce kişi, bir büyük veli doğuyor ve İslam'ın ilim ve ahlâk ile güzelliklerini gözler önüne seriyordu. Melâmet yeniden gün ışığına çıkıyordu; Taassuba karşı hoşgörü, cehalete karşı ilim, köleliğe karşı hürriyet...

Her tarihin zirvesi kabul edilen Melâmîliği, asrın şartlarına göre sistemleştiren Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, cehalet ve taassub karanlığını aydınlatmıştır.

İkinci devre Melâmîleri, yeni bir sistemin ilk aşamasıdır. Bu bakımdan Seyyid Hazretleri evveliyatı olan bir temel üzerine tevhid akidesini sistemleştirmiştir. Kayıt ve ayrıcalığa karşı koymakla tevhid akidesine yön vermişlerdir.

Bu özellikleri ile ikinci devre Melâmîleri, üçüncü devre Melâmîlerinin doğuş ve gelişmesi için zemin hazırlamışlardır.

ÜÇÜNCÜ DEVRE MELÂMİLERİ

Üçüncü devre Melâmîliği 19. asırda Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli eyaletlerinde zuhura gelmiş ve Usturumca Üsküp'ten cihana yayılmıştır. Kurucusu, Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'dir.

Beşir Ağa'nın idamı ile Melâmîlerin uzun süre tarih sahnesinden çekilmesi, Melâmîliğin kaybolduğu anlamında değerlendirilmemelidir. İnsan sevgisinin simgesi olan melâmet her asırda ve her düşüncede vardır. **Her tarihin zirvesi yine Melâmîlik'tir.**

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri ilme önem verir ve sohbetlerinde **"Bu devir, kerameti kevniye devri değil, kerameti ilmiye devridir"** diye buyururdu. İlimin hakiki mürşid olduğunu söylerken; Muhyiddin-i Arabî Hazretleri gibi, ancak ilham ve vahiy ile tecelli eden ilmin, doğru ve müstakim bulunduğunu beyan etmekteydi.

Hazreti Pir'e göre, kalpten gelen bir tulûat, ilmi nakilden ve akli delilden daha kıymetli ve daha doğrudur. Ancak bu ne ilmi küçültür, ne de akli. Seyyid burada bir ahenk sağlayarak değerlendirmiştir.

Birçok insan için şaşkıncı ve çelişkili gibi görünen bu tutum, onun velâyetinin ve büyüklüğünün simgesidir. Çünkü İslam dini nakli hüviyeti yanında, gerçekten tek akli dindir. Hz. Muhammed Mustafa (SAV) mü'minlerin toplumsal yaşamlarında akıl ve ahlâkı en yüksek yerine oturtmuş ve ilk defa akıl ve ilme dini değer vermiştir.

Bu özellik taassup ve cehalet içinde adeta yok edilmişken, Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin bunu yenilemesi ve cesaretle beyan etmesi, asrının müceddidi olduğuna delâlet eder.

İslam dinine, şartına tam bağlılık dini bir emirdir. Ama asrın şartına intibak etmek de, aynı şekilde dinin emri olarak karşımızdadır. Öyle ise bu iki hikmetli emrin gerçek mahiyetini saptamak ve her ikisini de meczetmek zorunluluğu vardır. Seyyid Hazretleri, ahkâm ile koparılıp atılan köprüleri tekrar itlâk ile ihya etmiştir.

Seyyid tıpkı Muhyiddin Arabî Hazretleri gibi, miraç olayına büyük değer verir. Peygamber (AS) miraç etmiş ve nübüvvet sırları bu şekilde açığa çıkmıştır. Kul da manen miraç ederek hidayete kavuşur. Seyyid Hazretleri bu miracın şerr'en salât ile

ve hakikatte tevhid merâtibini idrakle olacağına açık şekilde işaret buyurur ve ancak muvahhitlerin miraç edebileceklerini haber verir.

Melâmîlik üçüncü devrede artık “**Meslek-i Resul**” olarak neşredilmektedir. Bu özelliği onu birinci ve ikinci devre Melâmîlerinden ayırır.

Üçüncü Devre Melâmîliğinin Piri **Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin Hayatı**

Öğrencilerin çoğunda Seyyid Hazretleri'nin el yazması menakıbı mevcut ise de, bunlardan kitap halinde basılmış olanına rastlanmıyor. Bursa'lı Tahir Efendi'nin menâkıbında Seyyid Hazretleri'nin hayatı anlatılmıştır.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, Hicri 1228 milâdi 1810 tarihinde Mısır'da, Mahalle-tül Kübra kasabasında doğdu. Çok küçük yaşta yetim kalmıştır. Babası Seyyid İbrahim-ül Kutsi 1814 yılında vefat ettiği zaman, Muhammed Nurül Arabî Hazretleri henüz dört yaşlarındadır. Yedi yaşında Cami-ül Ezher'e gönderilir.

Cami-ül Ezher'de hocası Şeyh Hasan-ül Kuveysi'dir. Bu büyük insan, öğrencisindeki istidadı keşfetmiş ve onun yetişmesinde özel bir gayret ve ilgi göstermiştir.

Hocasının emri ile 1244 tarihinde Yanya'lı Şeyh Ahmet'le birlikte Mısır'dan Yanya'ya gider. Orada dokuz ay kalır ve burada Nakşibendî Şeyhi Yusuf Efendi ile halvet olur. Şeyh Yusuf'un ilim ve irfanı onu etkiler ve Şeyh'e mürid olur. Bu biat ile Seyyid Hazretleri, Nakşibendî tarikatına intisap eder.

Dokuz ay içerisinde Nakşibendî tarikatını hatmeden ve manevi mertebeleri alarak kemal bulan Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, Şeyhi Yusuf Efendi'nin talimatı ile Mekke'ye gider.

Mekke'de kaldığı süre içerisinde Seyyidina Ömer Abdürresul Hazretleri'ne biat ettiğini Memba-un Nur adlı risalesinde beyan eden Hazreti Pir, bu zatın emri ile Mısır'a döner.

Bu yolculuk esnasında ihtimal sözünü tutar mı diye bir imtihan olarak, yolda Şafî Mezhebi mucibince öğle ile ikindi, akşamla yatsı namazlarını cem eylesini emreder. Hanefî Mezhebi'nde olmasına rağmen, Muhammed Nur bu emri ifa eder. Mısır'a gelen Hz. Pir, hocası Hasan-ül Kuveysi'nin makamına vasil olur.

Bu devre içinde Seyyid, mana âleminde Hazreti Resûlullah ile buluşur. Hazreti Resûlullah'ın kutsal dizlerini öper ve manevi mertebeleri ahzeder. Seyyid Hazretleri bu olayı Memba-un Nur adlı risalesinde şöyle anlatır;

“İlk nazarda gözüme makam-ı âlide nurun ala nur bir zat göründü. Ve derhal Resulullah (S.A.V) olduğu ilham olunduğundan, ben dahi hazretine varıp ellerini bûseyledim.

Ve bana dua eyleyip arkamı mesh eyledi. Badehu "Git" deyu emir buyurdu. Fakir de emri şerifine imtisal, en Câmî'ül-Ezher tarafından olan kapıdan çıkıp, camiye nazar eyledim. Makam-ı kebir hali idi.

Geri döndüm. Hazret-i Risalet'i mihrabda bulmadım. Yine sokak tarafından olan kapıdan serian çıktım. Yine makam-ı Hüseyin'e döndüm. Nas dolu. Kezalik, cami dahi âdeti üzere insan dolu buldum."

Bilahare, Cami-ül Ezher'e giren Seyyid Hazretleri, burada Şeyh Hasan'ın iltifatına nail olur. Şeyhi Hasan Efendi ona; *"Sende ilmi Vehbi inkişaf etmiştir. Hakk sırlarına agâh oldun, Rumeli'ne azimet eyle irşad ile görevlisin"* diye buyurur.

Muhammed Nur Hazretleri, İskenderiye'den bir gemiye binip, evvelâ Antalya'ya, Antalya'dan Anadolu'ya çıkar. Tıpkı on ikinci asırda Anadolu'ya gelen ve İslam dünyasında Şeyh-ül Ekber olarak şöhret yapan büyük veli Muhyiddin-i İbn-ül Arabî gibi, Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri de, ilâhi emre uyararak Anadolu'da tasavvuf akidelerini anlatmak ve yetiştirmek üzere seyahat eder.

Rumeli'ne azimet eyleyen Seyyid Hazretleri, Hz. Mevlâna, Muhyiddin Arabî Hazretleri, Hacı Bektaş Veli Hazretleri ya da Hacı Bayram Veli Hazretleri gibi iman aydınlığını tazeleyecek, Türklere geçen iman meşalesini bir defa daha tutuşturacak ve on dokuzuncu asırda gittikçe kalıplaşan ve kabuk bağlamaya başlayan İslam akidesine yeni bir hareket, yeni bir ruh, yeni bir aydınlık getirecektir.

Hz. Pir, Gelibolu'dan Selanik'e, oradan da Serez'e geçer. Burada kendisine medresede müderrislik teklif edilir. Bir müddet müderrislik yapar. Daha sonra Demirhisar, Doyuran, Usturumca ve Koçana taraflarını gezen Hz. Pir, Koçana'ya yerleşir.

Hicri 1249, Miladi 1831'de 21 yaşındaki genç müderris Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin, Koçana camiinde insan idrakini aşan yüksek evsaf, ilim irfan ve fazileti, Üsküp Valisi'nin de kulağına gider. Vali Hıfzı Paşa 21 yaşındaki bu üstün vasıflı müderrisi merak edip yakından görmek ve tanımak ister ve kendisini Üsküp'e davet eder.

Seyyid Hazretleri daveti kabul ederek Vali ile görüşmek için Üsküp'e gelir. Bu görüşme sonucunda Hz. Pir'den çok etkilenen Hıfzı Paşa çocuklarının terbiye ve eğitimini ona tevdi eder. Ancak Seyyid'e Paşa tarafından Üsküp'te oturması şartı getirilince, Seyyid Hazretleri teklifi kabul etmez. Üsküp'te oturamayacaklarını, çocukların Koçana'ya gönderilmesini diler.

Bu defa da Paşa'nın hanımı çocuklarından ayrılmak istemeyince, Paşa'nın müşkül bir durumda kalmaması ve onu kırmamak için, Seyyid Hazretleri senenin altı ayını Koçana'da, altı ayını da Üsküp'te ikamet etmeyi kabul eder.

1245-1259 tarihleri arasında Üsküp ve Koçana'da, ikamet eden Seyyid Hazretleri kısa zamanda geniş bir muhit edinir. Müderrislerden dahi mürşid olacak pek çok talebe yetiştirir. O devrin birçok tanınmış bilgin ve hocası ona biat eder. Onun öğrencisi olmayı şeref telakki ederler.

Memba-un Nur adlı Risalesinde Hz. Pir, 1253/ 1837'de peygamber efendimizin kendisine üç satır yazılı bir kâğıt verdiğini ve Hz. Ebubekir'in bunu **Tevhidi Ef'al**, **Tevhidi Sıfat** ve **Tevhidi Zat** diye okuyup, fena makamlarını telkin eylediğini bildirir.

Bu dönem içinde Seyyid Muhammed Nurül Arabi Hazretleri, bir tarafta melâmet yolunda gençleri yetiştirirken, diğer yanda adeta tevhid edici merkez haline gelir. Çeşitli tarikatları etrafında toplayan Seyyid Hazretlerine Kazan'lı Abdülhalik Efendi Nakşibendî tarikatına ait sırları tevdi ve emanet eder.

Rumeli'nde marifetullahını gören tarikat pirleri tarafından kendisine şeyhlik ve pirlilik tevcih edilen Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, kendisindeki yüksek belagata rağmen büyük bir manevi açlık duyar.

Bir gün müritlerinden Nebi Efendi'ye içini açan Seyyid Hazretleri şöyle buyurdular; **"Bize bu ilmi zahir kifayet etmez. Mekke ve Beyt-i Şerif, mürşidi kâminden hâli değildir. Kendimize bir mürşidi kâmil bulmamıza fırsattır."**

Hicrî 1259 milâdî 1843 yılında kendisi ile beraber, 470 müridi olduğu halde, ikinci defa Hacca giden Hazreti Pir, 14 Şaban 1259 / 9 Eylül 1843 tarihinde Mekke'ye varır ve aynı gün Derviş Mehmet'e mülâki olur.

Derviş Mehmet'in emri ile erbain çıkararak Seyyid Hazretleri'ne, bu itikâf esnasında **Makamat-ı Beka** yani; **Cem, Hazret-ül Cem, Cemmül Cem** makamlarınının, Hazreti Resulullah'ın ruhaniyeti tarafından yakaza halde telkin edildiğini, Hz. Pir'in Memba-un Nur adlı Risalesi'nden biliyoruz.

Hac farizaları yerine geldikten sonra, Trabzonlu Şeyh Mustafa Efendi ile görüşüp ondan Nakşibendî icazeti alır ve Trabzonlu Şeyh Mustafa Efendi ile birlikte Medine'yi ziyaret ederler.

1843 yılı Haccından dönüş sırasında, Yanbo denen mıntıkada, Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'ne manada gördüğü Hazreti Resulullah (S.A.V)'in suret-i unsuriyesi olmayan suret-i nuraniyesi tarafından **Ehadiyet-ül Cem** makamı telkin edilir.

Seyyid Hazretleri Hac farızası için Mekke'de iken Üsküp Valisi bulunan Hıfzı Paşa Valilikten alınmış, yerine Servili Selim Paşa diye bilinen Selim Paşa Vali olmuştur. Hacdən dönen Seyyid Hazretleri yeni vali ile tanışır ve kısa zamanda Hz. Pir'in maneviyeti onu da etkiler.

Bir süre sonra Selim Paşa, Seyyid Hazretleri'nin salikleri arasına girmiş olur. Selim Paşa Üsküp Valiliği devamınca Hz. Pir'e hizmet eder. Fakat bir müddet sonra İstanbul'a Hassa Müşaviri olarak tayin edilir.

Çok sevdiği mürşidinden ayrılmak istememesine rağmen Paşa, Seyyid Hazretleri'nin emrine uyararak yeni görev yerine gitmeyi kabul eder. Göreve başladıktan hemen sonra da Hz. Pir'i İstanbul'a davet eder.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, Selim Paşa'nın davetini kabul eder. Hicri 1266, Milâdi 1849 tarihinde İstanbul'a teşrif eden Hz. Pir, burada altı ay misafir

kalır. İstanbul'a bu ilk seyahatinde Seyyid Hazretleri pek çok İstanbul Uleması ile tanışır.

Konaklarda tertip edilen sohbetlere gider ve tekkeleri gezer. Birçok Şeyh ve ulema ile dostluk kurar. Onunla konuşan herkes ilmini teslim eder. Şeyh olsun derviş olsun onunla tanışan her insan Hazret'e biat etmek ister.

Altı ay süre ile İstanbul'da pek çok zevat onun manevi feyzinden faydalanır, pek çok genç onun ilim ve irfanı ile bezenir. Tesiri ve şöhreti İstanbul'a yayılır.

Paşa'nın ısrarına rağmen misafirliğini uzatmak istemez. Çünkü aynı yıl içinde İstanbul'dan Üsküp'e dönmesi tecelli olmuştur. Ancak dönünce bir süre sonra Üsküp'ten de ayrılmak zorunda kalır. Zira o sırada vilayet merkezi Üsküp'ten Pizren'e alınmıştır. Seyyid Hazretleri de 1850, Hicri 1267 yılında Üsküp'ten Pizren'e nakli mekân eder.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, 1850 senesine kadar Melâmîliği açıkça ilân etmeyip, tevhid akidesini Nakşibendî usulü üzere tedris eder. Nihayet, 15 Rebi'ül âhir 1267 Cuma gecesi, manen tevhid akidesini "Melâmet" sülûku üzerinden neşre mezuniyet alır.

Ertesi gün yani 16 Rebi'ül âhir 1267, 18 Şubat 1850 Cumartesi günü, alay imamı Hamit, tabur imamı Ali ile tabur kâtibi ve üç yüzbaşığı teveccühe alarak onlara tevhid akidesini talim eder. Bu biatlerden üç gün sonra da, İşkodra ulemasından Şaban Efendi de salikleri arasına katılır.

21 Şubat 1850 yılına kadar çeşitli tarikatlar adına ve o tarikat erkânı üzerine ders veren ve şeyhlik yapan Seyyid Hazretleri, bu tarihten itibaren artık **MELÂMİLİK** adıyla anılan ve tevhid neş'esi içeren bu mesleği telkin etmeye başlar.

Pizren'de iki yıl kalan Seyyid Hazretleri, 1269 Milâdi 1852'de Üsküp'e döner. Aynı yıl Müşir Çerkez İsmail Paşa kendisine biat eder ve Paşa'nın davetiyle Manastır'a giden Seyyid Hazretleri, burada altı ay süre ile subaylara "Varidat Şerhi"ni okutur.

Seyyid artık bir tarikat şeyhi değil, insanlığı hedef alan, insan haysiyetini her şeyin üzerine çıkaran ilim, ahlâk ve irfan ile tezyin edilmiş bir mesleğin temsilcisi, Hazreti Muhammed'i terennüm eden bir tevhid sembolüdür.

Onun münevver gençlere dikkat etmesi, kurtuluşu kültür ve irfanda görmesi, yobazların infialine, taassubun kendisine karşı teşkilatlanmasına sebep olur. O kadar ki, Seyyid Hazretleri'nin ilim ve irfan sahibi gençlere, subaylara, münevverlere karşı bu yakın ilgisi, yobazlar tarafından istismar edilir. Kalabalık bir mutaassıb ve yobaz gurubu aralarında toplanarak, Hz. Pir'i Sultan Mecid'e jurnalde bulunurlar.

Yobazların mazbatası Hicri 1285, Milâdi 1868 yılında hazırlanır ve Padişah Abdülmecit'e gönderilir. Hükümdar şikâyetin tetkikini ve karara bağlanmasını Şeyhülislama havale eder. Tahkikat açıldıktan sonra zaptiye müşaviri Hüsnü Paşa müdahale etmek ihtiyacını duyar ve tahkikatı durdurur. Aynı zamanda Seyyid Hazretleri'ne bir mektup yazar ve kendilerinin İstanbul'a gelmesini rica eder.

Bu şekilde Hz. Pir'in Şeyhülislam ile görüşmesini sağlayarak, yobazların şikâyetinin yersizliğini göstermek ister.

Hüsnü Paşa müdahalede bulunmakla kalmayıp, Hz. Pir'in kudretini de saraya ve diyanete duyurmak ister. Seyyid Hazretleri'ni tanıyan İstanbul uleması, mutaassıb yobazların şikâyetini haksız ve iftira olarak kabul ederler. Seyyid bu geniş ilim ve irfan muhitine gereken cevabı verdikten sonra tekrar Üsküp'e döner.

1868 yılında vukuu bulan bu ikinci İstanbul seyahati de altı ay sürer. Ne var ki her İstanbul seyahatinde yeni dostlar ve yeni salıklar edinen Seyyid Hazretleri, sık sık yeni davet mektupları almağa başlarlar. Bilhassa Bosna Valisi Osman Paşa ile Müşir Hüsnü Paşa'nın ısrarlı davetlerine karşı koyamaz.

1869 yılı sonbaharında üçüncü defa İstanbul'a seyahat etme tecellisi olur. Bu üçüncü İstanbul seyahati beş ay sürer. Hazreti Nurül Arabî, 1869 yılında geldiği İstanbul'dan 1870 baharında ayrılır ve Üsküp'teki irşad görevine devam eder.

Yirminci asrın başlarında çeşitli imkânsızlıklar ve zorluklarla karşılaşacak olan Türk subay ve münevverleri, Manastır ve çevresinden aldıkları bu yeni ruh ile zorlukları yenmeyi başarırlar ve Türk İstiklâl mucizesini gerçekleştirirler.

Hicri 1287, Milâdi 1870 tarihinde, Ruznamçeci Hüsnü Bey'in sünnet düğününe giderken, birkaç gün Tikveş'de misafir kalınır. Tikveş'deki bu misafirlik Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri için çok büyük önem taşır.

Seyyid, Tikveş'de bulunduğu bu günlerde büyük bir manevi mertebeye erişmiş ve 24 Eylül 1870 Hicri, 27 Cemaziyel ahir 1287 de kendisine “**Kutbiyet Makamı**” verilir. Ve o gün “**Gavsiyet**” i tebliğ ve ilân edilmiştir.

Manevi âlemin sahipliği ve Kutbiyet tecellisi Hz. Pir'in hayatında büyük değişiklik yapar. O ana kadar kenarlarda sessiz kalmayı tercih eden Seyyid Hazretleri için, artık öne geçmek ve manevi fûtuhatı tamamlamak Farz-ı Ayın olur.

Hicri 1288, Milâdi 1871 yılında, yanına oğlu Şerif Efendi'yi alarak Şeyhülislam Mir Muhtar Ahmet Efendi'nin misafiri sıfatıyla İstanbul'a dördüncü seyahatini yapar. Bu seyahatinde İstanbul'da Haririzade'nin Boyacı Köyü'ndeki yalısında misafir kalan Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, burada Melâmete vasıl olacak birçok taliplinin biatını alır. Mana ve ilim sultanları, devrin arifleri, onun nurlu varlığı etrafında pervane gibi döner.

1871 senesinde vuku bulan bu dördüncü İstanbul seyahati, üçüncü devre Melâmîleri'nin zafer yolculuğu olur. Mürefтели Hoca Abdullah, Hulusi Efendi, Evkaf müfettişi Hacı Tefvik Efendi, Mısır Mollası Kâmil Efendi, Mevlevihane Tarsus Rufai Şeyhi, Ahmet Safi Efendi gibi zevat, Hz. Pir'e biat eden bilginler kafilesi arasındadır. Hz. Pir, Miladi 1871 yılının birkaç ayını İstanbul'da geçirir.

1873 yılında İstanbul'a beşinci defa seyahat etme tecellisi doğar. Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin bu seyahatinde, Hz. Pir'in arzuladığı şekilde melâmet çerağları yanmış, irfan ve ilim ahengi kurulmuştur.

İhvanları onu Usturumca'ya davet eder. Seyyid Hazretleri de bu daveti kabul ederek Üsküp'ten Usturumca'ya nakli mekân eyler. Böylece Hicri 1291, Milâdi 1874 tarihinden sonra Usturumca'da ikamet eder.

Dünyanın dört bir etrafına yayılan Seyyid Hazretleri'nin halifeleri, seneler geçtikçe ihvanı dinde çoğalır. 1879 yılında imparatorluk sınırları içindeki bütün ihvanlara Seyyid Hazretleri'nin hacca karar verdiği bildirilir.

Usturumca'dan 110 kadar ihvanı ile Hacca hareket eder. Hacc dönüşünde Kosva Vilâyetinde Arnavutluk ihtilâli zuhur eder. Hz. Pir, ihvanını bu ihtilâle karışmaktan men ederek, kurduğu Melâmî mesleğinin manevi değerini ve aynı zamanda ihvanını korumuş olur.

Seyyid Hazretleri bu karışıklık günlerinde Rumeli'den ayrılmazlar. Ancak hicri 1302, milâdi 1884 yılında, tekrar Hacca niyet ederler ve 130 ihvanı ile Mekke'ye giderler. Bu Hac farızası Seyyid Hazretleri ve damadı Abdürrahim Fedai Hazretleri için bir nevi veda haccı olur.

Nitekim bir yıl süren bu hac yolculuğunda, Hazret birkaç ziyaret yapar, çeşitli ülkelerden gelen salikleri ile uzun süre beraber olup, sohbetlerde bulunur ve onlara son emir ve nehiyleri izah eder.

Bu seyahatlerinden dönüş esnasında damadı Abdürrahim Fedai Hazretleri, Süveyş kanalında vapurda vefat eder. Cenaze namazı esnasında Hz. Pir vapurun güvertesine çıkar. Cenaze namazını kıldırmasını isteyen saliklerine; "Onun bana hürmeti çoktur, ben gelirim ayağa kalkar" diye buyurur.

Fedai Hazretleri, şer'i emirler gereği cenazesinin denize atılacağı esnada, ruhu gövdesini alarak behava olur.

Seyyid Hazretleri, Hicri 1303, Milâdi 1885 de Usturumca'ya döner ve bir daha ayrılmaz.

Bir gün gözlerinden rahatsız olur. Kendisini muayene eden doktor, gözlerinin iyileşebilmesi için kesinlikle sargıların açılmaması gerektiğini bildirir. Doktor gittikten sonra ikinci namazı vakti gelir, Seyyid Hazretleri oğluna ezan okumasını söyler. Biraz sonra da, gözündeki sargıyı çözüp abdest almaya başlar.

Oğlu Şerif Efendi bu hali görünce içinden " *Ne oldu, hani doktor gözündeki sargıyı çıkarmasını yasak etmişti*" der. Ama bunu edeben açıklayamaz. Fakat mana sırları sahibi Seyyid Hazretleri, bu iç geçirmeyi duyar. Abdest alması bitince başını geriye çevirerek, oğlu Şerif Efendi'ye şöyle buyurur; " **Şerif efendi, Şerif efendi, biz bir rekât namaz için bin göz feda ederiz**" der.

Seyyid Hazretleri 11 Mart 1887 Pazar günü yakınlarına, vedalaşmanın İslam'da yasak olduğunu, matem tutulmamasını tembihledikten sonra, ihvanlarına gidiş ve

gelişin adabı hakkında izahatta bulunur ve hepsi ile helâlleşir. Pazartesi gecesı hicri 1305, Milâdi 1887 de saat ikide vefat eder.

Peygamberlerin kendi odalarında defnedildikleri gibi Seyyid Muhammed Nurül Arabiyyül Melâmî Hazretleri de Usturumca'da vefat ettiği odasında defnedilir.

Seyyid Muhammed Nurül Arabiyyül Melâmî Hazretleri'nin Özellikleri

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, 19.yüzyılın karanlığını aydınlatan muhteşem bir güneştir. Tarikatların, istismar kaynağı şeriat ulemasının, korkunç bir gerilik ve taassup bataklığına saplandığı bir devirde, Üsküp civarında bir ışık gibi parlamış, tarikat taassubunu yıkmış, İslam'ın sosyal niteliğine dikkat çekmiş bir yüce varlıktır ki, izleri asırlara etki yapacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş mucizesinde, onun izleri açıkça görölmektedir. Örneğin tekkelerin kapatılması ve kılık kıyafet devrimleri tetkik edilirse, bu devrim hareketinin liderlerinde Melâmet neş'esinin ve Hz. Pir'in izleri açıkça görülür.

Birçok aydınla temas etmiş, Manastır Askeri Lisesi'nde altı ay "Varidat" okutmuştur. Bu ders verişin yanında bu lisenin hocalarını da aynı neş'e ile yetiştirmiş ve onlara Melâmiliği telkin etmiş, onların arasından mürşitler çıkarmıştır. Bu öğretmenlerin askeri öğrencilere Melâmiliğin fikir ve ruh yapısını telkin ettikleri ve onlara Seyyid Hazretleri'nin maneviyatını intikal ettirdikleri bilinmektedir.

Kemalistler de bu neş'ede yaşamışlardır. Atatürk bu doğrultuda "şeyh", "köle" gibi kelimeleri yasaklamış, ünvanlara ve asaletlere ait imaları kaldırmış, tekkeleri ilga ederek melâmet neş'esine sahip olduğunun işaretlerini vermiştir. İşte bu fikirler, bir imparatorluk üstünde bir Cumhuriyet'in kurulmasına vesile olmuştur.

Bu sosyal ve tarihi etki yanında Melâmîliğin sistem haline getirilmesi de, Hz. Pir'in bir başka üstün yanı olarak dikkat çeker. O hem büyük bir sosyal varlık hem de kudretli bir mütefekkindir.

Tevhid üzerine yazdığı "Hace Muhammed Nurül Arabî" adlı eserinde tevhid makamlarını vurgulayan Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, aynı zamanda İslam âleminin yirminci asrını hazırlayan büyük müceddididir. İlmi, hurafe ve karanlığın yerine koymakla İslam'a dönüşü gerçekleştirmiş, taassup yerine bilgiyi ikame etmekle, yirminci asırda çağın gerçeklerine sadık kalınmasını beyan etmiştir.

Melâmîliğin asrımızın yegâne inanç ve düşünce sistemi olduğunu velayete nail olanlar teyit etmişlerdir. Bunu basit bir tarikat gibi düşünenlerin azim bir hata içinde olduklarını kabul etmek gerekir. Çünkü **Melâmîlik bir tarikat değildir, Melâmîlik "Meslek-i Resul" dür.** Esasen melâmet uluları da, Melâmîliğin bir tarikat olduğunu asla kabul etmemişlerdir.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin "Pir" olduğunun zevkine varan bütün büyük zatların ayrı ayrı tarikatlardan olması, Melâmîliğin tarikatların üstünde bir meslek olduğunu doğrular niteliktedir.

Örneğin; İstanbul'da Fatih türbedarı ve zamanın kutbu sayılan Amiş Efendi Hazretleri Halvetidir. İstanbul'un büyük şeyhlerinden Abdülkerim Ruhi Hazretleri Kadiri Şeyhi, Şeyh Safi Efendi Nakşibendî ulularındandır.

Melâmîlikte tefekkür, ibadet niteliğindedir. Onun içindir ki Melâmîlikte şekil değil öz aranır. Her şey insana doğru ve her şey insan içindir.

İbahiyeciliği önlemek için Melâmet levm esasına bağlanmıştır. Yani Melâmî kendini levm eder. İyi ve güzel fiillerin Hakk'a ait olduğunu kabul eder. Kötü bir fiil kendinde zuhur ederse, onun kendi nefsinden oldu demesi tevhide mani değildir.

Allah'ın sadıkları gayrı görmez hep Hakk görür. Ancak bu hale ermenin yolları, eğitimi vardır. Seyyid Hazretleri meratibini ikmal etmemiş kişinin vahdeti vücudu anlayamayacağına kaidir ve onlara vahdetten bahsedilmez. Zira vahdet bir manevi denizdir. Duygu değildir, bilgi hiç değildir. Vahdeti vücudu felsefe veya bilgi olarak mütalâadan kaçınmak gerekir.

Bir insanı kâmil ile makamları zevk etmeden ne irfaniyet ne de vahdet anlaşılabilir. Ancak fenafillâh ve becabillahtan geçmiş olanlara Allah'ın sadık kulları denir. Onlar artık nereye baksalar, gene Hakk'ın gözü ile bakarlar.

Hz. Pir şöyle buyurmuştur; *"Salik, seyri sülûk hikmeti ile tevhide zata vasıl olunca, fenayı tam olur ve bütün varlığın Hakk'ın olduğu zevkine varır. Sadık gayrullah görmez. Arifin kendiliğinden hevli, kuvvet ve ihtiyarı, kudret ve hareketi yoktur. Kâffesi Hakk'ındır. Tecelliyatın zuhuru olur, vücudu olmaz" çünkü Hakk'ın vücudundan gayrı vücud yoktur."*

Seyyid Hazretleri Şerhi Nutku İmamı Ali'de buyurdu ki; *" Halka Hakk demek ve nazarında halkın vücutlarını var müşahede ve mûlahaza etmek, mâahazâ itlakları mücerret küfüdür. Firavun'un Ene Rabbi kûmûl alâ demesi gibidir."*

Hz. Pir'in Külli ve Cüzi İrade Tarifi

Hz. Pir, İnsan-ül Rahman şerhinde ise şöyle buyurur; *"Muktezaya rıza göstermek farz değildir. Mesela hakimın oğlu sırget eylediği zaman hakim kaza-i ilâhiyenin hükmüne razıdır. Amma muktezi olan şerr'e razı değildir."*

"Ef'al, sıfat ve vücudunun Hakk'ın olduğunu zevk ederek fenafillâh olan için, irade-i cüziye yoktur." diyen Hz. Pir'e karşı olanlar, kendisini padişaha şikâyet ederler. İstanbul'a çağırılan Hz. Pir, Şeyh-ül İslam'ın huzurunda sorguya çekilmek ve din adamları ile konuyu tartışmak üzere gelir.

Seyyid Hazretleri'nin İstanbul'a çağırıldığı vakit başta Sultan Abdülmecit vardır. O, Osmanlı Padişahları içinde kültürü, bilgisi ve yenilik taraftarı hüviyeti ile özel bir yer eder.1848 yılında sarayda tiyatro ve senfoni orkestrası verdiren ileri görüşlü Abdülmecid, Şeyh-ül İslam'ı çağırarak Hz. Pir'in konağında ağırılanmasını, toplantının yapılacağı yerde kendisinin de ambar arkasında bulunacağını, ancak bundan hiç kimsenin haberinin olmamasını bildirir.

İstanbul'daki devrin bütün bilgileri bu toplantıya çağırılır. Nihayet toplantı başlar. Söz Allah'ın sıfatlarından başlamış, kudret, hayat ve ilim gibi sıfatlardan sonra sıra irade faslına gelmiştir. Bu esnada Seyyid Hazretleri şöyle buyururlar; *"Allah'ın bütün sıfatları insanda cüzi de olsa vardır. Böyle olunca cüzi iradenin de insanda bulunması lâzım gelir. Fakat **huzurda bulunanlarda irade olmaz**"* der.

Dinleyenlerin; *"Acaba bir misal ile açıklayabilir misiniz?"* demeleri üzerine Hz. Pir; *"Şimdi padişah ambar arkasında. Bizler bu durumda şahsi irademize malik değiliz, irade onundur, bize gel der kalkıp geliriz, çıkın derler gideriz. Böylece irademize malik değiliz. Ne zaman huzuru şahaneden çıkarız, o zaman irademize malik oluruz.*

Ehlullah ise her an Allah'ın huzurundadır. Bu sebeple onlar asla iradelerine malik ve sahip değillerdir. Daima Allah'ın iradesi ile hareket ederler. Huzurdan asla ayrılmazlar ki, iradelerine sahip olsunlar" diye buyurmuştur.

Padişah Abdülmecid, Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin irade hususundaki bu açıklamasına hayran kalır ve Hz. Pir'e biat eder. Cem makamına kadar yükselen Sultan Mecid, bu makamda iken Hakk'a yürümüştür. Hz. Pir, Sultan Mecid'i anarken "Hazret" diye hitap etmiş ve **"Cem makamına vasil olanlara Hazret denir"** diye buyurmuştur.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, **irade ve ihtiyar** meselesinde insanları iki gruba ayırarak mütalâa eder ki, bunlar halk ve ariflerdir. Arifi billâh için irade-i cüziye, halk için ise irade-i külliye söz konusu değildir.

Sıfatı subutiyyeden olan irade, Allah'ın sıfatlarından biridir. Zira bu sıfatlar insanın kendisine ait olsaydı, mesela insan hayat sıfatına sahip olsaydı, sonsuza kadar yaşayabilmesi gerekirdi. İlim sıfatı kendisinin olsaydı her şeyi bilir, hiçbir şeyde cahil olmamayı başarır. İrade ve kudret kendisinin olsaydı her ne isterse ol demesi ile oluverirdi.

Bu olaylardan anlıyoruz ki veliler her zaman Hakk ile beraberdir. Ve onlar için irade-i cüziye olmayıp, irade-i külliye vardır. İrade-i cüziyemiz var diyenler için ise; irade-i cüziyenin temelinde sorumluluk yatar, kula teklif ve tekellüm vardır. Yani irade-i cüziye ilâhi emir ve yasakları, ilâhi teklifi mahiyetinde saklar ki onlar şeriata hamledilirler.

Hz. Pir'in Tevhid Ve Şirk Anlayışı

Seyyid Hazretleri'nde şirk anlayışı bir başka anlam taşır. Vücut varlığında kalmak ona göre en büyük şirkdir. Hadisi şerif'te en büyük şirkin ve en büyük günahın vücudumuz olduğu beyan edilir.

Hz. Pir, "İnsan-ül Rahman" Risalesinin şerhinde buyurmuştur ki; "Şirkin husule gelmesi, Ef'al, sıfat ve zat ve kâffe-i tesirat Hakk Tealâ Hazretlerine mahsus iken, Abd'in kendisine nisbet etmesinden olur.

Binaenaleyh Ey mahcup! Bunları kendine nisbet ettiğin halde, bunların cümlesi sana şirki hafidir. Sen bu şirkle müşriksin.

Havi tevhidi sahibi sana beyan etmez. İllâ kendi nefsinden uruç ettiğinde beyan eder. Demek ki şirkten kurtulma tevhid ile olur.

Resûlullah (SAV) üç ilimle bahsolundu. Evvela **seriattır**. Onunla sıhhati hizmet malum olur. İkincisi reyî **tarikât**, zikri daimdir. Anınla yakaza hâsıl olur. Üçüncüsü **hakikattir**. Anınla hicab zail olur. Bu tarihin mürşidi Kur'an'dır. Ve dördüncüsü Resulü Ekrem (SAV) dir.

Bu esas üzere süluk eden, Hazreti Resul'ün davetine icabet etmiş olur. Ve dahi mürşidin telkiniyle cümle aza-i cevahirin uyanır. Kezalik cümle makamâtı kat edinceye dek. Velhasıl makamât yedidir. Ölçüsü şeriattır.

Seyyid vahdeti vücuda kaildir. Nitekim Abdülbaki Gölpınarlı Melâmîlik ve Melâmîler isimli eserinde diyor ki;

"Seyyid Muhammed Nurül Arabî vahdet hususunda Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ve Hz. Mevlâna vs gibi vahdeti vücudun müfrit bir mübelliğidir. Katiyen İmamı Rabbani ve pervaları gibi vahdeti şuhuda tenezzül etmez. Bu onun her eserinin umde ve esasıdır.

Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin her risalesinde esas fikri vahdettir. Ve bu hususta delil aramaya hacet yoktur. Gerçekte Hz. Pir'in eserlerinde vahdeti vücut açıkça görülmektedir.

Seyyid Hazretleri'nin **tevhid anlayışı**, ikilikten ve şaşılıktan kurtulma anlamındadır. Hakk'ın azamet ve saltanatına mutlak tâbidir. Ve her zerrede onun saltanat ve kudretinin inkişaf ettiğini bilmektir.

Allah'ın emirlerini tutup nehiyelerinden kaçınmak için akıl iyidir ve zorunludur. Ancak Allah'ı idrak etmek ve ilâhi marifete nail olmak akılla mümkün değildir. Çünkü akıl bu vücut varlığı ile mukayyettir ve mahlûktur. Bir yere kadar rolü vardır. Onun için Seyyid Hazretleri şöyle buyurur; **"Hükemâ, akıl ile Hakk'ı bilmek dilediklerinden aklın kabul ettiğine tabi oldular."**

Dört mezhepte de aklın nihayeti kıyas olduğundan delalette kalabilirsin. Ahireti dahi akıl ile talep edersen, hayi kesret ve gayriyet dal ve mudil olursun. Seyyid Hazretleri eserlerinde aklı cüz ve aklı külden söz eder. Ve aklı kül'ün asıl olduğunu kabul ettiğini söyler.

Arifler aklı kül ile beraberdir. Ve anlar cüzi irade ile hareket etmezler. Çünkü kendi vücudu ve varlıkları yoktur. Hakk'ta fanidir. Ve fenafillâha erişmişlerdir. Seyyid Hazretleri'nin burada bahsettiği aklı küll, Allah'ın irade kudreti ilâhisidir. Aklı cüze gelince o da gaflette bulunan kişi, sosyal ünite olan insandır. Aklı maaş, aklı kül diye bir ayırım yapmıştır.

Seyyid Hazretleri de, İslam velileri de, Âdem üzerinde çok durmuşlardır Seyyid buyurur ki; "Her doğan kişi Âdem'dir. Ademiyetini anlayan Hakk'a kul olur, kulluk idraki ise yokluktur. E'âl, sıfat ve zat yani vücudun Hakk'a ait olmasıdır.

Seyyid Hazretleri'ne göre Âdem (AS) varılması gereken büyük bir hedeftir. Kişiyi Âdem (AS)'a eriştiren fena ve bekadır. Âdem toprakla suyun birleşmesinden ibarettir ki, toprak fena, su bekadır. Fena ve beka ehli olmadıkça Âdem bilinmez. Ve bu idrakte olmayana Âdem (AS) denmez. İşte bugünün Âdem'i de insanı kâmindir. (Melâmîliğin Tarihi Gelişimi isimli eserden alınmıştır)

Seyyid Muhammed Nurül Arabî'nin Eserleri Arasında Gezinti

Seyyid Hazretleri, varlığın müstakil vücutlarının olmadığını “Şerh-i Kelâm-ı İmam Ali” adlı risaleside şöyle beyan etmektedir:

“Mahlûkatın vücud-u müstakileleri yoktur, karın vücudu olmadığı gibi. Zira karın vücudu suyun vücududur. Başka vücud yoktur. Halk dahi böyledir. Vücutları, vücud-u Hakk'tır. Hakikatte ve nefs-ül emirde, kar suyun gayrı değildir. Ancak su, bürudet-i hava ile kar suretinde görülür. Su namı, gizli olur. Ve kar namı zahir olur.

Nefs-ül emirde şeyi vâhiddir. Halk, Hakk'ın zuhurudur. Her suretle cilvegâr olur. Bu cilveleri, halka nam oldu. Nefs-ül emirde zat-ı âliyelerinden gayrı zat yoktur. Cümle halk namıyla olan, cilvesidir ve zuhurudur.

Kar ve su şer ve ahkâm-ı zahirde birbirlerine mugayirlerdir. Zira su ile taharet olur. Fakat kar ile taharet olmaz. Hatta kardan gayri su bulunmaz ise ve karı eritecek bir şey dahi bulunmaz ise teyemmüm caiz olur. Zira karın vücudu teyemmüme mani olmaz. Ama suyun vücudu teyemmüme manidir.

Bundan malum oldu ki, zahir-i şer'de kara su itlak etmezler. Zira karın vücud-ı müstakilesi yoktur ki, ona su itlak oluna. Kezalik, namda ve bakışta Hakk'ın cilvesi olan halk, Hakk'ın gayridir. Zira zat-ı Hakk'tan gayrı bir zat yoktur ki ana Hakk itlak oluna.

Velhâsıl, **kar suyun mazharı ve sureti olduğu gibi, halk; Hakk'ın mazharıdır ve cilvesidir diye itlak olunur.** Velâkin ana Hakk itlak olunmaz.

Kezalik, sülûk-i tevhid ile Hakk Teâlâ tembih buyurur: **(ve mâ halaktül cinne vel'inse illâ li ya'büdün)** (Zariyat 56). Cümle halk fanidir. Gerek Tevhid-i Ef'al ve gerek Tevhid-i Sıfat ve gerek Tevhid-i Zat ile halk zâib ve fani olur. Badehu, zat-ı Hakk'ı nazar-ı Hakk ile ve bu süluk ile müşahede eder.

Yani, halkın fani ve Hakk'ın baki olduğunu müşahede edip, cümle Hakk zahir olur. Velâkin, süluk-i Tevhid olmaksızın halka Hakk demek küfürdür. Neuzibillahi Teâlâ.“

H. Pir, **Risale-i Salihyye** adlı risaleside makamları şöyle tarif etmektedir;

“Makamat-ı tevhid üçtür. **Tevhidi ef'al** ve **tevhidi sıfat** ve **tevhidi zattır.** Ve makamat-ı ittihat dahi dördtür. **Cem** ve **hazretül cem** ve **cemmül cem** ve **ehadiyetül cemdir.**

Malûm ola ki, merâtibi-i tevhid olan ef'al ve sıfat ve zat, **Merâtibi Velayet'tir.** Cem, **Mertebe-i Sıddîkîn'dir.** Hazretül cem, **Mertebe-i Mukarrabin'dir.** Cemmül cem **Mertebe-i nübüvvet'tir.**

Yine malûm ola ki, meratibi hakikatin iptidası, **tevhidi ef'aldir.** Ve bu makamın tarifi şöyledir: Suver-i berzahiyede sâdır olan ef'al Hakk'ın olduğunu zevken, yani ilmi kuvâ ile şuhud olunacaktır.

Suver-i berzahiyeye demek; kablel biat görünen suver-i ekvândır ki, ol suver-i berzahiyeden mesela; bulut bir suret, gök bir suret ve dağlar bir suret ve hayvanlar bir suret ve insanlar bir suret. İşte bu suretlere suver-i berzahiyeye derler. Ve bu suretlerden zahir olan işlerin cümlesi alel-ıtlak Hakk'ındır.

Ve **tevhidi ef'alın edebi odur ki,** ef'alın cümlesini yani, bize nisbetle iyisini ve fenasını Hakk'a nisbet ede. Çünkü ef'alın iyiliği ve fenalığı bize nisbetledir. Yoksa Hakk'a nisbet oldukça cümlesi hayırdır. Ve isimlerden münezzehtir.

Anın çün Ehlullah, ef'ali Hakk'a isbat eder, Allah zina etti demez. Zira zina ismini icat edene nisbettir. Eğer fiilin kula nisbeti olmamış olsa, ol fiilin iyiliği ve fenalığı tayin olunmaz. Ef'al salikinin esnayı zikirde rabitası **LÂ FAİLE İLLALLAH'tır.** Ve Kur'an'da delili: **(vallahü halakaküm ve mâ ta'melûn)** (Saffat 96) Yani "Allah sizi ve amellerinizi halk eyledi"

Bu makama delil çoktur. Biri: **(...ve hamelnâhüm fiylberri velbahri...)** (İsra 70) Yani; "Ben onları (sizi) gerek karada ve gerek denizde yükledim." Ve: **(züyyine linnâsi hubbüşşehevâti minennisâi velbeniyne)** (Âl-i İmran 14) Kadı Beyzâvi tefsirinde buyurur ki; " Ref ile kıratı delildir ki, hakikatte her şeyi kula güzel gösteren Hakk'tır."

Meratibi tevhidden ikincisi tevhidi sıfattır. **Tevhidi sıfatın tarifi:** Hayat, ilim, iradet, kudret, semî, basar, kelam Hakk'ındır. Yani diri olan Allah'tır. Ve işiten, gören, söyleyen Allah'tır. İrade eden Allah'tır ve kadir olan Allah'tır.

Bu suretle salık, zevken bilecek; bu sıfatlar ile mevsuf olan Zatullah'dır. Bu sıfatlar salike ayna olup, ol âyinede Hz. Mevsuf'u müşahede edecektir.

Bu sıfatların Kur'an'da delilleri olan, hayat Hakk'a mahsus olduğu: **(allahü lâ ilâhe illâ hüvel hayyülkayyûm...)** (Bakara 255) ayetidir. Yani hayat ancak Hakk'a mahsustur. Ve eşyada görünen Hakk'ın hayatıdır. Zira şeriatta eşyanın hayat-ı ilâhîye ile hayy olduğunda, cümle ehli-sünnet ve ehli kelâm ittifak eylemişlerdir.

Ve ilim Hakk'ın olduğuna: **(kul in nemel'ilmü indallahi)** (Mülk 26) ayet-i kerimesi delildir. Ve kuvvet Hakk'ın olduğu: **(...mâşâallahü lâ kuvvete illâ billâh...)** (Kehf 39) ve **(subhâne rabbike rabbil'izzeti amma yasifûn)** (Saffat 180) ve **(... ennel kuvvete lillâhi cemiy'an...)** (Bakara 165) ayetleri ve **(vela havle vela kuvvete illa billahil aleyhil aziym)** hadisi ile müspettir.

Semî ve basar Hakk'ın olduğuna **(...Leyse kemislihî şey'ün ve hüvessemiy'ul basıyr.)** (Şura 11) ayet-i kerimesi delildir. Ve rabitası **LÂ MEVSÛFE İLLÂLLÂH'dır.**

Meratibi tevhidin üçüncüsü, tevhid-i zat ki vücud Hakk'ındır. Gayrisinin vücudu yoktur. Zira (...**küllü şey'in hâlikün illâ veche**) (Kasas 88) ve (**küllü men aleyhâ fanin. Ve yebkaâ vechü rabbike**) (Rahman 26–27) Yani her şey helâk ve fanidir. Ancak Zatullah fani değildir.

Eşya hâliktir demek; eşya ma'dûmdur, ma'dûmun ise vücudu yoktur. Ancak mevcut Hakk'tır. Gayrinin vücudu yoktur. İşte bu makamın rabitası **LÂ MEVCUDE İLLÂLLAH'** dir. Ve bu üç makam ashâbı Ehlullâh'dır.

Ehli fena tesmiye ederler. Ve bunlar makamlarına nisbeten mükellef değildirler. Lakin makamlarını kemal ile keşfedemediklerinden, ekseri zamanda akıllarına tâbii olduklarından, akıllarına ve amellerine nisbeten ehli zevktir ve mükelleftir. Anın için bazı evkaf mazur tutulurlar. Ve bazı zamanda tekdir olunurlar.

Zira makamlarında huzurları zamanlarında her ne sadır olursa mazur tutulurlar. Ama makamlarında zevkleri olmadıkta her ne sadır olursa tekdir olunurlar.

Ve bu makam sahipleri **ehli velayettir**. Ve veliler iki halden hâli değildir. Makamlarında oldukları halde ehli keşiftir. Ve makamlarında mahcup oldukları vakitte sair ehad-ı nas gibi ehli hicaptır. Ve bunlar hakkında: (**elâ inne evliyâallahî lâ havfün aleyhim ve lâ hüm yahzenûn**) (Yunus 62) gelmiştir.

Ve Ehlullah kime derler deyu sual olunacak olsa, tarifi şöyledir: **Ehlullah ol kimselerdir ki**; Hakk'ın ef'aline ve sıfatına ve esmasına arif ve kendi ef'ali ve sıfatı ve zatı, Zat-ı Hakk'da ve Sıfat-ı Hakk'da ve Ef'al-i Hakk'da fena olmuş ve kendisinde zahir olan ef'al ve sıfat ve zat Hakk'ın olduğunu keşfetmiş olan kimseler velidir.

Dördüncü makam, **makamı cemdir**. Bu makamda salık, Hakk'a kuvâ olup, kuvâsında Hakk zahir olur, kendisi batın olur. (...**innallahe basıyrün bil'ibâd.**) (Mü'min 44) ayeti kerimesi ve (**innallahe yekulü bilisani abdi semiallahülimen hamide**) hadisi şerifi bunu ifade eder.

Ve bu makamda eşya Hakk'da batın olur. Şöyle ki, eşya denilen suver-i ekvândır. Suver-i ekvan ise, gözlerini kapadığın vakitte bu eşyanın suretleri insanın zihninde batın olduğu gibi, makamı cem de dahi eşya, ilmi ilahide batın olur. Zatullah zahir olur.

Ve bu makam saliki, eşyaya nazar eyledikte, suver-i ilahiyeye nazar eder ve her ne ahkâm zahir olur ise, cümle ahkâmı Hakk'a nisbet eyler. Ve buna, ahkâmı ilahiye tesmiye ederler.

(**İnnallâhe ve melâiketehü yusallûne alennebiyy**) (Ahzab, 56) ayeti bunu ifade eder. Yani Allah ve melekleri, yani sıfat-ı ilahiyenin cümlesini icra eden Hakk'tır. Anın çün miracda Hazreti Peygamber (S.A.V.)'a buyurdu: "**Kif ya Muhammed! Fein Rabbike yüsalli**" (**Şehidallahü ennehü lâ ilâhe illâ hû**) (Âl-i İmran, 18) bunu ifade eder.

Ve bu makamda saliki çok durdurmazlar. Zira hakikatte makam değildir. Belki bir hal-i istiğraktan ibarettir. Mecnun ile Leyla'da; "Leyla benim, benden gayri Leyla yoktur" diye Mecnun'un dediği gibi.

Ve makamı cemde eşyanın batına rücûunun diğer bir misali mesela; düz bir ovada bir direk olsa, sabah güneşi o direğe vurduktaki bir gölge çıkar. İşte o gölge mahlûktur. Ol gölgeyi güneşin tulû'u izhar eyledi. Bir müddet sonra güneş yukarı çıktı. Ve zeval vaktinde ol gölgenin eseri kalmayıp direkte batın oldu.

Salık dahi, şuhûdi zevk sebebiyle Hakk kemaliyle zahir oldukta; eşya, zatı Hakk'da batın olur. Direkte gölgenin batın olduğu gibi. Ve gölgenin vücudu haricisi olmayıp, ancak göze bir karaltı görünür.

Belki vücudu zıllısı olduğu gibi, halkın dahi vücudu hakikîsi olmayıp yalnız, ilimde bir şey olup, hariçte asla vücudu yoktur. Anın çün Ehlullah buyurdular: "Ayan-ı sabite, vücud kokusunu duymadılar. Nerede kaldı ki, vücutları olsun!" Ve bu makama **Kurb-u Ferâiz** derler.

Makamı ittihadın ikincisi ve makamat-ı tevhidin beşincisi **hazretül cemdir**. Hazretül cem demek; Hakk batın halk zahir demektir. Yani ol halk ki zatın ilminde batın olmuş idi ve ilmi ilahide mahfuz olmuş idi. O ilimde olan esmayı Hakk, kendi vücudu ile izhar edip ve kendi hükmünü esmaya verip, esmayı izhar eyledi.

Ve zat, kendi hükmünü esmaya nisbet eylediğinden esma zahir, zat batın oldu. **Bu halde gören ve bilen ve işiten halktır; lakin Hakk ile. Nitekim cemde gören, işiten, söyleyen Hakk'tır, abdin kuvâsıyla. Bu makamda Hakk, kulun kuvâsı olur.**

Kulun hayatı Hakk ile ve kudreti Hakk ile ve basarı Hakk ile dir. Nitekim hadis-i kutside: (...**Feyza ehbebtühü küntü lehu semai ve basaren ve yaden.**) Yani; "Ben kuluma muhabbet eylediğim vakitte, o kulumun semi ve basarı ve yeddi ve ricli ben olurum. Benimle görür, benimle işitir, benimle söyler, benimle tutar, benimle yürür."

Ve bu makama Ehlullah, **Kurb-u Nevafil** tesmiye ederler. Ve bu makamın kemaline nail olan kimseler, herkesin bildiğini bilir ve işitir ve görür. Yani keramet-i ilmiye ve kemalât-ı sıfatiyye kendisinden sâdir olur. Zira bir kimse ki Hakk ile görür ve işitir, elbet o kimsenin semi ve basarı ve ilmi kuvvetlidir.

Ve bu makam sahiplerine **Mukarrabîn** dahi derler. Bundan aşağı bulunan kimselerin haseneleri, anlara nisbetle seyyiedir. (**Hasenetül ebrar seyyiatül Mukarrabîn**) Ve bu makam sahipleri her neye nazar ederse nazarı, zahirde halka ise de, batında Hakk'a olduğu şüphesizdir.

Makam-ı ittihadın üçüncüsü, makam-ı tevhidin altıncısı **cemmül cemdir**. Bu makamda (**Hüvel'evvelü vel'âhirü vezzâhirü velbâtın**) (Hadid, 3) ayetinin manası nedir sorulduktaki, ol dahi; "Ezel benim, ahir benim, zahir benim, batın benim" yahut karşısında olan surete; "Evvel sensin, ahir sensin, zahir sensin, batın sensin" der ve cevabında sadıktır.

Zira anın şuhûdunda Hakk, bu suveri kendi vücuduyla izhar eylemiştir. Ve keyfiyeti zuhuru dahi, ehli indinde malumdur.

Velhâsıl bu meratibi güzelce bir kimse zevk edemezse; Kur'an'ın esrarına ve enbiyanın esrarına ve evliyanın esrarına muttali olamaz. **O kimse hayvanlardan**

daha adeldir. (...ülâike kel'en'âmi belhüm edall...) (Araf 179) ayeti kerimesine mazhar olur.

Ey birader! Bu takriri fehmedebiliyorsan, esrar-ı Süleyman ve mülk-i Sübhan ne olduğunu fehmedersin. Ve **fehmedemezsen beyhude gelir, gidersin. Ve hiçbir zevk alamazsın!..**

Ve yine malum olsun ki, bu makamdan sonra bir daha makam vardır ki, ol makamı takrir etmeye ne bende kuvvet vardır ve ne de takrir edecek olsam bile, sen fehmedemezsin.

Çünkü ol makam **ehadiyetül ayn** ve **makam-ı Muhammed** olduğundan, ancak Gavs-ı azam olan zatın mülkü olup, teberrüken bize talim ederler. Lakin biz ol makamdan zevk alamayız.

Kur'an'da: (**ve lâ takrebû mâleyetiymi...**) (İsra 34) gelmiştir. Yetim-i Hakiki, Hz. Muhammed (S.A.V)'in kendisidir. Ve anın malı, ehadiyettir. Biz andan nehyolduk ki, tasarruf edemeyelim. Eğer Resulullah (S.A.V)'in kendisi bizzat telkin ederse zevk alınır ve illa zevk alınmaz

Seyyid Hazretleri'nin Halifeleri

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri pek çok veli ve mürşit yetiştirmiştir. Bu mümtaz kişilerin hayat hikâyeleri koca bir kitap olabileceği hesabı ile kitabımızda ancak pek azının isimleri zikredilebilmiştir. Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin halifelerinden başlıcaları şunlardır:

- 1-Abdürrahim Fedai Hazretleri (Pirimizin damadı idi)
- 2-Hacı Hulusi Maksut Efendi
- 3-Amiş Efendi (Halveti Şeyhi ve zamanın Kutbu sayılırdı)
- 4-Abdülkerim Ruhi Efendi (Rufai Tarikatı Şeyhi idi)
- 5-Seyyid Hakkı Baba
- 6-Kadir Bey
- 7-Mustafa Efendi
- 8- Hasan Fehmi Efendi
- 9-Rauf Bey
- 10-İsmail Efendi
- 11-Salih Efendi
- 12-Mahmut Efendi
- 13-Süleyman Bey
- 14-Abdülkadir Bey
- 15-Ali Rıza Basri Bey
- 16-Hacı Hasan Dede (Mevlevi Şeyhi idi)
- 17-Hayrullah Efendi (Tire Mevlevihanesi Şeyhi idi)
- 18-Ahmet Safi Efendi (Rufai tarikatı Şeyhi idi)
- 19-Kemal Efendi (Sümbül Tekkesi Şeyhi idi)
- 20-Vehbi Efendi
- 21-Elmas Efendi
- 22-Sıtkı Efendi
- 23-Topal Recep Efendi

- 24-Kaymakam Ahmet Bey (Bektaşî tarikatından gelmedir)
- 25-Osman Sadi Bey
- 26-Haririzade Mehmet Kemaleddin Efendi (Kadiri ve Halveti Şeyhi idi)
- 27-Bursa'lı Mehmet Efendi
- 28-Ali Rıza Vasfi Efendi (Bektaşî tarikatından gelmedir)
- 29-Hacı Cemal Bey
- 30-İbrahim Efendi
- 31-Âşık Vasfi
- 32-Ahmet Efendi
- 33-Gabi Efendi
- 34-Yasin Efendi
- 35-Ali Urfi Efendi
- 36-Hacı Faik Efendi
- 37-Kerim Efendi

Ve daha pek çok halifesi Melâmîliği neşr ve izhar etmişlerdir. Ve dahi Pir'in en az 360 halifesi vardır.

Seyyid Hacı Muhammed Nurül Arabî'nin **Şeceresi**

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri soy itibari ile Seyyidlerdendir. Ve Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed'in manada on yedinci torunu olmaktadır. Babası yönünden Hz. Ali (K.V)'nin oğlu Kerbelâ şehidi İmam Hüseyin'e dayanır.

Babası Kudüs civarında bir zaviyesi bulunan Kudüslü Şeyh Seyyid İbrahim'dir. Seyyid İbrahim devrinin pek meşhur olan velilerindendir. Ve Şeyhi Bedir Veli'nin oğludur.

Aile şeceresi şöyledir:

1-Hazreti Muhammed Mustafa (SAV) 2-Hz.. Ali Bin Ebu Talip (K.A) 3-İmam-ı Hüseyin Bin Ali (K.A) 4-İmam-ı Zeynel Abidin (K.S) 5-Hasan-ül Arûzül Ekber (K.S) 6-Seyyid Ali (K.S) 7-Seyyid Salim (K.S) 8-Seyyid Mutahak'kar (K.S) 9-Seyyid Yakup (K.S) 10-Seyyid Bedir (K.S) 11-Seyyid Yusuf (K.S) 12-Seyyid Muhammed (K.S) 13-Seyyid Bedir-ül Veli (K.S) 14-Seyyid İbrahim-ül Kutsi (K.S) 15-Seyyid Muhammed Nurül- Mısri-yül (K.S) 16-Seyyid Mahallevi-yül Bediri-yül Hüseyini (K.S)

Seyyid Muhammed Nurül Arabiyyül Melâmi'nin Eserleri

Seyyid Mısır'da doğmuş amma hayatı hep Türkler arasında geçmiştir. Türkçe konuşmuş ve genellikle de Türkçe yazmıştır. Hz. Pir'in eserlerini tesbit eden Bursa'lı Mehmet Tahir, 45 risale ve kitap ismi vermiştir ki bunlar;

- 1-Medis Zehra Ales Salâtı Kübra
- 2-Ei Yakut-ül Hamra Alesselat'is Sugra
- 3 Mer Cûn Husus Li Şehri Nakşî Fûsus
- 4 Ei Letaifut Tahkikat Fi Şehril Varidat
- 5-Ei Envar-ül Muhammediye Fi Şehri Risalet Ei Vücut
- 6-Kenz-ül Mahfi An Ehli Hicap

- 7-Müşahede-tül Tevhid
- 8-Risale-i Fi Beyanı Hakikat ve Mûcizat ve Kinaye
- 9-Kitab-ül İrşad Fi Mebdei Miad
- 10-Sırrı Tevhid
- 11-Etem Şiş ala Salâtı İbni Meşîş
- 12-Burhan El Sakin
- 13-Risale-tül Mukaddeme Lime Füsûs-ül Hikem
- 14-Mürşid-ül Uşşak
- 15-Şerh-ül Hakayık-ı Eşya
- 16-Eddürrün Nefis Şerhi Salâvat İbni İdris
- 17-Tevsîr-i Fatıha
- 18-Kitab-id Devair Vel Eflak Fi Beyan Tasarrufat
- 19-Şerhi Evradı Usbiyye
- 20-Delili Uşşak
- 21-Menba-in Nurül Fi Rüyât-ül Resul
- 22-Şerhi Gazel Hacı Bayram-ı Veli
- 23-Eddürretül Seniyye Fi Şerhi Risaleti Gavsiye
- 24-Risaleti Fi Beyan Sıfatı Subutiye
- 25-Risaleti Tevhid ilâhi
- 26-Risale-i Sülûkû Hakikat
- 27-Daire-tül Vücut Fi Makam-ül Mahmud
- 28-Risale-i fi Beyanı Sülûkû Şeriat, Tarikat ve Hakikât
- 29-Risale-i fi Beyanı Kerameti Evliya
- 30-Şerhi Nutku Cenabı âli Vema Helavafittim Sal
- 31-Risale-i İsmailiye fi Beyanı Sülûkû Nakşibendiye
- 32-Şerhi Ezan-ı Muhammediye
- 33-Şerhi Risale-i Şeyhi Risalenî Dımışkî
- 34-Ecvibetüllazi Meti Fi Mesele-i
- 35-Eşşeytaniye Mezur Fil Muhammediye
- 36-Risaleti Niye Mezür Fil Muhammediye
- 37-Risaleti Fi Keyfiyete İmanı Firavun
- 38-Hadi-ül Uşşak
- 39-Tuhvetül Muhammediye
- 40-Sure-i Yusuf Tefsiri
- 41-Şerhi Ayanı Mümkünat
- 42-Fezaili İmam
- 43-Tefsiri Sure-i Fatıha
- 44-Beyan-ı Tecelli-i El Hakk Alel Meratib
- 45-Sırrı Beyan El Hakk'tır.

Hz. Pir'in sözü edilen eserlerden başka sohbetleri de olduğuna ayrıca işaret edilmektedir. Mehmet Tahir Bey Seyyid Hazretleri'nin 45 eserini söylerken, Abdülbaki Gölpınarlı kitabında Seyyid Hazretleri'ne ait 57 eserin ismini zikretmektedir. Melâmîliğin Tarihi Gelişimi isimli eserde ise bu sayı 68'dir. Ve dahi daha risaleleri de olduğu beyan buyrulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: EVLİYAULLAHIN ESERLERİNDEN

Üzerine vacip olmayıp da, Hacca giden dervişin halini ve mazeretini bildirir:

Kâbe, zatı ilâhiyeye ve Mescid-i Harem e'ale ve harici harem, âsâra işarettir. Bir kimsenin kasdı Mekke'yi ziyaret etmek ise veya gayri ziyaret için ya da maslahat için, zikrolunan mevkiden içeri ihramsız girmek caiz değildir. Zira mahalli tazimdir.

Mescid, huzuru “ehli dil” e kıyas olunup, edep zahir ve batına riayet olunmak, avam ve havasın hepsine farz gibidir. Meselâ bir kimse namaz için bir ehli dil meclisine varmak istese, edebe riayet edip imamesin ve feracesin düzeltilmesi lâzımdır.

*Fakr ile fakr eylemektir cahi devletten garaz
Zilleti nefis anlamaktır izz-i rif'attan garaz*

*İlim ile maksut olan, Hakk'ı bilmek oldu ey kişi
Bir kuru cenk ve cidal zannetme bu hikmetten garaz*

*Pak ve tâhir eyle, çirkef havadan nefsini
Yalnız el yüz yumak sanma taharetten garaz*

*Halvet eyle "lime Allah" sırrı ile bir nefes
Mürşid-i Kâmil ile bu oldu zahmetten garaz*

*Sende ahlâk, sende perhiz ve çile yok salık
Zikri fikrin daim Hakk ile dilden halkı sürmektir garaz*

*Hakk ile Hakk olmaktır hakikatten garaz
Vechi kusud kalptir ki bahsi Allah ile*

*An be an terki terktir ki davetten garaz
İbrahim Aleyhisselâm icabet hâsıl ola...*

Kâlallahü Teâlâ, bu emrin mucibince Hazreti İbrahim'i tezin ve âlem edip buyurdu ki; **"alâ an rabbiküm leküm Fe Haccü"**

Bu hitaptan asıl olan Ümmeti Muhammed'dir. Yani; *"Ey Ümmeti Muhammed! Ben size emri ilâhî ile Beyt'i bina eyledim. Pes siz onun ziyaretine kast ediniz."* buyrulmaktadır.

Zira **Kâbe, Vahdet-i Zata işarettir**. Ve Arif olan dört duvara bakmaz, belki yâre nazar eyley. Şöyle ki; kalp gözü kör olanın çeşminden ne hâsıl ki cemel-i Yusuf'u görmez. Hacc, düşman ile harp etmekten efdaldır. Zira kaza; katl-i nefsi emmareye remz olmakla tahliye babındandır. Hacc ise müşahede-i ruh kabilindedir.

Ve filhakika haccın efdâli odur ki; halktan Hakk'a rücu edip, bir dahi masiyet değil, belki masivaya bile iltifat etmeyesin. Zira gözün ol veçhi müteâlâdan sonra, gayre nazar haramdır. Ve eğer Hakk'tan halka dönerse ebedi mahcup olup kalır.

Ve ittifak ulemanın üzerinedir ki; haram mal ile hacc edene sevap yoktur. Belki hacc merduttur. İmam-ı Ahmed'e göre ise, yeniden helâl para ile eda etmek lâzımdır. Zira **sevabı olmayan nesneyi iade etmek gerekir**.

Hacc etmek her Müslüman ve mükellefe ve her baliğ olan kimseye farzdır. Eğer ailesinin ve kendinin nafakasından ziyade kâfi gelirse. Kâlallahü Teâlâ; **"ve lillahi alen nasi haccül beyti"** (Âl-i İmran 97) buyurmaktadır.

Terki hacc olanların üzerine gazap ve sahte delâlet eder. Fukara bu hitaplardan sırrı ve âli'dir. Pes fukaraya lâzım olan hacc-ı manevî kılmaktır ki; **hacc-ı manevî; ef'alini ef'al-i Hakk'da, sıfatını sıfat-ı Hakk'da, zatını zat-ı Hakk'da fani etmek ile olur.** İşte bunlar gerçek fukara ve fakirlerdir.

Lebbeyk ve saadeyk nidasın urup, Harem-i kurba yol bulup, bade zan arafatta arifane müteveccih ol. Anda bir nice zaman Vakfe'ye dur, andan sonra Mina-i aşkı muhabbete gel, pes sen reddi nefis şeytana vur.

Mina-i muhabbette **"izbahu enfuseküm būsüfatel mahafet"** fehvasınca nefsinı kurban kıl. Hacc-ı hakikî kılasın ve Harem-i Kâbe'ye ve hâle eresin. Aceptir ki;

fukaranın şehri vücudunda haccı manevî etmek, her lâhza müyesser iken, kendine farz olmayan haccı suriyeye riayet eylerler ve durmaz o yola giderler.

Çok eblehler görürüz ki; feraizi ve vâcibet ile kusuru var iken, anı eda eylemek ve anın ilmîni talim üzerine vacip iken, vacip olanı terk edip, tariki hacca sai eder ve durmaz o yola giderler.

Ve **bir hayır ettikte bin şer işlerler** ve nice günah ve hata başlar; Cümleden Kâbe'ye gider salâvat-ı hamseyi terk eder ve bu yolda kuru yere riyazatla geçer ve anı riyazat makbule addederler. Piyadelik canına kâr eyleirse, kalbine efkâr fesat gelir. Ağzından elfaz küfür sudur eder.

Bazı salik görürüz ki, bir şeyhe yetişip tahsil marifet ve tekmil din ve diyanet eylerken, şeytan nefsi buna suret salâhta gelip, hacc arzusu ve sefer, seyahat vesvesesi ile kerhen kâminden icazet alıp gider. Çok geçmez terk feraiz ve sonun eder ve kendini musahhar şeytan kılar.

Pes bir salik kendi havasına uya, feraizi ve vâcibâtı koya ve nafilere meyil kıla, akıbeti bu haslet anı helâke müşerref olur. Din imanını şeytan yağma kılar.

Kâbe Sur-i Bina-i Halil Hüda **Kâbe'yi taştan topraktan Hz. Halil yaptı:**

Kible-i hakikî, vasıta-i Pir Bina-i Hazret-i Halil metfunun esrarı, **enbiya ve evliya olan mürşidin vücududur ki, Kâbe'den istinaden eşref ve âlâdır.** Nitekim İbn-i Abbas'tan rivayet edilen hadisi şerifte; **“El mü'min eşref indallah minel kâbete”** buyrulmaktadır.

Cenab-ı Allah Kâbe-i suriye dâhil olanlara; **“ve men dehalehu kane amina”** (Â-i İmran 97) buyurdu. Kâbe'deki bünyad Halil Azer'dir. O'na dâhil olana emin hâsıl ola. Ve dil ki nazargâh-ı celil ekberdir. Anın şanında Hazreti Resul (SAV); **“Kalb-il Mü'min Arşî rahman”** buyurur. Ana dâhil olana emin hâsıl olmaması mahaldir.

Arif eğer Kâbe'ye de gitse veyahut Mekke yanında da yatsa, hemen muradı Hakk maksudu nur mutlaktır.

Pes ey kardeş, bildin ki Kâbe bina-i Halil, dil perde, hane-i mülk celildir. Sahibi mal, Kâbe ki tavaf eyler. Sair haccı yerine getirip rıza-i Hakk'ı bulur. Ve erbabı hal ise, tavaf Kâbe'yi “dil” eyler ve manen Sefa'yı ruh ve Merve'yi ceset say eyler, ahir vasıl nur mutlak olur.

Her talip veya salik, Kâbe-i hakikîyeye vusul murad eylese mümkün değildir. **Şeriatla amel ve hakikatte kâmil bir sahibi dil'in eline eteğine yapışmakla mümkündür.**

Ancak bazı gafil kimseler ki, keramete nail olmak ve halk-ı âleme büyük görünmek hevesi ile (**Laruhbaniyete fiddin**) muktezasınca nice zamanlar perhizkârlığa devam ettiler. Ve bir güruh dahi gece gündüz secde-i riyadan baş kaldırmadılar.

Bir taife ise hayat müstear ömrünü bütün seyir ve seyahate haşr eylediler. Ve bir taife dahi ömrü bakiyesini müteakiben seferiye-i hac yolunda mahv kıldılar.

Ne güzel amma kesret perhize müptelâ ikiye ayrılıp, bir kısmı dağlarda tainde birle, efsun ve kehanet, yalan ve yanlış avrat ve azkara müdavemetle ünsiyet hilâf ve ülfet insaniyeden münkati oldular. Ve kısmî diğeri dahi olmayacak derecede ağıl ve şaraba devam ve hâl sai ile istidrâc iltizam eylediler.

Kismî evvelki meşgul olduğu esas ve inzivasiyla anasır erbaadan terhib olunan ve tarabları hâk ve galiza ve maileri mai huriye ve havaları hava-i nasa inkılâp ve tabiat nariyyeleri küre-i nariyyesi cin ve şeytan ile ünsiyet ve tevessüd hâsıl etmeleri cehd ile semaî rabia ve hamisade bulunan melâikenin hâdisat olduklarından muayenelerinde söyleştiklerine vakıf olarak, bunlara ihtar ve anlar dahi avamı nasa keşfi birle beyn-en nas şöhret kazandılar.

(min vahide bi şeyi fehüve eyne) mistikınca bunlar cin ve şeytan ile yekvücut olduklarından halkı âlem bunlara İnsan-ı Kâmil ve Mürşid-i Kâmil nazarı ile baktılar. Ve bunlara tabi olanlar, cin ve şeytanla haşrolurlar.

İşte bu güruha “mendilciler” tabir olunur ki, kısmî sanide bulunan taife ise; killet ağıl sayesiyle fil cümle melekûta erdiler ise de, kâmillerin nail oldukları tezkiye-i nefis ve tefsîye-i kalbe ve andan taallûk eden maarif ve tecelliyattan bîhaber bulduklarından, tenzil ve terakkileri fark edemeyip, kendi keşfiyetine mağrur olarak, envai mahazat nefsiyeden alâkadar nice belâlara uğradılar.

İşte bu cümleden birisi Bâlâm bin Bahura’dır. Kitap sırda hikâyesi mesturdur. **“fe la rafese ve la füsuka ve la cidale fil hacc”** (Bakara 197) Bersisa nam zahid hikâyesi kitap sırda mezkûrdur.

İşte şu hacı babalar dahi çok kişiye el ve ayak öptürdüler. Çok güzel amma enaniyet ve nefis belâsından kurtaramadılar. Fenafillâh ehramına sarılarak, cümle varlığı Hakk’a teslim edemediler.

Maarif ilâhiyenin surmi çeşmesi bulunan Cebel Arafat’ta Vakfe’yi, yani esma ve sıfat vasıtasıyla zat-ı mutlak-ı ilâhiyeyi müşahede ve rüyetten sonra, Mina’da kurban ede.

Yani ahlâk-ı zemimelerini haseneye tebdil edip, beyne Sefa-i vel Merve, fark ve cem’de sai tavaf, pazar muhabbette ahz ve âtâ ile vatan asliyesi olan ubudiyet kademesine avdet ve azimet ede. **Zira kişiye ömründe bir kere farz-ı ayın olan hac ise işte budur.**

“Risale-i Gavsiye” Abdülkâdir Geylani Hazretleri

GAVS-I A’ZAM diyor ki:

“Cenab-ı Hakk (c.c) bana şöyle tecelli etti:

—Ya Gavs-ı A’zâm, dedi Allah.

“Lebbeyk, Rabbi Gavs” dedim.

— Nâsut ile melekût arasındaki her tavır şeriat, melekût ile ceberut arasındaki her tavır tarikat, âlemi ceberut ile lâhut arasındaki her tavır da hakikattir.

— Ya Gavs-ı A'zâm... Hiçbir şeyde zâhir olmadım, insandaki zâhir oluşum gibi!

Sonra sordum Rabbime, dedim ki:

— Hiç mekânın olur mu?

— Dedi ki:

—Ya Gavs-ı A'zâm... Ben mekânların mekânıyım! Benim mekânım olmaz! Ben insanın sırrıyım!

Sordum tekrar; dedim ki:

— Ya Rabbi; hiç yer misin, içer misin?

Dedi ki:

—Yemem, fakirin yemesidir, içmem de fakirin içmesidir!

Ve dahi sordum...

—Ya Rabbi, melâikeyi hangi şeyden halkettin?

Dedi ki Hakk Teâlâ:

—İnsanın nurundan halk ettim ve insanı da nurumun zuhurundan halk ettim.

Dedi;

—Ya Gavs-ı A'zâm, ne güzel talibim ve ne güzel talep edilendir insan. Ne güzel rakiptir insan ve ne güzel merkûbtur mükevvenat.

—Ya Gavs-ı A'zâm, insan sırrımdır ve ben O'nun sırrıyım! Eğer, insan indimdeki menziline ârif olsaydı, derdi ki, "Bütün nefislerdeki nefsim; bu anda mülk yoktur benden gayrı!"

—Ya Gavs-ı A'zâm... İnsanın yemesi, içmesi, mekânı, hayatta duruşu, yayılışı, konuşuşu ve susuşu, yaptığı işi, teveccüh ettiği şey, gaib olduğu şey BENİM... Sekenesi, muharriki ve müsekkiniyim!

Ve bana buyurdu ki rabbim:

—Ya Gavs-ı Â'zâm, insanın cismi ve nefsi ve kalbi ve ruhu ve işitişi ve görüşü ve eli ayağı ve tamamını nefsimle izhâr ettim... O yoktur, ancak BEN varım ve BEN de onun gayrı değilim!

Ve bana dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm, FAKR ateşiyle yanan ve ihtiyaç ateşiyle münkesir birini görürsen yaklaş ona. Şüphesiz ki benimle onun arasında perde yoktur!

Ve dedi ki bana;

—Yemek yeme ve içme ve uyuma; indimdeki yerinde kalben ve basaren hazır olmadıkça.

Ve daha dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Bâtında bana olan yolculuktan mahrum bulunan kimse, zâhiri yolculukla imtihan edilir de, bu yolculuğu da Ben'den ancak uzaklaşmayı artırır.

Ve daha dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm, İttihâd öyle bir hâldir ki, onu lisan anlatamaz! Kim ona iman ederse, kabul olur; ve kim reddederse o hâli küfretmiş olur!. Kim vusulden sonra ibadeti beşeriyetiyle irade ederse, Allah'a şirk koşmuş olur!

Ve daha dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm, kim saadet-i ezeli ile saadete kavuşmuş ise, ne mutlu ona. Bundan sonra mahrum olmaz ebeden!. Kim ki şekâvet-i ezeli ile şakî olmuşsa, yazıklar olmuş ona; ve o ebediyen makbul olmaz!

Ve daha dedi ki;

—Fakirlik ve yoksulluğu insana binek yaptım; bu bineğe kim binecek olursa, çölleri ve vadileri aşmadan önce yüce makama ulaşır.

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Muhabbet, seven ile sevilen arasında perdedir!. Seven, sevilende yok olduğu zaman seven sevilenle var olduğunda vusul hâsıl olur.

—Ya Gavs-ı Â'zâm... İnsan, ölümden sonra ne olacağını bilseydi, dünya hayatını sürdürmeyi temenni etmez, her an “Ya Rabbi canımı al” diye yalvarırdı!

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Halkın kıyamet günü benim katımdaki hüccetleri, sadece “Onlar sağdırlar, dilsizdirler, ködürler.” Ayetinin hükmü olacak ve sonra da hasret ve ağlamak... Kabirdeki durumları da böyledir.

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Beni gören kimsenin, artık her hâl ve kârda sormaya ihtiyacı kalmaz. Beni görmeyen kimseye ise, sormak fayda vermez. Böylesi söz yönünden perde arkasında kalmıştır. Yani söz, onunla rü'yetullah arasında perde olmuştur.

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Bütün ruhlar raks ederler kalıplarında kıyamete kadar “**Elestü birabbiküm**” sözünün mânâsından dolayı, sonra da derler ki, “Rabbimizi gördük”!

Rabbimi gördüm; Bana buyurdu ki:

— Ey Gavs-ı Â'zam! Kim ilimden sonra Ben'den rü'yeti (Beni görmeyi) isterse, hakikat o, rü'yet ilmiyle mahcûbdur, yani rü'yet ilmi ara yerde perdedir. Kim de rü'yetin ilimden başkası olduğunu zannederse, hakikatte o, Rü'yetullah ile aldanmıştır.”

Ve dedi ki bana:

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Benim indimde fakir, hiçbir şeyi olmayan değildir. Belki fakirler onlardır ki, emirleri her şeyde geçer. Bir şeye “ol” derler ise, o şey olur!

Ve dedi ki bana;

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Cennettekilere zuhurumdan sonra ne ülfet vardır, ne de (daha büyük bir) nimet; ateştekilere zuhurumdan sonra ise, ne vahşet vardır ne de hurkat (bilmezlik).

—Ya Gavs-ı Â'zâm... Her kerimden Kerimim, her rahîmden Rahîmim.

—Ya Gavs-ı Â'zâm, Benim katımda uyu, ama halkın uyuduğu gibi değil; ancak o takdirde Beni görebilirsin.

Sordum, dedim ki:

—Ya Rabbi, indinde nasıl uyuyayım?

—Cismin lezzetinden sıyrılarak; nefsin şehvâtından arınarak; ruhun anlık kaymasından kurtularak ve zatınla fenâ bularak uyu!

Ve dedi ki:

—Ya Gavs Â'zâm, ashabından kim sohbetimi isterse, ona FAKRI; sonra FAKRIN FAKRINI ve sonra da FAKRIN FAKRİNİN FAKRINI tavsiye ederim... Böylece, FAKR hâlinde onları da “Ben”den başkası kalmaz.

Ve daha dedi ki;

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Ne mutlu sana mahlûkatıma Rauf olabiliyorsan ve ne mutlu sana onların hatalarını bağışlarsan!

Ve daha buyurdu ki;

—Ey Gavs-ı Â'zâm. Zâhidleri nefis yolunda; arifleri kalb yolunda; vâkıfları ruh yolunda kıldım. Nefs'i de HÜR olanlara mahal kıldım. Hürlerin kalpleri sırlar kabirleridir.

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Ashabına söyle, fakr hâlindekilerin dualarını ganimet bilsinler. Şüphesiz ki onlar benim indimde, ben de onların indindeyim.

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Ben her şeyin varılacak tek sığınağıyım ve Ben her şeyin nazargâhiyim; dönüş Bana olacaktır.

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Cennete nazar etme ki, beni vasıtasız göresin ve cehenneme de nazar etme ki, beni vasıtasız göresin.

—Ya Gavs. Cennet ehli cennetle meşguldür; azâb ehli ateşle meşguldür!.. Sen ise benimle meşgul ol!

—Ya Gavs. Cennet ehlinin bazı kullarım, nimetlerimden sığınırılar bana cehennem ehlinin azaptan bana sığınmaları gibi!

—Ya Gavs-ı Â'zâm, Resûl ve Nebîlerin hâricinde kullarım vardır ki, onların hallerine muttalî olamaz ne dünya ehlinin biri, ne uhrâ ehlinin biri, ne cennet ehlinin biri, ne azâb ehlinin biri, ne melek, ne Rıdvan, ve ne cennet için halk ettiklerim ve ne de cehennem için halk ettiklerim!. Tanımasalar bile onlara gönülden inanan kimselere müjdeler olsun!

—Ey Gavs-ı Â'zam, İşte sen onlardan birisin. Onların şu dünyada alâmetleri şudur: Bedenleri az yemek ve az içmekten eriyip gitmiştir. Nefisleri şehvetlerden geri kalmış, yanmıştır. Gönülleri hatıralardan paklanıp ütülenmiştir. Ruhları zaman mefhumundan arınıp manevî düzeye kavuşmuştur. Onlar, evet Onlar Beka Yârânı'dır, ebedîleşen Allah dostlarıdır. Lika nuru ile kavrulmuşlardır.

—Ya Gavs. Kim benden gayriyle meşgul olursa, sahibi ateş olur kıyamette.

—Ya Gavs. Kurb ehli kurbiyetlerinden dolayı yakınırlar, buûd ehlinin uzaklıktan şikâyetleri gibi...

—Ya Gavs. Kimse benden uzak olamaz, mâsiyetiyle; kimse de tâatıyla kurb sahibi olamaz.

—Ya Gavs. Birisi benden kurb sahibi ise, o ancak mâsiyettedir. Zira onlar acz ve nedâmet ehlidirler.

—Ya Gavs. Acz, nur menbâdır; ucûb, kendini beğenme de kederlere mahaldir, zulmet kaynağıdır.

—Ya Gavs. Çok sıcak bir günde biri sana gelip su istese ve senin de o suya ihtiyacın olmasa ve buna rağmen de vermesen, sen cimrilerin en cimrisi olursun. Hâl böyle olunca, nasıl rahmetime mâni olayım?

—Ya Gavs. Mâ'siyet ehli mâ'siyeti ile perdelidir. Tâat ehli de tâatıyla perdelidir; ve ben onlardan kaçınıyorum. Bunlardan başka bir grup da vardır; ki onların ne tâatla alâkaları vardır, ne de mâsiyetle!

—Ya Gavs. Hatalı kullarımı fazl ve keremim ile müjdele; icâb edeni de adl ve ölç almamla müjdele.

—Ya Gavs. Tâat ehli nimetlere tezellül ettiklerinden zikrederler ve mâ'siyet ehli de tezellül edip Rahim'i zikrederler!

—Ya Gavs. Avamı yarattım, Benim güzelliğimin nuruna güç getiremediler. Bu nedenle kendimle onlar arasına zulmet perdesi gerdim. Havâssı (seçkin kişileri) yarattım, onlar da Bana komşu olmaya güç yetiremediler. Bu nedenle ilâhî nurlarımı kendimle onlar arasına perde yaptım.

—Ya Gavs. Ashabına söyle, onlardan kim bana vâsıl olmak isterse, benden gayrı her şeyden sıyrılıp çıksın.

—Ya Gavs. Dünya geçidinden çık ki, âhirete vâsıl olasın; âhret geçidinden de çık ki, bana vâsıl olasın.

—Ya Gavs. Cisimlerden ve nefsinden çık; sonra kalplerden ve ruhundan çık; sonra hüküm ve emirden çık ki bana vasıl olasın.

Dedim ki;

Ya Rabbi, hangi namaz sana daha yakındır?

—O namaz ki, içinde benden başkasının kalmadığı, kılanın içinde kaybolduğu!

Sonra sordum, dedim ki:

—İndinde hangi oruç daha faziletlidir?

—O oruç ki, onda benden başkası kaybolup, benden gayrı kalmaz!

Sonra sordum:

—Hangi fiiller indinde faziletlidir?

—Benden gayrının kalmayıp, içinde cennet ve cehennem bulunmadığı, yapanın kaybolduğu!

—Hangi gülüş indinde faziletlidir?

—Ağlamayarak tövbe edenlerin gülüşü.

—Hangi tövbe indinde faziletlidir?

—Masumların tövbesi!

—Hangi ismet indinde daha faziletlidir?

—Tövbekârların ismeti!

Sonra dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm. İlim sahibi için yol yoktur, tâ ki indindeki ilmi inkâr etmedikçe...Eğer ilmini terk etmezse, şeytanın lisânı olur!.

— Ya Rabbi, "Aşk"ın manası nedir?

— Ya Gavs! Âşık ol bana. Âşık benim, maşuk benim, aşk benim!.Kalbini benden gayrından çevir ve fariğ kıl.

—Ya Gavs-ı Â'zâm. Aşkın zahirîne arif olursan, aşktan fena bulmalısın! Zira aşk HİCAPTIR, âşık ile maşuk arasındaki hicâb.

—Ya Gavs! Tövbeyi istersen, önce nefsinden günahı çıkarmalısın. Sonra kalbinden hatirasını çıkarmalısın. İşte o zaman bana vasıl olursun. Aksi halde müstehzilerden olursun!

—Ya Gavs, Haremime girmek istersen, ne mülke, ne melekûta, ne ceberûta iltifat et. Şüphesiz ki mülk âlimin, melekût ârif'in, ceberût da vâkıfın şeytanıdır!. Kim bunlardan birine razı olursa, o, indimde tard edilmişlerden olur.

Ve daha dedi ki:

—Ya Gavs. Mücadelede, müşahede denizlerinden bir denizdir ve balıkları da vâkıflardır... Müşahede denizine girmeyi irade edene, mücadelede gerekir... Zîrâ mücadelede müşâhedenin tohumudur.

—Ya Gavs! Kim mücâhedeyi ihtiyâr ederse, ona müşâhedem olur; istese de istemese de.

—Ya Gavs! Kim mücadeleden mahrûm ise, ona müşâhedeye yol yoktur!. Taliplere, benim kendilerine lâzım olduğum gibi, mücadelede lâzımdır.

—Ya Gavs! Kullarımın faziletlisi ve sevgilisi onlardır ki; evlâdı ve ana-babası olup da kalbi onlardan fâriğdir!.. Eğer, ana-babası ölse hiç hüzün çekmez!. Kulum bu mertebeye ve menzile eriştiğinde, benim indimde "ana-babasız ve evlâtsiz" (**lem yelid ve lem yüled**) (İhlâs 3) ve "**ve "lem yekûn lehü küfüven ehad"** (İhlâs 4) olur.

—Ya Gavs! Bana nazar etmek istiyorsan bir mahalde, gayrımdan fariğ kalbi ihtiyar et!

Sordum:

- İlimin ilmi nedir?

Dedi ki:

—Ya Gavs-ı Â'zâm. İlimin ilmi, ilimden cehildir.

—Ya Gavs! Kalbi mücadeleye meyleden kula ne mutlu...Vay hâline o kulun ki kalbi shevâta meyleder!.

Rabbimi gördüm ve "mirâc "tan sordum...

Buyurdu:

-Mirâc benden gayrı her şeyden urûctur. Mirâc'ın kemali de, nazarının gayrına kaymaması ve isyâ e memesidir.

Ya Gavs! Mirâ'edolmayanın namazları yoktur benim indimde...Ve o, namazdan mahrumdur!.

Evliyaullahın Hikmetli Sözlerinden:

- Ehli dünya olanlar cenneti kabul etmediler. Onların hakkında inayeti ezeliye yok idi
- Sırr-ı sır Hz. Muhammed'in vücududur, dolayısıyla ehadiyet makamına aldıklarının da...
- Dünyada her türlü zevk, sefa ve gâna kâfirleri bulur.
- Hz. Davud "Allah, Allah" diye çok zikrettikte, Lokman Hekim; "Makz, mesti rahata erdirir ama ciğere zararı vardır." buyurmuştur.
- Aşığın bir nefesi zahidin bin nefesinden daha hayırlıdır.
- İrfan için okumak, yazmak cahil işidir.
- Cümle hayır ve şer Allahü Teâla'nın kazası iledir.
- On iki fen ilmini feda et ledün ilmine.
- Bir nesnenin vakti saati gelmeyince, onu hiçbir kuvvet ve hiçbir kimse yerine getiremez.
- Rabia Adeviye'den Allah ve Resulünden sual muhabbet ettiklerinde; "Allahü Teâla'nın muhabbeti bende kimseye muhabbet komadı" buyurdular.
- Hz. Ömer buyurdu ki " Muhammed ölmedi, öldü ise bize gülmek yaraşmaz"
- Peygamberin ve kâmil evliyanın ruhları, devamı bekâsında bedene muhtaç değillerdir. Velâkin tedbir ve taallûkta bedene muhtaçtır.
- Maksudu âlem vahdettir. Velâkin Fahri Âlem'in vahdeti, cümle âlemin fevkindedir.
- Dünyadan murat beşerîyet ve cismaniyet perdesidir. Dünyada batın zahire tâbidir.
- Gayb âleminde murad zat, sıfat ve esmadır.
- Hâkim Allahü Teâlâ'dır ki, hükmü kazasını kimse reddedemez.
- Bir insanın vücudu yirmi yılda tamamıyla değişir.
- Bu yolun mihneti şudur ki, muhabbet edecek yârân bulunmaz.
- Evliyanın ruhu cesedi, cesedi de ruhudur.
- Mürşid-i âlem, Resulullah'ın aynıdır.
- Cenab-ı Allah öyle bir iş yapar ki, sen sanırsın "akıl" yaptı.
- Enbiyanın ve evliyanın vücudunda olan sır gayride yoktur.

- Hz. Resulullah bir gün Mervan'a dedi ki; "**Sen daha ananın karnında iken şaki idin.**"
- İnsan hangi hayvanın ahlâkında öldü ise, o hayvanın suretine dönüşür.
- Eşrefoğlu Rumî Hazretleri "**Müzekkini Nüfus**" isimli eserinde buyurdu ki; "**Her kimin ki Şeyhi yoktur, anın dahi dini yoktur.**" Sf. 225
- Hadis ve ilim öğrenmek, mü'mine kadın ve mü'min erkeğe farzdır. "**Üblübül ilme minel mehdî-ilel lehdi**" yani "Beşikten mezara kadar ilim öğrenin"
- Sıddık'ın Neş'esinde: **Marifet** Faruk'un Neş'esinde: **Şeriat** Zinnureyn Neş'esinde: **Hakikat** Ve Murtaza'nın Neş'esinde: Hakikat vardır.

Hasan Gaybi Hazretleri'nin nutku:

*Yanalım yâre şeyh eşiğinde
Olalım ihvan şeyh eşiğinde
Girelim raha, varalım şaha
Dertlere deva şeyh eşiğinde*

*Giyelim tacı, olalım hacı
Tavafın sırrı şeyh eşiğinde
Edelim hizmet, kılalım vuslat
Alalım himmet şeyh eşiğinde*

*İsteyelim yâri koyalım arî
Arayalım yâri şeyh eşiğinde
Olalım bîzar görelim didar
Cemalin nazır Şeyh eşiğinde*

*Terk etti Gaybi arı namusu
Düştü arzusu şeyh eşiğinde
Mahbubun özle, vechini gözle
Sırrını gizle şeyh eşiğinde...*

Yanalım yâre şeyh eşiğinde; Aşk yolunda yanalım ey dostlar şeyh eşiğinde. Şeyh eşiğinden murat, huzuru mürşittir. Teveccüh kâmile olur yani o kıblegâhdir.

Mevtadan murad; Tevhid ilmini bilmeyen avam-ı nas'tır. Telkinden murad; huzuru mürşit'tir. Taharet; kâmil ile zikre teslim olmaktır.

Olalım ihvan şeyh eşiğine; (dini mübinde külli mü'min ihva) Kâle Aleyhisselâm buyurmuştur ki; "**nazareti fi veçhi ehi fillah alâ şevki bihayrimin ecir min titkaf fi mescit. Haza erbain sünneti.**" Zira ihvana bir kere nazar etmek, Mescid-i Nebevî'de kırk sene itikâf ecrinden hayırlıdır. Kâmilin nazarı ve füyûzâtı ile tevhid ilmi bilinir. Tevhid ilminde "Lâ Faile illâllah", tam teveccüh ile fehm olunur

Girelim raha, varalım şaha; Teslim olalım “La ilâhe ilâllah”a. İlm-i tevhid cem’i ilmin şahıdır.

Dertlere deva şeyh eşiğinde; Dertlere deva faili mutlak keşfolunur. Keşf olunduğu vakit, masiva denilen gayreti fena ile cahillikten kurtarıp, necat telkin olup, mürşitle enfüste, afakta fail Hakk hesapla olduğu vakitte, kalbinde keşfi fail Hakk zahir olur.

(Etevehidi izafetel iskat) ile ârız olunca, cehli mürekkep fena bulur. İlmi Ledün zahir olur. (Bakara suresi ayet: 112) Kâlallahü Teâlâ; **”belâ men esleme vechehu lillâhi ve hüve muhsinün felehu ecrühu inde rabbihî ve lâ havfün aleyhim ve lâ hüm yahzenun”** buyurmaktadır ki; Allah’a teslim ile havf zail olur.

Giyelim tacı, olalım hacı; Tac giymek ki enbiya azim ve âlimdir. Anda ne kitap, ne ders, ne hod fetva, ne ilmi cifirdir. (Allahü nûrussemâvâti vel arz) İlâhî kâmilin irşadı nuru, ilm-i vicdan ile bilinir. İlmi Ledün zuhuru ile başına tacdır.

Haccın üç şartından biri elbise soymak, üryan olmaktır. Fenafişşeyh fena firresül fenafillâha vakıf olabilir. İkincisi ihram giymektir. Yani tevhid ile boyanmaktır. **(Sibgatallah ve men ahzenü minallahi sıbga)** (Bakara 138) Yani Allah boyasıdır. Tavaf-ı Beytullah; sıfatı sebianın kendinden selb ile Hakk’da Hakk ile ispat etmek, yedi kere Beytullah’ı tavaf sırrındandır.

Kalb-i Mü’min-i kâmil, Beyt-i Hakk’tır. Haccı ekber “AN” dadır. Kâmil Mürşid, Beytullah’ın temsilidir. Beytullah’ın kapısı, kâmilin fahrî temsilidir. Kâmilin ağzından çıkan füyûzâtı-ı ilâhîye ile salikin batınına ilmi vicdan, ledün ilmi zuhur eder. Kâmilin eli, Hacer-ül Esved temsilidir. Kendi vücudunu mürşide biat yani satmaktır. El ele teslim olmaktır. Fefhem cüda.

Ey salik! Fail sıfattan ve vücuttan fena buluyorsun. Seni senden alarak batın oluyorsun. Cem’de Hakk vücudu ile giyiniyorsun. Hazret-ül Cem’de ise halk zahir, Hakk batın oluyor. Seni sana veriyor. Yani Hakk senden zahir oluyor.

Edelim hizmet, kılalım vuslat; Edebi şer ile hizmet olur, fenafillâh ile vuslat olur.

Alalım himmet şeyh eşiğinde; Şeyh eşiği seni sana vermektir. (Men arefe nefsehu fakat arefe rabbehu)

İsteyelim yâri, koyalım arî;” Mevta ihtiyarî ile fani olun” diye buyurmuştur Allahü Teâlâ. Allahü Teâlâ Hazretleri hadisi kutsîsinde Gavs’a hitap edip şöyle buyuruyor; **“Ahirette mü’mine verdiğim ecir, her nefeste ‘Ya Rabbi sen bilirsin’ demektir. Gayreti yok etmek ile canan zahir olur.”**

Arayalım yâri şeyh eşiğinde; Hazreti İsa (A.S)’dan hikâye olunduğu üzere; Cenab-ı Hakk katında buyurduğu vech ile, kim ki anasından iki kere doğmadı ise göklere uruç edemez. Bundan murad cemde taayyünü evvelde Hakk zahir, halk batın olur. Bu husus şeyhin füyûzâtıyla olur.

Olalım bîzar, görelim didar; Fena ender fena olalım bununla mahcupluk zail olur.

Cemalin nazır şeyh eşiğinde; Hazretül cemde tenezzül il sıfatı cemali seb'ul mesani belâ keyf Hakk ile halk zahir olur.

Mahbubun özle, veçhini gözle; (İnnallahe cemilün yuhubbül cemal); Cenabı Hakk kendi gözü ile yine kendi veçhini görür.

Sırrını gizle şeyh eşiğinde; "Küllü şey'in halikün illâ veçhe" Her şey helâk olur halk batın olur, Hakk zahir olur. (Hüvel evvelü vel ahirü vezzahirü velbatın ve hüve bi külli şey'in alim) "

Hakikatte Muhammed zahir olur ve her şeye zuhur ile âlemdir. **Esmâ sırrının edebi;** Tevhid ahkâmını şer'i ile nar ehlinden gizlemek farzı ayndır. Ehline anlatmak da farzı ayndır.

Terk etti Gaybi arı namusu; Ya Gaybi, (idfünfil arzi hümül) kâmilin düştü arzusu şeyh eşiğinde. El ahiri binam toprağına urulur. Ey yürü sen dahi binam ol şeyh eşiğinde.

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri'nin: "Haza Kitab-un Necat" adlı eserinden;

Mısır'da erbabı halden bir insan-ı kâmil, galebe halde hücrelerinden taşraya çıkıp, "ya falan ya filan" deyu çağırır. Ol kimseler orada bulunmayınca, bir kelbe hitab edip; "Ya kelp" demesiyle, Mısır'da olan kelpeler, ol kelbin başına toplanıp, nereye giderse o kelpelerde onunla beraber giderlerdi.

Bundan murad, nefesin tesiri ve kâmilin nefisinin değil Âdem'e belki kelbe bile tesirinin beyanıdır. Gerek ki kelp Âdem olmaz. Anın için sonra ol kelbe "ahsai" yani "verdiğimi senden aldım" demesiyle kelpeler anın başından dağıldılar.

Şimdi ey salık! İsmail Hakkı Hazretleri'nin işaret ettiği bu makamı bir kez fehmeyle; Kâmil verdiğini geri alabilir! Hz. Pir Seyyid Muhammed Nur'un, bazı halifelerinin hüccetlerini yırtıp attığını bir insan-ı kâmil sohbetinde dinlemiştim.

Hadiste gelir; **(La yekül taamın ela takki);** Yani taamını muttaki insanlara yedir. Zira onların vücutlarında ol nur olur. Senin necat bulmana sebep olur.

İmdi ey mü'min, bu esrarı fehmedip teşbih ve tevhide eresin. Bu makamda İnsanı Kâmil gelmiştir ki zat-ı mukaddese ahlâk ile taallük edip, yemekten ve içmekten ve menemden kesilip, envar âliyeye âlemi talime müteselli olmuşlardır.

İdris (AS) On altı buçuk sene ağıl şarap ve menemden bil külliye bil munkati felek şemse merfû ve kıyamete dek reisi kutup olmuştur. Bu sebepten mahalli felek Rabia'dır. Zira şems dahi ol envardır. Ve biri dahi Abu Kalel Mağribi'dir ki, Mekke-i Mükerrreme'de dört sene mücavir olup, bu müddetçe makulattan asla nesne tatmamış ve ahirete ol hal ile gitmiş ve iftarı cemal-i ilâhî ile etmiştir.

Ve biri dahi hatemül evliyadır ki Muhyiddin-i Arabî Hazretleri iptida muharremde halvet nişin olup, dokuz ay iftar etmemiştir. Bazıları mağarada perhiz taam üzerine kırk erbain çıkarmıştır.

Ve Resulullah (SAV) bazı evkatda muvâsala ederdi. Derlerdi ki; **(Ey kim misli anı ebyat inde rabbi ya taamini)** ve hasselerinden idi ki, uykudan sonra tecdid vuzu etmeden namaz kılarlardı ve buyururdu ki; **(Yanami ibnayı vela yenemi kalbi)** Yani, letafet cismi ve nihayet itidal mizahlarından uyku anların kalplerine nüzul etmezdi. Belki mertebeyi hayalde kalırdı.

Ve mertebeyi hayal dahi mertebeyi müşehadedendir. Binaenaleyh haza yirmi üç sene yememiş içmemiş gibi oldular. Suret fil cümle yiyip, içip ve uyudukları ümmeti hariçten tahsis ve ismi zahir ile taallûk tahkikten ötürü idi. Ve alâ manayı mezkur birine zaruretleri yok ise, bu makama **“makam-ı samadiyet”** derler. Makamı melâikedir.

Feâlem zâlik ve Hakk Teâla'nın menemden münezzehe olduğu cismaniyetten tenzihine dâhildir. Yani uykudan ve uyumaktan münezzehtir. Zira ecsâm olmaktan ve mizacı tabiiden muraddır. Kur'an da gelir; **(Lâ te'huzü hu sinetün vela nevm)** (Bakara 255) sırrı budur.

Allah sameddir. Samed, muhtacı aleyh demektir. Yani cem'i kâinat vücutta ve levazımı vücutta ana muhtaçtır. Ol bir nesneye bir veçhile muhtaç değildir. Zira vücudu vaciptir. Mümkün değildir. Cem-i eşya devam vücutta her vakitte feyzi ilâhî nazar rahmanî imdadı rabbanîye muntazırdır.

Pes eğer Hakk Teâla'ya huvap ya huvap sıkleti eşyadan ve hüvel eşyadan gafil olup, inkidâi müddet ile eşya dahi helâk olmak lâzım gelirdi. Anın için ibadi gafletten nehiy etti. Ta ki devamlı feyz ehli olalar.

Allah isminin ZAT vacibül vücuda âlim olduğu mutlak değildir. Belki bazı sıfat ve mânâ itibariyledir. Zira bize göre zat-ı Hakk'ı ihata mümkün değildir. Belki Hakk'ı bilen yine Hakk'dır. Şu kadar vardır ki talimi hakayık için tayin itibar ederler ki; bir nesnenin âlemde veya hariçte bazı ahval evsaf ile gayriden temyiz bulmasıdır. Ve tayin ilâhîye evveli hüviyet zatıdır ki ana hakikat derler. Hakikati mutlak dahi derler. Cemi eşyaya feyzin mebâdidir.

Ezelde şöyle dedikleri bir mebâdi itibariyledir ve alâ ezel naut selpdir. Yani Allahü Teâlâ'ya ezeli demek iptidâsı yoktur. Ve tayini ilâhînin ahiri kelâm sıfattır. Sıfatı sebianın yedincisidir. Evveli hayat, bade ilim ve iradet ve kudret ve semi ve basar, kelâm sıfatlarıdır ki, Hakk Teâla'nın **sıfatı zatiyesidir.**

Ve kelâmın suri kitabı ilâhîye vasıf menzile ve hakikati cem'e kelimat ve hakayıktır ki, “kün” kelimesi ile vücut bulmuştur.

Ve zatı Hakk bu kelimatın dillerinden tesbih ve tehmid olunur. Ve kevnienin evveli ruhî ilâhîdir. “Aklevvel” derler ve ahiri insandır ki ebülbeşer Âdem'dir. Bundan sonra bir dahi taini vücut yoktur. Zira cem'i esmai cem olmak ile tecelli anda hatm olmuştur. Ve zuhur sırrı ilâhî anda bulmuştur.

Nitekim kamer bedir olsa bir dahi ziyade kabul etmez. Dür Muhammediye ve dür kamer dedikleri budur. Ve aklıevvel batın âlemi sureti Muhammediye zahir âleme tedbir eder ve **sureti Muhammediye butuna intikal ettikte, yerine halife olanlar tedbir ederler el yevm kıyamet.**

Pes sırrı nübüvvet ve velâyet bakidir. Hala elimizde olan ahkâm ve şer'idir. Ve sırrı velâyet her asırda kutb-ul vücutta aks eder ki, vücut suretidir. Nitekim hadisi şerifte gelir; (**İnnallahe halâka âdeme alâ suretihi**) yani Âdem'i zikrolunan sıfat-ı sebîa üzerine halk eyledi ve ayinesini nur zat ve esma ve sıfat ile musaffa kıldı. Ve mücellâ kıldı ve her asırda olan mülk sultanı ve kutbu vücuda misal ve zıl şeklinde ibraz eyledi.

Anın için **her kimse ki kutba nazar etti sultanı dahi gördü ve lâkin her kimse ki sultana nazar saldı. KUTBU görmemiş oldu.** Meğer ki ol sultan halife-i zaman ola. Hakk Teâlâ ol halife-i zamandan bilinir. Zira Hakk bu abdden bilinir. Yoksa yerde ve gökte talep olunmak ile bulunmaz. **Ve talep ettikleri yine kendi sırrıdır.**

Velâkin ana vasıl oluncaya dek gayra mutasalli olup el eteğin tutarsın, sonra görürsün ki tuttuğun kendi damindir. Ve ortada gayri yoktur. Belki bir vücuttur.

İmdi vücudu faniyi sarf edersen, vücudu bekaya sarf eyle. Ve dünyada çekilen kahırlar ve içilen zehirler, beka içindir.

Aklın var ise, bildin ki tedriçle Hakk'a vusule işarettir. Ve çünkü gezersin veya bîhabersin. Pes ne gezersin ve ne için yüreğin ezersin? Ve şol kimse ki, zenb vücutta tadit tevhim etmek ve kendine vücut izafet ve nisbet etmektir.

Ne veçhile Hakk'ı batıl ettin zannedip, risale tahrir eyleyip, zannınca halka hakayık ve amel bildirir? Heyhat küfrü, şer'i ameli ilhad ettiği gibi, ona küfrü şeriat derler. İnkâr-ı evliya dahi cemi âsârı ifnâi eder ki, ona küfrü hakikat derler. Nitekim beyn-en nâs, cari evlâdı ve kıyamına dek devamı buldu sanır. Bilmez ki kendisi sahife-i mukarrebinden silinmiş ve indel Hakk ne makule nam ile yâd olacağı bilinmiştir.

Cümle mânâların ekmele Abdullah'tır ki namı (Kutuptur) Yani vardır, Fema ubudiyeti hakikiye zevk edip Hakk'a izafetini tahkik etmemiştir. Belki zahiri Abdullah, batını Abdış şeytandır. Zira şeytana kul olmasa idi, rahmanın hizmetine dönerdi. Ve anı kitabı hakayika süzerdi ve vücudu hakikî, vücudu zıllının hurûfu ve kelimatı ve ayeti ve suresini okurdu ve âlim suretine cahil kalmazdı. Ve erbabı dil arasında bednam olmazdı.

Bu bir bâr-gâhdır ki, bunun sadrına filhakika bir **mukarrab** oturmadı ve bu bir divanhaneyi gaibtir ki, her hal ehli ol makama kadem yitirmedir. Kande kaldı ki, o bahsi bihale yol bula veya müddei zahir ve batın ana vasıl ola.

İmam Gazali ki risale-i tarikten iken, bahsi zat etmekle mutun oldu. Zira vücudu Hakk'tan bahis olunmak, zuhuratı esma hesabıyledir. Pes esmai ve sıfat ve ef'alın mubahisini zata tahavvuz etmek, ab üzerine rakam gibidir ki âsârı nâbuddur.

Ulema-i zahirin bazı hakayıkı küfür dedikleri kusur akıllarındandır ki, zevahire muhalif kıyas ederler. Mâahaza takaza-i kusur pes sin şinas olmayana talim etmek zağı ve zana talim etmek gibidir. Sihriyet mibiyani hüda razı ve amel makbul, mahsül beyati bir ibadet için hayrette yamike hüda razı amelde makbuldür.

Velâkin Mahmud ve Ali ehlibeyt razı değildir. Mânâyı işaret tehrir olunur ki; İmam-ı Hasan ve İmam-ı Hüseyin Hazretlerinin şehit olmaları Hakk Teâla katında merzidir. Her ne kadar ehli beyt merzi değilse de, şehadet haklarında âtâya ilâhiyedir.

Her ne kadar zahirde belâ görürlerse de tafsil nası izale nazaran bir kısmı mahbubtur, bir kısmı mağdüb'dür. Mahbub asla mağdüb olmaz ve mağdüb dahi mahbubu üzere takdim edemez. Zira mahbub üzerine belâdır. Her ne kadar zahirde belâ ise de mağdüb üzerine belâdır.

Her ne kadar zahirde ataya ise de dahi mabdei mezkûra ekber şeyhimiz pirimiz efendimiz buyurlar ki; kaza hükmü Allah Teâla'dır. Ve mukteza-i hükümden vaki olan fasildir.

Kaza-i ilâhiyeye rıza; Kâlallahü Teâla; **(lâ yerda li ibadihil küfr)** (Zümer 7) buyurur. Zira küfrü muktezadır. Ve mukteziye rıza olmaz. Fema küfrün kaza ve takdiri hükmü ilâhîdir. Gerek Hakk Teâla rızasıyla olsun ve halk dahi kabul edip razı olmaları lâzımdır. Muktezâi olana razı olmak caiz olur ise de, kabul dahi olur. Amma mikazına caiz gelir ise razı ve kabul dahi olmaz.

Meselâ bir kadı oğlu sarık olursa, kadı yed ile yani kolunu kesmekle hükmeder iken, makzi olan kadı yedinde dâhil olmaz ve el haza. **Ehlibeyt İmamı Hasan ve İmamı Hüseyin efendilerimizin şehadetlerine razı olmazlar. Velâkin kaza-i ilâhiyeye razı olurlar.**

Esrarı bayram malûm ola ki bayram, evdad eylemektendir; Kâlallahü Teâlâ; **(küllü şey'in ve ileyhi yerci-un)** buyurmaktadır. Hakk'a evdad ve ruhuna vaki olmak, cehli izale etmekten ibarettir. Ve alâ nefis-ül emirde zehab ve rücu yoktur.

Vitir namazı; tevhidi ef'al, tevhidi sıfat, tevhidi zata işarettir. Hatta bundan ötürü rekâtı evvelde kablel tabire ait üç tekbir kılındı. Amma rekâtı sani de kıraat-ı zaid kılınan üç tekbir, **Hazretül Cem ve Ehadiyet-ül Cem** makamlarına işarettir.

Kur'an ise makam-ı cemdir. Zira Kur'an kâinat Arapçada cem mânâsına gelir. Ve senede iki bayram olması bu makamata işarettir. Yani makamı fena ile be tarikel âlimi HAKK'A ARİF olmak için ola.

Vitir bayramı vacip olur ve sonra kurban bayramı vacip olur. Çünkü enaniyet KURBANINI kesip makamı beka ile be tarikel hakikat abd Hakk olmak vacibtir. Hakikatte canını kurban etmek ikilikten kesilmektir.

Şeytanın Yedi Sualine
Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri
Tarafından Yazılan Acaibi İrfandır:

Elhamdülillahi vesselatü vesselâmü alimen ati
Cemi el kelimat Muhammed ve alihi ve sahbihi el cennete vel bade.

Yazıcızade Muhammed Efendi (K.S) "Muhammediye" isimli kitabında buyurdular ki; "Melâike Aleyhisselâm hazretine şeytan yedi sual eyledi. Melâike (A.S) dahi; "**vehmi bi emre leyhl ünnasi**" şerifince, Hakk Teâlâ emri olmayınca amel etmezler. Şeytana cevap vermediler.

Melâike (A.S) Hazretine cevap telkin eyledi ki; yedi suale cevaptır. "**İtiraz tarikiyle failden sual eden kâfirdir**" deyu buyurdu.

Lâkin İnsan-ı Kâmil halife olup, şeytanın her sualine cevap verir. Zira halife müstehlif gibidir. Hükmü Hakkıyyeye muttali olur. Belki hikmetle mutasarrıf olur."

SUALİ EVVEL (1)

Olupdur sualim ana; Malûmdu hod cümle halim, bilirdi işlerimi fitne idi. Yaratmaktan beni hikmet ne idi?

Bu suale olan cevap; Ey şeytan! Hilye-i ülâda sualinden fehm olundu ki arif değilsin. Evvelâ; "Şerr'i yaratmaktan hikmet ne idi?" sorusu arif kelâmı değildir. Tecelliyat zat ve sıfatiye ve esmaiye ve e'aliye olan böyle sual lisana getirmez, çünkü aynı şirktir.

Ey şeytan! Sana müşriklere lâyük cevaplar veririm. Evvelâ şerr'i yaratmaktan hikmet budur ki; çün sizi fitne bildi.

Desise ile Beni Âdem'i izlâl edersin. Desise ile değirmen eşeği gibi girdiğin yerden çıkarsın. Bir şeye nail olamazsın. Zira mü'mine masiyeti tezyin edersin. Hasene işleri haram itikat ederek işlersin.

Bu cümlede mafizer ve affeder. Amma eşkıya şekavet ve tezyin etmekte gazabı ilâhî anlara şiddet oldukça, ukabıyla zail olur, gazap rızaya munkalib olur. Saniyen dai olan güruhtur. Dahi el hayır olan enbiya aleyhi vesselâm ve verese olan mürşid-i kâmiller ve ulema-i din olanlar ve mü'minler emri bir maruf edenlerdir.

Ve daha şer olan şeytan! Desise ile HATİPLER, papazlar, hahamlar, meyhaneciler vesair isyana davet edenlerin serfirâzısın.

Seni Hakk Teâlâ'nın yaratmasında kullarına büyük nasihat vardır; "*Ey kullarım şeytan ahvaline tefekkür edin. Cin serfirâzı iken, şerre davet ettiklerinin serfirâzı*

oldu.” Andan cahil ibâdın hali budur. Eğer arif kâmil olaydı melâike gibi olurdu. Arif olmayınca bir şeye menfaat etmez. Cahil ve kâfir-i billâhların haline şeytan şahittir.

SUALİ SANİ (2)

İkinci budur ettim. Çünkü telif bana ne dil ad buyurdu etti teklif çün yok tâattan hata ve ziyan. Ne hikmet ki teklif etti anı? Şeytan der çok taat ederdim ve çok taat etmekte zarar ziyan yok. Taat ülfet ederken Âdem’e secde etmemi teklif etmekten hikmet nedir?

Çün emirsiz taat ihtiyârîdir. Emir ile ızdıraridir, emir ile taat tam vardır. Meselâ bir kul ihtimali vardır, emre göre ihtimali kalmaz. Yerde ihtiyârî olan taatta zillet tam yoktur. Emir ile olanda zillet tam vardır. İbadet tam, zillet tamdır.

Ve bir de âmirin tarafından memuriyetle emre sevgili olur, mazhar emre olduğu için. Ey şeytan cahil billâh ibadetin şirkidir. Emre imtisal etmekte taat budur.

SUALİ SALİS (3)

Üçüncü budur ettim. Çünkü taat buyurdu Âdem. İtaat maahazâ ne issi bana andan, nedir hikmet anı deyin işitem?

El cevap; Ey cahil şeytan, itaat eylediğin mücerredlerle, dilediğin gibi hayalinde yaptığın meçhul ilâha taptığın aynî şirkidir. Arifibillâh olmadığından ilâhî mutlaka tanıyamazsın. Hakk Teâla'yı kible edip itaat eder isen, şirkten beri olursun. Hakk'ın emrini terk edip bildiğin gibi işlemek, cehlin nihayetidir.

SUALİ RÂBİİ (4)

Budur dördüncü kim dedim. Ucüdüke sende gayre etmezem sücud, ne suçum var bu sözde ki etti lânet, cevap edin nedir bu işte hikmet?

El hâsıl şeytanın suali; ihsan ilâhî ile gayrullahı secde etmediğim nimet iken, Âdem'e secde etmeği terk etmekte ne suçum vardır?

El cevap; Ey şeytan! Ne cehle Allahu Teâlâ'ya secde edersen, beyan ile iki ilâh mutlaka secde ederim der isen imtina etmezsin. Emreylediğin kible olan Âdem, Âdem'den imtina etmezsin. Zira ilâh mutlaka secde eden kible, kible-i olması zarar vermez. Belki emri ilâhiyeye inhiyâd olur.

Ey şeytan! Dava-i cehl ile sen her anda şirke ilka edersin. Cehlinden ötürü dava edersin. Bahusus Âdem Aleyhisselâm halifedir. Suret Âdem, siret mertebe-i ulûhiyeti cemdir.

Bundan Hakk Teâla melâikeye kible eyledi. Ey şeytan, zannettiğin Âdem'e secde etmek, gayre secde etmek değildir. Gayre secde etmek Hakk Teâla bu fasl şiy ile emreder.

Hakk'a secde ederim, gayre secde etmem davanla azim suçun vardır. **Kiblesiz secde etmek VAHİM VE HAYALDİR. Hakk'a değildir. Kible demek Hakk'ın emriyle tayin oluna.** Ey cahil kâfir, tahminle iş bitmez!..

SUALİ HAMİS (5)

Beşinci beni kovdu kapıdan, nedir nadide gir ve kapı eğer ben girmesem çıkmazdı Âdem, nedir hikmet bu işten kovdu ve hazretten dahi sürdü, lânet eyledi, yine tekrar cennete kodu? Âdem'i izlâl ettim. Cennetten ihraç ettim. Eğer girmesem idi, Âdem cennetten çıkmazdı. Hikmet nedir?

El cevap; Ey şeytan! Evvel dedin ki; “*Bizi cennete kodu*”, koymayı Hakk'a isnâd ettin. Sonra da; “*Eğer girmeseydim Âdem çıkmaz idi*” diyerek Hakk'a isnad etmedin.

Ey şeytan hikmet budur ki; Âdem'in cennetten inmesi tenasül içindir. Cennette tenasül olmaz mı dersin, olur, lâkin zürriyette kalırlar idi. Beyan budur ki Hakk Teâla Âdem'i eyledi de melâike ana secde eylediklerinden sonra zürriyeti rakik ve seğir gibidir. Ahd-i misakı hitabına muhatap olmalarına istidat verdi.

Vade-i numunede dört saf oldular: Birinci saf **Enbiya** Aleyhimüsselâm “beli” dediler. İkinci saf, **Evliya** Kaddesallahü sırrahu da “beli” dediler. Üçüncü saf; **ehli iman** takliden “beli” dediler. Dördüncü saf **eşkıya** ise hitabı işitmediler.

Âdem Cennetten yere indi velâ ey şeytan ihraç etmedin, ihraç eden Allahü Teâla âlet edip ve seni desise olmayı Âdem'e tövbe telkin eyledi. Vesvesen Âdem'e olmak mücerret Âdem'e ve evlâdına tövbe talim edip izlâlin muzmahil ümmeti içündür. Velhâsıl Âdem Aleyhisselâm'ın cennetten çıktığı ukubat için değildir. Zürriyet ve tenasül içindir.

Ve şeytanın cennete girmesi tenim için değildir. Belki Hakk Teâlâ anı ülfet edip, vesvesesiyle Âdem ve Havva Aleyhimüsselâm'a buğday ağacından yeyip, anlardan zelle sâdır olup, tövbe talim olsunlar. Zürriyetleri dahi tövbe etsinler. Şeytan desise olup kurduğu izlâl ve hiyle ile olupdur.

SUALİ SADİS (6)

Nedir hikmet, benimle Âdem ederdi husumet. Ne için oğlanlarına etti tasallut, nedir hikmet? Cahil sual ne hikmettir ki benimle Âdem hasım olup zürriyetine ben musallat kıldım?

El cevap: Ey şeytan, seni Hakk Teâlâ celâl mazharı kıldı. Yani celâl, suret-i şeytanîye ile icra eder. Celâlin ğayeti cemali munkalib olduğu için şeytan sureti ile sâdır olan küfür ve masi iman ve taata munkalib olur.

Mukaddem mürur eylediği gibi, ya tövbe ile veya masiyet akabinde taat amel eylediği vakit haram itikat eder. Bunlarda marifet olur. Hatta kâfir uruğunda mertebe cinân ve huri ve gılman kendisine zahir olur. İmana davet ederler gelir isen. “Biz seniniz” deyu teklif ederler. Ve haleti nez'de bu türlü çok küfür, imana gelirler.

Ey şeytan! Âdem zürriyetine nefin zararından yektir. **(sebeket rahmeti alâ gazabı)** varit oldu. Bunun için seni Âdem'e musallat edip hasım eyledi.

SUALİ SABİİ (7)

İsterem hayatı, niçin verdi ömrü sebatı? Maahazâ kıla beni ihkak, cihan olurdu şerrimden benim pak.

El cevap: Ey şeytan sana ömrü sebat verdiğiğine hikmet, eyyam-i vakt malûmdur ki, dabbet-ül arzı yani çiraza İsa Aleyhisselâm'dan sonra bahrî gözümünden bir cezireden uruc eder. Seni ey şeytan, Antakiya'da Musa Aleyhisselâm asasıyla katleder. Ol vakte kadar şeytanda tesir kalmaz. Şeytanın işi olan izlâl vesvese kalmaz.

Zira Resûlullah Aleyhisselâm, Âdem'den kıyamete kadar şeytan hiyle izlâlinde ümmetlerine nasihat edip tehzir ederlerdi, zira şeytan sureti celâldir. Ve Âdem suretidir. Yani hem celâl, hem cemal, cem ederler. Bunun için celâl sureti olan şeytan teslit eyledi.

Ve cemal sureti olan melâikeyi ÂDEM'E haze kıldı. Ve enbiya-i el yevm malûm amellerini tehriz eylemediği bundan malûm oldu ki, şeytanın bakisi Âdem'in dünyada müddeti kadardır.

Kâlallahü Teâla, minel cemi Muhammediye'ye hitap eder. Li melaiketü cemal sırlarını icam tabiai nuranîdir. Anî cailü fil arzı halife CELÂL ve CEMAL suretlerinin camii yani esma-i ilâhîye ve halifedir. Yani yakiniyetten ibarettir.

Anı cailü fil arzı hilâfet melâikeye buyurduğundan bildi ki; **Hakk'ın celâli var. Halifenin dahi celâli vardır.** Baktılar suretine tariz edip kokusundan melâike tariz edip, kalâtecella dedikleri lisan cem-i Muhammediye, cevap verdiler lisan cem-i ilâhî ile melâikeye buyurdular.

(Kale inniy a'lemüm lââ ta'lemun) (Bakara 30); Yani cemal sureti olduğunuza baktınız. Âdem sureti celâliyesine baktınız. Bana itiraz **(ve âlemel ademel'esmae külleha)** (Bakara 31) hakayıkı ilâhîye ve sureti kevnîyeye cem-i olduğunu vakıf olduğunu vakıf kıldılar.

(...sümme aredahüm alelmelaiketi fe kale enbiuniy biesmai haülai in küntüm sadikiyn) (Bakara 31); Yani sonra melâikeye arız ile iş bu esmayı bana bildirin, katlimde sadık addederim.

(Kalu sübhaneke lâ ilme lena illâ ma allemtena inneke entel'aliymülhâkiym) (Bakara 32); Yani melâike şöyle derler ki; "Seni tenzih ederiz. Bize talim ettiğin ilimden gayri bilmeyiz. Âlim, hâkim sensin."

(Kale ya âdemü enbi'hüm biesemaihim...) (Bakara 33); cem-i ilâhiyeden hitap ki; "Ey Âdem! Melâikeye bildir ki anlar âlemde senden olan kuvveti hayalîye gibidir. Senin gibi hakayıkı ilâhîye ve surf halkiyenin cem-i değillerdir.

(felemma embeehüm bi esmaihim) (Bakara 33); Yani cem olduklarını belki kuvveyi hayalîye gibi olduklarını, cemi ilâhîden hitap edip anlara bildirdikte.

(...kale elem ekul leküm inniy a'lemü ğaybes semavati vel'ardı ve a'lemü ma tübdune ve ma küntüm tektümün) (Bakara 33); Yani göklerde ve yerlerde ve zahirinizde ve batınınızda olan esrarı bilirim, size bildiririm dedi.

(Ve iz kulna lilmelaiketiscüdu liademe feseceğü illâ ibliysâ eha vestekbere ve kâne minel kâfirin) (Bakara 34); Yani cemi il hemzile melâikeye “escüdü lâ âdeme” dedik Anlar dahi derakap secdeye vardılar ki, Âdem'in sureti cem-i ilâhîye olduğu, vakıf oldukları esmalarını talim ettiklerindendir. Ve bu emri yani Âdem'e sücud ve elâ Âdem'e cemi melâikeye ve ervah-i nuriyeleri Cebrail Aleyhisselâm'a ve ervah-i nariye reiyleri Azrail'dir.

Ey şeytan! Âdem'e secde eden Cebrail Aleyhisselâm ve ana tabi ervah-i nuriyeleridir. Şeytan ve ona tabi ervah-i nariye secde etmediler. Ve melâike mülktendir. Şizat bundan melâike kuvve-i nuriye ıtlak olundu kuvveyi nariye secdeden imtina eylediler ki suret-i celâliye olduklarındandır. Âdem Aleyhisselâm'ın sureti cemel olduğuna vakıf olamadılar. Secdeden imtina eylediler.

(ve kulna ya âdemüskün ente ve zevcükercennete ve külâ minha regaden haysü şitüma ve lâ takrebu haza eşşecerete fetekuna minezzalimiyn) (Bakara 35);

“Ey Âdem! Zevcen Havva ile cennette sakın ol. Taam edip cennet sana mübahtır. Fakat bu şecere olan buğday ağacından yeme. Zira nefislerinize zulmedenlerden olunuz.”

(feezellehümeşşeytanü anha feahrecehüma mimma kâna fiyh ve kulnehbitu ba'duküm liba'dın adüvv ve leküm fiyl'ardı müstekarrün ve meta'un ilâ hıyn) (Bakara 36);

Yani şeytan onları izlal edip şecereden yediler. Lâkin Âdem Aleyhisselâm buğdayı tenevvür edeceğini yani yiyeceğini keşfedip, ancak cennette mi ya dünyada mı fark etmedi. Emri ilâhiyeye muntazır olmayı sehveyledi.

Ol şecereden tenevvür edip cennetten ihraç olundular. Ve bu ihracı ukubât için değildir. Mukarrer ve mütlemi tarikiyledir ve şeytan Âdem'e Âdem olup halife mescit melâike olduğuna hased etti.

(fetelakka âdemü min Rabbihî kelimatın fetabe aleyhi innehu hüvettevvabürrahıym) (Bakara 37); Yani Allahu Teâla Âdem'e tövbe kelimatlarını telkin eyledi. Ve tövbesini kabul eyledi. Tevabürrahim oldur Âdem Aleyhisselâm zelle sâdır olması buğdaydan tenevvür sebebiyle ancak zürriyeti hata ederlerse tövbe etsinler. Şeytan ilzam olur.

(kul nehbitu minha cemiy'a feimma ye'tiyenneküm minniy hüden. Femen tebi'a hudaye felâ havfün aleyhim ve lâ hüm yahzenun. Vellezine keferu ve kezzebu biayatına ülaike ashabünnar hüm fiyha halidun) (Bakara 38–39);

Yani cemiyeti ilâhiyenizle ceminiz hazretten nazil olun hidayete erişip yine hazrettime gelin. Anlara havf ve zarar yoktur. Erişmeyip küfür kesp edenler onlardır. Cehennemde mahlût onlardır.

Süphane rabbike rabbil izzeti amma yesufun ve selâmun alel mürselin.
Velhamdüilâhi rabbil âlemin.

Muhyiddin Arabî Hazretleri'nin Füsûs-ül Hikem'inden:

Kur'an-ı Kerim bir öğüt kitabı değildir. Yani o ancak kalp sahiplerine indirilmiştir. İtikat sahiplerinden bir kısmı ötekini inkâr eder. Hâlbuki onlar için bir yardımcı da yoktur. Çünkü birinin inandığı Allah için ötekinin imân ettiği hakkında bir hüküm de mevcut değildir. Onun inandığı ilah ise kendisine yardım etmez. (Füsüs-ül Hikem Sf:123)

Aynel âyân zuhur olan Hakk Teâla Hazretleri; "Mevsufa hicap mestûr değildir. Hicap ile ittisaf eden ancak sıfat-ı nefsanîye ile mevsuf olan insandır. O yüzden vuzu ile vuslat talebinde bulunan bir mürşit-i hakikat, evvel emirde sıfat-ı nefsanîye ve kesafet tabiyesinden beraat etmelidir ki, vasıl her mısra-i vahdet olabilsin." buyurur.

Kutsi hadis ana derler ki; Allahu Teâlâ onu Resulüne ilham veya uyku yolu ile anlatmış veya haber vermiş olsun. Resulullah da o manayı kendi tabiri ile anlata. Bu duruma göre Kur'an Kutsi hadisten üstündür. Zira Kur'an hem lâfız hem de mana olarak nazil olmuştur. O kadar.

İbn Arabî Hazretleri, telvih haşiyesiyle demiştir ki; "**ilâhî hadisler** onlara derler ki; Resulullah (SAV) onları miraç gecesi vahyi sırları olarak iştmiş ola. Arada melek ve vasita olmadan!...

Yani İbn Arabî Hazretleri ilâhî hadisleri miraç gecesi vaki olan "vahiy" sırlarına hamlediyor. Meşhur olduğu üzere bu doksan bin kelâmdır ki, bu Cibril veya başka bir melek vasıtası ile değil, bizzat olmuştur. Onun ilâhî hadisleri bu anlatılan manaya yorması caizdir. Amma anlatma veya benzetme bakımından yahut delil olarak.

İlâhî hadisler tabiri ilhamla ya da uykuda gelene şamildir. "Âlemi Melekût" (Ruhlar Âlemi) olan ilâhî hitaplara münhasır değildir. Hâsılı ilâhî hadis de - kutsî hadis de "vahiy"e dayanır. Ama ne melek vasıtasıdır, ne de tabirle ilâhîdir. Meğerki nadiren ola.

Nitekim miraç gecesi Ayet-el Kürsi ve bazı ayetler "vahiy" olunmuştur. Ve dahi Kur'an'dan sayılmıştır. Hem nazım hem de mana olarak muteberdir. Diğer kutsî hadisler gibi değil. İşte bundan anlaşılıyor ki; her " vahiy" ile olan nesnenin zahiri alınarak Kur'an olması lâzım gelmez. Aslına bakılırsa ilham olunan Kur'an manevîdir. Hatta ehlinin ilhamları da böyledir.

Durum bu olunca sen ona ister vahiy de ister ilham. Zira evliya katında ikisi de bir manayadır. Şu var ki bir ayırım yapıp Peygamberlere gelene "**vahiy**" Evliyaya gelene de "**ilham**" adı verilir.

Davet ve **irşad** denildiği gibi ki; davet Peygamberlerin, irşad da evliyanındır. Nitekim Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur. **"Hem ben hem de bana tabi olanları böyle körü körüne değil, basiret üzerine Allah'a davet ederim"** Zira burada tabi olan basiret ehlinde murad ilim ve keşif ehlidir. Bunlar dahi Resulullah (SAV) gibi veraset yolu ile Allah'a davetçidirler. Çünkü bunlar da ehli ruhtur.

Bunu anlatan bir ayeti kerimede şöyle buyrulur; **"Ruhu dilediği kullarına ilka eder."** (Mümin 15) Ruh burada vahiy anlamına gelir. Bu ayeti kerimede "İlka" kelimesi müzarî sigası ile gelir ve dahi istimrara delâlet eder.

Evliyaya da şümülü vardır. **Evliyaya enbiya denmez.** Ama ne var ki evliyaya enbiya denmesi örtündür. Bu sebepten denmez. Çünkü bunlara gelen ilham hususî bir mahiyet taşır. Enbiyaya geldiği gibi umumî bir mahiyet taşımaz. İşte evliya enbiya olmaz manasının sıhhati hesabı ile onlara nebi denmesi örfe ve icma'a muhaliftir.

Hâsılı kelâm velilerin ilhamına hakikatte " vahiy" denir. Çünkü ilham olundukları mana Kur'an sırrındandır ve Kur'an sırları da Kur'an sayılır. Tıpkı tefsirin Kur'an'dan sayıldığı gibi ve ona mülhak olduğu gibi. Sebebine gelince gerek tefsir ehline, gerek tevil ehline göre söz manadır, lâfız değildir.

Şu cihetteki mahlûk olan bu lâfız Kur'an olamaz. Zira Kur'an mahlûk değildir. İşte bu mana icabıdır ki, Kelâm-ı kadimdir. İşte bu mana iledir ki, kelâm-ı kadime Kur'an mukabelesinde **hadis** itlak olunur. Nitekim Kur'an'ın hadis olarak vasfedildiği yine Kur'an'ın şehadeti ile sabittir. Şöyle buyrulmuştur; **"Rahman'dan onlara muhdes bir öğüt gelmeye görsün. Ancak onlardan yüz çevirici olurlar."** (Eş-Şuarâ 5)

Mühdes; sonradan yaratılmış hadis manasına gelir. Bu yenilik yani hâdislik, Kur'an'ın nüzülü ve halka vusulü itibarı iledir. Ve bu mana Kur'an'ın kadim olduğunu gidermez. Size bir taze haberim var derler. Bu tazeliğe beraber o haber mahallinden çıkış itibarı ile çok evveldir. Zira uzak beldelerden gelmiştir.

İşte bu makamdandır ki hâdis olan yani sonradan yaratılan, sonradan ona arız olan ve nisbet edilen şeylerdir. Sonra tecelli-i zuhurun geç kalışı da, onun kademini nefyetmez. Kur'an'da şöyle buyrulur: **"Hakikat bu ki biz onu arapça bir Kur'an yaptık."** (Zuhruf 3) Yani Kur'an bu yapılışı Arapça oluşuna göredir ki, Arabîyet ile kisvelenişi nüzul ve eda zamanına rastlar.

Bu mana ise zatı barın Allah'ın ezeli kelâmının Kur'an'ın gayri mahlûk olduğu manasına mani değildir. Çünkü ilâhî bir sıfat olması yönünden hiçbir kisveye bürünmemiştir. Ne Arapça ne de başka bir lisanla ancak böyle bir nisbet nüzul yerine ve mahalline göre zahir olunur. İşte bu mana sebebi iledir ki, ilâhî kitaplara Süryanî, İbranî ve Arabî tabir olunur.

Bundan anlaşılıyor ki nüzul eden Kur'an'ın nazım ve mana bütünüdür. Arapça ile kisvelenişi nüzul ve eda anındadır. Bu mana ile nüzul eden Cibril'dir ki, O Kur'an'ın hamilidir ve hakikatte Kur'an kelâmı ilâhî olduğu cihetten nüzul ile muttasıf değildir.

Meğerki bir levha veya bir yaprak üzerine yazılıp nüzul ede. Böyle olsa dahi nüzul eden hakikat, yaprak ya da levhadır. İşte " Cibril" onun bir levhası ya da yaprağı olmuş olur ki, o nuranî ve ruhanîdir. Sonra levhanın veya yaprağın cismanî olması da şart değildir. Nüzulün sıhhati için nuraniyet ve ruhaniyet kâfidir. Tıpkı meleklerin yazıları gibi tekrar edilmiş şekline göre delâlet eder.

Örneğin Resulullah (SAV) vahyin nüzulü anında acele ederdi ve Cibril'i geçirdi. Zira Cibril'in nüzulünden evvel inen ayet veya sureyi kalbinde hazır bulurdu. Çünkü **levh-i kalp, levh-i zat'tır. Bu levhi mahfuz anın suretidir.**

İşte anlatılan bu manaya göre herhangi bir şey için zattan zuhur olmadıkça levhte zuhur yoktur ve böylece Cibril emir ve nehiy mahalline iner. Bu sebepten makamı Sidre'dir. Menzil ve durağı ezeldir.

Bunu ciddî bir şekilde anlamaya çalış; Şöyle bir sual vaki olabilir; Mademki Resûlullah (SAV) Kur'an'ı levh-i zattan alırdı ve yeni yeni ayet varid olurdu, o halde **Cibril'in nüzulüne hacet neydi?**

Bu sualin cevabı şudur; Allah'ü Teâlâ'nın zatı ile kulları arasında iki muamelesi vardır. Biri vasıtalı, diğeri vasitasız. Vasıtalı olan umuma şamildir, vasitasız olan da hususî bir mahiyet taşır. Aslında hususî olan muamele yeterli olduğu halde umumî manada Cibril'in gelişi yalnız onun şerefi ve ona tazim içindir.

Nitekim padişahlar birbirlerine elçi ve çeşitli hediyeler gönderirler ve bazen ikram murat ettiklerinde de havastan birini yollarlar ve hüsnü muamele kılarlar.

Bu manada anlaşıldığına göre bu alenî anlatılan iki manadan hali değildir. Nitekim şeriat ehlinin de sahip olduğu mana budur. **Taife-i felsefe** ancak vasıtayı ispat ederler;

1)- Bu sebepten mezhepleri batıldır. Eğer vasıttan başka bir yol olmasa idi, miraç gecesi vasitasız vahiy olmazdı. Sonra peygamberler ve velilere tecelliyat-ı zatiye kapısı kapalı olurdu. Bütün özellikleriyle kâinat, zati bir ruh ile diridir. Nitekim özel olarak; **" Ona ruhumuzdan üfledik"** (Hicir 29) **"Nerede olursanız O sizinledir"** (Hadid 4) mealini taşıyan ayeti kerimeler insan için varid olmuştur.

2)- Aslında tecelli ilâhî bütün eşya için birdir; amma zuhurda değişir ve vasıta yüzünden kullara Hakk'ın muamelesi çeşitli taayünat taşır. Çeşitli taayünat ve ayniyat itibarî iledir. İşte bu cihetten bakılınca surette "Hakk'tan halka" manada ise **"Hakk'tan Hakk'a"** bir muameledir.

Hâsılı bu surette görünen âlem, vasıtayı iktiza ettiği gibi manaya bu gözle fark edilmeyen âlemde vasitasızlık iktiza etmiştir. İşte bundandır ki kâh olur ki gaybı zattan gaybı kalbe vasitasız işler nüzul eder. Kâh olur ki şehadeti sıfattan sıfat mertebesine vasıta ile bazı ilâhî isim ve sıfatların eserleri nüzul eder.

Burada vasitasız olan birinci mertebeye **"Ehadiyet-i zatiye"** ikinci vasıtalı mertebeye de **"Vahidiyet-i sıfatiye"** derler. Vasıtanın iptidası aklievvel ve diğer feyz melekleridir. Ahiri de, anasır ve mevâliddir ki, yirmi sekiz menzildir. **"Sen ki bu**

manadan gafil olup gezersin bilmem ki ne sezersin" (Kenzi Mahfi - İsmail Hakkı (K.S))

Şark âleminin ilim ışığı olan **İmam-ı Gazali** der ki; "Eğer anne karnındaki çocuklarla görüşmek mümkün olsaydı, onlara şöyle seslenirdim: *Ey karanlık bir yerde et ve kemik parçaları içinde bulunan yavrular, size müjdeler olsun! Yakında bu karanlık yerlerden çıkarak aydınlığa kavuşacak ve bambaşka bir âleme geleceksiniz. Orda güneşli yerler, evler ve insanlar ve de ışıklı şehirler vardır."*

Ana karnındaki yavrular iki kısma ayrılacaklardır bir kısmı " *Şu bunağın sözlerine bak bizi aldatmaya çalışıyor, hiç biz bu menhus karanlık yerden kurtulabilir miyiz? Bu yer bize ebedidir"* derler.

Diğer kısmı "*Bu adam yaşlıdır ve elbet bir bildiği vardır ki bize böyle söylüyor, hem biz buna inansak ne olur ki gıdamız mı eksilir?"* derler. İşte bu inanan ve inanmayan yavrular dünyaya gelirler ve şaşırırlar.

Dünyada da Allah kendisini insanlara bildirmek için ve saadet yolunu göstermek için Peygamberler göndermiştir. Bu peygamberler ilân ederler ki;

"Ey insanlar dünyaya aldanmayın ve aldırmayın. Dünyanın süsü ve ziyneti sizi aldatmasın. Bu âlemde baki, kalıcı değilsiniz. Ömür takviminizin yaprakları sayılı. Nefesleriniz bitince bu âlemden alâkayı keseceksiniz ve ebedi bir âleme intikal edeceksiniz. O âlemde yalnız dünyada yaptıklarınızın karşılığını bulacaksınız. Kendinize gelin. Allah'a inanın ve fenalıktan uzaklaşın."

Peygamberlerin bu sözlerine karşılık dünyadaki insanlar iki kısma ayrılırlar. **İnkâr edenler ve tasdik edenler.**

İnkâr eden de, etmeyen de bu fani âleme gözlerini kaparlar. En sevdikleri insanlar onları mezarlığa kadar götürüp bırakırlar. O âlemde suçlarının cezasını veya imanlarının mükâfatını görürler. İşlediklerine pişman olmuşlardır, fakat iş işten geçmiştir.

İbrahim Hakkı gibi büyük zatlar cennetin; gördüğümüz fakat birçok ahvalleri bize meçhul olan yıldızlar âlemi olduğunu söylüyorlar. Evet, cennet bu yıldızlarda olabilir. Çünkü Allahu Teâlâ buyuruyor ki; **"Ben sevdiğim insanlara birkaç dünya büyüklüğünde yerler bahşederim"**

Bugünkü ilim de bunu ispat ediyor. Gökyüzünde bizim dünyamızdan büyük sayısız yıldızlar mevcuttur. Meselâ Müşteri yıldızı dünyamızdan 1340 defa daha büyüktür, devrini 12 ayda yapar, etrafında 9 ay döner. Meselâ Zühal yıldızı dünyadan 800 defa daha büyüktür, çevresinde 10 ay döner, kendi etrafında 10 saat gibi az bir zamanda döner, harikulâde bir güzelliği vardır.

İmam-ı Nefes-i der ki; "Bir insanın ruhu eğer ayın altında kalırsa cehennemde kalmış, eğer üstünde bir yıldıza çıkarsa cennete çıkmış sayılır. Felek-i ay sırat vazifesini görür."

Hadisi Şerifte; **"Allahu Teâlâ milyonlarca kandil halk edip onları arşa çiviledi"** buyrulmaktadır. Ve semavât-ı arz ve onlarda olan şeyler hatta cennet ve cehennem bu kandiller içinde. Kandillerde olan şeyi Allah'tan başka hiç kimse bilmez. Allah'ın muhabbetinie kavuşan insan iki cihanda da hükümdar olur.

Dört halifeden Hz. Ali (K.V) bir gün peygamber efendimize; **"Ya Resûlullah yalnız başıma oldukça, ne ile meşgul olayım ki ömrümü zayi etmiş olmayayım?"** diye soru etti. Hazreti Peygamber de şöyle buyurdu; **"Kendini bilmekle meşgul ol, zira ne zaman kendini tanırsan işte o zaman Allah'ı bilmiş olursun."**

Bilindiği gibi insan küçük âlemdir. Büyük âlemde ne varsa, hepsi küçük âlemde vardır. Bu sebepten kendini bilmek en büyük emirdir. Ve sırat-ı müstakimdir. Yani en doğru yoldur. Kişi kendini bilmedikçe Cenab-ı Hakk'ı bilmesi mümkün değildir.

Kutsi hadiste; **"aref nefsike ya insan litari fani"** buyurmuştur. Yani **"Ey insan nefsini bil, ta ki beni bilesin"** Diğer bir kutsî hadiste de; **"men arefe nefsehu fekad arefe rabbühü"** **"Nefsini bilen rabbini bilir"** denmektedir.

Bu ikinci hadis oldukça önemli bir yer tutar. Hz. Ömer bin Hattab (R.A) tarafından rivayet olunmuştur. Bu hadisin doğruluğuna dair Kur'an'ın Bakara suresi 130. ayetinde **"Ve men yergabü an milleti İbrahiyme illâ men sefihe nefsehü"** buyrulmaktadır. Anlamı; "Millet-i İbrahim'den olan kimse tevhidten irâz eylemez." demektir.

"İllâ men safiha nefsehü" yani nefsini bilmeyen tevhidden irâz eyledi demektir. Böylece aynı zamanda Kur'an'ı Kerim'de açıkça nefsini bilmeyen bir kimsenin tevhid de, yani Allah'ın birliğini ve bütün âlemin ancak Allah ile kaim ve mevcut olduğunu da bilmeyeceği beyan edilmiştir.

Eğer insan kendini sorguya tabi tutsa ve kendi vücudundan zannettiği şeyi veya şeyleri, meselâ organlarına hükmetme kabiliyetinin kendisinde olup olmadığını araştırsa, bu hususta hiçbir irade kabiliyetinin olmadığını anlar.

Bu sorgulamada; kalbine hükmedemediği ve damarlarındaki kan dolaşımının kendi irade ve isteği ile asla durdurulamayacağı gerçeğini görür ve acizliğini anlamış olur. Hal böyle iken yine de her şeyi yapabileceğimizi zannetmekte devam edersek, bu halimizle ne kadar da gülünç oluruz.

Bir insanın geçmişi hakkında pek az bilgisi vardır. Henüz çocuk yaşında veya uykuda ihtiyarının dışında yaptıkları hareketler elinde midir, değil midir? Tabi ki değildir.

Hâlbuki bu gibi hareketlerde vücutta birçok hâdiseler vukua gelmekte ve bunlardan haberiniz dahi olmamaktadır. İnsanoğlu uykuda ve uyanık iken yaptıkları hareketlerin çoğunu kendi iradesi dışında gerçekleştirdiğinin gerçeği ile karşılaşır. Ve ne tuhaftır ki, insanoğlu bu gerçek karşısında bile, hâlâ kendisine varlık isnat eder durur.

Hakikatte insanın mevcudiyeti anın zatına kemali ile âlim olan Allah'ın vücudu ile kaimdir. Her var olan da Allah'ın kadim olan vücudunda zahirdir. Bütün yaratıkların

vücutları Allah ile kaim olmaları hesabı ile bu yaratıklardan sâdır olan bütün fiillerin Allah'ın kudreti ile meydana geldiğinden şüpheye yer bırakmaz.

Kur'an'da; **"Ennel kuvvete lillâhi cemiy'an"** (Bakara 165) "Muhakkak ki kuvvetin cümlesi Allah'ındır" buyrulmaktadır. Bir başka ayette de; **"Lâ kuvvete illâ billâhi cemiy'an"** "Kuvvet ancak Allah iledir" buyrulmuştur. Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarından biri olan "Kudret", anın zatından ayrılamayacağı ciheti ile bu kudretin zahir olduğu her yerde zatı ilâhiyenin vücut bulması da zarurîdir.

İnsan kendisinin zannettiği varlıklardan hiçbirinde zerre kadar malikiyetinin olmadığını anlamaya başlayınca, kendisini de yavaş yavaş tanımaya başlar. Kendisinin zannettiği varlıkların tümünün Allah'ın olduğunu anlar. Anlayınca da kendisini manevî bir fakirlik içinde bulur ve **"mutu kable ente mutu"** hadisinin sırrı zuhur eder.

Ahlâk hiçbir zaman sonradan edinilmiş değildir, Zatidir. İnsanlar arasında birbirine karşıt olan gurupların halleri ile karşılaşabilirsiniz, iki kişinin irade ve meşiyetleri birbirine uymaz.

Bunlardan her biri sizden kendi maksadına göre güzel ahlâk ile muamele etmenizi isterler. Bunlardan ikisini bir araya getiremezsiniz. Birini razı ederken diğerini gücendirirsiniz. O zaman Allah neye razı olursa ona uymalı ve nasıl muamele edileceğini Allah'ın hidayeti ile bilmeli, ona göre hareket etmelisiniz.

Ruh Hakkında: Fütuhat-ı Mekkiye'nin 280.babında **"Yüce Allah insan ruhunu gerek dünyada, gerek berzah âleminde veya ahirette yahut her nerede olursa olsun, tabîi hissinin suretini tedbir edici olarak yarattı"** buyrulmaktadır. Ruhun ilk giydiği suret, Cenab-ı Hakk'ın onun üzerindeki Tanrılık hakkını ikrar ile kendisinden söz aldığı suretidir. Sonra bu suretten dünyadaki görünen sureti haşr olundu.

İşte insan anasının karnında kalıbının suretinin meydana geldiği 4. ayından, ölümünün vuku bulacağı saate kadar bu surette hapsedilir. Ölümü vuku bulduğunda o suretten soruların sorulacağı zamana kadar diğer bir surette haşr olunur. Soru zamanı gelince bu suretten ölümle mevsuf olan cesedine haşr ve diriltir. Belki bu suret berzahının aynîdir.

İsrafil (A.S)'in sûru üflemesine kadar geçen süre, uyku ile ölüm arasında olup birbirine eşittir. Kendisinin asıl maksadı gerçek tevhid olup, Allah'ı zatı ile değil ef'al ve sıfatı ile mükevvenatın cümlesinde mütecellî olduğunu bildirmektir. Lâkin onun sözlerini kavrayamayanların muhakkak kabul etmeleri mecburiyeti yoktur.

Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri; **"Allah'a âşık olan, hayatını ve her amelini buna hasretmiş ve herkesi buna teşvik etmiştir."** diye buyurmaktadır. Hazret bir gün sokakta yürürken kendisine küfür eden bir adama asla karşılık vermeyince, yanındaki yakını "Efendim baksanıza bu adama size neler söylüyor!" der.

Bunun üzerine Şeyh-ül Ekber şöyle buyurur; **"Evlâdım, ona birtakım sıfat-ı zemime temessül etmiş, onlara küfür ediyor, ben o sıfatlar ile mevsuf değilim"**

Tasavvuf büyüklerinden Ebu Medyan Hazretleri'nce Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'ne "**Arifler Sultanı**" adı verilmiştir.

Ebu Medyan zamanın kâmil bir velisidir. Halk kendilerini mübarek addetmeleri hasebi ile ellerini onun üzerine sürüp öperlermiş. "*Bundan bir fahr duymaz mısınız?*" diyenlere; "**Benim halim Hacer-ül Esvede benzer ki bunca peygamber ve evliyalar anı öperler de anın taşılığı asla değişmez**" cevabını vermiştir.

Bu tabirden murad; ehli hakikat nazarında bütün kâinat mevhum ve mevcut madûmdur. Kemâ Kâlallahü Teâla; "**Küllü şey'in hâlikün illâ veçhe**" (Kasas 88) Yani "*Kâinatın haddi zatında madum ve tecelli Hakk ile zuhurlarına nazaran Hakk'ın zuhuru ile zahir olduklarından, bi esrariha kâinatı zuhur da aynı Hakk'ın zuhurudur. Onlar nefisleri ile mevcut değildir.*"

Binaenaleyh Şeyh-ül Ekber Hazretleri'nin de "**Süphane men ezharül eşya ve hüve aynihü**" kavlinde bir günah ve mahzur yoktur. Zira eşya nefislerinde ve haddi zatlarında yoktur. Belki zuhur mertebesinde zuhurları Hakk'ın zuhurudur, gayri değildir.

Âlemi Lâhut; Zat lâhut âlemidir. Âlemi misal, mutlak âlemi melekût ve âlemi mülk ve şhadettir. "**Kân Allahü velem yekün maahû şey'in**" fehvasınca vahdet sırrıdır.

Uhut üssafilet dahi; "**El'an alâma aleyhi kane**" fehvasınca o vahdetin tafsilen kesretteki zuhuru aynı olup, kesret için zat olarak zuhur, zuhur ve zat olmadığını unutup, eski geçmiş kesreti tezekkür edemediğimizden zuhurumuz bize perde oldu.

Cenab-ı Hakk buyurdu; "**Her kim dervişlerle oturur, onlara eğri bakarsa Cenab-ı Hakk onun gönlünden nur-u imanı kaldırır**"

Yükselme mertebeleri; fena mertebeleri olan seyri mahbubi beyan edilmiştir. Meratibi nüzul bekâbillâh mertebeleri seyri mahbubi beyan ediliyor. Şöyle ki; evvelce zikredildiği gibi seyri mahbubi ile mertebe-i fenada salık olan abd muhibbi salık, zevken fena mertebelerini geçerek, mevhum vücudundan asla eser bırakmaz ve seyri sülûkû hitam bulur.

Böylece bu abdi muhibbin; ef'ali Hakk'da, Sıfatı Hakk'da, Zatı Hakk'da fani ve müstehlek olunca, o abdden eser kalmaz ve "**Mutu kable ente mutu**" sırrı tahakkuk eder. "**Ve men mate fakat kamet kıyametûhu**" fehvasınca o abidin kıyameti kopmuş olur.

Binaenaleyh **bekâbillâh** tabir edilen seyri mahbubiden sağır yani seyretmiş ve salık olan ancak mahcubu mutlaktır. Bu seyri mahbubi önce künhü zat ve gayb-ül gayb mertebesinden tecelli zatiyesi ile aynî mutlak ve vücudu âlem mümbasit, Hakkani mertebesine tenezzülen taayyünü evvel ve icmal ve **makamı cem-i ve kurbu feraiz** itlak olunur.

Bu makamda Hakk zahir halk batındır. "**Şehidallahü ennehü lâ ilâhe illâ hu**" (Â-i İmran 18) ve "**Feeynema tüvellü fesemme vecnullah**" (Bakara 115) ve "**Küllü şey'in hâlikün illâ veçeh**" (Kasas 88) ayeti kerimeleri bu makama natıktır.

Saniyen aynî mutlak ve vücudu âlemi mümbasit Hakkaniyetinde "Tecelli Sani" de sıfatı zatiye ve esmai hakkıyeye ve aynı ilmiyede suveri esmayı hakkıyeye ve kevniyede zuhur ve tenezzül taayyünü sani ve tafsil farkı sani ve **hazretül cem ve kurbu nevafil** itlak olunur. Bu makamda halk zahir ve Hakk batındır.

"İnnelleziyne yûbayığûneke innema yûbayi ûnallah" (Fetih 10) ayeti kerimesi ile ve keza "**Lâ yezalil abdi yetekarrebü illeyye bin nevafil hatta ahbebtuhu...**" hadisi şerifi bu makama natıktır.

Veçhi mezkûr üzere taayyünü evvel ve taayyünü sani ve makamı Hazretül Cem sıfatıyla ve esmai hakkıyeye ve suveri esmai halkiye ve suveri esmai şehadiyye ile tecellisinde de yalnız tafsil bahrî kesret ve gavsı imkân zahir ve taayyün olur.

Hâlbuki "**Marecel bahreyni yeltekıyâni**" (Rahman 19) ve de "**Sümme denâ fetedellâ fekâne kâbakavseyni evednâ**" (Necm Suresi 8–9) ayeti kerimelerinin fehvasınca bahrî vahdet ile bahrî kesret ve gavs-ı vücut ile gavs-ı imkânı cem eder.

Bir tecelli berzahîyi, kemali zuhur iktiza edip "**cemmül cem**" ismiyle tecellisinde semalar dünya ve dağlara maruf bi esrariha emanet, emanetleri hamil ve sırrı hilâfet ile mütahakkık kevnî cami olan İnsanı Kâmil ve tedelli ve nüzul mertebelerinin en sonuncusudur.

Bununla "**Hüvel evvelü vel'âhirü vezzâhirü vel bâtın**" (Hadid 3) ayeti tahakkuk eder. "**mavesaani ardı vela semaî velâkin vesiani kalbi abdi mü'min**" hadisi kutsî fehvasınca; meratibi zuhurî, zuhur mertebeleri hitam bulur.

Makamı cemmül cem_de mertebeli insan-ı kâmil ve kevnî camide ittihad birleşerek, zuhurda aynı tafsilimiz ve vahdetimiz aynı kesretimiz olup "**Makamı Ehadiyetül Ayn**" da aynı zatımız ile aynı zatımız olduk demektir.

Yukarıda beyan edildiği üzere Kurbu Nevafil ve Hazretül Cem'de tafsilen zuhurumuz Kurbu Feraiz ve Makamül Cem'de icma ile zuhurumuzun aynı olduk. İmdi gerek tafsilde ve gerek icmalde bizden gayri bir şey bulunmadı demektir. "**Kân Allahü velemyekün maahü şey'ün el an alâmaleyhi kân**" bu sırna natıktır.

(El Hac Maksûdül Hûlusûyûl -Priştina Hicri 1803-Milâdi 1885 Allah ve İnsan Sayfa 196)

HAZRETİ MEVLÂNA

Mevlâna, memleketi olan Horasan'da tefsir-hadis-fıkıh-keîâm-usul ve kavaide tamamen vakıf olmuş ve sünnetten kıl kadar ayrılmamış kudretli bir ilim adamıdır. Babasının adı Sultan Alâaddin'dir.

Hız. Mevlana; "Bir kimse ki yokluk nöbeti canına medarı mefharet olmuşsa o taht ve taç ve sancağa nasıl iltifat gösterir. Ey fena mülkünün sultanı şunu bil ve agâh ol ki, sen dünya sultanı ve ben de din sultanıyım. Sana Sultan-ül Ümera derlerse bana da Sultan-ül Ulema derler.

Senin ve benim sultanlığım nihayet bir nefeste sona erecektir. Fakat senin ne tahtın tacın ve ne de sultanlığın kalacaktır. Ama bizim eserlerimiz ve sabah-ı haşra kadar ilme hizmet edecek evlât ve torunlarımız kalır." Buyurmuştur.

Bu minval üzere millet-i İslâmiye'ye hizmetle etrafına ışık saçan Mevlâna, kalbinde her gün biraz daha genişleyen ve zail olmayan bir boşluğun mevcudiyetini hisseder, bunu doldurmak için ilâhî bir hizmet sahibinin zuhur etmesini gözlerdi.

Nihayet bir gün medreseden evine giderken önüne ansızın hiç tanımadığı bir zat çıkarak atının dizginlerini tuttu. İşte bu zat, Mevlâna'yı aradığı hale kavuşturacak olan yüce Pir Şemsi Tebrizi idi. Dervişlere has; **"Mollayı Rumi, Peygamber Efendimiz mi, Bâyezid-i Bistami mi büyük?"** diye sual etti.

Mevlâna cevaben; **"Bu nasıl sualdir, bunda şüphe edecek ne var?"** diyerek, Fahri kâinat Efendimize dair birkaç ayet okudu. Ve O Nebiyi Zışan'ın ulvî kadrini beyanla, Bâyezid-ı Bistami'nin ise efradı ümmetten bir kimse olduğunu izah etti.

Bunun üzerine Şems, öyle ise Hazret-i Şahı Enbiya ve Mahbubi Kibriya Efendimiz; **"Seni lâyıkı ile bilemedik ya Rabbi"** buyurduğu halde, Bâyezid-ı Bistami; **"Ben noksandan beriyim ve şanıım pek yücedir" diyor. "Bunun hikmeti nedir?"** diye sordu.

Mevlâna cevaben, **"Peygamberimiz Efendimiz (SAV) kalbi mübarek-i bir deryayı ki, marifet ve aşk gelse ihata eder ve ziyadesini isterdi, hâlbuki Bâyezid'in kalbi en ufak bir tecelliye dahi tahammül edemeyerek taşar ve coşkununun arasında öyle söyledir."** deyince, Cenab-ı Şemsi Tebrizi, "Allah, Allah" deyip bayıldı.

O anda kalbinden Mevlâna'ya bir aşk kıvılcımı sıçradı ve Mevlân'a hemen atından indi. Şems'i koluna alarak öptü ve aldı evine götürdü. Bugünden itibaren Celâlettin-i Rumî müstesna bir hal ve coşkun bir zevkin başlangıcındadır.

Bir gün Tebrizi'nin ansızın ortadan kaybolması ile Hz. Mevlâna'nın yarası yeniden depreşti. Onu aramak için ta Şam'a kadar gitti. Kıymetli üstadı onu çok üzmüştü, çünkü ondan sağladığı marifet sonsuzdu. Şöyle feryat etmekteydi: "Ey Şemsi Tebrizi! Sen sırrı ilâhîsin..."

Şemsi Tebrizi kemâlatı ve kerameti açık ve coşkulu bir Pir-i Kâmil idi. Memleketinde "Uçan Güneş" diye anılırdı.

Mevlâna Hazretleri'nin oğullarının adı " Alâaddin" ve "Sultan Veled" idi. Mevlâna'nın oğlu Alâaddin'in, Şems'i öldürdüğü rivayet edilir ki, bunun üzerine Mevlâna Hazretleri şöyle niyaz etmiştir:

"Ya Rabbi, eğer sana yalnız mahzunlar iltica ve niyaz ederlerse, mücrimler kime yalvarıp sığınsınlar? " "Ey kerim Allah, eğer sen dergâhı izzetine yalnız iyiliği ve iyileri kabul edersen, aşağılık ve günahkâr kimseler nereye ağlayıp ilticada bulunsunlar? "

Cenab-ı Hakk, Mevlâna'nın oğlu hakkındaki niyazını hemen kabul etti. Murakabeden gözünü açan Mevlâna " *Âlemi gaybda müşahede ettim ki, üstadım Şems ile oğlum Alâaddin sulh oldular, cürmünü bağışladı, ta cümle-i merhumeden oldu.*" buyurdu.

O Hakk dostu ve anın sohbeti Hakk sohbeti idi. Hikmetli sözleri de ölü hayatlara can verir, can katardı. Teveccühleri gafil gönülleri aşk ve zevkle doldururdu.

Mevlâna Hazretleri bir kış mevsimi içinde 1273 Pazar günü 17 Aralık tarihinde vefat etmiştir.

Mevlâna Hazretleri'nin Eserlerinden Gönül Meyveleri

Müşahede makamında cemal ve celâl sıfatlarının cümlesinin idrak edilmesi gerçeğinin taayyünü, evveli Hakikat-ı Muhammediye'dir.

Esasen Allah'ın yarattıklarının hepsi güzeldir, çirkin bir şey yoktur. Bu vasıflandırma, bizim verdiğimiz isimlerdir. Müellif iki âlemde de görülen bütün güzelliklerin başı ve sultanıdır.

Gerçek bu nokta-i nazardan mütalâa edilince, bütün görünen ve belirli olanın her birinde, evvel ve ahir olsun cümlesi "**Muhammediye**"den başkası değildir. Onun güzelliğinden başka güzellik yoktur. İki âlemde de güzel olanların hepsi Hazreti Muhammed Mustafa (SAV) Efendimizdir.

"Şûd memleket hüsnü tu itlakı hakikî" Yani senin güzel yüzünün memleketinde meydana gelen ve kaynağı ancak kayıtlardan kurtulmuş olanların bilebileceği gerçeğin bu ta kendisidir. Bu güzelliklere yaklaşmak için gayret sarf eden

âşıklar, burada neliksiz ve niteliksiz olarak ona ancak " **Ehadiyet Makamında** " kavuşabilirler. Bundan başka bir yol ile kavuşmak mümkün değildir.

Ey delikanlı, o yüce yolculuk için mihrap yanındaki minber gibi ol, kulluğa kıyam et, Hakk'a hizmetin kemerini belinden çıkartma. Allah'a vuslat hasreti ve ona erişme talebi ile fitili kesilmiş mum ol. Sabahlara kadar gözyaşı dök, yan-yakıl. Akli Muhammed Mustafa'nın önünde kurban et, Hasbinallah, kula Allah yeter.

Cenab-ı Allah'a ve Hazreti Ahmet'e iyi yapış. Kardeşten, Ebu Cehil'den kurtul. Gerçi Kur'an Hazreti Peygamberin dudaklarından dökülmüş, onun ağzından okunmuştur. Fakat her kim ona Hakk sözü değildir derse kâfirdir.

Ey yolcu; kendine gel kendine, vakit geçti, ölüm güneşi ölüm kuyusuna yaklaştı, doğruldu. Sakın yarın yaparım deme, nice yarınlar geçti. Ekim zamanı tamamen geçmeden, kulluk ve hizmete koyul.

Ahir zamanın adî ukalâları, kendilerini geçenlerden üstün görürler. Allah'ım! Senin firakından daha acı bir şey yoktur. Sana ilticadan gayri hareket beyhudedir. Dönüp dolaşmak ve kördüğüm olmaktan başka bir şey değildir.

"Ben kul oldum, kulluk vazifemi lâıyığı ile yerine getiremediğim için, mahcubiyetimden başımı önüme eğdim. Her köle ne zaman azad olursa sevinir. Ben sana ne zaman kul olursam sevinir, şad olurum."

*"Gel, gel ne olursan ol, yine gel
Eğer kâfir, Mecusî, putperestsen yine gel
Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir.
Yüz defa tövbeni kırdı isen yine gel."*

Peygamber Efendimiz de böyle söylemedi mi; "Bu din hisarının nakdi nasıl yağmadan mahfuz kalabilir ki; Bekçisi uykudadır, hâlbuki her gediğin önünde bir hırsız beklemektedir.

Şeriatı Mutahhara'da beyan edilen ilâhî emirlere itaat etmeyip, nehyedilen şeylerden uzaklaşmayanlar, padişahların Zühal yıldızına yükselen köşklerinden daha âli ve yüce din hisarının kenarında gedikler açmış olurlar. Her gün bir kat daha harap ve perişanlığa bırakmış olurlar."

"Eğer kahrı Hakk'tan korkuyorsan, dininde sabit kadem ol. Görmüyor musun ormanda çınar ağaçları korkusundan, köklerini muhkem yere perçinlemişler."

"Bu fenni nücûm ilmi remil uykuda -rüya değildir, fakat ilhamı Hakk'tır. Ancak kul kendisinden külliyyen fani olmadıkça tevhid onun nezdinde tahakkuk etmez. Tevhid (vahdet) hulûl değildir. "

"Ey bahşişinin en azı cihan mülkü olan Allah'ım ben ne söyleyeyim. Çünkü gizli açık her şeyi bilen sensin, Cebrail özenside, Zat-ı Muhammed Burak'ta olduğu halde bir gecede miraç vaki olmuştu. Yeşil kubbesinin üzerine şeref ayağını koyan sensin."

"Mü'min o kimsedir ki, med cezir halinde kâfir onun imanına hasret çeker." "Git, kötülük etme ki bizim iyiliklerimiz bile O sevgilinin nezdine çirkin olarak varır."

"Himmet ve taatını o güzel Allah'a lâyük sandığın için isyan bayrağını kaldırdın. Oyundan harice çıkıp kurtulamadın. Hala çocuksu ruhunu tasfiye etmeden, nasıl zeki ve pak olabilirsin?"

(Dünya bir oyundan ibarettir.) ayetini işitmedin mi? Yükünü yele verdin ve korumaya başladın, Allah'a ve havasın yoluna gitmede, Allah'tan **Cennetteki Selsebil Irmağına bir yol iste.**"

"Ey hevâsını derununda tazeleyen kimse, imanını tazele." "Yalnız dilin söylemesi ile değil, gazabı, hırsı, şehveti, terk etmek mertliktir. Peygamberlik damarıdır."

"Agâh olunuz ki kâfirlerin dışı mülevves değildir. Onun necaseti din ve ahlâkındadır." Sen pak ve musaffa olunca, gözündeki perdeyi kaldırırlar. Pak ve musaffa olanların ruhları, sana kendilerini arz ederler. Bu temizleyici ruhtan garaz, Evliyanın ruhudur ki O ruh sizin kirinizi, pasınızı temizler.

"Malın fazlasını çıkarıp ver ki, bahçıvan asmanın fazlasını budayınca daha çok üzüm alır." "Allah için ekmek verirken sana da ekmek verirler. Allah rızası için can verirken sana da can verirler."

MESNEVÎ'DEN:

"Bizim Mesnevîmiz vahdet dükkânıdır. Bu kitap masal diyene masaldır. Fakat bu kitapta hâlini gören erdir. Mesnevî bir Nil ırmağı suyudur. Kıptî'ye kan görünür, ama Hz. Musa kavmine kan değil abu hayattır."

"Vahy ve ilham tariki ile olmayan söz havadadır. Öyle bir söz rüzgârı savrulan toz gibidir. İlham ehli olmayanlar, tahrik ehli olanlar, hayat menbaı ve dahi heva ve havasına uyup söyleyenler ve bunu hoş gösterenler, öldürücü zehir gibidir."

"Her gönül gizli bir vahiy işitebilseydi, dünyada harf ve savta lüzum kalmazdı." Ey mü'min: "Sen de bu tecelliyi vahiy dil say. Buna mazhar olanın kalbi, Allahu Teâla'nın nazargâhıdır. Gönül Allah'a arif olunca, ahz olunan ilhamda nasıl hata olabilir? "

İnsan **"Vele kad Kerremna"** (İsra 70) iltifatına mazhar olmuştur. Ona olan vahiy, arıya olan vahiyden nasıl aşağı olur? "Fakir cevherdir, fakirden başkası kıymetsizdir. Fakir şifadır, fakirden mâadâsı hastalıktır."

"Ey saki-i ezel! Bizi divaneyi hüsnün kılmak içindir ki vücut toprağımıza şarabı aşkın cür'alarını döktün. Bizim mecnunî cemâl olmamızı istemese idin niçin dökecektin, hiç döker miydin?"

"Cihanda henüz bağ, bade, üzüm yaratılmamıştı ki, bizim canımız; şarab-ı lâ yezalinde mest ve mahmurî idik. Öyle bir şarap ki, eğer ondan yere bir damla damlasa, ot bitmeyen çorak topraklardan hemen güller açar, gülistan olurdu." "Henüz

üzüm yaratılmamıştı biz, cananın cemalini yâd ederek şarabı aşkı içtik ve mest olduk"

"Öyle bir şarabı ölçüsüz ve bardaksız iç ki orucu bozmasın. O şarap ne üzümünden, ne şıradan ve ne de buğdaydan." "Veçhinde, ayeti yedi Fatiha yazılı Âdem'deki ayeti Hüda'dan haberin var mı?"

Fatihayı Şerif yedi ayettir. Ve Fatihayı şerifin nısfı Hakk lisanından, nısfı abd lisanındandır. Yani; "Ya Rabbi sana ibadet ederiz ve senden yardım talep ederiz. Bize tevhid yolunda hidayet veresin, biz Yahudiler gibi değiliz. Delâlette olan Nasranîler gibi de değiliz."

Bu kelâm Hakk'tır, hâlbuki abd lisanından değil midir? Bu lisan Hakk'tan olan ulûhiyet ile rububiyetini beyan etti. Rahmaniyeti ile rahimiyetini beyan etti. Malikiyetini beyan etti.

Demek olur ki; Fatihayı Şerif abd ile Hakk beyanında müşterektir. Yani nısfı cemiyeti ilâhîye ile nısfı cemiyeti Muhammediye ile söylenmiştir. Çünkü cemiyeti ilâhîye tafsilâttır.

NAMAZ

"Namaza gel Cenab-ı Hakk'a tazarru niyaz eyle" diye kulu her gün müezzin beş defa, beş vakit davet eder.

Hz. Mevlâna buyurur ki; "*Boynunda tasmalı olmayan av köpeği değildir. İbadet ve beş vakit namazını kılmayan kimse de, ham ervah bir candan başka bir şey değildir. Bunu zevk sahibi olan ve iyi su ile acı suyu ayırt eden kimse tanıyabilir.*"

"Hakkı tenvir eden yol gösteren âlimlerin namazı beş vakittir. Peygamber Efendimiz'in buyurduğu gibi; "**Huzuru kalple kılınmayan namaz tam değildir.**"

Fakat âşıklar devamlı namaz içindedirler. Her şeyin bir alâmeti vardır. İmanın alâmeti de namazdır. Beş vakit namaz kılmayıp da, "benim hakikatim vardır" dersiniz, hakikatiniz batıldır."

Namazları Kim Kıldı?

- 1)- Sabah (Feciri) namazını: Hz. Âdem (AS)
 - 2)- Öğle (Zuhuru) namazını: Hz. İbrahim (AS)
 - 3)- İkinci (Ve Aşır) namazını: Hz. Yunus (AS)
 - 4)- Akşam (Ve Magribi) namazını: Hz. İsa (AS)
 - 5)- Yatsı (Ve Aşiyi) namazını: Hz. Musa (AS)
- Vitir namazını: Hz. Muhammed (SAV) kılmıştır.

HAC

Şeriatı mahsusta erkân-ı mahsusi ile Kâbe'yi ziyarettir. Fakat hakikatte "Haccı Beyt", Merdan'dır. "Hac adamı isen, yani hacca gitmek istiyorsan evvelâ hakikat-i hacca vasıl ol, Hakk'a vasıl bir yoldaş bul, bu yoldaş ister Türk ister Arap ister Hind'li olsun."

O yoldaşın Mürşid-i kâmilin rengine bakma, yani sureti zahiresine ve kendisine. Yeter ki niyeti halis olsun. Belki hacca gidip, yolda orada "**Lebbeyk**" diyebilmek muvaffakiyeti, her lâhza "Rabbi ehad" ın nidasıdır.

Ahmaklar, Mescid-i Aksa'ya tazim ettikleri halde, ehli dil bir arifillâh kâmilin gönlünü kırmağa çalışırlar. Behey eşekler, O yani Mescid-i Haram mecazdır. Bu, yani Arifin kalbi ise hakikattir. Hakayı ilâhîye mazhar olan ricalullahın kalbinden başka manevî mescit yoktur.

Ruhlar Cebrail'in kıblesi Sidre-i Münteha'dır. Çok yiyenlerin kıblesi ziyafet sofrasıdır. Zahirperestlerin kıblesi kadın yüzüdür. Batın nişin olanların (Ehli iman ve Ashab-ı irfanın) kıblesi, minnetler ve nimetler sahibi olan Allah'tır. Yüz binlerce kişi tövbeyi bozmak yüzünden, yani din ve tevhidden ayrılmaları sebebi ile "**Sır ve mana cihetinden, domuz ve eşek olmuşlardır.**"

İLİM

Cenab-ı Hakk Kur'an'ı Kerim'inde; "**Yehmilü Esfere**" buyurdu. Yani "**İlim Allah tarafından olmazsa ancak yükür.**" Fani bir garaz için ilim taşıma ki derunundan bir ilim ambarı göresin.

Zahiri ilimlerde mütebahhir olanlar, mübahese esnasında kuvvetli olurlar. Karşılarındakini ilzam ederler. Fakat bir bilginin dinleyicisi olmayınca bilgisi de ölmüş olur. Zekâyı geliştirmek yol değildir. Allah'ın fazlı keremi ancak kalbi münkesir, gönlü mahzun olanlara nasip olur.

İşe yarayacak, fakir ilmidir. Allah'ın vuslat yolunu ve o yoldaki menzilleri gönül sahibi bir arif Hakk'ın izni ile bilir. İlmî Ledunnîye'ye mazhar olan bir zata, hat ve lâfız ne hacet onun ki, Kur'an ezberindedir.

Kalp sahifesi, gönül levhası Mushaf'tır. Zira Cenab-ı Resul-u Zîşan (SAV); "**Menhü ma nila yeşbe anî**" buyurmuştur. Abdullah İbn-i Mesut (R.A)' dan mervidir ki, bir hadiste; "**Hırsı doymaz iki kimse vardır ki; biri ilim talibi, diğeri de dünya talibidir. Allahın taksimine razıyım ki; bize ledün ilmîni, düşmanlarımıza mal verdi. Mal pek yakında yok olur, ilim bakidir yok olmaz.**"

"**Birader artık sözden elini çek! İlmî Ledunnîye'yi veren, ancak Mevlâ-î Mûteâladır.** Eğer âlim ve daneden kimse altın, gümüş ve mal ile servete sahip değilse, ona yoksul gözü ile bakma, sail deyip geçme. Çünkü onun göğsündeki kalbi, ilim ve irfan deryası olup, kendisi kara ve denizlerin sultanıdır."

AHLÂK

İyi bil ki kötü ahlâklı güzel yüz, beş para etmez. Senin varlığında hangi huy galipse, kıyamet gününde o suret üzere haşr olunmak vaciptir. Hadiste; "Ya Rabbi benim kavmim bilmez de bana bu cefayı ondan ederler. Sen bunlara hidayet ver." ve "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın" diye buyrulmuştur.

Kulun elindeki irade ve ihtiyar, ibadetin tuzu mesabesindedir. Ama Şu felek, iradesiz olarak emri Hakk'la dönmektedir.

"AŞk içinde hayat bulan insanın yanında Allah'a kulluktan başka her Şey küfürdür." "Bir baş ki secdeye varmazsa, o baş değil kelektir. Kle daima hizmet ettiği kapıdan elbise ve maaş ister. AŞığın hil'atı ise, Allah'ın didarından ibarettir."

HAYÂ

"O hayânın en büyük tecellisi Peygamber ve Velileridir. Her türlü kavga ve gürültünün sebebi ve menŐei hayâsızlıktır." **"Hani kerem, hani ayıp örtücülük, nerede hayâ, yüz binlerce ayıbı rterdi enbiya."**

"Allah'ın has kuluna edepsizce söylemek kalbi öldürür ve amel defterini karartır." "Ey âşıklar, nefsinizi edeple tezyin ediniz. **AŞk yollarının hepsi edepten ibarettir."**

Şu dünya gecelerini aydınlatacak, semaların en parlağı ve hayırlısı edeptir. Allahü Teâlâ sabrı Hakk'a mkarin zikretti. Vel'asr suresinin sonunu dikkatle oku. EĞer Çeker gibi söz söylemek istersen, hırs ve temadan sabret de bu geçici ve fani zevklerin helvasını satın al.

Âdemoğlunun eğer edepten nasibi yoksa o Âdem değildir. **"Âdemoğluyla, hayvan arasındaki fark edeptir.** Gzn ata bak cümle kelâm mutlaka, Kur'an'ın bütün ayetlerinin manasının edep olduğunu göreceksin ki bundan ibarettir.

KAZA

"Kabul etmem" demek, itiraz etmek bizden geçmiştir, gitmiştir. Çünkü kaybolup giden bir Şeyin yerine Allahu Teâlâ'dan çok büyük bir karşılık gelmektedir.

Evliyâullahtan başka bir kavim tanırım ki, onların ağızları duadan dikilmiŐ gibidir. Yani Allah'ın takdirinin tam rızası ve tevekkülü içindedirler.

O büyük zatların kendilerine ram olan **"rıza"** dolayısı ile kaza-i ilâhînin defini aramak ve onun için dua etmek onlara âdetâ haram olmuştur. O zatı kiram kazayı ilâhîde hususî bir zevk grrlere de ondan kurtulmak talebinde bulunmayı kfran sayarlar.

"Hükmü ilâhîye tamam ile razı ve mnkad olan kimse rızayı bâri'yi görünce güler. Çünkü kaza ona Çeker helvası gibi gelir. Eksik ve lâftan ibaret olan ve mucibiyle amel edilmeyen bir ilim bu aşkı nasıl doğurabilir? Evet, nakıs bir aşk doğar amma, cemadata, mahlklara karşı.

İLÂHÎ AŞK

Ulu Allah'ın aŐkını seç ki, bütün enbiya ve evliya onun aşkı feyzi ile saadet ve Őerefe nail olmuşlardır.

"Hakikî maşuk olan Allah'tan başka bir temaŐası bulunan aşk, aşk olmaz, saçma sapan bir sevda olur."

"Ey korkaklığından kadınların bile utandığı kimse, Allah'ın aşk tarafına bak ki, orada yüz binlerce can el çırpılmaktadır."

Aşkın şerhi hususunda "Akıl çamura batmış eşek gibidir ve aciz kalır."

"Aşkında, âşıklığın da şerhini yine aşk söyledi Âşıkların varlıkla işleri yoktur. Âşıkların ticareti ve kazancı sermayesizliktir. Âşıkların sevinci ve gamı Allah'tır. Onların el emeği, ücretleri de yine O'dur."

"Aşkın şerhini devamlı olarak söylesem, yüzlerce kıyamet geçer de o şerh yine tamam olmaz."

"Bizim Peygamberimizin yolu aşk yoludur. Bizde aşkzadeyiz, anamız aşktır."

İHLÂS

Amel ve ibadetin nasıl olacağını Hz. Ali'den öğren. O Allah aslanı hile ve riyadan pak ve mutahhardır. Muharebede müşrik bir pehlivana galebe çaldı ve kılıcı kaldırıp öldürmek için acele etti. Müşrik ve mağlûp pehlivan her nebi ve her velinin medarı iftiharını Cenab-ı Ali'nin yüzüne tükürdü.

Hz. Ali (K.V) o anda elindeki kılıcını attı ve onu öldürmekte ağır davrandı. Bu hale şaşırarak müşrik ve mağlûp pehlivan dedi ki; "Ya Ali, akıldan ibaretsin, ne gördünse ondan bir parça haber ver, kahredecek yerde bu merhamet edicilik nedendir? Ejderha gibi bir düşmana müsaade etmek kimin yoludur?"

Cenab-ı Ali cevap verdi; "**Ben sana Allah rızası için kılıç vururum, Cenab-ı Allah'ın kuluyum ten memuru değilim.**"

TAKVA (VERA)

Eğer mücerret bir bilgi, takva ile mücehhez olmadan şeref sayılıyorsa, mahlûkatın en şerefli "şeytan" olurdu. Hâlbuki tamamen bunun hilâfidir. Eğer suretle insan olunsaydı, Cenab-ı Ahmet (SAV) ile Ebu Cehil'in bir olması icap ederdi. Hâlbuki nerde o, nerde öteki!

Kâr ancak takvada, dinde, güzel amellerdedir ki, iki âlemde de felâh bunlarla olacaktır.

HİKMET

Senin kaybettiğin hikmet, ariflerin kalbinde yakinen hâsıdır. Dünya hikmeti felsefe, sahibesinin zan ve şüphesini artırır. Dini hikmet ise insanı zamanın fevkine çıkarır.

Ey mü'min, Allahu Teâla'nın "**kûlu min rızkı**" (Sebe 15) "Hakk'ın rızkından yiyin" ayetindeki ekmekten gaye hikmettir. Sen rızıktan ekmek manasını çıkarttın.

Ben kabiliyetli bir kulak bulamıyorum ki ona güzel sözden, yani basiret sahibi İnsan-ı Kâmil'den bir nükte söyleyeyim. Allah'a kurb yani yakınlık, ne yukarı çıkmak ne de aşağı inmektir. **Kurbiyet**; Varlık kaydından kurtulmaktır.

EHLİ HÂL

Sofilerden ehli hal çoktur, fakat ehli makam yoktur. Onlar da aralarında nadir bulunur. **"Hâl o güzel gelindir, makam o güzel gelinle halvette bulunmaktır."**

Mal tohumdur, her çorak yere ekme ve dahi kılıcı yol vurucunun eline verme. "Allahu Teâla; "Has ve seçkin bir kulum hastalanmıştı. İyice bak hele o benim. Onun özür serdetmesi, benim özür serdetmemdir. Onun hastalığı benim hastalığımdır." buyurmuştur.

EVLİYA SOHBETİ

Büyükler Evliya sohbetine çok önem verirler. Molla Cami Hazretleri bir beyitinde; **" Evliyâullah ile biran beraber kalıp sohbet etmek, cahili gaflet ile yüz sene takvaya çalışmaktan evlâdır."** der.

Hadîmi Hazretleri Barika'da Yahya İbn-i Muaz'dan nakleder ki; **"Bir kimseyi ehli iyal ve fuzulî iştigal gafletinden, ancak evliya sohbeti kurtarır."** Evliya ile sohbet olmadıkça, Allah'la iştigalin kokusunu almak ebediyen mümkün değildir.

Resûlullah (SAV) Efendimiz buyurmuştur ki; **" Bir koyun sağacak kadar Evliyâullahın sohbetinde bulunmak, arşın her karışında ibadet etmiş kadar kıymetlidir."** "Hayy-en ve mevt-en aynı mıdır?" diye sorulduğunda Efendimiz " Evet" dediler, **"Evliyâullah ile sohbet, Allah'la muhabbettir."**

Hz. Mevlâna bir beyitinde; **" Ehli hakikatle otur ki, orada hem âtâ bulasın ve hem de Hakk yolunun yiğitlerinden olasın"** diye buyurur.

Risalet Penahi Efendimiz de bir Hadis-i Şeriflerinde mealen; **" Ehli ilmi istikbal eden, beni istikbal eder, ehli ilmi ziyaret eden beni ziyaret eder, benimle oturan Rabbimle oturmuş olur."** diye buyurdular. Buradaki ehli ilimden murat; marifetullaha vasıl olanlardır.

"Ben Kur'an'ın bendesiyim, sağ oldukça bendesiyim. Muhammed Muhtarın yolunun tozuyum" Merhamet kıl, mollanın yüzü, gece gündüz ayağının tozudur Ey Ahmedî Mahmud Abül Kasım Muhammed Mustafa!..

"Kim benim bir velime düşmanlık ederde dil uzatırsa, muhakkak ki ben ona harp ilân ederim" Hadis-i Şerif; "Kim benim bir velime düşmanlık ederse bana karşı harp ile muharebe etmiş olur."

Şimdi insafla düşünelim; Allah'la harp etmek ne demektir? Her fırsatta meşâyihe taarruz ederler. Şunu katî bilmelidirler ki, iyi yolda değil "lâim" sıfattadırlar.

"Ağâh olun ki, Allah'ın Evliyası üzerine muhakkak korku yoktur. Onlar mahzun da olmazlar." Bütün âlimler ittifakla söylemişlerdir ki; " Arifin vücudu âlemlere rahmettir. Çünkü O varis-i Muhammed'dir."

"Arif bir insanın vücudu saf altın misalidir ki, o her nereye gitse kadir kıymetini bilirler. Ancak hasetlik ve cehaletle müptelâ olanlar müstesna."

"Allah ile oturup kalkmak isteyen, veliler huzurunda otursun sohbetlerini dinlesin."

Peygamber Aleyhisselâm buyurmuştur ki: "Maneviyatta ilerlemiş bir şeyh, kavmi arasında peygamber gibidir. Cenab-ı Hakk âlemlere rahmet kılmak için, velileri dünyaya getirmiştir."

"Pir olanlar, yani Ehadi Seyir olanlar, daha bu âlem yok iken ruhları sahavet deryasında yüzen, yani ilmi ilâhîde veli olan zatlardır. Mahzun ve gamlı olan can, mürşidi kâmilin feyzinden hayat bulur."

"Hazreti Hızır, ol sebepten Hızır'dır ki, ondan kuru ot taze olur."

EHADİYET MAKAMI

Tevhid mertebelerinde son makam Ehadiyetül Ayn makamıdır. Bu makam serveri Âlem Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (SAV)'e aittir, Onundur. Ancak Gavsı A'zâm'dan zatın mülkü olur.

Bu makam hakkında Kur'an'ı Kerim'de "**Ve lâ takrebû mâleleytiymi**" (İsra 34) buyrulmuştur. Yani, yetimin malına dokunulmaz. Burada yetimin hakikati Hz. Resulü Ekrem (SAV) Efendimizdir. Ve onun malı Ehadiyettir. Bu makamı ancak Resûlullah (SAV) kendileri telkin buyurlarsa zevk alınır ve illâ alınmaz. (**Varidat Şerhi**)

İşte Mısri Efendi burada diyor ki; "**Bize vahdet cemini içirdi**" yani murad ehadiyettir. Sair makamat, sırf vahdet değildir.

Cem makamında; halk batın, Hakk zahir, hem halk var, hem Hakk var. **Hazretül cem** makamında; Hakk batın, halk zahir. Burada da hem Hakk var, hem halk var. Makamı şeriat. **Cemmül cem** makamında ise; vahdet mevcut. Lâkin vahdet iki kısma taksim edilmiş; zahir ve batın. Yani; "**hüvel evvelü vel'âhirü vezzâhirü velbâtın.**" "Evvel odur, ahir odur, zahir odur, batın odur" (Hadid 3) lâfzı var.

Evedna "Ehadiyet" makamıdır ki, bir tek bu makam sırf vahdettir. Oraya can terkini vurmadan ve cana kıymadan girilmez. O deryaya gemi salınmaz ve o deryaya dalınmaz demektir. (**Eski Niyazi Şerhi**)

Mevlâna Hazretleri, Ehadiyet Makamı hakkında şöyle buyurmuştur;

"Senin güzel memleketinde meydana gelen ve kaynağı ancak kayıtlardan kurtulmuşların bilebileceği gerçeğin ta kendisidir. Bu gerçeklere yaklaşmak için gayret sarf eden âşıklar, burada neliksiz ve niteliksiz olarak ancak ehadiyet makamında kavuşurlar. Bundan başka bir yolla ona yaklaşma ve kavuşma asla mümkün değildir. "
(Allah ve İnsan)

"Bu tahkikten "**Tahâlluki bi ahlâkillâh**" sırrı fehm olundu. Makamı ehadiyet ile ki, Makamı Evednadır. Zevk olunmazsa fehm olmak mahaldir." (**Abdurrahim Fedâî-Makamat Tarifi**)

Ehadiyet Makamı, hakikatin saliki istilâsı ile Allah'tan gayri hiçbir şeyi hatırlatmadığı makamdır. Salikin bu her iki makamda da gönlü ve zihni daima Allah ile beraberdir, meşguldür. Fark ise dünya alâkalarından tamamı ile sıyrılarak "**Ehadiyette istiğrak halidir.**"

İnsanı Kâmil, böylece o meyveleri devşirir, çünkü o meyvelerin ağacı senin o meyveleri devşirmen için dikilmiştir. Sevâbit delilleri ile isbatı bırak, çünkü onlar seni hakikate sevk edemez. Masiva ile azizliğe sahip olmaktan vazgeç!

Sırf vahdet orada, zati ilâhîden başka ne isim, ne resim ne de sıfat vardır. Bîlissilâ Hazreti Resulullah'a ait bir makamdır.

Ehadiyetül Cem Makam-ı Muhammedî'dir. Hz. Muhammed Mustafa (SAV)'in kademi üzere olan ona vasıl olur. Cemmül Cem Kâbakavseyn, Ehadiyetül Cem Evednadır. Makamı Ehadiyetül Cem demek, mukayyedir. Kâlallahü Teâla; "**Küllü şey'in halikün illâ veçheh**" (Kasas 88) buyurduğu gibi. (Elhamdülillâhi Rabbil Âlemin)

Oysa, Muhammed Nurül Arabi Hazretleri'nin damadı Abdurrahim Fedai Hazretleri, "Tefsir-ül Suret-il Kevser" adlı eserinde bu basamağı açıklamıştır:

Allah Peygambere şöyle demektedir; "**Ey Muhammed bana değil, Sana tapılmasını, istedim. Benim değerimin değil senin değerinin bilinmesini istedim, çünkü sen bensin, bende senden başka bir şey değilim.**"

Eski İzmir müftüsü Celâl Yıldırım, İlmî Ledunniye vakıf olmadığından, bu kelâma "**Hâşâ, hâşâ, sümme hâşâ**" demiş, hatta Seyyid'e bühtana dahi cüret etmiştir. "Dünkü Melâmîler ve bugünkü Melâmîler" diye sözde bir risale tahrir etmiştir ki, Resûlullah Efendimiz buyurmuştur; "**İlim fitnesi mal fitnesinden eşedir.**"

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri'nin damadı Abdurrahim Fedâî Hazretleri "Hediyeyi Hacc" tarifinde şöyle buyurmuştur;

"**Sümmedena fetedella fekane kâbakavseyni evedna**" (Necm 8-9) ayetlerindeki; **Sümmedena:** Kavli makamı Ceme işaretir ki; **Fetedella:** Kavli makamı Hazretül Ceme, **Fekane Kâbakavseyn:** Makamı Cemmül Ceme işaretir. **Evedna:** Kavli makamı Ehadiyet-i zatiyeye işaretir ki, makamı Muhammedî'dir. Bilissila Hazreti Muhammed Mustafa Aleyhisselâm'a aittir. Verese-i Muhammediye insan mevrûstur.

Ey kardeş; Aleyke mezkûr olan makamlar zevk olunmaz, illâ mürşidi hakikî ile zevk olunur. Mürşidi hakikî, kıl-i-kâl ile de olmaz, havârık-ül ile de olmaz! Ancak mürşidi hakiki, İsmi azam medlülü ve muhabbettir.

Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî (K.S) Fütûhat-ı Mekkiye'de buyurdu; "Ene Allah diyen ikidir... Biri ene Allah terkibinden Allah ismidir... Bir dahi insan-ı kâmil ki Allah ismine delâlet ettiği medlûle daldır...

Birader bu bir sırdır! Musâfaha ve mükâlemeye muhtaçtır. Kalem ile mümkün olmaz. Malûm oldu ki; harfi şerif ve vücûb imkân cem-i Beynehümâda berzah-ün İnsanı kâmil ki. İnsanı kâmil bulup gönüne girenler, Harem-i Şerif'e girmiştir. Bulamayıp giremeyenler, Beyt'in haricinde metrûddur.

(Fethuli fi ibadi fethuli cenneti) buna işaretir!... Bunu bildinse Arafat'ta Vakfe Harem-i Şerif'in ne olacağını da bildin... "vezalike" emri vücudunda müşehade etmedinse, mücerret Mekke delillerinin; "*Arafat şudur, tavaf şudur, beyit şudur*" demeleri, Mescid-i Aksa'ya delil olmaz!...

ZİKİR

Tevhid yoluna Allah'ı anmakla girilir. Zikri öğrenmek için ehliyetli bir rehberin önüne diz dize gelecek şekilde oturulur, ellerinin parmak uçları birbirine değdirilir. (Varidat Şerhi)

Zikir kurulu bir saat gibidir. Bir kere kuruldu mu dünya ve ahiret durmaz. Bir dahi kurulmak da icab etmez. Bu zikir de nice bir zikirdir? Zikri hafi olandır. "Allah, Allah" zikri daimi cehri olur mu, olmaz.

Nakşiye, Hakk'ı gördükleri zikir ziyadesi ile müdavemet eder "Allah, Allah" diyerek. Sonra da zikrin galebesinden zakire mezkûr galip olur. Fakat bu, hâl kabilindedir. Mecnun'un Leyla benim dediği gibi. Leyla'yı ziyadesi ile tefekkür ettiğinden ve vücudunda Leyla galip gelip Mecnun, "Leyla benim" davasında bulunmuştur. Hâlbuki Leyla o mudur? Hayır, o Mecnun'dur. Bu bir hâldir, makam ehline bu hâl gelmez.

İsm-i Azam lafzullâh değildir. Yani müsemması olan Zat-ı ilâhîyedir. Anı bilen her ne muradı var ise hâsıl olur. Yoksa "Allah, Allah" demek zikir değildir.

***Sen Nedim idin ezel ol şah ile
İmtihan için gelüpsün bu ile...***

İMAN

Bir kısmı **imani lâfzî** ki, "La ilâhe illâllah, Muhammedün Resûlullah" demektir. Yani ehli şeriatın imanıdır. Bir kısmı **imani zevki** ki; daima "Allah Allah" diye zikretmek demektir. Gerek cehri ve gerek hafi bir an bile gaflet etmemek, bu ehli tarihin imanıdır. Çünkü zakir olan ehli tarihtir.

Bir kısmı **imani hakikî**, yani ehli hakikat, zakir değildir. Sülûku hakikatte zikir talim ettirdikleri, maahaza her gördüğü şeye "Allah Allah" diye zikir etsin ki, bir parça tevhide istidadı hâsıl olsun diyerdir. Çünkü ehli zikirden, yirmi dört saatte yüz yirmi dört bin kere Allah kendi kendini zikreder.

Hazreti Peygamberin "zan-i zina halinde imanı nez olunur" buyurduğu imanı huzuru hakkındadır. Çünkü imanı lâfzî sahibinin imanı lâfzıdır. İman nez olunmaz. İmanı hakikî ashabı ise öyle şeye yakın olmaz

"İmanı hakikî, İmanı zevki ve imanı lâfzî" arasındaki fark şöyledir; Meselâ Mekke'ye gidenler, Mekke'yi bir türlü vafeder ki; imanı zevki sahibinde, âdeta orda hazır bulunmuş gibi malûmat peyda eder. İmanı Hakikî sahibi ise, Mekke-i Mükerrerme'ye gitmiş, orayı gezmiş ve her tarafını güzelce anlamış biri gibidir. İmanı lâfzî sahibi ise yalnız Mekke-i Mükerrerme'nin adını anar.

TALİB-İ HAKK

Talib-i Hakk'ın üç mertebesi vardır: Biri "**Muhip**" biri "**Mürid**" diğeri de "**Salik**" tir.

Muhip olan kimse, Tevhid ehli ile yalnız muhabbet eder. Mürid, hem muhabbet eder hem de biat etmek ister. Salik ise biat eder. Burada murad edilen esasen budur, yani suluk edenin mürşidine hizmeti.

Vükelânın en baştaki zatı nice ki kıymetli tutar, hizmet ve itaat eyleser, salikin de mürşidine öyle itaat ve hizmet etmesi ve hizmeti kıymetli tutması gerekir. Hatta daha ziyade olmasını ister. Çünkü birinci husustakine itaat ve hizmet edilmesi dünyevî geçim dolayısı ilelerdir.

Şayet kusur işlerse geçimi kesilir. Ve o da geçimini başka yerden temin cihetine gidebilir. Fakat mürşidine hizmet ise Hakk cihetindedir ve mürşidin emri Hakk emridir.

Salik eğer mürşidin emrine itaat etmezse, mürşidden kazanacağını başka cihetten elde edemez. Mürşidin hizmeti nedir diye sorulursa; "**Onun hizmeti Hakk yolunda Hakk'ın verdiği emirlerden ibarettir.**"

Binaenaleyh, mürşidin emrini tutmamak Hakk'ın emirlerini tutmamak ve mürşidin emrini tutmak ise Hakk emrine itaat etmektir.

"Bu yolun mihnetine Ol katî merdane gerek"

Bu yolun zahmeti şudur ki, ahbabı ve yâranı bulunmaz. Çünkü gerçek tevhid ehli pek nadir bulunur. Meselâ buradan kalkıp Mısır'a bir tevhid ehli bulmağa gitseniz, gittiğiniz o yerde ya bir ahbab bulursunuz yahut da bulamazsınız. Çünkü bulunmaz nadir şeydir. Muhabbet edecek yâren bulunmaz, bulunsa da gizlenir.

İşte bunun için; "*Merdanelik gerekir dahi halk içre adı deli divane gerek...*"

AKLIN MERTEBELERİ

Aklın üç mertebesi vardır; Birincisi, "**Aklı Maaş**" dünyada yaşam ve geçim gibi hususlara akli erer. İkincisi, "**Aklı Miâd**" dır ki, bu gibi kişilerin ahiret işlerine akılları erer. Üçüncüsü ise "**Aklı Kâmil**" dir ki tevhid ehli ve Melâmîlerdir.

Bunlar için; "Ukalâyı Meczûbîn", "akıllı deliler", "cezbe sahipleri" veya "Allah aşkına tutulmuş kimseler" tabir olunur. Çünkü akılı maaş ve akılı miâd sahipleri bunları cezbeye kapılmış kimseler olarak görürler.

Zira bu "Melâmîye" den olanlar, güzel elbise giyerler, güzel yemekler yerler, beş vakit namazlarını kılarlar, Ramazan-ı Şerif'de oruçlarını tutarlar ve dahi diğer tüm farz ibadetlerin yerine getirmeğe çalışırlar. Ve ilâhî farzlardan başka ibadet etmezler.

Bunlar için "böyle dervişlik olur mu" derler. "Hani 24 saatte bir hurma ile idare edenler" diyerek tevhid ehlinin bu durumlarına bakıp, onlara deli divane derler. Hâlbuki nebiler ve peygamberler onların zannettikleri gibi riyazat etmediler ve Hakk'ın farz kıldığı şeylerden başka bir ibadet yolu işlemediler.

Tevhid ehli de mahcup değildir. Enbiya ve Resul olanların zevki ve irfanı tevhid ehlinde gayrı değildir, yani hiç farkı yoktur. Yalnız mertebe yönünden fark vardır. Meselâ Nebiler mertebesi vardır. Peygamberler mertebesi vardır. Gavs mertebesi vardır. İrfan yönünden bir fark yoktur.

İşte ubbat olanlar işin aslını anlamadan muvahhide deli, divane derler. Tarikat ehli de ubbatdan sayılırlar. Hâlbuki tevhid ehli, Melâmîlerdir ki bunlar akılı kâmil ashabıdır.

Hacı Bektaşî Veli Hazretleri'nin Vasiyetnamesinden;

Zikri Âher İnsanlar Beş Kısım Üzeredir:

- 1)- Kerim: Yemez verir
- 2)- Bahıl: Yer ve vermez
- 3)- Şâki: Yemez vermez
- 4)- Laim: Yemez, vermez verene de mani olur
- 5)- Sahi: Yer ve verir

NAFİLE İBADET

Farzların dışındaki namaz ve oruç yani nafil ibadet hakkında Abdullah Ensari (K.S) "İlâhiname" sinde şöyle beyan etmiştir;

"Nafile namaz ihtiyar kadınların işidir. İhtiyarî nafil oruç, yemekten tasarruftur. Hacca gitmek cihanı temaşadır. Fakat bir gönül ele geçir ki iş odur. Sevap ve âta ümidinde bulunmak dükkâncılıktır. Gözyaşı dökmek sakalıktır. Kendini kendi dili ile yâd etmek gafilliktir. Biz dile söze bakmayız, biz içe ve hale bakarız. Hakk vergisi için belki Hakk'ın vermesi onun şartıdır."

*Kendisini bilmeyen hayvan değildir ya nedir?
Âdem'i Hakk bilmeyen şeytan değildir ya nedir?
Zat sıfatın aynıdır, fehmetmedi bunu şeytan
Zat-ı Hakk, bu insan değildir ya nedir?*

*Daima feryat edersin Hakk deyu, Hu deyu
Senden "Hakk, Hu" diyen Süphan değildir ya nedir?
Zikrolan kande ise gafil ebleh olur
Hazırı Gayyup sanan nadan değildir ya nedir?*

*Taç marifet tacıdır sanma gayrı taç ola
Taklid ile tok olan hakikatte aç ola
Düşe düşüp dalma, düşte aldanıp kalma
Hakk'dan gayri ne var ki, tabire muhtaç ola*

*Sana âlem görünen hakikatte Allah'tır
Allah birdir vallahi sanma ki birkaç ola
Bir ağaçtır bu âlem meyvesi olmuş Âdem
Meyvedir maksut olan sanma ki ağaç ola*

*Bu adet meyvesinin çekirdeği sözüdür
Sözsüz bu Âdem, âlem bir anda tarac ola
Bu sözlerin meali, kişi kendin bilmektir
Kendi kendin bilene hakikat miraç ola*

*Hakk denilen özündür, özündeki sözüdür
Gaybi özün bilene rububiyet taç ola.*

CEM ve FARK

Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin Füsüs adlı eserinde bahusus; " Ves sure-ti Âdem, fela vücut illâh ve hüve aynel Hakk" "*Suret yoktur, vücut ancak Allah'ındır ve O hakikati Muhammediye Hakk'ın ayıdır*" buyurmaktadır. (Varidat Şerhi, Bilginer)

Cem Hakk'ın hüviyeti, **fark** Hakk'ın eniyetidir. Hazretül Cem, ikinci hal fark halidir. Bu makamda arif, halkiyet denilen lisan ile söz söyler. Burada Cem Hakk'ın hüviyeti, fark da Hakk'ın eniyetidir. Şu halde hüviyet Hakk'ın gerçek olan aslıdır. Hakk'ın batını eniyet. Hakk'ın dışta görünmesi onun zahiridir. Bu hususu "teşbih" ve "tenzih" ile ifade edecek olursak; **Hakk'ın batını tenzih, Hakk'ın zahiri teşbihtir.**

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri bu önemli bahis hakkında, Hacı Bayram Veli Hazretleri'nin şu ilahisini şerh etmiştir;

*"Çalabım bir şar yaratmış iki cihan arasında
Bakacak didar görünür ol şarın kenaresinde
Nagehan ol şara vardım ol şarı yapılırd gördüm
Ben bile yapıldım taşı toprak arasında..."*

İlâhînin birinci beyitinin şerhinde, "Çalap", Türkçe sözlükte Allah demektir. "Şar"dan murat, cemmül cem, "Şehri Hakikat" şehridir. Yaratmış demek; izhar eyledi yani gösterdi demektir. Zira yaratmak, manevî vücuttan, görülen sureti vücuduna intikal eylemektir. Zahir ehlinin; "Âdem'den, yoktan var eyledi" dedikleri gibi değildir.

İki cihan demek; biri hüviyyet diğeri de eniyettir. **Hüviyyet Hakk'ın batını, eniyet Hakk'ın zahiridir.** Birinci beytin özetle anlamı şudur; "Sıfatları, hüviyyeti ve suretlerin eniyeti arasında hakikat şehrini Çalap gösterdi." demektir. Bu hakikat şehrine, iki cihanı kendinde topladığından **Cemmül cem** adı verilir.

Hüviyyet cihanı cemi batın yani sıfattır. Eniyet cihanı cemi zahir yani suretlerdir. Her ikisine de Çalap denildi. (Varidat Şerhi Bilginer Sf. 71)

"Rahman'ın kokusu Yemen'den geliyor..."

Rahman ismine mazhar olmuş ve Hazreti Resulü Kibriya Efendimiz tarafından kutup olarak nitelenen Safvan-il Karani, Peygamberimizin ziyaretlerine gelip de bulamamıştır ki bu zat, kendilerine mübarek hırkalarını armağan ettikleri Veysel Karani Hazretleri'nin amcasıdır. (Varidat Şerhi Bilginer Sf. 49)

RÜYA

Yalnız Peygamberler ve velilerin, yani Melâmîlerin gördükleri rüyalar açıklanmayı gerektirmez. Çünkü onlar, gördüklerini gerçek görürler. Onların indinde rüya âlemi ile uyanıklık dediğimiz yakaza âlemi birdir. Salt olan hayal âlemidir, bu ise salt misaldir ki rüya âlemi ile kayıtlı değildir.

Bu âlemde lâtif olup koyulaşa koyulaşa Cebrail (AS)'ın erkek kıyafetinde görüldüğü gibi yoğunlaşır ve yine böyle kesif olanlar da lâtif görünürler. Bu hal bir kimsenin aynaya baktığında, aynada kendisini gördüğü gibidir.

İşte aynı bütün bunlarda olduğu gibi, ahiret işleri olsun, dünya işleri olsun hepsi arifler ve arif olan kimseler indinde birer hayalden başka bir şey değildir.

"Kendilerinin saydıkları vücutlar benim Tanrısal adlarımın birer gölgesidir, gölgesinden ibarettir. Gölge ise hayaldir, yoktur. Bizim sana gösterdiğimiz rüya ve yasak meyve insanlara fitnedir, birer rüyadır. Vücutları nefis ve ruhtan ibaret olan insanlara her an bu yasak ağaca dokunmasın diye ihtar ederiz.

Hâlbuki onlar bu yasakladığımız ağacın meyvesi olan tabiî ellerini uzatırlar, bundan dolayı onların birlik âleminden, Allah'tan ayıran perdeleri çoğalır. Karanlık kalırlar ve hakikatleri de böylece görmezler, göremezler" buyrulmuştur.

Resulü Ekrem (SAV) Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde; "Ervahüküm eşbahüküm, eşbahüküm ervahüküm" **"Ruhlarınız cesetleriniz, cesetleriniz ruhlarınız. Hayalleriniz cesetleriniz, cesetleriniz ruhlarınızdır"** buyurduğu gibi.

KERAMET

"Emanetten murat hilâfettir" "Bu zamanda kevni keramet devri geçmiştir. Şimdi ilmi keramet devridir"

Pirimiz Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, her hususta kevni kerametden daha çok ilmi keramete, bilhassa gönüllerin tevhid ilmi ile doldurulmasına önem

vermişlerdir. Bir eserlerinde, **"Bu zamanda kevni keramet devri geçmiştir. Şimdi ilmi keramet devridir."** diye buyurmuştur.

Kerametim vardır deyû halka keramet gösterme, nefsin Müslüman eyle. Gel var ise keramet, Hüdayı nefis olmak ehli İslâm hayali keramet ancak bu iki kelâmda işaret vardır ki, keramete kadem basanın nefsi henüz Müslüman olmamıştır.

Zira hırka-i manasına olan keramet, âlemi kevnîden, âlemi kevn ise âlemi nefis yani şeytandır ki, belki âlemi ilâhîde e'fal, sıfat mertebesi bile böyledir.

Pes salik cümlede kezar edüp âlemi zata kadem basmadıkça, eğer âlemi zata vasıl olsalardı, zira (şeytanın) zata duhulü yoktur. Duhulü olsa kâfir olmazdı.

Seyyid yanında bir müridi ile yürürken mürid, "Efendim, Allah'ın velileri bazen tayy-i mekân olurmuş" deyince, Seyyid; **"İşte biz de yürüyoruz ya"** diye cevap vermişlerdir. Ve böylece keramete karşı olan görüşlerini açıkça beyan etmişlerdir. (Varidat Şerhi Bilginer Sf. 84)

KÂHİN

Kehanet, kâhinin camiidir. Kâhin; "gelecek zamanda olacak nesnelere haber veren"e derler. Bunlara itikat sıfatı ile bir nesne sual edenin lüzum küfür tasrih olunmuştur. Zamanın eri, avradı ve âlimi ve ümmîsi buna müptelâdır.

İNSAN-I KÂMİL

İnsan-ı Kamil, devamlı Allah'ın huzurunda olduğundan bir çareye, bir tedbire başvurmaz. Hatta bir düşünceye bile artık mecali kalmamıştır. İrade etmek, düşünmek, dinlemek, çarelere başvurmak, Allah'tan bazı şeyler istemek, dua etmek, bir şey beklemek veya ummak, hepsini aradan çıkarmıştır. Kendi isteklerini muradı ilâhîde yok etmiştir.

"Nefsin arzuları kesilmiştir. Ölmüş ve dirilmiş, devamlı bir yaşayışta sayebandır. Allah'ın aşkı kalbinden içeri girmiştir." (Evemen kâne meyten feahyeynâhü) (Enam 122) ayeti kerimesinin manası; **"Hani ölü idi de diriltmiştik"** (Mutu kable ente mutu) hadisi şerifinin sırlarına eriniz.

Niyazi Mısri Hazretleri buyurmuştur ki; **"Benim ilmim katında müçtehitler aciz kaldılar, Veli ilmi ilâhînin deli divanesiyim ben"** Ehli ilmin, ehli tevhidin ilminde müçtehitler acizdir.

Ehli tevhidin ilmi, ilmi ilâhîdir ve ilmi zevkidir. Müçtehitlerin ilmi ise ilmi aklîdir. Hatta kendilerine; **"Mezhebhene sevap yüktemilel hata", "ve hataen yüktemülel sevabe"** yani, "bizim mezhebimiz sevaptır, hataya ihtimali vardır." demişlerdir.

Sair mezhepler, İmam-ı Şafîî, İmam-ı Ahmedî Hambelî, İmam-ı Maliki velhâsıl her birisi böyledir, böyle derler. Yekdiğerleri tehate ederler. Hiçbirinin mezhebi hakkında nefi yoktur. Herkes istediği mezhebe tâbi olur. (Niyazi Şerhi)

Kâbakavseyni: Sıfattır **Ev Edna:** Zattır **Ehadiyet:** Sırdır.

Pes anlarda miraki olan namaz-salât mecmuu ol fezâil, ol mührü kâinat ekmel ol meyanda Cem olundu. Yani ümmeti naz etmeyip, niyaz etmek gerekir. Ta ki Muhammed hürmeti için Rahmet eyleye Mahbuba kadem niyaz ile olur.

Zamane mutasavvıflarından değme birinin meclislerine iştirak edilmez. İslahî odur ki, kişi hissi beşeriyetten mahfuz olup, kendini ve gayriyi bilmeye. Zamanın mutasavvıfları binde biri kadar mazhar değildir.

Anın içündür raks meclislerinde cümbüş savt kavli iştirirler. Meclisin intitamında hareketten imsak ederler. Filhakika halleri tevhidleri sahih değildir. Ekseri tevhidden dahi bunlar bi haberdir.

ÂDEM

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, Fütûhat-ı Mekkiye'sinde buyurmuştur ki;

“Âdem zat, Havva sıfattır. Bu mertebelere işaret ederler. Ve sıfat ise zata müsteniddir. Sual olunursa ki; **“Havva’yı niçin eğri eye kemiğinden yarattı, halk olundu?”** Cevap budur ki; **“Ta ki rical, onların aslı eğri olduğunu bilip, fevkine tamah etmeyeler. Belki müsamaha ile muaşeret edeler.”**

İnsan nevinin halkını Cenab-ı Allah dört vech üzere halk eylemiştir; Biri peder ve medersizdir ki **Âdem**'dir. Biri yalnız medersiz ki **Havva**'dır. Biri yalnız pedersiz ki **İsa** (AS)'dır. Ve biri yalnız ebeveynden mahduttur. Sair evlâdı gibi bu hususta Âdem zahmet çekseydi, er ile avrat arasında karışıklık olur imtizaç mümkün olmazdı.

Sırrı zata vasıl olanlara lezzet ve Âdem'i yeksandır. Meselâ bir mevzu nesne namesiz okunsa, ehli sıfata halvet gelmez. Amma zatiyün olanlar yanında name ve Âdem'i beraberdir. Anın için onlar makulelerdir. Kıl-ü kâl-i setrederler ve devri batından edip Hakk'a heret meviye ile giderler.

“Ve mâ yâ'lemû cünûde rabbike illâ hû” (Müddessir 31) ayeti için Tefsir-i Tağsır'da Ebû Hüreyre (R.A)'dan mervidir ki; **“Allahu Teâlâ halkı dört sınıf etmiştir. Biri melâike, biri şeytan, biri cin ve biri insandır.”** Bu dört sınıfı on cüz eyleyip dokuz hissesini melâike, bir hissesini cin kılmıştır.

Bundan malûm olur ki; melâike cümleden ekserdir. Mü'min halkına tasvip ayetinde; meselâ kesretin melâikeye eyleyip, dokuzun şeyatın ve birin cin ve ins kılmıştır. Cin ve insi dahi on cüz eyleyip, dokuzun cin ve birin insan eylemiştir.

İnsi daha yüz yirmi beş cüz eyleyip, yüz hissesi belâd-Hint'te kılmıştır ki, saluhi ve maluhi, suhi ve mahlûk onlardandır.

Saluhi insandan ol sınıftır ki, başları kelp başı gibidir ve malûhun gözleri fil gözü ve kulakları filkulağı gibidir. Ve maluh kaşibal dedikleridir ki, yürümeğe istidatları yoktur.

Bu taifenin cümlesi ehli nardır ve bundan münfehim olur ki Hindistan ehli issibilad Allah ve arzullahtır. Ve on iki hisse dahi cümlesi ehli nardır. Ve anlar nisturiye melakiye ve İsrail'edir ki, her biri dür sahifedir ve altı cüzî dahi maşırıka kalmışlardır.

Anlar Yecüc-Mecüc, Türk ve hakan ve terk halkı ve terk hırsız ve terk harhırdır ki bunlar ehli nardır. Ve altı cüzü mağripde kalmıştır ki anlar zenci ve zitu ve Habeş ve bir rusai küffarı Arap'tır. Ve bunlar dahi ehli nardır.

Bu yüz yirmi beş cüzden bir cüzünü ehli tevhid eyleyip anlar dahi yetmiş üç fırkadır. Ve bu yetmiş üç fırkanın yetmiş ikisi ehli bidat ve delâlettedir ki, hatır üzeredirler. Ve biri **Fırka-i Naciye**'dir ki, Ehli Sünnet vel cemaattir.

Demişlerdir ki; ehli tasavvuf dahi on iki fırka olup, bir fırkası siniye ve bir fırkası bediyedir. Bu avalimin cümlesi ismi rap tahtındandır ki, zahir ve batınlarına lâyıq fazlı anları daima terbiye eder ve bu cümleye masivaullah ıtlak olunur. Velâkin vücutları Hakk'ın feyzinden mahfuzdur yani mahrumdur. Tenleri fani ve hüviyetleri bakidir.

"Kema Kâlallahü Teâla küllü şey'in hâlikün illâ veche" (Kasas 88) Zira masiva ıtlak olunur. Avalimin cümlesi saliklere ağıyardır. Bu akıbetten kezar etmedikçe, vahdeti zat menziline eremez ve bunların ağıyar olduğunu mûkaşefe etmek güçtür.

Anın için ehli berzah çoktur. Zira her salik vardığı makamı, vahdet-i zatiye sanır. Ve anların kalpleri temizlenmediğinden, sıkletten halâs olamazlar. Ve

hareketten geri kalmazlar. Sırrı zata vasıl olanlara, bir güzel nağmenin sesiyle, çirkin nağmenin sesi bir olur vesselâm.

"Vallahü lâ yühıbbüz zalimin" (Âl-i İmran 57) Hâdi'ye muti olan, müşrikleri dost tutmaz. **"Veli yu mehhes sollâhiddin"** ve muti olanın bir faidesi dahi, Allahu Teâlâ mü'min olanları günahdan pak eyler. Zira bila mü'min, kâfir, küffar, zünûbtür. Yani her gam ve her belâ gene mihnet ve musibet ki, rahihakda ehli imana isabet eder.

Onların zünûbunu tekfir ve kalbini temhir ve ruhunu tahlis ve esrarını temhis olur. Ve her nimet ve devlet ve sürur ve ganâ ve menafi, dünyada ehli küfre isabet eder. Anların küfrüne sebep olur. Ve tuğyanına ziyadelik verir.

Ve hizlan, gurur ve kulübüne gam ve nüfusuna mürde veya Hakkal kâfirin dahi kâfirlere noksan vere ve anları eflâk eyleye. **"Salikin kendi matlubunu kendi nefsinde istemesi gerekir."** Vicdan için etrafidir. Bazılarında sâdır olmuştur.

Cevap budur ki bu nefese vasıl olmaya kadir değillerdir. Nitekim define tılsım ile mukayyet olsa, fil hal ana kimse dest-res olamaz. Ve anın ol fenini bilen üstündedir.

Pes zikrolunan defineyi bulmak için bir bilene soralım ki, kalp olan Mürşid-i Kâmil'in irşadına ve talimine ihtiyaç vardır. Mürşitsiz olamaz, olmaz. "Muvahhidin nurunu enfüste müteala kılmak **tecrit**, muvahhidin nurunu âfakta müşahede etmek **tevhid** ve bunların maverasında müşahede muayene etmek **tefrit**' dir. Pes matlab-ul alâ tefrit ba-ı.

*Musaffa ol sıfatından nitekim haz göresin
Göresin zat-ı sefasın açıla ayine asfi
Bulasın gönlün içinde ulûm-u enbiyayı*

Sen kim orda ne kitap ola ne ders
Olan hod fetva onun ol nuru
Lâhutî ihata etti Nâsûti...

"Vettekuû yevmen türce'üne fiyhi ilâllahi sümme tûveffâ küllü nefsin mâ kesebet vehüm lâ yüzlemun" (Bakara 281) bu ayetten Resûlullah'ın ecel hükmünü anladılar.

Resûlullah buyurdu;"İçerek and bana
Bir sûre vermiştir ki Allah
Ki Tevrat içre, İncil içre Kur'an
Anın mislini indirmede Rahman

Ki Kur'an Azimüşşandır ki indirdi Allah anı
Hem oldur sure-i "**Seb'ül mesani**"
Eğer ki Tevrat içre gelmiş olsa;
Yahudi olmayaydı kavmi "Musa"

Eğer İncil içre gelmiş olsa;
Nasranî olmayaydı kavmi "İsa"
Eğer olsa Zebur içre mevcut
Nitesi, Mesih olaydı kavmi "Davud"

Sure-i Seb'ül Mesani, yedi fatiha ayetidir.

Ali der ki; Ne kim var ise esrar
Kodu yüz dört kitapta anı Gaffar
Cemi-in kodu iş bu dört ile Sübhan
Ki Tevrat'tır Zebur, İncil, Furkan

Bu dördünü kodu Furkan içre
Nitekim vardır ki Kur'an içinde
Koydu hem Fatiha içinde anı
Bulunan anda mecmu-i maâni

Ne kim var Fatiha içinde esrar
Bulunur bismillah içinde hep var
Ne kim var ba-i bismillâha mahzun
Anın bir noktasında oldu meknun

Ben ol noktayım tahtında benim
"Remzi Vahdetem" tahtında "an"ım.

Eğer bir kişiye iki cihanın
Kamu keşf olsa esrarı nihanın
Bu kez bir lâhza görse cevher araz
Yüzünü döndürdü, Hakk'tan kıldı iraz

*Cihana ölmeye geldin ölürsün
Cihana bilmeye geldin bilirsin
Bil anı, bul anı, ulaş bekaya
Kalır mı kimse fanide bekâya
İki nesne helâk eder bu canı;
Biri avrat durur biri oğlan bil*

*Âlemin nakşını bir hayal görürem
Ol hayal içinde bir cemaal görürem
Hem eşya mazharı cümlesi Hakk'tır
Anın için kamu görürem.*

*Bir nazar kılmıştır Allah ana kimdi ati
La mekân şehrinde kazasında hitam kibriyayı
Hazrete erûp beka mülkünde ol kurdu âlem
Maverasında harem, harem oldu iman*

*Kim bu yerde uyduysa ancak namazı ol kılar
Ol dedi lebbeyk aşk kim bu, bu mecliste içti ise cam
Hakk mutlak kime iman hakkı verdiyse,
Ol kılar salâti ol kılar halktan siyam*

*Merkezi şeriat üzere pek basa ayağını
Devrede hakikat mülkünü ede ikdi siyam
Söylemeye âşıklara mülkü Süleyman'dan haber
Anlar bini anlar hayat mülkten eder ihtiyar*

*Bunlar bu iki günü bir habbeye saymaz niçin
Zira bunlar her nefeste Hakk'tan etmez infisah.*

HÜCCET-İ İCAZET

Nasıl diğer ilimlerde ilmi ehlienden öğrenmek ve kalpazanlığın önüne geçmek için icazet vermek âdeti lüzum görülmüşse, tasavvufta da sahtekârlıkların önüne geçmek için icazet, yani "Hüccet" usulü konulmuştur. Şeyhin elinden ki, bu emri Hakk'tır. (Sülemi Tefsiri)

ARIFLER ANLAR CAHİLLER TANLAR

Zahir âlimler, zan makuleleridir. Zira ki hükümleri nefisleridir. Kur'an'ın manasını tamamı ile anladıklarını zannederler. Oysa Kur'an'ın manasını ancak arifibillâhlar anlar. Zira onlar dünyaya beli dememişlerdir.

Pes her yerde cesaret olmaz. Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nden menkuldür ki; "*Sakin, şehvet kelâmdan*" ve hatemül evliyanın kelâmında gelir ki, ekseri Fukahâ Firavun-u Deccal-i salihindir. Akıllarına muhalif olan evliyalara zındık diye kelâm ederler ve haklarında kelâmı batıl söylerler.

“Be hey kişi sen kendi nefsinle meşgul ol” diye söyleseler, der ki; “Benim sözüm himayetullah ve gayretullahtır. Gayret ise Rahman’dan (imândan) dır” diye cevap verirler. Bilmezler ki nefislerinin şerrine uğramışlardır ve kelâmı hayırla bir alâkaları yoktur. Vaizin dahi her bir kelâmından Cenab-ı Hakk hesap sorsa gerektir.

Ey salık! Eğer gözün varsa, Kâmil yüzüne bak. Kamil, suret-i Muhammediye’dir. Suret-i Muhammediye ise Kur’an’dır, O da Hakk’tır. Evet, **nice suret şeyhleri vardır ki, batınları "avam-ı nas" tan beterdir.**

Hadisi şerifte buyrulur ki; "Enbiya-i Aleyhimüsselâm, Resulün filhakika halifesidir. Anlara muhalefet edip davetine icabet etmeyenler "Hükemâ-i Felsefe" emsalidirler."

Bundan ötürü derler ki; "Bir müridi, bir şeyhi kâmil reddetse ve nazarından ıskat eylese, şeyh-i kâmilden anı kimse kabul etmez ve derece-i suluktan sâkit olur. Zira cemi meşârib hakkının derece-i hakikatte ehadiyeti vardır."

Bizim zamanımızda bazı kimseler, bazı Aktab'a intisap etmiş iken, dünya ve nefsi yüzünden muteber ve mütehevli olmak ile esfele safiline sakıt olmuşlardır. Zira irtibat ettikleri kimse mahcup ve müddei idi.

Bu makulelere **"Murtad-ı Tarikat"** derler ki, **"Murtad-ı Şeriat"**tan beterdir. Zira Murtad-ı şeriatın rücuu ihtimali vardır. Kesf-i şüphe ile fema murtad-ı tarikatın, Tanrı katında kendine ziyade itinası olduğu zannından, makam-ı gururda kalmışlardır. Bundan fehm olunur ki, nakıstan kam ile dürüstlüktür. (Kitab-un Necat)

İblis-i İânin maarifi ilâhiyeden haberi vardır. Ve dahi her sırda onunla beraberdir. Velâkin ilmi zata duhulü yoktur, eğer olsa idi Mü'min olurdu.

*Dert sende, aşka derman yine hep sendedir
Hikmeti Lokman bilirsen, zahme merhem sendedir
Ger nefes istersen İsa'yı İbn-i Meryem sendedir*

*Cenneti acil ki derler, dilde ara sen anı
Huri, gılman envarın odur bil miskini
Anladın mı arif-i billâh olup, sende seni
Nefsini bildin ise, bildin hem cehennem sendedir*

*Şol ferîştahlar ki derler, sen anı canında bul
Cin ve şeytan urukunda gezen senin kanındadır
Lütfu kahrın askerinin hep kendi meydanında bil
Mısır'a camidir vücudun cümle âlem sendedir.*

*Yanmada şol ateş-i hicrana evvel yana gör
Şerbet-i irfanı bir mürşid elinden kane gör
Nice bir divanelik ey derdmend, uslana gör
Aklı külden ol temevvüç eyleyen sendedir*

*Dost lütfu Hakk'ı Teâlâ'nın eğer açsa nikap
Zail olurdu derunî dildeki kat kat hicap
Edelim şimden gerü bab Hûda'ya intisap
Hakkı'ya ol kapuya miftâh azam sendedir.*

Bir vaiz ki okuduğu ayet-i kerimenin hangi mertebeden-meratipten-taallûk ettiğini bilmezse ol vaizi zamanın padişahının kürsüden indirmesi evlâdır.

Ancak Peygamber Efendimizin hidayet ettiği ve irşadı Allahu Teâlâ'nın hidayetine mazhar olan kulları kurtulmuşlardır. Diğerlerinin ise ezeli nasibi yoktur.

*Hûda'nın emrine lâbes her can
Nere istersen gönderirsin
Yedi kudretindedir insan eğer can
Ne yola istersen döndürürsün*

*Sual olmaz sana hiç hikmetinden
Korkar akli olan gayretinden
Kime erse şerare şututundan
Vücudu şemini soyundurursun*

*Çün şeytan eyledi fermanını red
Kapında oldu melun-û bed
Kâzâna itiraz eylese bî bed
Sen anı cem-i kahra kandırırısın*

*Edersin kimini yok, kimini var
Bu işlerde hezaren hikmetin var
Kimisin kahrınla gaflette koyup zar
Kimini lütfunla uyandırırısın*

*Siğındı sana Hakk'ı kahrından
Sen eyledin kimine narı gülşen
Hidayet eylesen ol zerrece dahi
Kiminin kalbini aşkınla yandırırısın*

Hakk Teâla hidayet eylese bir zerreye dahi hakir iken aziz olur. Biatdan kasıt ve maksat; kâmilin işareti ile yürümektir.

Şeyhlerden biri vefat eylese, yerine oğlunu tayin ederler. Ve anda hırkaları, taçları giyip tebrik ederler. Bu şân tarikat bunların yanında luub ve zebun şeytan oldu.

Pes salik cümleden kizar edüp âlemi zata kadem basmadıkça emin olamaz. Eğer âlemi zata vasıl olsaydı emin olurdu, zira şeytanın zata duhulü yoktur. Duhulü olsa kâfir olmazdı.

“Aşğın bir nefesi, zahidin bin yılından hayırlıdır.”

Bil külliye baki vücuddan halâs olmak Resûlullah (SAV) Efendimize mahsustur. Zira eğer cümle kâmile nisbetle şuhûd tam hâsıl olup, gaybı aynî olmak vardır. Velâkin Fahri Âleme nisbetle, onların şuhudi vera-i perdeden bir ismi azamın tafsili üzere eseri, ancak Fahri Âlem'de zuhur etmiştir. Pes beşerde olan irfan ve şuhûdun gayesine andan gayri bir fert vasıl olmamıştır.

"Sen beni vefat ettirince, onları gözetleyen sen oldun."

Ebu Bekir El Farisî şöyle buyurmaktadır; "Bu hadiste muvahhid halinden, sıfatlarından, lehinde ve aleyhinde olan her şeyden geçmiş, Allah'dan gelen ilhamlarla meşguldür. Kendisi ile Cenab-ı Hakk arasında perde kalmamıştır. Ondan konuşan Allah olmuştur. Sussa, andan susan da Allah'tır. Nereye baksa Hakk'ı görür. Allah onu ebediyyen cehennemde de bıraksa, kurtulmak istemez. Çünkü Hakk'ı görmek onun vatani ve kurtuluşudur.

Konuşulan konuşan bir olmuştur. Hakk bizzat kendi kendine hitap eder. Burada akıllar şaşar, şekiller düşer. Ey salik, ahir hatırla bizi..."

*Senin aşkın kime ki düştü ey can
Ne mezhep kodu, ne din ne de iman
Ne dünya, ahiret ne zühdü takva
Ne gayreti ar-ü namus ne ad san*

*Ne ilmi ne amel ne aklü tedbir
Ne havfü ne rica ne şer'i erkân
Fakir eyledi halk içinde anı
Ana tan eder oldu dostu düşmanı*

*Bıraktı halk içinde anı yavuz
Tamamet eyledi âleme destan
Bu aşkın oyununa hiç kimse doymaz
Kapılarda kul oldu nice sultan*

*Bu aşk zincirine çünkü çekildi
Koyundan dahi yavaş oldu aslan
Eşittin âşık oldu Şah Edhem
Geyip bir çul, cihanda etti seyran*

*Bu hikmete ne Eflatun erişti
Bunu ne Calinus bildi ne Lokman
Bu aşk esrarın Eşrefoğlu Rumî
Ko söyleme ki, bunu bilmez insan.*

*Ben uykumu fikretmezem
Düş görüp tabir etmezem
Ben gelmezem, ben gitmezem
Fena beka nemdir benim*

*Onlar bilmez lâ yecüz-ü ve lâ mecûzü
Onlar mezhep edinmez hiç bir imam*

*Onların gönlüne Hakk şöyle dolmuş
Unutturmuş iki cihanın tamamı*

*Her kimin aşkı yok hayvan durur
Gerçi kim surette ol insan durur
Surette insan veli hayvan sıfat
Manide ol belhüm adelden durur*

*Âşık olmayan kişinin canı yok
Samiri gâvur gibi bican durur
Aşksızın her sözü çün çengi cidal
Kibri uçup sıfatı şeytan durur*

*Aşksızın her taatı olur heba
Aşkın küfrü dahi iman durur
Her kimin kim aşkı var cahil değil
Zira her müşkül ana asan durur*

*Eşrefoğlu'nun her bir sözü
Aşk ile bir bahrî pi pâyân durur.*

Allah-u Teâlâ bir ayette, Kur'an'ı Kerim'in ayetlerinin bir zahir, bir de batın mânâsı olduğunu buyurmaktadır. Cenab-ı Hakk kâfirleri söz anlamazlar diye yererken, onların zahir sözleri anlamadıklarını kast etmiyor. Çünkü onlar Arap olmaları hesabı ile Kur'an'ın zahir manasını anlarlar idi.

Allah-u Teâlâ bu hitaptan kast edilenin şu olduğunu beyan etmektedir ki; **"Onlar asıl mânâyı anlamaya muktedir değillerdir."** Ve dolayısı ile onları kendi ayetlerini düşünmeğe davet ediyor ki, Allah'ın maksudını anlasınlar ve anın sınırları dışına çıkmasınlar diye.

İşte bu maksat onların bilmedikleri ve de akılları ile kavrayamadıkları batındır. **"Allah bir kavimden kavrayışı ve bilgiyi kaldırdı mı, onlar zahiri anlamakla beraber, asıl manayı anlayamazlar."**

"Âlimler arasında saklı, inci gibi bir ilim vardır ki; anı ancak Allah'ı bilen âlimlerden başkası bilemez. Onlar onu söyledikleri zaman, onu Allah-u Teâlâ'ya kibirli olanlardan başkası inkâr etmez."

*La şeriki okursun, yine şerik katarsın
Bire iki demeği kimden fetva tutarsın*

*İlim ilim bilmektir ilim kendin bilmektir
Çün kendini bilmezsin bir hayvandan betersin*

*Melâmet hırkasında Hakk nihan ender nihan oldu
Keramet kaydına düşmez ki, çün Hakk'ta fan oldu*

*Gönül duymaz ise vicdanı ile Allah'ı hakikatçe
Mücerret dildeki ilim veya irfanı neylerler.*

*Salât ehli irfan kıblesidir semme vechullah
O veche kul olanlar taatı noksanı neylerler*

*Kim ki serden geçmediyse deyin bize yar olmasın
Namusu ırzı var ile âşıklara bar olmasın*

*Aklın verası aklın maverasın almadı
Âşıklar akıllar içre adı mülhid ya deli.*

Rafizîlik

Daha ashabı kiram zamanında Abdullah Bin Sebe adını alan bir Yemen Yahudi'si, Müslüman olduğunu söylediği halde, Müslümanlar arasına fitne ve ikilik soktu. "**Rafizîlik**" denilen sapıklığı insanlar arasında yaymaya ve Müslümanlığı kötülemeye başladılar.

Resûlullah (SAV) ümmetinin başına gelecek olan bu olayı önceden haber vermişti ve dahi; "**Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır** Bunlardan yetmiş ikisi doğru yoldan saparak cehenneme gidecek, bir fırkası doğru yolda, benim izimde kalacaktır." diye buyurmuştu.

Bugün Rafizîler, Müslüman Alevîleri doğru yoldan çıkartabilmenin, onları aldatabilmenin hainliği içindeler. Resulullah bir hadisi şeriflerinde; "*Ali'ye düşmanlık bana düşmanlıktır, Ali'yi inciten beni incitmiş gibidir. Ali'ye muhabbet bana muhabbettir, bana muhabbet Allahu Teâlâ'ya muhabbettir. Ali'ye düşmanlık bana düşmanlıktır, bana düşmanlık ise Allahu Teâlâ'ya düşmanlıktır*" buyurdu.

Yine başka bir hadisi şerifte buyurdu ki; "*Kızım Fatma'yı Ali'ye vermeme Rabbim bana emreyledi. Allahu Teâlâ her Peygamberin sülâlesini kendinden getirdi, benim sülâlemi ise Ali'den halk eyledi*"

Münafıkların kalbinde dört kimsenin sevgisi toplanmaz, bunlar: Ebubekir, Ömer, Osman, Ali (R.A)'dir.

İmamı Şafiî Hazretleri buyurdu ki, "*Rafizî diyorlarsa sevenlere Ali'yi, ey insi cin bilin ki ben de oldum Rafizî*" Allahü Teâlâ Kuran-ı Kerim'de ehli beyte işaret buyurdu; "İmam-ı Ali Fatımat-üz Zehra, İmam-ı Hasan ve İmam-ı Hüseyin"

Ashab-ı Kiram sordular; "*Ya Resulullah, ehli beyt kimlerdir?*" O esnada İmam-ı Ali geldi, anı mübarek abasının altına aldı. Fatımat-üz Zehra geldi anı da yanına aldılar. İmam-ı Hasan ve Hüseyin geldiler onları da öbür tarafına alarak; "**İşte bunlar benim ehli beytimdir.**" buyurdular. Bu mübareklere "**Âlî Âbâ**" ve "**Âlî Resûl**" denilir.

"Ehli beytim Nuh'un gemisi gibidir, anlara tâbi olan selâmet bulur..."

PEYGAMBERLERE İNANMAK

Cenab-ı Hakk insanlara doğru yolu göstermek ve insanların dünya hayatını tanzim ile hataya düşmemelerini temin için, yine kendi cinslerinden "**İlmi kemâlat**" ile mücehhez birçok peygamber göndermiştir. Bunların sayısının **yüz yirmi dört bin**, bir rivayete göre de **iki yüz yirmi dört bin** kadar olduğu ve bunları da Allahu Teâla'dan başkasının bilemeyeceği zahirdir.

Kur'an'da zikrolunan Peygamberler yirmi sekiz olup isimleri şöyle geçmektedir; Âdem, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İshak, İsmail, Yakub, Yusuf, Şuayp, Lût, Yahya, Zekeriya, Musa, Harun, Davud, Süleyman, İlyas, Eyyüb, Elyasa, Yunus, Zilküfli, İsa ve Muhammed Mustafa (SAV) Efendimizdir.

Üzeyir Lokman ve Zülkarneyn hakkında bazı ulema nebi, bazıları da veli dediler. Ekseri din âlimleri bunların üçüne de nebi demişlerdir.

Resûlullah buyurmuştur ki; "*Bir yerde taun yani bulaşıcı hastalık olursa üzerine gitmeyiniz, sizin bulunduğunuz yerde taun olursa da ordan çıkıp kaçmayınız.*"

Arifler katında değerli ve değersiz birdir, hayırlı ve hayırsız şey de birdir. Onlar her şeyi Allah'dan bildikleri için, onlar için her şey müsavidir. Hadis-i şerifte; "*Sana şer görünen şeyin arkasında bir hayır vardır. Sana hayır görünen bir şeyin arkasında da belki bir şer vardır. El mukadder lâ yûgayyer*" buyrulmaktadır.

*Deme niçin şu şöyle
Yerindedir ol öyle
Bak sonunu seyreyle
Mevlâ'm görelim neyler
Neylerse güzel eyler.*

"İslâmîyet Din ve Cihan Medeniyeti" isimli tefsir kitabından alınmıştır;

Ne yazık ki din bilgini sayılan bazı derbederlerin, bugün medenî birer ihtiyaç haline gelmiş olan nesnelere delilsiz, mesnetsiz, kendi başlarına ahkâm keserek, halka günah, haram diye ezhâni mukip beyanatta buldukları duyulmaktadır.

İşte bu gibilere "**Ve iza kiyle lehüm lâ tüfsidu fiyl'ardı**" (Bakara 11) ihtarı ilâhiyesi ile muâtebeye müstenittir. Bunların, günah ve haram diye halk arasında şüphe bin netice huzursuzluk yaratan mesnetsiz isnat ve beyanatları, bilhassa hoparlör, sinema, resim, musiki gibi asrın zarurî ihtiyaçları üzerine tekâsüf ettirilmektedir.

Elde katî bir delil mevcut olmamakla beraber kendilerini güya Fukahâ'dan sayarak kıyas yolu ile ahkâm çıkarmak ve edebi şer'iyeden olan kıyası fukahâya dayandırmak yolunu tutmak istemektedirler.

Fakih sıfatına, ne bilgileri ne de vasıfları müsait olmayacağı gibi, bu Hakk'a dair beyanı mütalâaya bile salâhiyetleri olmaz. Bu salâhiyete haiz olan makam, sadece

“Diyanet İşleri Riyaseti” makamı olup, bu makamdan bugüne kadar bunların hürmetine dair bir yayın yapılmış değildir.

Demek ki salâhiyetsizlikle beraber ortaya mesnetsiz iddialar atmak sureti ile kendilerini birer **"Fitne heyyulasi"** olarak halka arz etmekten alamamakta **"Vel fitnetü eşeddü minelkat!"** (Bakara 191) nazm-ı celilinin ifhâm eylediği geniş manayı da idrak edemediklerinden, Allah katında da çok ağır bir vebal yüklendiklerinin farkında olmadıkları anlaşılmaktadır.

"Kul men harreme ziyetallâhilletiy ahreceli li'ibâdihi vettayyibâti minerrızk" (Araf 32) “Allah'ın kulları için çıkardığı ve o güzel rızıkları size haram kılan kimdir?” Yani bunları size kimse haram kılamaz. Zira ayetteki “Men” inkâr-ı istifanidir. Hal bu iken softaların ilim ve akıl erbabını hakikati ve ahkâmı diniyeyi arayıp üzerinde tahkikat yapmaktan men etmeleridir.

“Bu da nereden gelmiş, hangi karara müstenit ise tek cümle ile bab-ı içtihat kapatılmıştır, kimse din mevzuu üzerinde içtihatla bulunamaz.” demişlerdir.

Ve şimdiye kadar yapılan içtihadın kâfi ve vâfi olduğunu ileri sürerek, bunları dokuz yüz sene evvelki bir müçtehidin içtihadını kıyamete kadar esas tutmak mantıksızlığını âdeta ahkâmı diniyedenmiş gibi hiç kimseye ağız açtırmadıkları için tebettûlati zamanla ahkâmın tagayyürüne dair kaynayıp gitmiştir.

Hâlbuki asırlarca evvel bir meseleyi şer'iyede içtihatla bulunan zat, o günkü zarurî icaplarını göz önünde tutarak bir içtihatla bulunabilir. O günün telâkkisine göre o zamanın içtihadını sağlamış olabilir. O zat içtihadında hata dahi yapmış olsa bile manen mesul olmaz.

Nitekim Resûlullah (SAV) Efendimiz ümmetine içtihatla bulunmamakla, zamanın değişmesi ile ahkâm üzerinde makul bir içtihatla bulunulmasını murat etmiştir. Ve dahi makul ölçüler içinde yapacakları içtihatlarda ümmetinin "hataya düşebilirim" korkusuna kapılmamalarını şu Hadis-i Şerifle irade buyurmuşlardır;

“Eğer sen içtihadında isabet eder isen senin için on sevap vardır. Eğer isabet etmez de hataya düşersen bir şey kayıp etmezsin.” Hal böyle iken mesnetsiz bab-ı içtihadın kapandığının keyfiyeti nedir?

Ayeti Kerimede; **(İnnallahe ye'mürüküm en tüeddûl'emâneti ilâ ehlihâ...)** “Emaneti ehline verin” (Nisa 58) buyrulmaktadır.

İSKAT(DEVİR)

İskat, İslâm esasında yoktur ve hangi asırda, kim tarafından, ne maksatla islam adetleri arasına sokulup yerleştirildiği bilinmemektedir. İskat, ölünün azaptan kurtulması ümidi ile ölen kimse namına dağıtılan sadakadır. **İskat-ı salât** ise; ölünün kazaya kalmış namaz borçları yüzünden hâsıl olan günahlarını düşürmek için verilen sadaka demektir.

İskat, mahiyeti itibarı ile ölünün günahlarının para karşılığı düşürülmesi oluyor ki, para ile günah çıkartmak hâşâ islamiyette mevzu bahis değildir. Bu şüphesiz batıl bir inanıştır.

ÖLÜLERE KIRK MEVLİDİ

Hıristiyanlarda aile efradının birinin ölümü ile diğerlerinin kırk gün matem tutmaları öteden beri adet olmuştur. Kırk gün sonra aileler toplanıp bir ziyafet verilir. Sonra da kırkıncı günü hesabı ile matem bozulur. Oysa Müslümanlıkta matem tutmak yasaktır.

Hal böyle iken, bu batıl âdet, Hıristiyanlardan âlem-i islam'a da intikal etmiş ve bu vesile ile asırlarca evvel açığöz birtakım kişiler, cahillerden menfaat sağlamak amacı ile bunu dini bir icab imiş gibi yer yer halk arasına yaymışlardır. Ve güya ölümden kırk gün sonra mevlid okunursa mağfirete sebep olur hesabı ile dini bir adet haline sokmuş bulunmaktadırlar.

Ölü sahibi teessürden ölüsünün rahatı için maddî hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecek olduğundan, bunu bilen bu gibi kimseler kırk mevlidinden sağladıkları faydayı kâfi görmeyerek, bir de **elli iki gece** diye bir masaldan bahsederek ölü sahibini sömürmektedirler. Mevlid okunma ancak ölünün hatırasına okunursa, bunda bir bahis yoktur.

KUR'AN-I KERİM

Mevlâna Hazretleri buyuruyorlar ki; "Şu hafız Kur'an okuyor, evet, Kur'an'ın şeklini doğru okuyor amma, anlamadan. Mânâdan haberi yok. Kur'an'ın mânâsını ona anlatsanız o reddeder, Kur'an'ın lafzını körü körüne okur durur.

Bir hâfıza söyledim, dedim ki; "Tanrı Kur'an'da diyor ki; **'Denizler mürekkep olsa Tanrı'nın sözlerini yazıp bitirmeden o denizler tükenip giderler.'** Hâlbuki Kur'an elli gram mürekkep ile yazılabilir, bu da Tanrı bilgisine bir işarettir.

Hakk bilgisi de bu kadar değildir. Diğer Peygamberlerin, Hz. Musa'nın, Hz. İsa'nın zamanlarında da Kur'an yani Tanrı sözü vardı. Arapça da değillerdi. "

Bunu o hafıza anlattım fakat tesir etmedi, bende vazgeçtim. **"Bir batman ekmek yemek büyük bir iştir. Ancak ağza alınır çiğnenir, çıkarılırsa bin eşek yükü ekmek de yenilebilir."**

"Nice Kur'an okuyanlar var ki, Kur'an onlara lânet eder", buyrulmuştur. Bu söz Kur'an'ın mânâsını anlayamayanlardır.

Bu gün dahi cehalet yüzünden Kur'an'ın Türkçeye çevirisinin doğru olmadığını, delilsiz mesnetsiz, körü körüne iddia edenlerimiz de pek çoktur. Böyle zihniyetler yüzünden ne yazık ki bu ümmetler, Kur'an'dan istifade imkânını sağlayamıyorlar.

Ayeti Kerime'de mealen şöyle buyrulmuştur: **"Biz hiç bir kavim göndermedik, illâ o kavmin lisanını bilen, o kavmin içinden birini Resul gönderdik ki, ayeti beyyinâtı, avamiri ilâhiyeyi o kavme anlayacakları bir lisanla tebliğ etsin. Allah delâlete**

müstahak olanları delâlette bırakır, hidayete lâayık olanlara hidayet nasip eder. Allah aziz ve hâkimdir."

Âlemi islamda Arap lisanını hâkim kılmak isteyen halife Mansur'u, kadılığı kabul etmediği için yüz kırbaç vurulan va zindanda iken vefat eden İmam-ı Azam Hazretleri, zamanında kabul etmemiştir. Mukaddes kitabını okuyabilmek ve Allah'ın ona neler emrettiğini anlayabilmek için yeniden Osmanlı harflerini öğrenmek icap etmez.

Namaz kılabilmek için Kur'an'dan Arapça birkaç dua ezberler ve Kur'an'ı kendi lisanına tercüme ettirip, dikkatle okunur ve ahkâmını anlayarak ona göre hareket edilirse, bunda hiç bir mahsur yoktur.

Kur'an'ın Arapça olan lâfzı tebdil veya tagayyür edilmeksizin şartı ilâ her türlü harflerle yazılabilir. Kur'an'ı Kerim'i, Resûlullah Efendimiz o devirde yazı olarak kullanılan ve **küfi** adı verilen harfler ile yazdırmıştır. Bugün Kur'an'ı yazmakta olduğumuz harfler, peygamber zamanında yoktu. O devirde Hz. Ali'nin veya Hz. Osman'ın ceylân derisi üzerine yazdığı Kur'an, halen Fatih kütüphanesinde.

Küfi yazılar, Emeviler veya Abbasiler zamanına kadar kullanılıyordu. Noktasız olan küfi harflerle yazılmış yazıları okumak çok zordur. Bugün Kur'an'ın yazıldığı harfler ise, aslen Finikelilerin harfleridir. Bu harfleri, Maveraünnehir Türklerinden Muhammed bin İbrahim isminde bir sanatkârın, Finike harflerinde bazı tadilâtlar yaparak kültür alanına koyulduğu rivayet edilmektedir.

Küfi harflere nisbeten okunması daha kolay olduğundan, küfi harflerle yazılmasından sarf-ı nazar edilmiştir. Bunun akabinde de bugünkü Osmanlı harfleri adı verilen harflerle Kur'an'ı Kerim yazılmağa devam ede gelmiştir.

Demek oluyor ki Kur'an'ın ilk yazıldığı harfler zaten değiştirilmiştir. Yani **mukaddes kitabımızda bir defa harf inkılâbı yapılmıştır**. İleride, belki asırlar sonra, bugünkü Türk harflerinden daha kolay okunacak hurufat icad edilirse, bu yazım şekli birkaç defa daha değişebilir. Bütün davamız nazil olduğu Arapça lâfzı ile mânâsının değişmemesidir.

Hâsılı Kur'an'ın yukarıdaki izahata göre yeni harflerle yazılması, okuma bakımından çok kolay ve faydalı olacaktır. Yani mukaddes kitabını okumak için öğrenmesi çok güç olan eski yazıyı bellemek külfetinden kurtulacak ve Kur'an'ı kolayca okumak imkânını bulacaktır.

Bu hakikat karşısında Kur'an'ın bugünkü Osmanlı harflerinden başka harflerle yazılamayacağını iddia etmek, olsa olsa taassup ve cehaletten başka bir mânâ ifade etmez.

SETİR AVRET

Setir avret; vücudun örtünmesi, gizlenmesi, gösterilmemesi vacip olan azalarıdır. Setir avret denildiği zaman, çirkin yerlerin kapanması murat olunur.

Ayette; "**Yâ eyyühennebiyyü kul liezvâcike ve benâtike ve nisâilmü'miniyne yüdniyne aleyhinne min celâbiybihinn, zâlike ednâ en yu'refne felâ yü'zeyn ve kânallahü gafûran rahıyme**" (Ahzab 59) buyrulmuştur.

Meali şerifinin öz anlamı şöyledir; "Bu setir ayetinde kadının başını örtmesi emr olunmamıştır. Sadece üzerlerine cilbab almaları beyan buyrulduğundan, kadının yüzü ve elleriyle ayaklarının örtülmesi mevzu bahis değildir."

Zaten ayetteki "aleyh" üzerine demektir. Eğer başını örtmek murat olsaydı ayette "**rees**" lâfzı zikredilmiş olurdu. Fakih kitaplarının ekserisinde ve bilhassa son zamanlarda neşrolunan eski İstanbul müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İlimihâl'inde kadının yüzü, el ve ayaklarının avret olmadığı delilleri ile zikredilmektedir.

Hal böyle iken Emeviler devrinde meşhur Yusuf Sakafi Haccac-ı Zalim tarafından fesada sebep olacağı mülâhazası ile kadınların tamamıyla örtünmelerinin emredildiği rivayet olunmaktadır.

Kavli Şerifteki "celâbib" lugatta gömlek mânâsına geliyor. Demek ki sadece bir Mısır beziyle örtünmeyi adet edinen Arap kadınlarının gömlek dahi giymedikleri bu olaylardan anlaşılmalıdır.

Hal böyle olunca bugün Türk kadınlarının ropları, mantoları mükemmel bir setirdir. Buna rağmen Kur'an dilinden anlamayan bazı cahillerin ve bedbahtların, alışkanlıklarının tesiri altında kadınların mutlaka çarşafa sokulmalarının dini bir icap olduğunu halk arasında sinsî sinsî yaymak suretiyle fesat çıkarmak istedikleri görülmektedir.

Erkeklerde, diz kapağından yukarı ve göbeğinden aşağı kısmı avret sayıldığından, erkeklerin bu kısımlarını setretmek gerekir. Kadınlarda ise, omuzlardan itibaren göğüs ve diz kapaklarından baldır kısmını setir icap eder.

HAZRETİ ALİ (K.V)

Hz. Ali (K.V), Ramazan ayına rastlayan Hicrî 40 yılında, sabah namazını kılmak üzere gittiği Köfe camiinde namaza dururken, İbn-i Mülcem isminde bir mel'unun, tarihte eşine az rastlanır zehirli kılıç darbelerine hedef olmuş ve uğradığı bu suikastla şehadet şerbetinden nuş etmiştir. Hz. Hasan tarafından techiz edilmiş ve cenaze namazı kılınmış ve Köfe mezarlığına defnedilmiştir.

Hz. Ali (K.V) İlahiname'sinde şöyle buyurmaktadır:

"Birçok arkadaş, dost ve ahaba vefa gösterdim, vefa gereken yerlerde onlardan vefamı esirgemedim. Fakat onlardan karşılık görmediğim gibi, cefa ve eziyet gördüm. Bende zenginlik ve varlık görenler hemen dost oluveriyorlar, fakat fakirlik ve perişanlık esnasında da, hemen düşmanlıklarını ilân ediyorlar.

Birçokları dünya malını toplamak için uğraşır, didinir. Fakat daha sonra kötülük ve şekavet ehli olan varisleri, bu mal ve mülk üzerinde kavga ederler.

Ey Hüseyin'im; Muhakkak olan şudur ki, ben terbiye maksadı ile Hakk sözü söyleyip nasihat ederim. Benim söylediklerimi dikkatle dinleyip gerekenleri yerine getirmeğe çalış.

Ey oğul, çünkü **akıllı insan terbiye için verilmiş öğütleri dinleyen kimsedir.** Fakir olur yoksulluğa düşersen, hastalığını gönül zenginliği ile tedavi etmeğe çalış. Derisi uyuz olan insandan kaçır gibi kötü insanlardan kaç ve ihtiyacını onlara söyleme.

İnsanlar mal azlığını akıl noksanlığına bağlarlar. Akıllı olduğu halde malı az olanı ahmak zannederler. Kişi zekâ ve akılı ile rızık bolluğuna kavuşsaydı, bütün derece ve mertebelerin en üstün noktasına nail olurum. Bütün rızıklar Cenab-ı Hakk'ın fazlı keremi ile ezelde taksim edilmiştir. Akıl ve mantık oyunları ile değiştirilmesi mümkün değildir.

Bin tane düşman arasam bulmam mümkündür. Fakat gerçek ve hakikî bir dost arasam bulabileceğimi zannetmem.

Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü o yer çok geçmeden seni altına alarak toprağa gömecektir. Senin üstünde insanlar ve hayvanlar yürüyecektir, gezecektir.

Eğer dünya ehlerinden sakınırsan onlar seninle barışmak isterler, eğer onlara meyl ve yakınlık kurarsan seninle çekişip düşmanlık beslerler. Düşmanlara karşı benim dilim uzundur. Arının sokmasına benzer, fakat dostlara karşı gayet kısa olup onlara bal gibi sohbet eder.

Eğer söz söyleyenin konuşması gümüş ise, susması yakutlarla süslü incidir. Bir topluluk ne kadar kuvvetli olursa olsun, günün birinde gruplaşmalarla ayrılmalar onu dağıtır. İki kişinin bildiği şey artık sır olmaktan çıkmıştır. Sakın kimseye sırrını açma çünkü dostunun da dostu vardır.

Boş ve anlamsız bir söz arzusu duyarsan, ondan çekin. Allah'ın adını anarak üstün olmaya çalış. Tabiat ve huyu güzel olan insanlarla sohbet yap. Çünkü bu tür insanların sohbeti, kalbe süs ve ziynettir.

Gözünü haram olan şeylerden sakındır. Komşuna eziyet etme. Huy ve tabiatını övülmüş olanlara benzetmeğe çalış. Zamanın olaylarına galip gelen kişi, her türlü sıkıntı ve derde çare bulmuş, yumuşak huy ve nazik bedeni ile her şeyi halletmiştir. Allah insanı lütuf ve keremi ile mutlu ve mesut etmedikten sonra, insan kendi çalışma ve çabalarıyla ancak çeşitli kusur ve kabahatlere duçar olur.

Fakat her şey bir hizmete binaen yaratılmış öyle bir yol izlemektedir. İşler kişinin yolda yürümesi ile değil Cenab-ı Hakk'ın irade ve isteği ile gerçekleşir. Üç şeye riayet etmeyen bir insanla arkadaş olma ve bir avuç küle olsa bile onu sat!.. Bunlar; Doğruluk ve vefa ile mal ve mülkünü cömertçe dağıtmak ve söylenen bir sırrı saklamaktır.

Allah'ı bilmek ve tanımak bütün ilimleri içinde toplayan bir şükür hazinesidir. Allah'ı tanımamak ise küfür alametidir. Halikını tanımayan ve yaradılış gayesi olan irfan ile süslenmeyen cahil kimseler, şeklen yaşamış olsalar bile ölü hükmündedirler. Mezara girmeden evvel cesetleri onlara mezar olmuştur.

Ey oğul, insan suretinde nice hayvanlar vardır ki, görünürde işitip eşyaya baktıkları için insan zannedilirler. Oysaki bu tür kimselerin insanlıkla ilgileri yoktur. Malına ziyan geldiğinde hemen görür, fakat dinine gelen musibeti anlayıp düşünmez.

Çocuk iken insanın öğrendiği ilim, gördüğü eğitim ve terbiye taş üzerine yazılmış yazı gibidir, kolay kolay unutulmaz. Hayırlı bir iş için nefsini zorlamağa çalış. Acizlik gösterip yerinde oturma.

Hür olan insanlara hiç bir zaman acizlik mazeret olamaz. Sen iyi bil ki ömrün oldukça imtihanlardan geçeceksin. Hayır, şer, kolaylık ve güçlkle sınanacaksın. Allah'ın istemediği şeyler gelip seni bulmaz, sana erişen şeyler, O'nun takdir ettiği ve uygun gördüğü işlerdir.

Rızkını bolca bulanlar, bunu akıl ve zekâ sayesinde elde edemediler. Çünkü takdir ne ise gelir insanı bulur. **Rızıklar ezelde taksim edilmiştir.** Eğer kuvvet ve güçle rızık temin edilseydi, güçsüz ve takatsiz olan serçenin rızkını, güçlü ve kuvvetli olan doğan kuşu alırdı.

Ey dünya! Sıkıntı veya eziyet çektiriyorsun, acıların az olmadığı gibi çok mal sahibi olanlara da zarar verdin. Ey dünya! Seni tatmak için uğraşanların hiçbiri tam tat alamadı, ancak şirk, pislik ve inkârla karşılaştılar.

Muaviye ve Amr Bin As asker toplamak suretiyle bu kargaşa ve gürültünün doğmasına sebep oldular. İslâm dinini dünya menfaatleri ile değiştirerek, doğru yoldan saptılar. Eğer başarı gösterirlerse Muaviye, Amr Bin As'a Mısır valiliğini vereceğini söz vermişti. Şu anda din ile dünyaları zarar ve ziyandadır.

Mümkün olduğu kadar insanlardan uzak kalmağa çalış, sana kötülüğü dokunana ve böyle çok kimseye yakın olma. Bir ihtiyacın husulüne Cenab-ı Hakk izin verdikten sonra koşarak gelir seni bulur. Bir işi Cenabı Hakk istemedikten sonra, ardi arkası kesilmeksizin bir takım engeller çıkararak meydana gelmesi mümkün olmaz.

Zamanın olayları karşısında sabret, kimseye kızgınlık gösterme. Levhi Mahfuz'da yazılı olanların dışında hiç bir şey insanın başına gelmez. **Sana yararı olmayan yerde ikamet etme.** Allah'ın toprağı oldukça sınırsızdır. Senin rızkın ise geniş bir alana yayılmıştır.

Hesap ve nesebi bozuk kötü kimseye iyilik yaparsan iyiliğın zayı olur. Böyle bir şey yapma. Çünkü kötü ruhlu kimse senin iyiliğının kıymetini bilmez. Eğer **iyilik yapmak istersen iyi insanlara yap** ki miskin kokusunu salması gibi senin de o iyiliğın her tarafa yayılmış olsun.

Eğer akrebi yıllarca besleyip terbiye etsen, bir gün fırsatını bulduğu an hiç tereddüt etmeden zehirli iğnesini sana sokabilir.

Cenabı Hakk rızıkları taksim etmiştir. Onun peşinde koşarak fazla çabalamak beyhudedir. (Ez Zuhruf suresi, Ayet 32)

Her yeni olan şeyin sonu eskimektir. Dünyaya gelmek ebedi âleme gitmek içindir. Gurbete çıkarak önüme gelene sordum; “Acaba bu dünyada gerçekten doğru ve sadık bir dost var mıdır?” Dediler ki;” Dünyada iki şey yoktur: Birisi kartal yumurtası, diğeri de gerçek ve hakikî dost.”

Şu sözü hiç bir zaman unutma; **Bu zamanın insanları ya umdukları ya da korktuklarına ikram ve iltifat ederler.** Nazlı ve nimetlerle beslenip gidenlerin ahvalini soranlara mezar en güzel cevabı verir. O güzelim yüzlerin üzerinde şimdi kurtlar dolaşmaktadır.

Eğer ilim, arzu ve temenni ile ele geçseydi, yeryüzünde hiç kimse cahil kalmazdı. Cenab-ı Hakk'ın verdiği rızka kanaat getirmişiz. Bize ilim ve irfan verdi, düşmanlarımıza da mal ve mülk vermiştir. İnsanı kerem sahibi yapan onun güzel ahlâkıdır. Yoksa mal mülk ve etrafındakiler ile kerim olunmaz.

Ey oğul; Türk'ler coşmaya ve birbirleri ile kaynamaya başlayınca Mehdî'nin adaletle yardıma geldiğini bekle.”

“Üç şeyi gizli tut; Cesaret ve kahramanlığını, ilim ve irfanını, bir de sahip olduğun mal ve mülkünü. Kerem sahibi; İnsana selâm verir vermez senin ihtiyacını anlar ve onları gidermeyi kendisine borç bilir.

Ey oğulcuğum; Mazlumun âhını almaktan sakın, çünkü mazlumun bedduası, karanlıkta sana isabet eden bir ok gibidir. Sen uyursun, zulme uğramış insan uyumaz, sana beddua eder. Uyanık olan Cenab-ı Allah onun bedduasını kabul eder.

Sözlerin açtığı yara onulmaz ve kabuk bağlamaz. Birçok sözün açtığı yaradan kan damlar. Menfaat ve çıkar için insanlara baş eğme, böyle bir hareket zayıflık anlamına gelir. Kendisinden bir menfaat ümit ettiğin kimse aslına bakılırsa fakir oğlu fakirdir. Kendisini beğenmiş kimselerin tedbiri kötüdür, bir gün gülerse bir gün mutlaka ağlayacaktır.

Ey huzur ve selâmet bulmak isteyen kimse! Bir köşeye çekilip tek başına yaşa, senin yaşadığın çağda kendileri ile ünsiyet ve yakınlık kurulacak kimseler yoktur. Eğer sana yumuşaklık gösterirlerse buna kanma. Çünkü sana gösterdikleri bu yakınlığı başkasına da gösterirler.

Kadınlar yemin ettiklerinde bu hal uzun süre devam etmez. Çünkü kınalı parmaklar için yemin söz konusu olmaz.

Senin gerçek ömrün, içinde bulunduğun “an”dır. Geçen geçmiştir, geleceği Allah bilir. İçinde bulunduğun “an” ile muammersin. Ömrün “an”dan ibarettir. Eğer tatlı şekilde hayatını geçirmek istiyorsan bu üç şeye riayet et; kıskanç olma, cimrilik yapma ve hırs peşinde koşma!..

İlahiname'de geçen Türk ve Mehdî kelimeleri, Türklerin İstanbul'u fethederek Resûlullah'ın duasına nail olacaklarını imâ etmektedir.

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri tevhid mertebelerini Resûlullah'dan ahzedip sistemleştirerek, Melâmîliğin de Türkler arasında inkişaf edeceğini imâ etmişlerdir.

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Fûsus-ül Hikem Adlı Eserinde Şöyle Buyurmaktadır:

Feyzi akdes zat âleminin, feyzi mukaddes ise sıfat âleminin tecellisidir. Çünkü Âdem hem zahir hem de batın isminin tecelliyatına mazhardır. Umuru külliye; akıl, fikir, ruh gibi zihinde varlığı kabul edilen fakat hariçte vücudu olmayan kavramlardır.

Bir hadiste Resûlullah (SAV) Efendimiz buyuruyor ki; *"Cebrail'den sordum, Rabb'ini görüyor musun?" diye. "Benimle Rabbim arasında yetmiş bin perde vardır.(Hicap perdesi, nuranî perdeler) Bunlar aradan kalkacak olursa ben yanar mahvolurum."*

Saib diyor ki; ***"Vahdet güneşine engel olan, bizim varlığımızın rengi olur. Yer aradan çıksa idi gece gündüz bir olurdu."***

"Allah, Âdem'i kendi sureti üzere halk etti." hadisine işarettir. Bu kutsî hadisin meali şudur; *"Bana nafîle ibadetlerle yaklaşan kulumun ben işiten kulağı, gören gözü, eli ve ayağı olurum. O benimle işitir, benimle görür, benimle tutar ve benimle yürür."* Bu hadisi şerif, hazretül cem makamına işaret eder.

Burada pek ince bir hakikate işaret edilmektedir; Allah kendi zatında mevcut olan isim ve sıfatları bilfiil açıklamak için kâinata muhtaçtır. Kâinat ise batın olan ezeli varlığın zuhurundan başka bir şey değildir.

Allah'ın âleme, âlemin Allah'a karşılıklı ihtiyaçları, karşılıklı bir varlığın batın iken zahir olması demektir. Bu bizim acze dayanan ihtiyacımız değildir. Biz vücutta şüphesiz ki Allah'a muhtacız. Allah da, esma ve sıfatının izharında bize muhtaçtır. Çünkü biz yani kâinat ve mahlûklar olmasa idik Allah'ın "zahir" ismi muattal kalacaktı. Şair diyor ki;

*Maşukun gölgesi aşığa düştü ise ne oldu?
Biz varlıkta ona muhtaç idik,
O da zuhurunda bize müştak idi.*

İnsanı Kâmil'in de kader sırrına vakıf olduğunu, burada anlatmıştır. Mevlâna Mesnevî'sinde; ***"Feyz hazineleri açıldı, hepiniz hilâtlar giyiniz. Hazreti Muhammed geri geldi, herkes iman etsin"*** buyurdu.

Resûlullah gelince, biri altın biri gümüş olan tuğlaları duvarın noksan yerine koyarak tamamlanmasının manası şöyledir; Burada altından murat, peygamberliğin batını yani iç yüzü olan **veliliktir**. Gümüştan maksat ise, veliliğin dış yüzü olan nübüvvet yani **peygamberliktir**.

Burada “**Hakikat-ı Muhammediye**” yani “**aklı evvel**”, “**aklı küll**”, “**ilk tecelli**” bahsine temas edilmektedir. Hadis-i Şerifte; "Allah'ın ilk yarattığı varlık benim nurumdur yahut ruhumdur." buyrulmaktadır.

Henüz Âdem ve âlem yaratılmazdan önce, Hazreti Muhammedi'n manevî ve ruhanî vücudu var idi. Cismanî vücudu ise, peygamberler halkasının son halkası olmuştur. Bu, şefaati ile bütün ilâhî isimlere cami olan “Rahman” isminin mazharı olduğuna işaretir.

Bütün ilâhî isimler Allah ve Rahman isimlerinin hadimi olduğundan, ihsan ve bağışlar da bu hadim isimlerinden birinin vasıtası ile verilir demek istemiştir.

Allah'ı tenzih eden Allah'ı tehdit eder. Şeriatlara imanı olan kimseler de, Hakkı ve Peygamberini inkâr etmiş olurlar. Hakk'ı tenzih etmeyip tesbih eden kimse de Hakk'ı anlayamadı.

Burada nefislerine zulmedenler de, kasdı his ve şehvetlerine ve yapma ilâhlara tapmayan kimselerdir. Bunlar ilâhî bir kayıt altına koymamakla beraber O'nu zahir ve batın yönünden görür, her şeyin O'nun zuhur ve tecellisinin eseri olduğunu, hatta putların da onun “**zahir**” isminin tecellisinden başka bir şey olmadığını bilirler.

Hakk ile halk yani mahlûk arasındaki münasebet islam mutasavvıfları arasında iki türlü izah edilmiştir: Bir zümre "**Her şey O'dur**" diyerek, Allah'tan başka varlık tanımaz ve Halik ile mahlûku mutlak varlığın zahir ve batını olarak görür. İkinci zümre "**Her şey ondandır**" diyerek eşyayı Allah'a bağlamakla beraber, iki vücut kabul eder.

Ebül Hasan diyor ki; "**O yüce zatı tenzih ederim ki, nefisini lâtif kılıp ona (Hakk) dedi, kesif kılınca da ona (Halk) ismini verdi.**" Bunlara göre mahlûk; zat-ı mutlakın, letafetten kesafet mertebesine inmesidir."

Tabiat dört unsurun birleşmesinden oluşmuştur. Kuru-yaş-sıcak-soğuk olmak üzere birbirine zıt dört unsurun birleşmesidir. Bütün iyilik ve kötülüklerin Hakk'a nisbeti, hikmeti icabıdır. Çünkü iyilik ve kötülükler halkın idrakine göredir. Dikenden gül, gübreden buğday çıktığı zaman, güzel ve kötü hükümleri değişir.

İbrahim'in oğlunu kurban etmesi; sevgili oğlunu kurban etmesi ondaki aşk yüzündendir. Bu sebeple aşkta şiddet ve ifrat İbrahim Peygamber'e nisbet edilmiştir. Bu yüksek Allah sevgisi onu da “Halilûrrahman” yani Allah'ın sevgilisi etmiştir.

Hakk'tan perdelenmiş olanlar, arzularına uymayan şeyler için; “ona ne için şöyle böyle yaptın” derler. Çünkü Allah'ın takdiri kudretine, iradesi de ilmine bağlıdır. İlim ise kulların âyân-ı sabitede malûm olan değişmez istidatlarına bağlıdır.

Âyânı sabitenin gıdası Hakk, Hakk'ın gıdası da senin vücudundur. Çünkü sen Hakk'da aşikârsın, Hakk da sende gizlidir. Burada Hafız Şirazi şöyle demiştir; "*Maşukun gölgesi aşığa düştü ise ne oldu. Biz ona muhtaç idik ve O da bize müştak.*"

Hakk'ın belirmesi benim vücudumdadır. Onun için biz Hakk'a göre kab gibiyiz. Bizim dediğimize aykırı sözlere aldanma. Buğdayı çorak yere ekme!

Onlar Kur'an'ın açık ifadesinde; Masum Peygamberin bize dinletmek için misal getirdiği sağır ve dilsizlerdir.

İbrahim (AS) oğluna dedi ki; *"Ben rüyada seni kestiğimi gördüm"* Rüya âlemi ise hayal karşılığıdır. İbrahim (AS) rüyasını yoramadı. Hâlbuki ona uykuda oğlu kılığında görünen koç idi. İbrahim (AS) rüyasını zahir üzere alarak hayal âleminde gördüğü suretin "İshak" olduğunu sandı.

Kıdem; başlangıcı olmayan ilâhî bir varlık demektir. Mahlûk olmasa Halik'i kim tanırdı? O'nun varlığının sırrı senin varlığının sırrıdır.

Ehadiyet mertebesinde bütün ilâhî isim ve sıfatlar ortadan kalkar. Ancak Zat-ı Mutlak kalır. Hâlbuki tecellide kendisine tecelli olunan bir şey lâzımdır. Buna da imkân yoktur.

Küfür ve isyan ehli cehenneme girseler de, orada kendileri için bir zevk vardır. O da onlar için bir cennettir.

Hadis-i Şerifte; "Benim ümmetimin âlimleri, Ben-i İsrail'in peygamberleri gibidir." buyrulmaktadır. Şu halde **Hakk'ın hüviyetinin, kulun aza ve melekelerinin aynı olmasından daha üstün bir yakınlık yoktur.**

Abu Zeynül Ukayli isminde bir Arabî, Hazreti Peygamber (SAV) den sormuştu; *"Ya Resûlullah, Rabb'imiz bizi yaratmadan önce nerede idi?"* Hazreti Resulü Ekrem (SAV) Efendimiz şöyle cevap verdiler; **"Altında ve üstünde hava olmayan âma mertebesindedir."** Âma lûgatta gayet lâtif bir bulut mânâsındadır.

"Tanrı erleri" teriminde ise, ehadiyet **"eşsizlik"** mertebesidir. Bu mertebede Allah'ı vasıflandıran hiçbir isim, resim ve işaret yoktur. Buna **"lâ taayyün"**, **"belirsizlik"** **"gaybı mutlak"** ve **"bilinmezlik mertebesi"** derler. Bu mertebeye madde âleminin ilk temeli olan eserdir ki, maddenin vasıflarından henüz hiçbiri bu lâtif gazda mevcut değildir.

Ayeti kerimede; **" Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir"** diye buyrulmaktadır. "Eşyayı korumak Allah'ı yormaz. O ulviyet ve azamet sahibi tanrıdır", mealindeki ayet telmih edilmektedir.

Bir Hadiste; **"Ya Rabbi senden sana sığınırım"** buyrulmuştur. Hakk'ı bu âlemde göremeyen kimse ahirette de göremez. Nasıl ki ayette buyrulduğu gibi; "Bu dünyada kalp gözü kör olan ahirette de ködür."

Futuhi Hikmetin Salih Aleyhisselâm'a nisbet edilmesi; Hiç beklenmedik zamanda dağın yarılarak içinden bir deve çıkması, onun bir fethi mazhar olmasıdır. Bu deve Hz. Salih'in mucizesidir. Bu suretle kavminden bir kısmı ona imân etti.

Bineklerden maksat ruhları taşıyan cesetlerdir çünkü beden ruhun bineğidir. Müellifin işaret ettiği, temas ettiği nokta pek mühimdir; Eşyanın kendi kendini

yaratmasını üç şarta bağlamakla beraber, bu yaratılışı onların ve ehadiyet mertebesinde ve ilâhî bilgide mevcut olan batını suretlerinin, “**Kün**” emri ile zuhur âlemine çıkmış olması ile izah eder." Yani **batında zaten var olan eşya suretleri, zahir kisvesine bürünmüş oluyor.**

Şeyh-ül Ekber'in üstadı Ebu Meyden Mağribi, salih bir kıtasında şunları söyledi: *“Batılı, kendi hal ve tavrında inkâr etme. Çünkü o da Hakk'ın tecellilerinden bir kısımdır. O batıla kendinden o tecelli suretinin hakkını ver. Tâ ki onun hakkını yerine getiresin.”*

Felsefe, fikir asla marifet vermez. Şişmeyi semizlik sanır. Her anda Allah âlemi yeniden yaratır. Arifler her tecellinin yeni yeni yaratılışını getirdiğini görürler. Şu halde marifeti tam olan son derece düşkün ve kudretsiz görünür.

Kader sırrının Üzeyir (AS)'a isnat ve nisbet edilmesi; bu zatın kader sırrına ermek istemesindedir. Üzeyir (AS) harap bir köyün eski haliyle yeniden meydana gelmesini imkânsız gördüğü için, ilâhî bir mucize ile yüz yıldan fazla uyuduktan sonra, yeniden dirilmiş ve bu suretle kader sırrının hükmüne şahit olmuştur.

Şeyh-ül Ekber **Abese Suresi** hakkında şöyle buyurmuştur; Bir gün Hazreti Muhammed bazı müşrikleri imana davet ile meşgul iken, sahabeden iki gözü görmez Abdullah bin Gülsüm içeri girdi. Peygamberimizin, meşgalesi arasında bu sahabenin kendisini meşgul edebileceği hesabı ile canı sıkıldı. Tabîî ona iltifat etmedi.

Fakat aynı günde şu mealdeki ayet nazil oldu; *“Ona ama geldiği zaman yüzünü ekşitti ve çevirdi. Sana ne şey bildirdi. Belki o nefsinin eritmek, öğütlerden faydalanmak istiyordu”* Bu ayetten sonra Peygamber ona her rastladığında; *“Merhaba ey Abdullah, senin için Allah bana hitap etti”* diye buyurmuşlardır.

Kisre; Sasani hükümdarlarına verilen ünvandır. Hazreti Muhammed (SAV) zamanındaki hükümdarlardan bazılarını İslâm dinine davet için göndermiş olduğu mektuplardan birini de sahabelerden Abdullah Bin Huzeyfe eliyle İran Şahı Hüsrev Perviz'e yollamıştı. Perviz Cenab-ı Peygamberin bu mektubunu yırtmak sureti ile küstahça bir harekette bulunmuştur.

Mola Cami Hazretleri buyurmuşlardır ki; *“Ey Cami ağzını tut Vahdet sırrı kuşdilidir. Bu sırları anlamaya Hazreti Süleyman'dan başkası lâayık değildir.”*

Hiz. Musa ile Hiz. İsa arasında gelip geçen İsrail Peygamberleri Nebi olduklarından ötürü, Hiz. Musa'nın şeriatına bir şey ilâve edemediler. Yahudiler Hiz. İsa'yı da bunlardan biri sandıkları için, önce peygamberliğini tasdik ettiler. Fakat sonra da, Tevrat'ın bazı hükümlerini değiştirmeye ve bazı hükümlere de ilâve etmeye kıyam edince, bunları eski akidelerine uygun bulmayarak inkâr ettiler.

Hâlbuki resul bir hüküm koymak, eski hükümleri de değiştirmek için " ilâhi bir kitapla" gönderilir. Yahudiler bunu anlayamadıkları için Hiz. İsa'yı öldürmeğe kalkıştılar. Bu bahis biraz derindir.

Muhyiddin Arabî Hazretleri buyurmuştur ki;

“Allah'ın meşiyeti zatının iktizası olan kesin bir iradenin ifadesidir ki, bu asla değişmez ve hilâfına hareket de imkânsızdır. Meselâ mahlûkların var olması hakkındaki irade meşiyet hükmüdür. Bu irade sâdir olunca yaratılan şeylerin derhâl zuhura gelmesi zarurîdir. Buna **tekfin emri** derler.

Kulun bir fiili yapıp yapmama hakkındaki emri ise, **teklifi emirdir**. İtaat veya isyan onun âyânı sabitesindeki istidadına göre zuhura gelir. Bu da fiil şeklinde olur. Ancak fiilin meydana gelip gelmemesi de kulun elinde değildir, çünkü bu meşiyete bağlıdır.

Meşiyet kulun nasıl hareket edeceğini âyânı sabitesinin yaratılışında tesbit etmiştir. Ve saadet de, mahlûkun istidat ve mizacına nazaran değişik bulunduğuna göre, her mahlûk saadet yolundadır.”

Resûlullah (SAV) Efendimizin; *"Size düşmanlarınızla karşılaşarak onların boyunlarını vurmaktan ve onların da sizi şehit etmesinden sizin için daha hayırlı ve daha faziletli bir şeyi haber vereyim mi? Bu Allah'ın zikridir"* sözü ne güzeldir!..

Maaz İbn-i Cebel, **"Zikrullahtan daha fazla insanı Allah'ın azabından kurtaracak hiçbir şey yoktur"** demiştir. Rabb'ini zikredenle etmeyen, diri ile ölü gibidir. Müfessirimiz kalbi zikri üstün tutar.

Zekeriya Aleyhisselâm, hem rahmet hemde azap ile imtihan edildi. İhtiyar çağında Yahya gibi bir evlâtla müjdelendi ve nihayet testere ile şehit edilmek sureti ile belâya sabır ve tahammül gösterdi.

Şeyh-ül Ekber, dünya işlerinin ilâhî bir ilham ile değil, ancak tecrübe ile bilinen adî şeylerden olduğunu, fakat ilâhî vahyin mahsulü olan bilginin, ancak peygamberlere mahsus olduğunu, “hurmaları aşılama” misali ile açıklıyor.

Allah nasıl kendi sureti üzere yarattığı mahlûkuna müştak ise, kul da kendi benliğinden ayrılmış ve netice itibarı ile kendi parçası olan kadını sevmekle ilâhî adet ve ahlâka uygun hareket etmiş olur.

Füsus-ül Hikem 149. sayfada, Şeyh Abu Sûüd oğluna; " Niçin tasarruf etmiyorsun" diye sorar. Oğlu der ki; **"Ben tasarrufu Hakk'a bıraktım"** şu halde marifeti tam olan Arif son derece düşkündür.

Hazreti Muhammed; " Ben size ve bana Allah'ın ne yapacağını bilmem." diye buyurmuştur. Tasarruf emredilirse tasarruf eder, şayet tasarruf kendisine bırakılırsa onu terk eder, isterse bilgisiz desinler.

Hakk-al yakın makamları:

Evvelki **makam-ı cem** ve kurbu feraiz ve fena-i nefis ve bekayı ruh ve seyri mahbubi ve sure-i Necm'de mezkûr olan “Sümmedena” makamıdır.

İkinci makam **Hazret-ül cem** ve kurbu nevafile ve fenayı ruh ve bekayı sır ve sure-i Necm'de mezkûr olan fetedella makamıdır ve seyri mahbubi derler. Risale-i Salihiye'de Hazret-ül cem'in tarifi ve izahı şöyledir:

Hazret-ül cem demek; Hakk batın halk zahir demektir. Hakk batın halk zahir ne demektir? Yani ol halk ki, zatın ilminde batın olmuştur ve ilmi ilâhîde mahfuz olmuştur. O ilimde olan esmayı Hakk kendi vücudunu izhar edip ve kendi hükmünü o esmaya verip, esma izhar eyledi. Ve zat kendi hükmünü esmaya nisbet eylediğinden, esma zahir, zat batın olur. Bu halde gören, işiten Hakk'tır.

Bir Pir'e demişler ki "evlen" Pir demiş ki " Ben daha akıl baliğ olmadım" insan velâyete erince akıl baliğ olur, yoksa velâyet olmadıkça çocukluk halindedir.

İsmi Azam dedikleri, ismi Allah'dır ki Cemi-i Esmayı ilâhiyenin hakikatine camidir. Ve ana "**İsmi Azamı Tenzili**" derler. Hakikatte Azamı mezahiri esma olan Kutb-ül Aktab'dır ki ana "**İsmi Azamı Tekfini**" derler, bu ismi hakikîdir.

Fütüvvet iyi huylarla bezenmiş olmakla beraber nefsinde hiçbir üstünlük görmeyip, onu dostların hizmetine ve Allah'ın kulluğuna vakfetmektir. Her türlü meziyeti kendinde toplayana **Feta** denir. Müctehid içtihadında yanılacağı gibi, müfessir de tefsirinde yanılabilir.

Bir gün İbrahim (AS)'a bir Mecusî konuk geldi. İbrahim (AS) ; "*Müslüman olursan seni konuklarım*" dedi. Konuk bu söze gücenerek gitti. Allah'tan Hz. İbrahim'e ; "*Elli yıldır kâfir olduğun halde biz onu doyurduk, ne olurdu sen de ona dinini değiştirme isteğinde bulunmadan bir lokma yedirseydin*" diye vahiy geldi.

Hz. İbrahim koşa koşa gidip ona yetişti, özür diledi. Mecusî özür dilemesinin sebebini anlayınca Müslüman oldu.

ASHÂB-I SUFFA

Bir adam İbn-i Selim'e sormuş; "*Biz kazanç ile mi mükellefiz yoksa tevekkül ile mi?*" İbn-i Selim şöyle cevap vermiş: " Tevekkül Resûlullah (SAV)'in halidir. Kesp de sünnettir."

Hazreti Peygamber insanların, kendi hali olan tevekkül durumundan düştüklerinde, onlara kesbi sünnet etmiştir. Böyle olmasa idi insanlar helâk olurdu.

Tasavvuf ehline fukara da denir. Bunların öncüleri ashabın fukarası olup, Resûlu Ekrem'in mescidindeki sofada barınan **Ashab-ı Suffa** denen sahabelerdir. Onlarda her şeyden ellerini çekmiş kendilerini yalnız Allah'ın rızasına vermiş insanlardı.

Arapların ileri gelenleri Hazreti Peygamberden bunları kovmasını ancak bu takdirde kendisi ile oturabileceklerini söylemişler. Resûlullah da böyle yapmak istemişti fakat Cenabı Hakk şu ayetlerle Resul'ünü muhafaza etti;

"Sabah akşam Allah'ın rızasını isteyerek Rabblarına dua eden o zavallıları kovma, onların hesabından sana bir şey yok ki o zavallıları kovup da

zalimlerden olasin. Dünya hayatının ziynetini isteyerek gözlerini o Allah'a yalvaranlardan ayırma." (Enam Suresi 52)

Bunun üzerine Resûlullah Efendimiz onlarla oturdu "Allah'a hamd olsun ki ümmetimden bir kavim ile oturmam için bana minnet eyledi. Hayatım ve ölümüm sizinle beraberdir" dedi.

İşte insanlık budur, zira sofilerde kendilerine fakara ismi vermişlerdir. Mensup olukları Ashab-ı Suffa da böyleydi. (Beyan-ı Ashab-ı Suffaiye Sülemi Tefsiri Sf. 186)

HAKİKÎ FAKİRLERİN HALİ

"Sadakalarınızı Allah yolunda sarılmış, yeryüzünde dolaşıp yüzsuyu dökmeyen, onları tanımayanların utanmalarından dolayı onları zengin saydıkları fakirlere veriniz." buyurmaktadır. (Bakara Suresi Ayet 273)

Fakirler kimseden değil, yalnız Allah'tan isterler. Hatta Allah'a o derece yaklaşmışlardır ki, Allah'ın kendilerini iyi bildiğine inandıkları için, Allah'tan dahi istemezler. Şöyle bir söz vardır; zengin zenginliğinin gitmesini nasıl istemezse, onlar da fakirliklerinin gitmesini öyle istemezler.

Allahu Teâlâ; **"Ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız"** buyurmuştur. Sülemi'ye göre fakirlik, **"Sözlerini, fiillerini, sıfatlarını, zikirlerini, ibadet ve taatlarını kendine mal etmemektir."**

Fakir, kimseye kin beslemez, herkesle iyi geçinir. Vakitlerinin en kıymetlisi, dostlarına hizmet ettiği vakittir. Gelene sevinmez, gidene üzülmez.

"Yeri döşedik ve oraya sabit dağlar yerleştirdik" (Kaf Suresi Ayet 7) Hakikatte; arz mahlûkat, dağlar da velilerdir. Allah velilerle yarattıklarını tutar. Onlarla halktan belâları defeder.

Üçüncü dördüncü asırlarda tarikatlar kurulmağa başlamıştır. Nasıl diğer ilimlerde ilmi ehlienden almak ve ilimde kalpazanlığın önüne geçmek için **"icazet"** âdeti lüzum görülmüş ise, şeyhin elinden hırka giymek de adet olunmuştur.

Şeriatın bütün emirlerini yerine getirmeği gaye bilmeli. Lâkin bunları yaparken, ben Allah'ın emirlerini yapıyorum cennete gireceğim başkalarından üstünüm şeklinde bir gurura kapılmayı reddederler.

Sufiler ibadeti cennet arzusu ve cehennem korkusu dolayısı ile değil, Allah'ın rızasına ve cemaline nail olmak için yaparlar. Hatta ibadet yaptıklarını hatıra getirmeyi bile günah sayarlar. Çünkü ibadet yaptığının farkında olmak da, bir çeşit nefsin hazzı gurur eseri sayılır.

"Nefsin zevk aldığı taat şehvettir" Burada yapılan amelleri değil başkası, kendi bedeni kuvvetleri bile duymayacaktır. Onların asıllarından biri de; ruh

hallerinden bir hal sırta zahir olursa, sır da riya olur. Sırrın hallerinden biri kalbe zahir olursa, şirk olur. Kalpten bir hal nefse zahir olursa heba olur.

İnsan fiillerini ve hallerini izhar ederse, tab'ın ve şeytanın maskarası olur. Amellerini tahkir eden ilerler. O derece ki; sır hali ruh haline yükselir. Kalbin haberi olmaz. Nefs hali kalb haline yükselir, tat duymaz. Bu takdirde mükâşefeye erer, gözüyle dilediğine bakar ve olduğu gibi görür.

Mutasavvıfların bu ibadet düşüncesi, onların kader düşüncesiyle yakından ilgilidir. Daha önce işaret ettiğimiz üzere, onlara göre insan ezelde mukadder olanı yapmaktadır. Allah'ın kendisinden ezelde takdir ettiği vazifeyi yapan bunu nasıl kendine mal edebilir? İnsanı kurtaran amel değil, Allah'ın keremidir. Amel, ezeli hidayetin bir işaretidir.

"Metalarını (yiyecek yüklerini) açtıkları zaman, sermayelerini kendilerine reddedilmiş buldular." (Yusuf Suresi Ayet 65) Bu ayetten çıkardıkları mânâya göre, insanların amelleri kendilerine reddedilir. Çünkü onlar bu amelleri nefisleri ile, nefisleri için yapmışlardır.

Nitekim Resûlullah (SAV) **"Sizden hiçbirinizin ameli kendisini kurtaramaz"** diye buyurunca; "Seni de mi ya Resûlullah?" dediler. "Beni de. Ancak Allah beni rahmet ile ve fazlı ile örtmüştür." diye beyan etmiştir.

Kulluğun en yüksek makamı; İflâs izhar edip bütün ibadet ve taatlarından boş olarak Allah'a dönmesi, ibadetini kendine mal etmemesidir.

Ayette; **" Kul ibadetine güvenirse ibadetini putlaştırmış olur." "Her nefis ancak Allahın izniyle inanabilir."** buyrulmuştur. (Yunus Suresi Ayet 7) Allah bu ayetlerle övmeyi ve yermeyi kaldırmıştır. Özürlü ve özürsüz, şaki ve said diye bir şey yoktur. Bunların hepsi ezelde yaptığı iradesi ve meşiyetidir.

"Allah vaadinden hulf etmez" (Âl-i İmran Suresi Ayet 5) Ezeli ilminde vaad ettiği saadet ve şekavet, ne bir zahidin zühdü, ne de bir fasıkın fıskı yüzünden değiştirmez. Allah yarattıklarını bir karanlık içinde yarattı. Ve kendi nurundan onlara saçtı. Kime o nurdan isabet etti ise, hidayete erdi. Kime de isabet etmedi ise o saptı.

"Eğer Rabbin dilese idi yeryüzünde bulunanların hepsi imân ederdi" (Yunus Suresi Ayet 99)

"İnsan inanırsa Allah kendisine imân izni verdiği için inanır. Buradaki imân oradaki takdirin meydana gelmesidir." (Alî İmran Suresi Ayet 6)

"Mâ min dâbbetin illâ hüve âhizûn binâsiyetihâ inne rabbiy alâ sıratın müstakiym" (Hud 56) Mânâsı; "Cenab-ı Hakk; 'Yarattıklarımın nasiyesinden, yani kafasından, tuttum lâyıık oldukları yere götürüyorum" buyuruyor.

"Ûlâike kel'en'âmi belhüm edallü ûlâike hümül gaâfilûn." (A'raf 179) Mânâsı; "Körlük ve sağırlık içinde bulunanlar Allah katında dört ayaklı hayvanlardan aşağıdırlar." Arifler anlar, cahiller bilmeyip tanlar.

DÜNYA İÇİN İBADET RİYADIR

Ukba için ibadet eder isen; nefsini cehennemden kurtarmak için ve cennette makam bulmak içindir. Bu da demek ki nefsi içindir. Bunun her ikisi de **sakat ibadettir**, böyle tabir olunur.

İbadette halayık üç mezhep üzeredir. Biri **avam**, biri **ebrar**, biri **mukarrabin**. **İbadetin ednası**; "**velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyül azim**" yani; "Ya Rabbi bende kuvvet, kudret yoktur. Senin kuvvet ve kudretinle namazı kıldım." demektir. **İbadetin alâsı** ise; "abid, mabut ve ibadet sensin" demektir.

"Gerçi her köşede mürşidim diyen çok durur, lâkin binde birinin feyzi yok durur" sözünü şerh eden Seyyid Muhammed Nur Hazretleri; "*Delilik davasında bulunan çoktur, lâkin yolu bilir delil yoktur*" diye buyurmuştur.

Âdem, âlemi ervahtan; "**lekad halaknel insâne fiy ahseni takvimin sümme redednâhü esfele sâfiliyn**" (Tin Suresi 4. ayet)olan, âlemi şehadete gönderildi. Bu âlemde gurbettedir. Eğer ki seyri ruhanî ile aslına uruç etmez ise, yani; **fena-i ef'al, fena-i sıfat ve fena-i zat edip uruç eylemez ise, hayvan ve madenden bile aşağı kalır.**

*Uyan uykudan ey lâim!
Seni aldatmasın dünya
Yakanı al elinden kim
Seni sonra kılar rüsva*

"**Ve lekad zere'nâli cehenneme kesiyren minel cinni vel'insi lehüm kulubün lâ yefkâhune bihâ ve lehüm âzânün lâ yesme'une bihâ ûlâike kel'en'âmi belhüm edallü ûlâike hümül gaâfilûn.**" (Araf, 179)

Yani; "*Biz cehennem için insan ile cinden çok kimseler halk ettik. Onların gözleri vardır görürler, velâkin taş ve ağaç görürler. Hakikat üzere görmezler. Onların kulakları vardır işitirler, insan ve bu hayvan sesidir diyerek. Velâkin ses kimindir, çağırır kimdir bilmezler. Ve onların akılları vardır. Velâkin Hakk'ı idrak edemezler. Bunlar hayvan gibidir. Belki hayvandan daha delâlettedirler.*"

Ulum, **ilmel yakin**, suret, **aynel yakin**, manâyı hakikat, **Hakk-al yakine** işarettir. İlmel yakin, tevhidi ef'al; Aynel yakin, tevhidi sıfat; Hakk-al yakin, tevhidi Zat'tır. Salık bu her üç makamda birer şarap içer. "**ve sekâhüm rabbühüm şaraben tahura**" mamur ve müteleziz olur.

*Vechin üzre yazılan manayı Kur'an'ı gören,
Eylemez evrak içinde lâfzı Kur'an ile bahs.*

"**Lev enzelnâ hâzelkur'âne âlâ cebelin**" (Haşr 21) İşte bu suverde her ne ki var ise, Kur'an'da dahi mevcut, bu suverde Kur'an okuyan Kur'an'ın lâfzı ile bahsetmez. Hayrı ve şerri Allah'tan bilen, nefsi şeytandan bahsetmez. "**Kul küllü min indillâh**"

Vechinde yedi Fatihâ ayeti yazılmış
Âdem'deki ayet-i Huda'dan haberin var mı?

Fatihayı şerif yedi ayettir. Fatihayı şerifin nisfi Hakk lisanından, nisfi halk (abd) lisanındandır. "**sıratellezine en'amte aleyhim ğayri'l mağdubi aleyhim velâ'ddalın**" yani; "Ya Rabbi sana ibadet ederiz ve senden yardım talep ederiz, bize tevhid yolunda hidayet veresin. Biz Yahudiler gibi değiliz. Delâlette olan nasara gibi de değiliz" bu kelâm Hakk'tır.

"**Elham dü lillâhi rabbil âlemin**" ayetinde ulûhiyeti ile rububiyetini beyan etti. "**maliki yevmi'ddin**" ile malikiyetini beyan etti. Olur ki fatihayı şerif Hakk ile abd arasında müşterektir. Yani nisfi cemiyeti ilâhîye ile nisfi cemiyeti Muhammediye ile söylenmiştir.

*Sarf içirdi bize vahdet cemini cananımız
Anın için bir nefes ayrılmadı mestanımız*

İşte burada Mısırî Hazretleri diyor ki; "**Biz vahdet cemini içtik, bundan murad ehadiyettir. Sair makamat sırf vahdet değildir.**"

Cem makamında; Hakk zahir, halk batın, hem Hakk hem halk var. **Hazret-ül cem makamında**; Hakk batın, halk zahir, Hakk ve halk var. **Cemmül cem makamında**: Vahdet var ancak iki kısma taksim edilmiş; zahir ve batın. Yani; "**hüvel evvelü, vel'âhirü, vezzâhirü, velbâtın.**" (Hadid 3) "Evvel O'dur, ahir O'dur, zahir O'dur, batın O'dur." Burada zahir ve batın lâfzı var. **Ehadiyet** makamına gelince; ikilikten eser yok, yalnız Hakk var.

*Hep kitabı Hakk'tır eşya sandığın
Ol okur kim seyri eftan eylemiş*

Bu eşya sandığın hep "Kitab-ı Hakk"tır. Kur'an'ı Azimüşşandan Cenab-ı Hakk şöyle buyurmuştur; "**vettûri ve kitâbin mestûrin, fîy rakkın menşûrin**" (Tur 1.2.3)

Tur yüce dağların yücesidir. Kitab-ı mestur'dan murad, bu suver bu malûmat fîrakkın menşur demek. Bu kâinat bütün bir kitaptır. O kitabı tevhid makamatını seyir eden okur, başkası okuyamaz.

*Kenzi mahfî aşikâr hep sendedir,
Yaz ve kış leyli nehar hep sendedir
İki cihanda ne var hep sendedir,
Gayre bakma sende iste sende bul*

*Zat-ı Hakk'ı anla zatındır senin,
Hem sıfatı hep sıfatındır senin
Sen seni bilmek necatındır senin,
Gayre bakma sende iste sende bul*

*Sureti terk eyle mana bula gör
Ko sıfatı bahrî zata dala gör
Ey Niyazi şarka garba dola gör*

Gayre bakma sende iste sende bul...

Merhaba ya Mustafa en Nur-ül aynî asfiya
Merhaba ey sahib-ül mirac-ül enbiya

Asfiya ehli hakikatin büyüklerine derler. **Sahibül miraç**, yani miraç sahibi demektir.

MİRAC

Hz. Resul'ün otuz beş miracı vardır. Otuz dördü ruhanî bir tanesi cismanîdir. Ruhanî olması şudur; uykuda iken ruhu teyyibası uruç ederek arş ve kürsiyi seyreder idi. Cismanî miraç da; yani Recep ayının yirmi yedinci gecesini bir kış günü amcakızı Ümmühan'ın hanesinde misafir iken, Cebrail gelip davet etti ve Burak'ı getirdi.

Oradan bununla Beyt-ül Mukaddes'e geldi. Enbiyaya istikbal etti. İmam olup iki rekât namaz kıldırdı. Ervahı enbiyaya istikbal etti denildiği sahi değildir. Enbiya cesedi ile idi. Zira enbiyanın cesedi çürümez.

Oradan Sidre-tül Munteha'ya Melâikeye binerek geldi. Cebrail orada kaldı. Dürrü Ahdar'a bindi, sonra Arşa Refref ile gitti. Önce Hz. Resûlullah'ın suver olduğu şeyler bunlardır.

*Kâbakavseyn ev ednasına kurban olayım
Ben anın ilm ile irfanına kurban olayım...*

Sümmedena; seyri illâllah, Cem
Fetedella; seyri anillâh, Hazretül Cem
Fekane kâbakavseyn; Cemmül Cem
Evedna; Ehadiyet

Hazreti İsa'nın bilissila makamı Cem idi ki makam-ı hakikattir. Hazreti Musa'nın bilissila makamı Hazretül Cem'dir. Hazreti Davud'un makamı Cemmül Cem idi. Vel hâsıl enbiyanın bilissila her birinin makamı mahsuseleri vardır. Ancak bittabi Makamı Muhammediye yani Ehadiyete vasıl olurlar. Ve değil Resul, verese dahi vasıl olur.

Ettehiyyatü

Hz. Muhammed (SAV) arşı âlâya vardığı zaman; **"Ettehiyyatü lillâhi vesselevatü vettayyibat"** Yani; "Dua Allah içindir. Salâvat Allah içindir. Teyyibat, güzel olan nesnelere Allah içindir." buyurdu. Cenab-ı Hakk mukabilinde; Tehiyyata karşı; **"Esselâmı Aleyke Eyyühennebiyyü"** salâvata karşı; **"Verahmetullah"**, tayyibata karşı ise; **"Veberaketühü Esselâmü Aleyna ve alâ İbadillâhis Salihin"** buyurdu.

Sonra cemi melâike hep birden; **"Eşehdü enlâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve habibihu ve Resûluhu"** dediler. Anın için iptida ögle

namazı kılındığı vakit her namazın sonunda, oturulduğunda "Ettahiyatü" okumak emir olundu.

*An daimdir, Hakikat güneşi
"An"ım ben, ben gitmezem, ben gelmezem
An şudur ki, anın gayri münkasım.*

Çünkü sene aylara, aylar haftalara, haftalar günlere, günler 24 saate, saatler dakikalara, dakikalar saniyelere münkasımdır. Saniyeden başka var mıdır, yoktur. İşte hakikat güneşi de "An daimdir". Mısırî Efendi de; "ben an'ım" demiş, "ben gitmezem, ben gelmezem".

Cenab-ı Hakk Sure-i Kaf'ta buyurmuş; "**Belhüm fiy lebsin min halkın cediyd**" yani halk her anda münadim olur, mevcut olur. Çünkü Hakk'ın her anda bir tecellisi olur. Bir anda iki veyahut iki anda bir tecelli olmaz. Olsa hâsıl tahsil olur. Yok eğer iki anda bir tecelli olursa abes olur. Hâlbuki Cenab-ı Hakk hâsıl tahsilden ve abesten münezzehtir. Her anda bir tecelli eder, mevcudat da her anda münadim (yok), olur. Yine vücuda gelir.

Velâkin ehlullahtan gayrisi göremez. Bu ne gibidir, meselâ bir çeşme hızla akar, görülür ki kurnada su durur gibidir. Güya hiç akmaz, hâlbuki gelen su bir dahi avdet eder mi, etmez. Başkası gelir gider. İşte bu onun gibidir.

Usam Akaid, şerhinin haşiyesinde bu bahsi söylemiştir. Sonra kendisine bir sual varid oldu ki; "**Halk an be an bahsi cedidde değışmektedir. O halde azap nedir, teklif nedir?**" Buna hiç cevap vermedi. Cevap bulamadı, velhâsıl cevap şudur ki; **An be an teceddüt eden ahval ve şuûnâtıdır. İnsanın mertebesi ise sabittir. Çünkü bu mevcudatın suveri Hakk'ın ahvali ve şuûnâtıdır.**

Meselâ kalp her anda bir halde değil midir? O bir anda iki halde yahut iki anda bir halde bulunamaz. Teceddüt eden ahvaldir. Kendi tecdit eder mi, kezalik insandaki mertebesi teceddüt etmez. Ancak sureti, an be an teceddüt eder, yani yenilenir.

Anın için Mısırî Efendi şöyle buyurmuştur; "*Ben ol anım, işte ben ol an gayri münkasım gitmezem*" yani münadim, yok olmazam demektir.

*Yere göğe sığmayan bir mü'minin kalbindedir
Katremin içinde ummanımdır Allah hu diyen*

Cenab-ı Hakk hadisi kutsîde; "**ma vesaani ardi vela semaî velâkin veseaini kalbi abdil mü'min**" diye buyurmuştur. Çünkü arzda, semada cemiyet yoktur. Her biri birer ismin mazharıdır. İnsan yani halife ise her ismi camidir.

Abûl Fetih-il Mûsili Hazretleri bir anda bin yerde zahir olurdu. Bir kere bir mezbeleden çırılçıplak oturur göründü. Bunu gören kadı gönlünden dedi ki: "*Böyle zındığa bir de sıddık derler*" Hz. Abûl Fetih dedi ki; "**Ey kadı biz her yüzden görünürüz. Sen bana zındık deme, çünkü bu hal benim sıddikiyetime mani değildir.**"

Hız. Resûlullah'ın "*Ub'lübül ilme velev bissin*" yani ilmi tevhibi talep et. İsterse İnsan-ı Kâmil Çin'de olsun. Zira tevhibi talep etmek farz ve vaciptir.

Enbiya ve dahi evliya Hakk mazharlarıdır. Ef'al, sıfat ve zat mazharlarıdır. Cenab-ı Hakk her an bir şendedir. Her şen ise Nur-u Muhammedî'dir. Çünkü Nur-u Muhammed her şeye camidir. Bu âlem onun şerhi ve tavsilidir. Her şen ve her tecelli Nur-u Muhammedî'dir.

TEVHİD

Ehli zahir tevhibi "**La ilâhe illâllah Muhammedûr Resûlullah**" dır sanırlar. Hâlbuki bu tevhib değil, ancak kelime-i tevhibdir. Bununla hiçbir şey hâsıl olmaz. Tevhibin üç mertebesi vardır. **Ef'al, Sıfat ve Tévhibi Zat.** İşte asıl tevhib budur.

*Kim ki candan geçmediyse değın bize yâr olmasın
Namusu ırzı var ile âşıklara bar olmasın*

İşte can yine candır. Fakat bir insan canının varyetinden geçmez ise, bize yâr olmasın. Zira canın varyeti Hakk'ın varyetidir. Varyet kimindir? Cenab-ı Hakk'ındır.

*Benim ilmim katında müçtehitler aciz kaldılar.
Veli ilmi ilâhînin deli divanesiyim ben*

Ehli tevhibin ilminde müçtehitler acizdir. "**Ei müçtehidü yehdive yusibû**" denilmiştir. Çünkü ehli tevhibin ilmi, ilmi ilâhîdir. Ve ilmi zevkidir. Müçtehitlerin ilmi ise ilmi aklî ve ilmi naklidir.

Ve hatta kendileri de demiştir ki; "**Mezhebene sevab yühtemilel hatae ve mezhebel ahir, hataen yühtemilel sevabe**" Yani İmam-ı Azam der; "Bizim mezhebimiz sevaptır, hataya ihtimali vardır. Sair mezheplerin ise mezhepleri hatalıdır. Sevaba ihtimalleri vardır."

İşte İmam-ı Şafîî ve İmam-ı Malik ve İmam-ı Ahmedî her birisi de böyle söyler. Yekdiğerini tahata ederler. Yani hiçbir mezhep hakkında nefi yoktur. Onun için herkes muhayyerdır. Dilediğı mezhebe tâbi olur.

*Haşrı inkâr eyleyen mülhitler ilzammi olur.
Salbesal evrakı eşcâr inkılâbı olmasa*

HAŞR

Haşr hakkında üç mezhep vardır: Biri etiba, mühendis ve felsefenin mezhebi ki; bir kişi vefat etti mi cesedi dağılır, toprak olur. Ruhu haşrolur. İşte bu mezhep bütünü bütününe batıl bir mezheptir.

Ağacın yaprakları gibi; kış oldu mu yaprakları dökülür, yaz oldu mu yine biter. Bu da iki mezheptir; Biri aynı iade olunur der, diğeri misli iade olunur der.

Yani iade olunan ne gibidir? İşte biri vefat eder cesedi dağılır, hatta madeniyette kaybolur. Demir dahi olsa Cenab-ı Hakk onu kudreti ile demirden iade ederek cem edip, cesedi evvelinin aynı iade edip haşır eder. Bunu müebbet olmak üzere Sure-i Esra'da buyurmuştur.

Ve biri misli iade diyen mezhep işte evrak, eşcâr gibi kış olduğu vakit yaprak dökülür, yaz oldu mu yine yaprak iade olunur. Velâkin o kışın dökülen yaprak mı iade olundu? Hayır, onun misli iade olundu.

Kezalik insan vefat eder, cesedi yok olup çürür. Sonra misli iade ve haşır olur. Velâkin bu babda daha sahih olan mezhep (aynı iade olunur) demektir. (Niyazi Şerhi)

*Kabrü vahdet köşesi haşrû temaşagâh idi
Ey Niyazi kimde kim cehlin azabı olmasa*

Marifetullahı vasıl olan kişinin haşrı, yani ehli tevhid temaşagâh gibidir. Makamatlıdır; Cem, hazret-ül cem, cemmül cem, ehadiyet makamı temaşa ile haşrolur. Eğer ki cehaletle azabı olmazsa, yani arifi billâh olursa. Çünkü bütün azap cehaletten kopar. Yani **azap Cenab-ı Hakk'ın arifi olmamaktan ötürüdür.**

*Mescide varmak ile zevke varaydı zahit
Kılmazdı davayı ol bu kıl ü kâl içinde*

Beyitlerin anlaşılması için bir hikâye tahrir edelim:

Hiz. Resûlullah (SAV) Efendimiz bir gün Hiz. Ömer (R.A)' in hanesine misafir olarak gitti ve onu Tevrat okurken gördü. Okuduğunun ne olduğunu sordu. "Tevrat'tır" cevabını alınca Resûlullah buyurdular; "Lev kâne Musa hayyen tebaani ilâ ahire yanin" **"Hiz. Musa olsa şimdi benim kapımda olur, bana tabi olurdu yani bana ümmet olurdu."**

Bundan anlaşıldı ki gerek Tevrat, gerek İncil, gerek Zebur ahkâmı nesh olundu. Onlar ile amel etmek küfürdür. Ancak onlar da kitabullah olduğundan onlara da Kur'an gibi hürmet etmek vaciptir. İsevîlerin kiliselerine, Musevîlerin havralarına, İslam'ın mescit ve camileri gibi riayet ve hürmet etmek gerekir. Çünkü eski mabettirler.

*Mescidi meyhaneyi fark eylemem zahida
Göründüm ise ne var hal ile dal içinde*

Fenafillâhta ef'al, sıfat yok olur. Bekâbillâh makamı ise cem'de Hakk'ın vücudunu giyer. Hazret-ül cem'de sıfatını giyer. Cemmül cem'de Hakk'ın ef'alini giyer. Halkı irşad eder. Zat makamı meratibi kemaldir. Fakat kendisi için sairlerine mürşitlik edemez.

İMAN ÜÇ KISIMDIR

İmanı taklidi; Kâlallahü Teâla "kulu amenna billâhi ve ma ûnzile ileyna ve ma ûnzile ilâ İbrahime ve İsmâile ve İshaka ve Yakube vel esbatı ve ma utiye Musa ve

İsa ve ma utiyen nebiyyune min rabbihim lâ nūferriku beyne ehadim minhüm ve nahnü lehu müslimun." (Bakara 136) buyurmuştur.

İmanı taklidi budur ve imanı mukallidin sahih olup olmadığından çok itilâf vardır. Çünkü ımanı taklidi dil ile ikrardan ibarettir. Taklid arzu ile bozulur. İşte esas olan, eğer ki başını kesseler imanından dönmezse ol vakit imanı taklidi ve fayda verir. Ve illâ hiçbir faydası yoktur.

İstidlali iman ikincisidir. Kâlallahü Teâla; " *fa lem ennehu lâ ilâhe illâllahü vestağfir lizenbike ve lil mü'minine vel mü'minat vallahü mute kalli bukum ve misvakum*" buyurmuştur.

Üçüncüsü **ımanı tahkiki**; Kâlallahü Teâlâ "Şêhidallahü ennehu lâ ilâhe illâ hû, velmelâiketü ve ulû'ilm kaâimen bilkıst. La ilâhe illâ hû el'aziyzül hâkim" (Â-i İmran 18) buyurmuştur. Yani Hakk kendi kendine şehadet eder.

İşte imanı tahkiki ve imanı şuhudi olan nebi ve resul ve evliya bunların kâffesi **taife-i Melâmîyedir**. Çünkü Melâmî'nin imanı, imanı şuhudidir. Anın için onlara melâmet olunur. Zira imanı taklidi ve istidlâli olanların imanları, imanı tahkiki olanların imanı şuhudi ile olduğuna vâkif olmaz. Dehli ve taarruz ederler. Çünkü onlar daha noksandırlar. Yani imanları noksandır.

*Zatı Hakk'a mahrem olan anlar bizi
İlmi sırda bahrı bi payan olan anlar bizi
Bu fena gülizarına bülbül olanlar anlamaz
Veçhi baki hüsnüne hayran olan anlar bizi*

*Dünya ve ukbayı tamir eylemekten geçmiştiz
Her taraftan yıkılıp viran olan anlar bizi
Biz şol abdalız bıraktık eynimizden şalımız
Varlığından soyunup üryan olan anlar bizi*

*Kahrı lütfu şey'i vahit bilmeyen çekti azap
Ol azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi
Zahida ayık dururken anlamazsın sen bizi
Curayı safi içip mestan olan anlar bizi*

*Arifin her bir sözünü duymaya insan gerek
Bu cihanda sanma ki hayvan olan anlar bizi
Ey Niyazi katremiz deryaya saldıq biz bugün
Katre nice anlasın, umman olan anlar bizi*

*Halkı koyup lâ mekân ilinde menzil tutalı
Mısırî'ye şol canlara canan olan anlar bizi
Din-ü diyanet adet-ü şöhret kamu vardı yele
Ey Niyazi noldu sende kaydı dindar kalmadı*

Yani mabudu tevhid ettikten sonra din ve diyanetin ne faidesi vardır. İşte Mısırî Efendi'nin "kaydı dindar kalmadı" demesi mabuda vasil oldu demektir.

"Düşen bu darı gurbette dünü gün eyler efgâni"

Biz âlemi ervahtan bu âleme gurbete çıktık. Burada vatanımız için efgân ederiz. Anın için Hazreti Resûlullah hadisi şerifinde; **"Hübbül vatan minel iman"** yani kişinin vatanı aslîyesi olan âlemi ervaha muhabbet etmesi imanına delâlet eder." buyurmuştur.

Hadisi kutsîde; *"Ma vesaani ardi vela semaî velâkin yeseani kalbi abdil mü'minin"* yani, **"Yere göğe sığmam, mü'min kulumun kalbine sığarım"** buyrulmaktadır. Çünkü kalp, vahdet ile kesrete camidir. Sırrın işi ehadiyete nazardır.

Cenab-ı Hakk Âdem'i yarattı. Zürriyeti arkasından çıkarıldı, bu lâtif suretle velâkin dört saf oldu; Birinci saf **enbiya**, ikinci saf **evliya**, üçüncü saf **mü'min**, dördüncü saf **eşkiya**.

Enbiyadan Ruh-u Azam tarafından **"Elestü birabbiküm"** nidası geldi. Bu nidayı safı evliyadan gayri işitmedi. Sonra safı evliyadan Gavs-ül Azam tarafından "Elestü birabbiküm" nidası tecelli etti.

Bu nidayı safı mü'min işitti. Safı eşkiya işitmedi, cümlesi birden **"belâ"** dedi. Anın için bezm-i elest sakisi mürşitlerdir. İşte Elest bezminin şerbetini nûş edenler yüzlerinden perdeleri keşfederler.

Velhâsıl kelâm, ibadet, ilim, amel ile olmaz belki tevhid ile olur.

İNSAN ÜÇ TÜRLÜDÜR;

-**İnsan-ı hayvan:** Yani tevhide kadem basmayan cahil insan.

-**İnsan-ı nakıs:** Tevhid-i ef'al ve sıfat görüp zata vasıl olmayan insan.

-**İnsan-ı kâmil:** Tevhid-i zata vasıl olanlardır.

*Aşka Uşşakın davet etmişsin
Can kulağına ol seda düştü*

Âşıkları aşka Cenab-ı Allah, şu ayeti kerime ile davet etti; **"ve mâ halaktül cinne vel'inse illâ liya'büdün"** (Zariyat 56)

İbn Abbas tefsirinde diyor ki; **"İbadet nedir ya Resûlullah?"** diye sual ettiler. Hazreti Resûlullah dahi tefsir buyurdu; **"eyliyü vahidüne eyliyü arifünehü "** Yani "Ben ins ve cinni halk etmedim, ancak halk ettim tevhid etmek ve arif olmak için."

Hazreti Resul Aleyhisselâm'dan sual eylediler; **"Âdem Nebi'den Fahri Âleme gelinceye kadar nice enbiya kaç neferdir, gelmiştir?"** Buyurdular ki; **"Allah-ü Âlem yüz yirmi dört bin kimselerdir. Ve dahi 313 mürseldir. Bazısı Nebidir. Bazısı dahi Ulûl Azimdir."**

Zikrolunan Enbiya Azam (A.S) Hazretlerinin dört neferi Süryanî idi. Hz. Âdem safı, İdris nebi, Nuh nebi aleyhisselavatürrahman. Ve dört neferi Arabî'dendir. Hud nebi, Salih nebi, Şuayb nebi ve Muhammed Mustafa (SAV) Hazretleri.

Âdem safiyullahtan Hz. Muhammed (SAV)'e gelinceye kadar yüz dört kitap nazil oldu. Yüzü suhuf, dördü büyük kitaptır:

Hiz. Âdem Nebi'ye	10 suhuf
Hiz. Şit Nebi'ye	50 "
Hiz. İdris Nebi'ye	30 "
Hiz. İbrahim (AS)'a	10 "
Hiz. Musa (AS)'a	Tevrat
Hiz. Davud (AS)'a	Zebur
Hiz. İsa (AS)'a	İncil

Hiz. Muhammed Mustafa (SAV) Efendimize ise, Şehri Ramazanın 24. gecesini Kur'an-ı Azim ve Furkan-ı Kerim nazil oldu.

Hiz. Muhammed (SAV)

Resûlullah milâdî 571 yılının Nisan ayının 20.gecesini yani Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesine rastlayan Perşembe günü dünyamıza şeref verdiler. Müddeti ömrü 63 yıl oldu. 40 yaşında Nübüvvet verildi. 23 yıl Peygamber oldu. Mekke-i Mükerrreme'den Medine-i Münevvere'ye hicret ettiler. 10 yıl Medine şehrinde oturdular. Miraç Mekke-i Şerif'te vaki oldu. 51 yaşında idi ve 9 aylık idi.

Tehvil kible kadimden Kudüs-ü Şerif iken hicretin ikinci yılında emri Hakk ile Kâbe-i Muazzam'a oldu. Ve nübüvvetlerinde otuz bin mucizat vaki oldu. Resûlullah Efendimiz 28 gaza etmiş, Lâkin dokuz kez bizzat kılıcıyla göğüs göğüse savaşmıştır.

Resûlullah Efendimizin erkek evlâtlarının adları şöyledir; 1-Kasım 2-Tayyib 3-Tahir 4-İbrahim Kız evlâtları da şunlardır; 1-Zeynep 2-Rukiye 3-Gülsüm 4-Fatımat üz Zehra

*Severim ben seni candan içeru
Yolum vardır bu erkândan içeru
Şeriat, tarikat yoldur varana
Hakikat meyvesi andan içeru*

*Kesildi takatim bende derman yok
Bu ne mezhep imiş dinden içeru
Dinin terk edenin küfürdür işi
Ol ne küfürdür imandan içeru*

*Beni bende demen ben bende değılem
Bir başka ben vardır tenden içeru
Tecelliden nasip erdi kimine
Kiminin maksudu bedenden içerû*

*Senin aşkın beni benden alıptur
Ne şirin dert bu dermandan içeru
Yunus'un sözleri düş olsun sana
Kapında bir kul var sultandan içerû*

*İlim ilim bilmektir ilim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin o nice okumaktır
İlim okumaktan maksat kişi kendin bilmektir
Çün okuyup bilmezsin habir kuru emektir*

*Okudum bildim deme çok taat kıldım deme
Eğer Hakkı bilmezsen bu kuru lâf demektir
Dört kitabın mânâsı bellidir bir elifte
Sen Elif'i bilmezsin o nice okumaktır.*

*Yunus Emre der hoca gerekse var yüz hacca
Cümlesinden iyice bir gönüle girmektir
Bir kez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yummaz değil*

*Bir gönül yaptın ise, Pir eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise birine bin az değil
Yunus Emre'm sözün satar, söze bal-ü yağ katar
Altmış bin sarrafa satar, yükü cevherdir köz değil.*

Eniyet: hüviyet, Hüviyet: Kâmilin batın yüzüdür. Eniyet zahiren hazır oldu.

*O kim mürşidi Hakk bilmez, dahi Allah demek bilmez
Yalan söyler özün bilmez, Hulusi'ye desin düşman*

*Lütfet bize ya müstean, hayrette kaldı aşikân
İlmi ledünden dem uran, çoktur bugün ehli lisan*

*Surette kalmış nicesi, davayı Hakk eğlencesi,
Dünyayı tutmuş pençesi, kalbinde yok aşktan nişan*

*Ahir zaman dervişleri, nefsi heva cümbüşleri
Derler yapan Hakk işleri, daim ararlar nevcivan*

*Gaflet içinde özleri, dünyayı gözler gözleri
Uşşaka taklit sözleri, sankim onlardır arifan*

*Aşkı hemen lâf sezdiler, adabı pirden bezdiler
Türlü hilâfet yazdılar, ta celp ola sade dilân*

*Giydikleri derviş sıfat, ezberlemiş üç beş lûgat
Zahirleri pür marifet, batınları akrep yılan*

*Ey âşık-ı Hakk gelberü aşk yoluna kıl serfirû
Ver canı pes gir içerû ta görüne maşuk iyan*

*Halkı bunca enbiya kim geldi davet eyledi
Vahdetin sırrını bildirmektir o davetten garaz
Bu kadar Resul ve bu kadar kitap,
Bu kadar verese hep anın içündür.
Vahdetin sırrını fehmetmek içindir.*

*"Saniyi gör günde yüz bin türlü sanat gösterir
Kendini göstermek içündür O sanattan garaz"*

NAMAZ

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin Füsüs-ül Hikem isimli eserinin "Muhammed kelimesindeki ferdi hikmetin aslı" başlıklı sahifesinde Resûlullah (SAV) Efendimiz buyurmuştur ki "**Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirdi.**" Önce kadını ve güzel kokuyu andı, sonra da "göz aydınlığım namaz" yani beş vakit namaz diye buyurdu.

Hazreti Peygambere sevdiren şeyin üçüncüsü şu ferdiyet hikmeti onunla tamam olmaktadır. Bu da namazdır. Sahih bir hadiste; "**Ben namazı benim ile kulum arasında ikiye böldüm, onun yarısı bana, yarısı kula aittir.**" buyrulmaktadır.

Namaz ibadetleri içinde toplayan bir ibadettir. Hareket ise üç türdür, biri müstakim düz harekettir ki namaz kılan kimsenin **kıyam**, ayaktaki halidir. İkincisi ufki harekettir. Bu da namaz kılanın **rükû**, eğilme halidir. Üçüncüsü menküş, tersine harekettir. Bu da **secde**deki halidir.

Allah kulunun lisanı ile "**Semi allahü limen hamide**" buyurdu. Öyleyse namazın mertebesinin sahibini nereye götürdüğüne nazar et. Şu halde müşehade derecesini elde etmeyen kimse, onun gayesine eremez. Bu sebeple de onda göz aydınlığı hâsıl olmaz.

Namazda Rabbi ile olmayan kimse asla namaz kılmış olmaz. Devamı müddetince insanı başka şeylerde tasarruftan men eden namazdan başka bir ibadet yoktur.

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri; "**Biz kâmil insanın namazdaki sıfatının nasıl olacağını Fütihat-ı Mekkiye isimli eserimizde anlattık**" buyurmuştur

Arabî Hazretlerinden sonra gelen elli iki büyük veliyullah, Füsüs-ül Hikem isimli eseri şerh etmek istemişler, lâkin Şeyh-ül Ekber'in bir kelâmını bile değiştirememişlerdir. Bu pirlar namazın beş vaktini inkâr edip de; "benim hakikatim vardır" diyenlerin halini açıklamışlardır.

Elhamdülillâhi Rabbil Âlemin. Salât ve Selâm âlemlere rahmet olan Server-i Âlem, iki cihan nuru Habibullah Hazreti Muhammed Mustafa SAV Efendimize olsun.

Velâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyül azim.

Davud YILMAZ
İnsan-ı Kâmil isimli eserin bittiği tarih
Hicri 8 Rebiül evvel 1423 /28 Mayıs 2002
İZMİR

SÖZLÜK ve TANIMLAMALAR

A

- **A'vâne:** Yardımcılar, beraber olanlar.
- **A'zâm:** Çok büyük, en büyük.
- **Abdullah:** Allah'ın kulu. Bu isim, Resul-ü Ekrem (S.A.S.)'in mübarek ve en şerefli isimlerindedir.
- **Ab-ı hayat:** Can suyu, içene ebedi hayat veren çeşme. İçilen, bir damlası bile insanı ölümsüzleştiren ve ebedileştiren su. Aşk ve muhabbet çeşmesi ki, ondan içen asla madum ve fani olmaz.
- **Acz:** Beceriksizlik, güçsüzlük, yapamamak.
- **Âdâb:** Uyulması gereken esaslar, usûl, ölçülü davranışlar.
- **Âfak:** Ufuklar.
- **Âgâh:** Haberdar, uyanık. Vâkîf, arif. Hâlden anlayan, veli.
- **Ağyâr:** Yabancılar. Yâr olmayan, Allah'tan gayrı olan her şey, masiva.
- **Ahdi Misak:** Yemin, anlaşma, sözleşme. İnsanı kamile biat eden salık, Hakk'la ahdi misak yapar.
- **Âher:** Başka, diğer, gayri.
- **Ahlâk-ı zemime:** Beğenilmeyen, kötü ahlâk.
- **Ahvâl:** Haller, oluşlar.
- **Ahzetmek:** Tasarrufuna dâhil etme.
- **Aks'ül amel:** İstenilen şeyin zıddının hasıl olması, tersine oluş.
- **Alâ-yı İlliyyin:** Cennette en yüksek derece. Cenab-ı Hakk'ın indinde en iyilerin ve kâmillerin derecesi.
- **Âl-i Aba:** Hz. Muhammed (S.A.V)'in abası altına alıp dua ettiği kişilerdir. Hz. Ali, zevcesi ve Hz. Muhammed'in kızı Fâtıma, oğulları Hasan ve Hüseyin âl-i aba'dandırılar.
- **Âliye:** Yüksek, yüce, aziz.
- **Âliyy-ül âla:** En üstün, en yüksek.
- **Allâme:** Meşhur olmuş büyük mütefekkir, her ilimde ihtisas sahibi.
- **An:** Zamanın en küçük parçası. Hakikatte zaman üstü zaman, daha doğrusu zamansızlık anlamına gelir ve üzerinden zamanın geçmediği hakikate ve zata işaret eder.
- **Anâsır:** Bir şeyin meydana gelmesinde sebep, temel esaslar.
- **Ârız:** Bir şeyi arz ve takdim edici olan.
- **Arifan:** Ermişler, arifler.
- **Âsâr:** Eserler, abideler.

- **Asr-ı saâdet:** Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in, peygamber olarak dünyada bulunduğu devir.
- **Aşına:** Tanıdık.
- **Âyân:** Açığa çıkan, harici vücudu bulunan şeyler.
- **Aylak:** Başboş, tembel.
- **Aynel yakin:** Gözle görerek hâsıl olan yakindir. Kalbin müşahede yoluyla hakikât vahdeti görmesidir. Hakk'ı bilmenin aynel yakini tevhidi sıfat makamıdır.
- **Aynında:** Zatında, özünde.
- **Azimüşşân:** Şanı büyük, namı çok yüce.

B

- **Bab:** Sığınılacak yer. Kapı.
- **Badehu:** Sonra.
- **Bahil:** Hasis, cimri, tamahkâr.
- **Bahr:** Deniz, derya.
- **Bâlâm Bahura:** Hz. Musa zamanında yaşamış, kırk bin müridiyle birlikte istediği yere uçabilecek kadar büyük kerametleri olan bir keşiş. Zamanında, yaşadığı beldenin kralının isteği üzerine, kurduğu tuzaklarla Hz. Musa'nın ordusunu kırmış ve Kur'an'da da işaret edildiği üzere, Allahu Teâlâ kendisini maymuna döndürerek cezalandırmıştır.
- **Bâni:** Kurucu, yapan, yapıcı.
- **Bârgâh:** İzinle girilecek yer, huzur-u Rabb-il Âlemin.
- **Bâri':** Tam, üstün, mükemmel.
- **Basafa:** Huzur, saflık, temizlik ile. Sefalı.
- **Basar:** Kalp gözü.
- **Bast:** Açılma hali.
- **Bedir:** Dolunay, ayın en parlak olduğu hali, bir işin zahir
- **Belâ:** Zahirde belâ; musibet, afet, sıkıntı, imtihan demektir. Hakikatte ise, yükselme manasındadır.
- **Belî (Kâlû Belâ):** Bezm-i Elest'de Cenab-ı Hakk'ın ruhları yaratıp,; "*Elestü bi rabbi küm - Ben sizin rabbiniz değil miyim?*" diye sorduğunda ruhlar; "*Belî-Belâ*" yani "*Evet sen bizim rabbimizsin*" dediler. Bu sözün kaynağı Kur'an'da Araf Suresi 172. ayettir. Sözü edilen meclis: **Ezel bezmi, meclis-i elest, dem-i elest, ruzi elest ve kâlû belâ** isimleri ile de anılır.
- **Berhava:** Boş, faydasız, havaya gitmiş.
- **Berhayat:** Hayatta, yaşayan. Hayat üzere olan.
- **Berzah:** Dünya ile ahiret arası, iki âlem arası.
- **Beynehüma:** İki arasında.
- **Beyn-en nâs:** İnsanlar arasında.
- **Beytullâh:** İnsan-ı Kamil'in kalbi.
- **Beyyinât:** Beyyineler, bürhanlar.
- **Bi-iştibâh:** Şüphesiz, şeksiz.
- **Bilissilâ:** Neliksiz, niteliksiz.
- **Binâen:** Bu sebepten, den olayı.

- **Binaenaleyh:** Bundan dolayı.
- **Buûd:** Uzaklaşma.
- **Buy:** Koku, nefha.
- **Bünyad:** Esas, asıl, temel.
- **Bürhan:** (Burhan) Kanıt, belge.
- **Bürûdet:** Soğukluk, soğuk olmak.

C-Ç

- **Câh:** Makam, itibar, mansıb.
- **Câil:** Yapan, yaratıcı.
- **Cebbar:** Sıfat-ı ilahiyedendir. İsteddiğini mutlak yapan, dilediğine muktedir olan. Büyüklük, azamet ve kudret sahibi. İmar eden Cenab-ı Hakk. Kullarını ıslah edip tövbeye götüren Allahu Teâlâ hazretleridir.
- **Ceberût:** Azamet daimi ve bâtınisi, kudret.
- **Cehd:** Çaba.
- **Cehrî:** Aleni ve yüksek sesle vaki olan şey.
- **Celabib:** Gömlek.
- **Cem Makamı:** Hz. Pir Seyyid Muhammed Nurül Arabî Cem makamı için şöyle buyurmaktadır: “Makam-ı cem demek; Hakk’ı zahir ile halkı batın ile müşahede etmektir. Bu makamda halk ayna oldu. Aynalarından Hakk zahir oldu.” Kurbu feraiz ve fenayı nefis ve bekayı ruh ve seyri mahububu ve Sure-i Necm’den mezkûr olan (**Sümme dena**) makamıdır. Ve berzah derler. Ol makam vahdeti zahiredir. Bu makama vuslat oldukça vesvese münkati olur.”
- **Cemmül Cem Makamı:** Beka makamlarının üçüncüsü cemmül cem makamıdır. Cemmül cem makamı hakkında Hz. Pir şöyle buyurmaktadır: “Vücut-u kalbi ve Sure-i Necm’de mezkûr (**Kâba kavseyn**) makamı budur. Bu makamda ef’ale ve asara tedelli tenezzül olur. Kesret aynı vahdet ve vahdet aynı kesret olur. Makamı cemmül cem demek; batın, zahir cümlesinde Hakk’ı müşahede etmektir. Nitekim ayeti kerimede varid olduğu gibi; (**Hüvel evvelü vel ahirü vezzahirü velbatın**) Bu makamda batın olan mutlaktır. Zahir olan mukayyettir. Evvel mutlaktır, ahir mukayyettir. Cümlesi Hakk’dır.”
- **Cennet:** Allah’ın emirlerini yerine getirenlere Kur’an-ı Kerim’de vaat ettiği yerdir.
- **Cevâhir:** Çok kıymet verilen ve az bulunan taşlar.
- **Cevr-i cer:** Para karşılığı Kur’an okumak.
- **Cife:** Leş, kokmuş et.
- **Cinân:** Cennetler, bahçeler.
- **Cülûs:** Oturuş, oturma. Padişahın tahta oturması.
- **Cür’a:** Bir yudumluk su, içim, yudum.

- **Çâr-ı Yâr:** Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali (R.A.)'ların namları. Dört halife, "cihar-ı yâr-i Güzin" veya "Hülefa-i Erbaa" veya "Ashab-ı Güzin" diye de anılırlar.
- **Çeşm:** Göz, dide.

D

- **Dabbet-ül-arz:** Hadis-i şerifle ahir zamanda geleceği haber verilen ve ahir zaman alametlerinden olan bir nev'i yürüyen mahlûk.
- **Dacir:** Gamlanmak, kederlenmek, muzdarip olmak.
- **Dâd:** Başkasının zulmünü def ve izale eylemek. Hak, doğruluk.
- **Dâi:** Dua eden, davet eden.
- **Dânâ:** Bilgili, bilen, alim.
- **Darü'l fenâ:** Sonlu ve geçici yurt. Bu dünya.
- **Darü'l-aman:** Sığınılacak yer.
- **Darü'l-beka:** Ebediyet yurdu, bekâbillâh makamı, bekâ mülkü.
- **Davud Peygamber:** Kuran'da ismi geçen ve Benisrail Peygamberlerindedir. Süleyman (A.S)'ın babasıdır. Hem peygamber, hem sultandı. İbranîce Zebur kitabı kendisine nazil olmuştur. Sesi çok güzeldi. Kurtlar ve kuşlarla Allah'ı zikrettiği rivayet edilir. M.Ö. 1010'da vefat ettiği nakledilir.
- **Dehr (Dehre):** Zamana dair ve müteallik.
- **Dembedem:** Vakit, vakit. Ara sıra.
- **Derakab:** Hemen, derhâl, akabinde.
- **Derç:** Kitaba koymak.
- **Derd-mend:** Tasalı, kaygılı, dertli.
- **Derun:** Batın, iç. Gönül âlemi.
- **Desise:** Gizli, hile, oyun.
- **Devvâr:** Daim dönen. Kısır döngü.
- **Didâr:** Yüz, çehre. Allah gören, gözetleyen
- **Dil:** Gönül.
- **Dilâra:** Gönül süsleyen, güzel.
- **Duhûl:** Girme.
- **Dûr:** Uzak.
- **Düçar:** Yakalanmış, çatmış, müptelâ olmuş, tutulmuş.

E

- **Ebeda:** İlelebet.
- **Ebleh:** Ahmak, bön, budala.
- **Ebrar:** Özü sözü doğru, hamiyetliler. Sadıklar, iyiler.
- **Ebter:** Soyu kesik. Eksik, noksan.
- **Ebû Cehil:** Asıl adı Ebülhakem Amr bin Hişam bin el Mugire'dir. Müslümanlığın ve Hz. Muhammed'in en büyük düşmanlarından biri olarak kabul

edilmiştir. “Ebû Cehil” lâkabını kendisine Hz. Peygamber vermiştir ve “Bilgisizliğin Babası” anlamına gelir. Bedir Savaşı’nda kafası kesilerek öldürüldü.

- **Ebû Hüreyre:** Peygamber Efendimize bütün gücüne hizmette bulunmuş ve îlâ-yı kelimetullah yolunda peygamber ile bütün muharebelere iştirak etmiştir. 5374 adet Hadis-i Şerif nakletmiştir. Hicri 75 yılında 78 yaşında Medine’de Dar-ı Beka’ya hicret etmiştir.
- **Ecir:** Bir iş karşılığı verilen karşılık, mükâfat.
- **Ecsâm:** Cisimler.
- **Ef’al Makamı:** Fenâ makamlarının ilki olup rabitası “Lâ faile illâllah”tır. Hz. Pir bu makam için şöyle buyurmaktadır; “Tevhidi ef’al demek; cem-i halk efâlullah olduğunu bilip ve her fiilin rüyeti indinde ol fiilin aynasından Hazreti Maşuk’u müşahede etmektir. Âşık olan kimse ef’ali hissiye ve ef’ali kalbîye ve afakîye ve enfüsîye verasında Hazreti Maşuk’u kalbiyle müşahede eder, her fiili hisseder ise, maşukun fiili ol fiil ile zahir olduğunu zevk eder.”
- **Efdâl:** Daha faziletli, daha lâyük, daha iyi.
- **Efgân:** Acı ile bağırıp, çağırımlar, feryatlar, figanlar.
- **Ehadiseyir:** Ezel-i ervahtan ehadiyet makamına layık görülen.
- **Ehadiyet (Ahadiyet) Makamı:** Allah’ın her bir şeyde kendine ait birlik tecellisi. Hakk’ın ahadiyet mertebesindeki ismi “Ahad” dır. Bu mertebede teklik sıfatı müstesna, hiçbir sıfat, isim ve nisbet nazarı itibara alınmaz. Ehadiyet makamı Resulullah (S.A.V.)’e mahsus olup bekâ makamlarının dördüncüsüdür. Sure-i Necm’de varid olan (**Evedna**) makamıdır. Makam-ı Muhammed’dir ki, Hz. Muhammed (S.A.V.) kademi üzere olan ana vasıl olur. Bu makam mukayyettir, kaydı ref olmaktır. Aynı zamanda bu makam hitam ve temkin makamıdır. Hz. Pir bu makam için; “Her bir zerrenin hakikati aynî Hakk’dır. Kesret yoktur. Meselâ kırk aynaya baksan, kırk aynada görünen birdir.” buyurmaktadır.
- **Ehval:** Hal.
- **Ekâbir:** En büyükler, pek büyükler.
- **Ekser:** Pek fazla, daha çok, kesrette olan.
- **Ekvan:** Alemler, mahluklar, varlıklar, oluşlar.
- **El amelin bir niyet:** Gönülden niyet etmek, niyetinde sadık olmak.
- **El fakr-ü fahrî:** “Fakirlik benim övüncümdür” hadisidir. Hz. Pir buyurmuştur ki: “Her gâh ki, bu fakir kimse, bir mertebeye erişe ki, an-da asla mülkten nesne kalmaya. Pes, bu takdirce mertebe-i fakr-a yetişmiş olur. Ve bu kimseye lâyıktır ki, eğer kâinata fahr ederse... Resulullah (S.A.S.) bu fakr ile fahr eylemiştir.”
- **El yevm-e tübles-serâir:** Şeriatta; mahşerde herkesin ameli birer suret giyer. O kimsenin amelleri hayır ise, huri, gılman, ağaçlar, meyveler, kuşlar v.s. şekillerinde, o kimsenin amelleri şer ise, maymun, yılan, akrep, domuz, köpek veya bunlara benzer suretler giyip dururlar ve bunlar tartılırlar. Çünkü ameller, birer suret giymeyince tartılamazlar.

- **Elâ inne evliyâallahî:** Yunus Suresi 62. ayetten alıntıdır. “ İyî bilin ki, Allah’ın dostları için hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de” manasındadır. Bu ayet, zat makamını zevk edip, ehli velâyet olanlar hakkında gelmiştir
- **El-ân:** Şimdi, hâlâ.
- **Elfaz:** Lâfızlar. Söz ustaları. Lûgat ehli olanlar.
- **Elhakk:** Hakçası.
- **Elhâsıl:** Sözüñ kısası.
- **Emlen yâzık lem yârif:** Hz. Muhammed (S.A.V.)’in;”Tatmadın ki bilesin” manasına gelen hadis-i şerifi.
- **En tüeddûl’emâneti:** Sure-i Nisa 58. ayet : (İnnallahe ye’mürüküm en tüeddûl’emâneti ilâ ehlihâ...) “Emaneti ehline verin!”
- **Enf:** Burun.
- **Enfûs:** Nefsler, ruhlar, canlar, yaşayanlar.
- **Enniyet:** Benlik, kimlik, hüviyet. Hakk’ın enniyeti, kendisine ait olan şeyle meydan okumasından ibarettir.
- **Envâr:** Nurlar. Maddî manevî karanlıktan kurtarmaya vasıta olanlar.
- **Erbaa:** Dört.
- **Erbain:** Kırk gün riyazata gitmek.
- **Ervah:** Ruhlar, canlar.
- **Eşedd:** Çok şiddetli.
- **Ev Edna:** Necm Suresi 9. ayette geçer. Ehadiyet makamına işaret eder ki; Kur’an’da: (ve lâ takrebû mâlelyetiymi...) (İsra 34) gelmiştir. Yetim-i Hakikî, Hz. Muhammed (S.A.V)’in kendisidir. Ve anın malı, ahadiyettir. (Bkz. Ehadiyet)
- **Evdad:** Sevgili.
- **Evkat:** Vakitler.
- **Eyyâm:** Devirler, günler.
- **Eyyûb (A.S.):** Eyyûb peygamber, Kur’an-ı Kerim’de ismi geçen İshak (A.S.)’ın oğludur. Allah tarafından sınanmak için birçok dertlere uğratılmışsa da, bütün bunlara sabırla katlanmıştır. En son yedi sene bilinmez bir hastalığa uğramış, bu sürenin sonunda, tecelli ilâhî ile çıkan suda, eşi ve kendisi yıkanarak gençliklerine ve sağlıklarına kavuşmuşlardır. “Eyyûb sabrı” deyimi bu katlanıştan türemiştir. Kur’an’da: “Gerçekten biz onu sabreden (bir kul) bulmuştuk. Ne güzel kuldu, o daima bize başvururdu.” (Sâd 44) buyrulmaktadır.
- **Ezeli Ervah:** Ruhların yaratıldığı zaman. Melâmiler ta ezeli ervahtan beri yani ruhların yaratıldığı ve Allah’ın rahmetini (tevhidini) serptiği zamandan nasiplerini almışlardır.
- **Ezhân:** Müdrikler, anlamayı meydana getiren duygular.

F

- **Fakih:** Şer’i hükümleri delilleri ile bilen zata denir.
- **Fakir:** Varlıklardan soyunan kişi, sarf edecek hiçbir şeyi olmayan
- **Fakr:** Yokluk, sıfatların hükmünden çıkmak, nefse hiçbir şeyi ayırmamak

- **Fasl:** Hak ile bâtilin arasını fark ve temyiz ile olan hüküm ve kazâ.
- **Fazilet:** Değer, meziyet, ilim ve iman.
- **Fazl:** Âlimlere yakışır olgunluk.
- **Feeynema tüvellü fesemme vechullah:** “Ve lillâhilmeşriku velmağribü feeynema tüvellü fesemme vechullah innallahe vasiun aliyim.” (Bakara 115) Hz. Pir bu ayet hakkında şöyle buyurmaktadır: “Bu ayetin sebebi nüzulü şöyledir: sahabelerden bir kaçı seferde olup, sisli bir havada kibleye tahrim edip namaz kıldılar. Bادهu sis açılınca kible Kâbe’ye isabet etmeyip, namazlarını iade etsinler mi diye Hz. Resulullah (S.A.V.)’e gelip sual ettiler. Bu ayet nazil oldu. Yani her nereye dönerseniz Hakk’ın bir yüzü vardır. Bir yüze hasrolmaz.” Bu ayet cem makamına işaret eder ki, bu makamı zevk eden salik için, her ne yana baksa Hakkın yüzüdür, bir yüze laşrolmaz.
- **Fefurrur ilallah:** “Ey kulum, bana doğru firar et” manasına gelen ayet-i kerimedir.
- **Fekâne kâba kavseyn:** Necm Suresi 9. ayette geçer. Cemmül cem makamına işaretir. (Bkz. Cemmül cem)
- **Fema:** Ama, lâkin.
- **Fenâfirresül:** Bütün varlığını Hazreti Peygamber (AS)’ın manevi şahsiyetinde yok etmek.
- **Fenâfişşeyh:** Bütün maneviyatını şeyhin manevi feyzinden almak.
- **Ferâce:** Cübbe, tesettür giysisi.
- **Ferâgat:** Vazgeçmek, nefsinden üstün tutmak.
- **Ferâiz:** Allah’ın farz kıldığı ibadetler, yapılması mecburi din emirleri.
- **Fes’elü ehlezzikri:** “Fes’elü ehlezzikri in küntüm lâ ta’lemûn” “Bilmiyorsanız zikir ehline sorun” (Nahl 43-Enbiya 7) ayetine işaretir. Ayette sözü geçen zikir ehlinden murad, ehliyetli bir Melâmî İnsan-ı Kâmilî’dir.
- **Fetedellâ:** Necm Suresi 8. ayette geçer. Hazretül cem makamına delildir. (Bkz. Hazretül cem)
- **Feyz-i Akdes:** En kutsal feyz. Önce ilim, sonra ayn mertebesinde, şeylerin ve istidatlarının var olmasını icab ettiren zâtî-hubbi tecelli. (Fusus-ül Hikem 49)
- **Feyz-i Mukaddes:** Kutsal feyz. Şeylere ait istidatların, hariçte zuhur etmesini icab ettiren isim tecellileri. Sıfatî tecelli. Feyzi mukaddes, feyzi akdese bağlıdır.
- **Fezâil:** Faziletler.
- **Fırka-i Naciye:** Peygamber efendimizin izinden gidenlerdir. Hz. Muhammed (S.A.V)’in; “Ümmetim yetmiş üç fırkadır. Yetmiş ikisi delâlette, biri hidayettedir” hadisi şerifinde bahsedilen ve hidayete ermiş olanlar ki, bu fırkaya “Fırka-i Naciye” adı verilmiştir.
- **Filebsin cedit:** Allah-u Teâlâ, her an zerreden kıla kadar, her şeyin hâline göre tecelli eder.
- **Filhakika:** Gerçekten.
- **Firakkin:** Ayrılık, ayrılmak.

- **Fisebilillâh:** Allah rızası yolunda.
- **Fudelâ:** Takıyyeci, riyakâr.
- **Fukahâ:** Fakihler, fıkıh âlimleri.
- **Furkan:** Hakk ile batılı birbirinden ayıran. İyi ile kötüyü, doğru ile yanlış fark edip ayıran. Hakikatte, Kur'an-ı Kerim'in batın manalarını fark etmek anlamındadır ki bu da ancak cem makamını zevk etmekle olur.
- **Fürûh:** Bir kökten ayrılmış kısımlar, dallar, budaklar. Bir sülaleden gelmiş torunlar, çocuklar.
- **Fütûr:** Ümitsizlik, usanç, zaaf, keder, gevşeklik.
- **Füyûzat:** Feyzler, inayetler.

G

- **Gadap:** Hiddet, öfke, dargınlık, kızgınlık.
- **Galebe:** Üstün gelmek, yenmek, bozmak.
- **Galiz:** Çirkin, kaba.
- **Gânâ:** Zenginlik, bolluk.
- **Garaz:** Kin, kötü niyet, kasıt.
- **Garib:** Hayret verici, tuhaf, kimsesiz, gurbette olan. Hakikatte garib, Hakk'a yakın olandır. Salik hazretül cem makamında garib olur.
- **Gilman:** Cennette hizmet gören delikanlı.
- **Güman:** Zan, tahmin, sanmak ve şüphe.
- **Güruh:** Bölük, cemaat, kısım.
- **Güş:** Kulak, işitmek.

H

- **Habib:** Sevilen, sevgili, seven, dost.
- **Haccac-ı Zalim:** Çok eskiden Irak'ta valilik yapan fakat Hz. Muhammed (S.A.V)'in soyundan gelenlere ve onlara taraftar olanlara çok zulmeden, haddini aşmış bir zalimin ünvanı.
- **Hacer-ül Esved:** Kâbe'de bulunan meşhur siyah taş. Bir rivayete göre; bu semavî bir taş olup, Hz. İbrahim (A.S.)'a Cebrail (A.S) tarafından cennetten getirildi. Hz. Ömer (R.A) hacere-ül esvede yaklaşmış ve demiştir ki: "Ey taş! Çok iyi bilirim ki sen, zararı ve menfaati olmayan bir taş parçasısın. Eğer seni Resul-ü Ekrem'in öptüğünü görmese idim, asla seni öpmezdim."
- **Hadi:** Hidayete ermiş, mürşit.
- **Hafî:** Gizli, açıkta olmayan, saklı.
- **Hakkel yakin:** Bir şeyi tadarak ve yaşayarak öğrenmek, kesin ve apaçık bilgi. Hakk'ı bilmenin hakkel yakini tevhidî zat makamıdır.
- **Hâlet-i nez:** Ölüm hali, sekerat vakti.

- **Halil-ur-Rahman:** Tevhid dininin babası olarak bilinen Hz. İbrahim (A.S.) in lâkabıdır. Bir rivayete göre; bir tapındaki putları balta ile kırdığı, halkı putlara tapımdan vazgeçirmeye çalıştığı için, Nemrud'un verdiği emir üzerine bir mancınıkla büyük bir ateşin ortasına fırlatıldı. Ne var ki, Allah'ın emri ile Cebrail onu havada yakaladı ve hacetini sordu. İbrahim hacetinin ona değil Allah'a olduğunu söyleyince "Halilullâh" lâkabına lâyık görüldü ve ateşin ortasına düşünce, orası bir çimenliğe dönüştü. Bir başka inanışa göre; kendisini sınamak için Allah tarafından oğlunun kurban edilmesi buyrulmuş, İsmail'i kurban edeceği sırada bir koç indirilerek kurtarılmıştır.
- **Hamse:** Beş (sayı)
- **Hasenetül ebrar seyiyatül Mukarrabîn:** Hazretül cem makamından önceki makamlarda olan salıkların, ebrarların haseneleri yani iyilikleri, hazretül cem makamını zevk etmiş mukarrabînlere nisbetle seyiyie yani günah sayılır.
- **Haşr:** Toplanmak. Kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları. Haşr-neşr olmak; şeriatta ölüp, dirilmek, hakikatte ise; cehaletinin ölüp, hazret makamında Hakk ile dirilmektir.
- **Hatm:** Hitama erdirmek, bitirmek, Kur'an'ı Kerim-i sonuna kadar okumak.
- **Havârik:** İnsanda hayret ve hayranlık uyandıran şeyler, kerametler (Anahtar deliğinden çıkmak, havada uçmak, tayyi- mekân etmek gibi).
- **Hazretül Cem Makamı:** Hazretül cem makamı demek; halkı zahir ile Hakk'ı batın ile müşahede etmektir. Bu makam hakkında Hz. Pir şöyle buyurur: "Beka mertebelerinin ikinci makamı hazretül cem makamıdır. Kurbu nevafile, fenayı ruh, bekayı sır ve Sure-i Necm'de mezkûr olan (**Fetedella**) makamıdır. Ve seyri mahbubu derler. Bu makamda kesret sifata tedelli ve tenezzül olur. Yani sıfatları kendine isbat eder. Ve bu makam sahibine kesretten sual olunursa; kesret sıfatıyla deyu cevap verir."
- **Hızır (A.S.):** İkinci tabaka-i hayat mertebesine mazhar olan ve Kur'an-ı Kerim tefsirlerinde ismi zikredilen bir zat-ı kerim. "Hızır bast halinden, İlyas kabz halinden kinayedir." (İbn Arabî) "Hızır (A.S.), Gavs-ül Enbiya olan İdris (A.S.)'ın iki vezirinden biri olup, sahibi şimildir. Yani, Âlem-i süflîde mutasarrıftır. Kıyamete kadar diridir." (Niyazi Mısri Şerhi)
- **Hil'at:** Yüksek makamdaki zatların beğendiği kimseye ve takdir edilen zevata giydirdiği kıymetli, süslü elbise, kaftan.
- **Hilaf:** Ters, karşı,zıt, karşı koymak, muhalefet etmek.
- **Hilye:** Güzel sıfatlar, süs, ziynet, suret.
- **Himayetullah:** Allah tarafından korunmuş.
- **Hizlan:** Yalnız başına kalıp, zelil olan, rahmet-i ilahiden mahrumiyet.
- **Hod:** Kendi.
- **Hulf:** Ahdinde durmamak, ahdini bozmak.
- **Hulûl:** Girme, dahil olmak.
- **Hûn:** Hor ve zelil olmak.

- **Huri:** Tarif edilemeyecek derecede güzel olan cennet kızları.
- **Hurrem:** Sevinçli, şen.
- **Hurûfat:** Harfler, kalıplar, matbaada kullanılan dökme harfleri.
- **Husul:** Peydah olmak, meydana gelmek.
- **Huvap:** Uyku..
- **Hüda:** Allahu Teâlâ.
- **Hükemâ:** Âlimler, çok bilgili kimseler.
- **Hüviyyet:** Cenab-ı Hakk'ın varlık sıfatı.

I-İ

- **Islâhi:** Kusurları giderilmiş kişi.
- **İtlâk olmak:** Salıverilmek, koyuverilmek.
- **Izdirari:** Mecburî.
- **İztirâb:** Acı, elem, sıkıntı, vesvese, azab.
- **İ'cam:** İsteğini açıklıkla bildiremeyip, maksadı belirsiz, muğlâk söylemek.
- **İbâd:** Kullar, Allah kulları.
- **İbrahim Edhem:** Babası Belh şehrinin padişahı idi. Hicri 3. asırda yaşamış, Allah rızası yolunda dünya saltanatını terk ederek fakirliği kabul etmiştir. Kerametleri dillere destandır.
- **İcma':** Fikir birliği, bir meselede âlimlerin ittihâd etmesi.
- **İdris (A.S.):** Nuh peygamberden önce yaşadığı, yazı ve rakamı bulduğu ve ilk elbise diken insan olduğu söylenir.
- **İfhâm:** Bildirmek, anlatmak, maksadı bildirmek.
- **İfnâi:** Yok etmek, tüketmek, mahvetmek.
- **İfrat:** Haddinden geçmek, pek ileri gitmek.
- **İhkak:** Mazlumun hakkını zalimden almak, hakkı yerine getirmek.
- **İhtida:** Hidayete ermek.
- **İktiza:** Lâzım gelmek, işe yaramak.
- **İlga:** Kaldırmak.
- **İlhad:** Dinden çıkmak.
- **İlmel yakın:** İlmî ilmel yakini zahir ilimleri bilmektir. Tevhidi e'âl makamına gelmeden önce bilinenleri tümü ancak ilmin ilmel yakinedir. Hakk'ı bilmenin ilmel yakini ise, tevhidi e'âl makamıdır.
- **İlyas (A.S.):** Beni İsrâil peygamberlerinden olup, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçer. Çok mucizeler göstermiştir.
- **İlzâm:** İsnad ve isbat etmek.
- **İndel Hakk:** Hakk'ın indinde.
- **İnhîyâd:** Boyun eğmek, muti olmak, teslim olmak.
- **İnkidâi:** Yıkılmak.
- **İnkişaf:** Açılmak, meydana çıkmak.

- **İnneddiyne indallahil islâm:** “Allah katında Hakk din ancak islamdır.” (Ali İmran 19)
- **İnşirâh:** Ferahlanmak, mesrur olmak.
- **İrâb:** Düzgün konuşmak ve hakikati açıklamak.
- **İrade-i Cüz:** Allah tarafından insanın kendi salâhiyetinde bıraktığı istek, arzu, insanın herhangi tarafa meyletme kuvveti ve isteği. Hakikatte ise; irade Hakk’ındır.
- **İrâz:** Yüz çevirmek, başka tarafa dönmek.
- **İrtidad:** Din değiştirmekle mürted olmak, islâmiyetten çıkmak.
- **İsm-i Âzam:** Şeriatta; Allah’ın Kur’an ve hadislerde zikredilen yüz isminin manaca en camii olanıdır. İsmi âzam, diğer isimlerin de manalarını kendi içinde toplar. Hakikatte ise ismi âzam, tevhiddir.
- **İstidrâe:** Bir kimsenin kabiliyetsizliğine rağmen kesret-i nimete vâsıl olması ve bu sebeple küfür ve isyana devam etmesiyle azab ve Gadab-ı ilâhiyeye yaklaşması.
- **İstifani (İstifhami):** İstihâma ait ve müteallik, sormağa dair.
- **İstima:** Dinlemek, kabul etmek.
- **İttihâd:** Birlik, birleşmek.
- **İttisâf:** Vasıflanmak, muttasıf olmak, bir hal takınmak.
- **İyal:** Bir adamın geçindirdiği kimseler.
- **İzhâr:** Açığa vurmak, göstermek.
- **İzlâl:** Hakir etmek, alçaltmak.
- **İzzet:** Değer, kıymet.

K

- **Kablel:** Evvel.
- **Kâffe:** Hep, bütün, cümle.
- **Kân:** Bir şeyin menbaı, kaynağı.
- **Kenz:** Define, hazine. Yeraltında saklı kalmış kıymetli eşya.
- **Kenz-i mahfi:** Gizli hazine.
- **Kerih:** Nefse kerahetlik verecek kabahat, pis, çirkin.
- **Kerim:** Kerem ve muttasıf olan. Müsamahakâr, cömert. Allahu Teâlâ’nın kerim sıfatıdır, yemez, yedirir manasındadır. İnsanın eli de kendisi yemediği halde yedirir. Elden Allah’ın kerim sıfatı tecelli eder.
- **Kesb:** Kazanç, çalışmak.
- **Kesf:** Koyu, çok sık ve sert, şeffaf olmayan.
- **Keşf-i râz:** Gizli bir şeyi meydana çıkarma, açıklama.
- **Ketm:** Söylememek, sır tutmak.
- **Kevniye:** Varlık, var olma, mevcudiyet.
- **Kezar:** Çok hızlı ref olmak. Yükselmek.
- **Killet:** Azlık, kıtlık.

- **Kıtal:** Muharebe, öldüresiye yapılan karşılıklı harp.
- **Kisb:** (Kesb) Çalışmak, say ve amel ile kazanmak, elde etmek.
- **Kisb-i kâr:** Çalışma, amel ile kazanma neticesinde elde edilen kar.
- **Kuba:** Kurban olmak. Aşk kubası; İlâhî aşk uğruna kurban olmak.
- **Kubab altındakiler:** “Evliyâyî tahtı kubabi lâ yarifühüm gayri” “Velilerim kubbelerimin altındadır. Onları benden başka kimse bilemez.” hadisine işaret eder. Hazretül cem makamında, Allahu Teâlâ'nın kubbeleri altına kabul edilen saliklerdir.
- **Kul küllü min indillah:** “Her şey Allah'tandır.” hadisidir.
- **Kurbiyet:** Yaklaşma mertebesi, Allaha yaklaşma makamı.
- **Kurb-u Ferâiz:** Kulun kendisi de dâhil, her şeyden fâni olması, Hakk'tan başkasının şuurunda olmaması hali. Cem makamına denir.
- **Kurb-u Nevafil:** Kuldun beşeri sıfatların gidip, yerine ilâhî vasıfların gelmesi. Allah kendisine yakın olan kulunun gören gözü, işiten kulağı, duyan kalbi ve tutan eli olur. Velisine işkence edene savaş ilân eder. Hazretül cem makamına denilir.
- **Kutb, Kutub:** Değirmen taşının mili anlamına gelir. Hakikatte, her an yeryüzünde Hz. Muhammed'in sırrına vâris olan birisi vardır. Evrende ne oluyorsa kutbun eliyle olur. Gölpınarlı; “Âleme kutbun neş'esi hâkimdir” derken, onun bütün insanlar için göz bebeği mesabesinde olduğunu ifade etmekten de geri kalmamaktadır.
- **Kutb-ül Aktâb:** Her zaman âlemde Allah'ın nazar kıldığı yer. Kutupların kutbu.
- **Kuvâ:** Kuvvetler, hisler.
- **Kuvve:** Salâhiyet, fikir, niyet, hasse, meleke.
- **Kuyud:** Kayıtlar.
- **Küffar:** Gavurlar. İslamiyeti inkâr edenler.
- **Küllü men aleyha fân:** “Yeryüzünde bulunan her şey yok olacaktır” manasına gelir. (Rahman 26) Tevhid ilminde zat makamına işaret olup, devamında “Ve yebkaâ vechü rabbike” (Ancak Allah'ın vechi bakidir) buyrulmaktadır.
- **Kün:** Allah'ın ol emri.
- **Küntü Kenz:** “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmekliğimi istedim. Bilinmem ve tanınmam için insanı yarattım.” anlamında olan hadisi şerife işarettir.
- **Küre:** Yuvarlak cisim.
- **Küş etmek:** İşitmek, dinlemek.

L

- **Lâ mekân:** Mekânsızlık, Allah'ın niteliklerinden biri. Lâ mekân şehrinin bir adı da simsime şehridir (Bkz. Simsime Şehri)
- **Lâ taknetü:** (min rahmetillâh) “(Allah'ın rahmetinden) umut kesmeyin” Kur'an-ı Kerim'den yapılmış bir alıntıdır. (Zümer 53)
- **La yesel emma yef'al Rabbena haza badile:** Allah'a sual sorulmaz manasına gelen ayet-i kerime.

- **Lâ yezalil abdi:** Fahr-i Âlem Sallallahu Teala Aleyhisselam Hazretleri buyurdu: (La yezalil abdi yetekarrebü illeyye bin Nevafile hatta ahbehu Feiza ahbebtühü küntü semaüllezi yesmeu bihi ve basarahullezi yubsırubihî ve yedehulleti yebtişubiha) “Ben kuluma muhabbet eylediğim vakitte, o kulumun semi ve basarı ve yedi ve ricli ben olurum. Benimle görür, benimle işitir, benimle söyler, benimle tutar, benimle yürür.) Bu hadisi şerif, hazretül cem makamına işaret etmektedir.
- **Lafzullâh:** “Allah” lafzı.
- **Lâhut:** Saf vahdet. Zat âlemi. Uluhiyyet âlemi, ilâhi alem
- **Lâim:** Çekiştiren, başkasını kötöleyen.
- **Lâin:** Lanetlenmiş, kovulmuş, merdud, Allah’ın rahmetinden kovulmuş.
- **Lâye mutûne belyen galibune:** “Lâ ye mutûne belyen galibune min dâr-ül fenâ, ilâ dâr-ül beka - Müminler ölmez, hayvanlar ölür. Müminler bir âlemden bir âleme (dâr-ül fenâdan dâr-ül bekaya) göç ederler.”
- **Leâ:** İnci.
- **Lebbeyk:** Buyurunuz, emredersiniz. “Benim muhabbet ve incizabım daim sanadır.”
- **Ledün, İlmî Ledün:** “Ledün”, “Allah katı” demektir. “İlmî Ledün”, Allah’ın sırlarını, her şeyin iç yüzlerini bilme anlamına gelir ki, bunu ancak Allah bilir. Yalnız peygamberlere vahiy ve onların varislerine ilham olunur. Hakikatte, ledün bilgisi Allah’tan ilham gören mürşidin feyzi ile elde edilen gerçek bilimdir.
- **Lem yelid velem yûled:** “O Allah bir ve tektir. (eşi, ortağı yoktur) Allah sameddir (her yaratılan ona muhtaçtır) *doğmamış ve doğrulmamıştır*, hiçbir şey ona denk değildir. ” (İhlâs Suresi)
- **Lem-yezel:** Zail olmaz, baki, zeval bulmaz, daimi olan.
- **Len Terâni:** Hz. Musa Tur Dağı’nda Cenab-ı Hakk’ın cemalini görmek isteyince, yüce Allah’tan; “Sen beni göremezsin” anlamında “Len terâni” hitabı gelmiştir. (Araf 143)
- **Levh-i Mahfuz:** Muhafaza edilmiş levha anlamındadır. Bu levhada her ne yazılıp takdir buyruldu ise o yaşanır.
- **Leyl-i nehar:** Gece gündüz.
- **Limeallahi vakt:** “Benim Allah-u Teâlâ ile bir vaktim vardır ki; oraya ne bir melek, ne bir mukarrabin, hiç kimse giremez.” hadisi şerifine işarettir.
- **Limen-ül mülkûn yevm:** “Bu mülk kimin?” demektir. Zat makamında salike bu nida tecelli eder. Salik cevap dahi veremez.
- **Lu’b:** Oyun, eğlence.
- **Lütuf:** Rıfk. İltifatla mülâyemet üzere muâmele eylemek. Allahu Teâlâ’nın kullarını rıfk ve sühuletle muradına muvaffak eylemesi.

M

- **Ma’dûm:** Mevcut olmayan, yok.
- **Ma’sûr:** Zor, güç, zorlaştırılmış.

- **Mâadâ:** Başka, fazla, bundan gayrı.
- **Maahazâ:** Bununla beraber, bununla birlikte.
- **Maani:** Manalar.
- **Maârif:** Tahsil ile elde edilen ilim.
- **Mağdûp (Mağzûp) :** Hiddet ve gadab uğramış, hak dini tanıyamamış.
- **Mahbub:** Muhabbet edilen, sevilen.
- **Mahfi:** Gizli, saklı.
- **Mahfuz:** Korunan, saklanan.
- **Mahlâs:** Nam, lâkap. Bazı muharrirlerde olduğu gibi, isme ilâve edilen başka bir isim.
- **Mahlûk:** Yaratılmış, yoktan var edilmiş olan.
- **Mahz:** Safî ve hâlis. Katıksız, has. Hulûs ve muhabbet. Ta kendisi.
- **Mai:** Su cinsinden, suya mensub.
- **Mâil:** Meyilli, hevesli, istekli.
- **Makule (Ma'kü):** Akla yakın, aklın kabul edeceği.
- **Mâlelyetiymi:** Kur'an'da: (ve lâ takrebû mâlelyetiymi) "İlişme yetimin malına" ayeti (İsra 34) gelmiştir. Yetim-i Hakikî, Hz. Muhammed (S.A.V)'in kendisidir. Ve onun malı, ahadiyettir. Ahadiyet makamı, Resulullah (S.A.V)'in kendisi bizzat telkin ederse zevk alınır ve illâ zevk alınmaz.
- **Marecel bahreyni yeltekıyâni:** "Suları acı ve tatlı olan iki denizi birbirine karışmamak üzere salıvermiştir." Bu ayette sözü edilen iki deniz Cebeli Tarık boğazındadır. (Rahman 19) Cemmül cem makamına işaret eder.
- **Mareeyte illâllah:** "Allah'tan başkası görünmez."
- **Masi:** Korkusuz, pervasız.
- **Mâsivâ:** Allah'tan başka her şey anlamındadır. Buna masivaullah da denir.
- **Mâsiyet:** İtaatsizlik, günah, isyan.
- **Maslahat:** İş, fayda, amaç, keyfiyet.
- **Matlap:** İstek, istenilen şey, hallolunacak mesele. **Mavere-Mâvera:** Bir şeyin gerisinde veya ötesinde bulunanlar.
- **Mebâdi:** Başlangıç, ilk unsur.
- **Mecmu:** Bütün hepsi, topluca.
- **Mecûsi:** Ateşperest.
- **Meded:** İnayet, yardım, imdat.
- **Meder:** Kuru balçık.
- **Medlül:** Delâlet olunan. Gösterilen. Mânâ, meal, mevhum. Delil getirilen şey. Bir kelime veya işareten anlaşılın.
- **Meknun:** Örtülü, gizli, saklı.
- **Melekût:** Her şeyin kendi mertebesinde, o mertebeye münasip ruhu, canı, hakikati. Ruhlar âlemi.

- **Men arefe nefs-ehu:** Hakk'dan gayri olmadığından ve nefsi, nefs-i Rabb olduğu için Aleyhisselât-ü Vesellem Efendimiz Hazretleri “ **men arefe nefs-ehu fekad arefe rabbühü** “ “nefsini bilen rabbisini bilir” buyurmuşlardır.
- **Men kâne fihâzihil â'mâ:** “Ve menkâne fihâzihil a'mâ ve hüve fiyl'âhireti a'mâ ve edallü sebiyla” (İsra 72) “ Kim bu dünyada kör ise, ahirette de kördür” ayetine işarettir.
- **Men reâni:** Bazı hadislerde geçen bu ibare, “Her kim rüyasında beni görürse” anlamındadır.
- **Men:** Ben.
- **Menâkıb:** Menkıbeler, hayat hikayeleri
- **Menba:** Kaynak. Suyun çıktığı yer.
- **Menfür:** Kendisinden nefret edilen.
- **Menküş:** Nakş olunmuş, işlenmiş.
- **Merâtıb:** Mertebeler, kademeler.
- **Merdût:** Red olmuş, kabul edilmemiş.
- **Merfû:** Yükseltilmiş, yüksekte, terfi ettirilmiş.
- **Merkub:** Üzerine binilmiş, bindirilmiş.
- **Merzi:** Razi olmaya dair, Cenab-ı Hakk'ın rızasına uygun işler.
- **Mest:** Akli başında olmayan.
- **Mestane:** Sarhoşça.
- **Mestûr:** Örtülmüş, setredilmiş, gizlenmiş.
- **Meşârib:** Meşrepler, mizaçlar, tabiatlar, huylar, fehimler, ahlâklar.
- **Meşâyah:** Pirlar.
- **Meşiyet:** Ezeli ervahta ne takdir edilmişse, onun tecelli etmesi.
- **Methuşi mest:** İlâhî aşkın sarhoşluğu ile mest olan.
- **Metrûd:** Kovulmuş, tard edilmiş.
- **Mevâlid:** Mevcutlar, vücut bulmuşlar.
- **Mevazi (Mevazin):** Mizanlar, ölçüler, teraziler.
- **Mevc:** Dalga. Mutlak varlığın kainatın her mertebesinde peyda olan tecellileri. Âlem ve Âdem olan mutlak vücudun, vahdet denizinin dalgaları.
- **Mevhum:** Aslı olmayıp, evham mahsulü olan. Vehim.
- **Mevrûs:** Vereseğe ait olan, miras edilmiş.
- **Meyan:** Orta, ara.
- **Mezbele:** Çöplük, pis şeylerin bulunduğu yer.
- **Mezhür:** Zikredilmiş.
- **Mezkûr:** Zikri geçen, zikredilmiş.
- **Miâd:** Vaad edilen gelecek zaman veya yer.
- **Miftâh:** Anahtar.
- **Mihman:** Misafir.
- **Mikât:** Mekke-i Mükerrreme yolu üzerinde, hacıların ihrama girdikleri yer.
- **Min habliilveriyd:** “Biz ona şah damarından daha yakınız” (Kaf 16) mealindeki ayetten alıntıdır.
- **Minel:** (-den) beri.

- **Minval:** Üslûb, yol, usûl.
- **Mir'at:** Ayine, ayna.
- **Mirâc:** Yüксеlecek yer, en yüksek makam. Mirac genellikle ruhun yükselişi ve manevî yolculuk şeklinde tasvir edilir. Buna; uruc, hubût, suûd-nüzul yani çıkış-iniş denir. Hz. Yunus tahte's-seraya indirilmiş, Hz. peygamber göklere çıkarılmıştır. (Mirac) Bütün müminler namaz kılariken bu ruhanî ve manevî miraçtan nasib alırlar. Tevhid ehlinin miracı ef'ali Hakk'da, sıfatını sıfatı Hakk'da ve zatını Zâtı Hakk'da bezledip fenafillâh olmaktır.
- **Mu'cizat:** Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri mucizeler.
- **Muamma:** Anlaşılmaz iş, karışık şey, bilinmeyen hal.
- **Muaşeret:** Sünnet dairesinde insanlarla iyi münasebet.
- **Muâtebe:** Azarlanılan, tekdir olunan, azarlanmış, paylamak, çıkışmak.
- **Muattal:** Kullanılmaz olmuş.
- **Mudil:** İdlal edici, yoldan çıkarıcı, eğri yola teşvik edici.
- **Mugayir:** Aykırı, uymaz, zıt.
- **Muğlak:** Belirsiz, gizli.
- **Muhaddis:** Hadis ilmini bilen.
- **Muhakkik:** Hakikati araştıran, bulan.
- **Muharrik:** Harekete getiren, harekete veren.
- **Muhayyer:** Seçilmesi serbest olan.
- **Muhdes:** Sonradan meydana gelmiş, eskiden olmayan.
- **Muhkem:** Sağlam, kuvvetli.
- **Mukarin:** Yakın olan, ulaşan, ulaşmış olan.
- **Mukarrabîn:** Hazretül cem makamı sahibine denir.
- **Mukarrer:** Kararlaştırmış, kesin, şek ve şüpheden beri olan.
- **Mukayyed:** Kayıtlı, bağlı.
- **Mûkid:** Ateş yakan.
- **Muktezâ:** Lazım getirilmiş, lüzumuna binaen istenmiş, icab eden, lazım gelen.
- **Munkalib:** İnkılâb eden, dönen, dönmüş.
- **Muntazır:** Bekleyen, gözleyen.
- **Murâkabe:** Dalarak kendinden geçmek.
- **Murdar:** Pis, kirli, temiz olmayan.
- **Musa (A.S.):** Dört büyük peygamberden biridir. İsa'dan önce 14. yy.da yaşadığı tahmin edilmektedir. Tûr-i Sinâ'da Allah'ın tecellisine mazhar oldu ve kendisine kutsal kitap "Tevrat" indirildi.
- **Musâfahat:** Muhabbetini, sevgisini izhar etmek.
- **Musahhar:** Ele geçirilmiş, fethedilmiş.
- **Mutasalli:** Kendine itaat olunan.
- **Mutâvat (Mutâvaat):** İtaat etme, baş eğme, tabi olma.
- **Muttâli:** Haberli, bilgisi olan.
- **Muttasîf:** İttisaf eden. İyi veya kötü bir sıfatla tarif edilen. Vasıflanmış.

- **Mutu kable ente mutu:** “Ölmeden önce ölünüz” hadisi şerifidir. Zat makamına işaret eder. Zat makamında salık, bu hadisin sırrına mazhar olur.
- **Muvahhid:** Bir Allaha inanıp birlik olanlar, tevhid edenler.
- **Muvâsala:** Vasil olmak, erişmek, ulaşmak.
- **Muzmahil:** Çökmüş, çöküntüye uğramış.
- **Muztar:** Çaresiz kalıp başı sıkışan.
- **Mübahese:** Bir şeye dair iki veya daha çok kimse arasında olan konuşma.
- **Mübelliğ:** Tebliğ eden, bildiren, duyuran.
- **Mübin:** Açık, ayan, beyan, aşikâr.
- **Mübtelâ:** Dertli, hasta, tutkun, tutulmuş.
- **Mücahid:** Cihad eden. Din için çalışan.
- **Mücvir:** Mabet veya tekke yakınında çekilip, oturan.
- **Mücehhez:** Noksanları tamamlanmış, hazırlanmış.
- **Mücerred:** Saf, halis, katışıksız.
- **Müctehid:** İctihat eden. İhtiyaç hâsıl olduğunda, ayet ve hadislerden hüküm çıkarmış islam allâmeleri ve önderleri.
- **Müdâm:** Devam eden, sürekli daim ve baki olan.
- **Müdâvemet:** Devamlılık, bir işte devamlı çalışmak.
- **Müderres:** İlim talebelerine ders veren. Profesör.
- **Müdrîk:** Akli eren, anlayan, kavrayan.
- **Müellif:** Kitap meydana getiren.
- **Müfessir:** Tefsir eden, izah eden.
- **Müftehi:** Karşılık beklemeyen. Allah rızası için menfaatsiz hizmet eden.
- **Mükâşefe:** Gizli şeyleri birbirine açıp, keşfetmek, açığa çıkarmak, bir hususu keşif yoluyla anlamak ve bilmek, Cenab-ı Hakk'ın zat ve sıfatlarına ve sâir ilâhi sırlarına vukufiyet.
- **Mükevvenat:** Yaratılmış bütün mahlûkat.
- **Mükevvin:** Yaratan, yapan, Allah (C.C).
- **Müküffâr:** Hak din olan İslâmiyeti inkâr edenler.
- **Mülhak:** İlhak olunmuş, sonradan katılmış.
- **Mülhid:** Dinden çıkan, dinsiz, kâfir. Haşir ve ahirete inanmayan.
- **Mülteka:** İki şeyin birleştiği yer.
- **Mündemic:** Dürülüp sarılan, içine sokulmuş ya da içine alınmış olan.
- **Münevver:** İslâmî tahsil ve terbiye görmüş, ilminden ötürü aydınlanmış, âlim.
- **Münezzeh:** Tenzih edilmiş, pak, kusur ve noksanlıklardan uzak, hiçbir şeye muhtaç olmayan.
- **Münkad:** Boyun eğen, itaat eden.
- **Münkasım:** Bölünen kısım kısım ayrılan, taksim edilen.
- **Münkasım:** Bölünen, kısım kısım ayrılan, taksim edilen.

- **Münker, Nekir:** Şeraitte, kabirdeki sorgu melekleridir. Rabbin kim, nebin kim diye sorarlar. İnsanın ameli iyi değilse cevap veremez.
- **Münkesir:** Kırılan, gücenmiş.
- **Münkir:** Allah'ı inkâr eden.
- **Müphem:** İyice belli olmayan. Belirsiz. Gizli.
- **Mürted:** İslâmiyetten çıkan, islâmiyeti terk eden.
- **Mürûr:** Geçmek, gitmek.
- **Müsekin:** Teskin eden, sükûn veren.
- **Müstean:** Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen
- **Müstehlek:** İstihlâk edilmiş, yiyip içilerek bitirilmiş.
- **Müstehzi:** Alay ederek, eğlenen.
- **Müstemleke:** Başka bir devletin idaresinde bulunan memleket.
- **Müstenid:** Bir şeye dayanan, istinad eden, bir delili şahidi olan.
- **Müstesna:** Ayrı tutulan.
- **Müşabih:** Benzeyen, benzer.
- **Müştağrak:** Dağılmış, içinde boğulmuş.
- **Müştak:** Allah'ın cemaline âşık olmak.
- **Müteâla:** Ali, büyük.
- **Mütehakkık:** Tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.
- **Müteleziz:** Lezzet aldığından hoşnut olan, lezzet duyan.
- **Müteveccih:** Yönelmiş, dönmüş.
- **Müzelife:** Kâbe'de Arafat ile Mina arasında bulunan mukaddes yer.

N

- **Nâdan:** Cahil, haddini bilmez.
- **Nahnü Akreb:** “Biz ona şah damarından daha yakınız” anlamındaki bir ayetin kısaltılmış şeklidir: “...Ve nahnü akrebü ileyhi **min hablilveriyd** - Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne fısıldadığını biliriz, çünkü biz ona şah damarından daha yakınız” (Kaf 16)
- **Nakşiye:** Nakşibendî tarikatına mensup olan.
- **Namudar:** Maharetli, cengâver, pehlivan.
- **Nariyye:** Ateşten, yanıp tuştur, patlar olan şey.
- **Nasib:** Pay, kısmet.
- **Nâsût:** İnsanlar, insanlarla alâkalı şeyler.
- **Nâtık:** Konuşan, söz eden, bildiren.
- **Nâtıka:** Düşünüp söylemek hassası, fesahat ve belagatla söyleme kuvveti.
- **Nazenin:** İnce, lâtif, hoş, nazlı.
- **Nazm-ı celil:** Kur'an'ı Kerim'in bir vasfı, celil olan Cenab-ı Hakk'ın bir nazmı.
- **Necât:** Kurtuluş, selamet.
- **Nedâmet:** Pişmanlık.

- **Nefi:** Bir şeyin olmadığını ifade eden. Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia.
- **Nehiy:** Yasak etmek, men etmek, emrin menfi şekli.
- **Nemrud:** Zalim ve gaddar olarak tanınmış ve Allah'a karşı kibir ve isyan ile büyüklük taslamış bir kralın ismidir.
- **Nesh:** Şer'i bir hükmü yine şer'i bir emirle kaldırmak.
- **Nesimi:** Bin dört yüzlü yıllarda yaşamış olup, başlangıçta Şeyh Şibli'nin dervişi iken, daha sonra Fazlullah Hurufî'ye bağlanmıştır. Birçok yer gezdikten sonra Anadolu'ya gelmiş, hakikati gizlemediği için yıllarca zindanlarda bağlı kaldıktan sonra Halep'te derisi yüzülerek öldürülmüştür. Bu ölüm, hakikat erleri arasında ikinci Hallac-ı Mansur sayılmasına yol açmış olup, tevhid şehidi olarak anılır.
- **Neşr:** Dağıtma. İzhar eylemek.
- **Nevm:** Uyku, rüya, sönmek, sükûn.
- **Nez:** İfsâd, bozmak.
- **Nezd:** Nazarında, fikrinde.
- **Nısf:** Yarım, yarı.
- **Nifak:** İkiyüzlülük.
- **Nihân:** Gizli, saklı, bulunmayan.
- **Nikap:** Perde, peçe, yüz örtüsü.
- **Nûh (A.S.):** Hz. Âdem'den sonra gelen peygamberdir. Kavminin kendini dinlememesi üzerine tûfan olmuş yaptığı gemiye, ona tâbi olup binenler kurtulmuştur. Ancak Kenan isimindeki oğlu kendisine inanmadığı için gemiye binmemiş ve tufanda boğulmuştur.
- **Nûn velkalemi:** "Nûn velkalemi ve mâ yesturûne" "Kalem ve onunla yazılan yazılara andolsun ki..." ayetinden alıntıdır. "nu" vahdette, gönül diline işaretir. İnsanı kâmil Hakk'ın kalemidir ki, ancak onun gönül dilinden yazdıkları, zahir kaleme gelmez. İnsanı Kamil, hakikatte kalemsiz, satırsız, harfsiz yazı yazar.
- **Nur:** Allah'ın isimlerinden biri, Allah'ın zahir ismi ile tecelli etmesi, yani tüm eşyanın suretlerinde kendini gösteren ilâhî varlık. Zat makamının nuru siyah derler.
- **Nûrussemâvâti:** " Allahü nûrussemâvâti vel'ard- Allah, göklerin ve yerin nurudur." (Nur 35)
- **Nübüvvet:** Peygamberlik. Allah'tan gelen tebliğ, Hakk'tan nüzul eden haber.
- **Nücûm:** Yıldızlar.
- **Nükte:** Dikkatle anlaşılabilen ince manalı, üstü kapalı söylenmiş acı söz.

P-R

- **Penah:** Sığınma, sığınacak yer.
- **Pend:** Nasihat, vaaz, öğüt.
- **Pertev:** Ziya, ışık. Güneşten gelen ve bakıldığında göze batan ışıklar.
- **Perva:** Korku, çekinmek.

- **Pervane:** Geceleri ışığın etrafında dönen ve kendini ateşe atan küçük kelebek. Pervanenin ölümü pahasına kendini ateşe atması, âşıklar için ibret vericidir. Ve bu küçük kelebek, aşk erleri arasında, ilâhî aşk uğruna can-baş vermenin bir simgesi olarak kullanılmıştır.
- **Peymane:** Büyük kadeh, şarap bardağı.
- **Pinhan:** Gizli, örtülü olan.
- **Rabbi erini:** Kur'an-ı Kerim'de Musa peygambere atfedilen bir sözdür ve "Rabbim bana kendini göster" anlamındadır.
- **Rabia:** Dört.
- **Râci:** Dair.
- **Râhihak:** Allah yolunda.
- **Rahimiyet:** Rahîm; rahmet edici, merhamet eyleyen mealindedir. Rahim özel anlamda rahmet ve merhamet sahibi iken rahman genel anlamda rahmet ve merhamet sahibi demektir. Rahîm, ef'al makamıdır.
- **Rahmaniyet:** Rahman, Rezzak, bütün mahlûkata rızkını veren ve her an bütün mahlûkat hakkında hayır ve rahmet irade buyuran anlamlarına gelip, Cenab-ı Allah'ın ismi şerifidir. Hakikatte ise rahman, zamanın piridir. Rahmaniyetine ermek ise, zamanın pirine biat edip ef'al makamına vasil olmaktır.
- **Rakik:** Merhamet ve şefkat sahibi olan.
- **Ram:** İtaat eden, boyun eğen.
- **Raş etmek:** Serpmek. Manada her hücrenin Allah demeye azmettiği bir haldir.
- **Ravza-i Mutahhara:** Peygamber efendimiz (S.A.V)'in Kabr-i Şerifi ile minberin arasındaki saha.
- **Rebi'ül âhir:** Kamerî ayların dördüncüsü.
- **Rebi'ül evvel:** Yazın ilk ayı. Kamerî ayların üçüncüsü.
- **Redd-i enf:** Kokuyu reddetmek (evliya kokusu)
- **Rees:** Başını örtmek.
- **Ref:** Kaldırmak.
- **Ricl:** Ayak,kadem.
- **Ruh:** İnsandaki bilen ve idrak eden lâtif olup, emir âleminde inmiş, hayvanî ruha binmiştir. Kühünü idrak mümkün değildir.
- **Rûhullâh:** Hz. İsa peygamberin lâkabıdır ve "Allah'ın ruhu" anlamına gelir.
- **Ruz:** Sır.
- **Rücu:** Geri dönme, vazgeçme, cayma.
- **Rüyet:** Görmek, bakmak, idare etmek.

S

- **Sabâvet:** Çocukluk, sabilik.
- **Sâdir:** Çıkan, meydana gelen.
- **Sadr:** Kalp, göğüs, ön

- **Sâfiyullah:** Hz. Âdem peygamberin lâkabıdır. “Allah’ın en temiz kulu” demektir.
- **Salâhiyet:** Bir işe karışmaya veya o işi yapmaya hakkı olmak, vazifeli olmak, bir iş için emir almış olmak.
- **Salât-i Dâimin:** Daim namazda olmak. Vahdete vasıl olmaktır.
- **Sarf-ı nazar:** Bir şeyden vazgeçmek, caymak.
- **Sarraf:** Kuyumcu.
- **Savt:** Ses, bağırarak.
- **Say:** Çalışmak, çalışıp çabalamak gayret sarf etmek. Bir maksadın husulü için elden geleni yapmak.
- **Sayeban:** Koruyan, himaye eden.
- **Seb’ul mesani:** Fatiha suresini oluşturan yedi ayet için kullanılmıştır. Söz konusu deyim, şu ayette geçmektedir: “Andolsun sana ikiliklerden yedi ve bu büyük Kur’an’ı verdik” (Hicr 87)
- **Sebi:** Yedi.
- **Seda:** Ses.
- **Sehene:** Sakin olan, oturan.
- **Sekâhüm rabbühüm (Sekâni Şarap):** “...ve sekâhüm rabbühüm şarâben tâhûra.” Anlamı: “Rableri (onlara tertemiz bir şarap) içirmiştir” (İnsan 21) ayetine işarettir. Hakikatte, ilâhî aşk şarabı diye de ifade edilen bu şarap, insan-ı kâmil tarafından elden ele, dilden dile, gönülden gönüle aktarılır.
- **Selâhiyet:** Bir iş için emir almış olmak.
- **Selâse:** Üç.
- **Selb:** İki şey arasında nisbet-i vücudiyenin kalkması.
- **Selsebil tesnim:** Selsebil, cennette bir çeşme veya ırmak. Tatlı, lâtif, leziz su manasındadır. Manada bu çeşmenin menbaı insanı kâmindir.
- **Semavât:** Gökler, semalar.
- **Seng:** Vezin, tartı ve temkin; beraberlik.
- **Ser:** Baş.
- **Serfirâz (serefrâz):** Başta gelen, üstün.
- **Sergerdân:** Başı dönmüş, şaşkın, hayran. Hakikatte Allah aşkıyla başını feda etmeye hazır olan manasındadır.
- **Server:** Reis, baş, seyyid.
- **Setr:** Örtme, kapama, gizleme.
- **Sevâbit:** Sabit olan, sabitler.
- **Sıddık:** Hz. Ebubekir’in lâkabıdır.
- **Sıddikiyet:** Hz. Muhammed’in derûnuna yakın olduğundan; bilgi, söz ve davranışlarıyla, Hz. Muhammed’in her getirdiğini tâsdikte kemâl mertebesinde bulunma. Hz. Pir: ”Sıddikiyet bir mertebedir ki, sıddık olan daima Hakk ile olur. Halk ile olmaz.” buyurmaktadır.

- **Sıfat Makamı:** Fenâ makamlarının ikinci olup, rabıtası “ Lâ mevsufe illâllah” tır. Bu makam hakkında Hz. Pir şöyle buyurmaktadır: “Tevhidi sıfat demek; halkta zahir olan sıfat aynasından Hazreti Maşuku müşahede etmektir. Hayat, ilim, iradet, kudret, semi, basar, kelâm Hakk’ındır. Yani diri olan Allah’tır. Ve işiten, gören, söyleyen Allah’tır. İrade eden Allah’tır ve kadir olan Allah’tır. Bu suretle salık, zevken bilecek; bu sıfatlar ile mevsuf olan Zatullah’dır. Bu sıfatlar salike ayna olup, ol ayinede Hz. Mevsuf’u müşahede edecektir.”
- **Sıklet:** Ağırılık, manevî sıkıntı.
- **Sırat-ı Müstakim:** Doğru yol. Allah’a giden yol, tevhid yolu. Peygamberlerin, evliya ve salihlerin, Sıddîkînlerin meslekî.
- **Sırta ve ene sırta:** “Kulum benim sırrım, ben kulumun sırrı olurum” hadisine işaretler.
- **Sıgatallah:** “Allah boyası ile boyanın” ayetine işaretler. (Bakara 138) Hakikatte, hadisi şerifte de buyrulduğu gibi; “Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanmak, sıfatları ile sıfatlanmak” olarak ifade edilir.
- **Simsime Şehri:** Cenabı Hakk Beyti şerifin toprağından Âdem (A.S)’ın balçığı yapıldığı vakit, fazlası kürsü üstüne ve cennet çevresine mesh etti. Vadi-i Simsime ondan halk olundu. Çünkü simsime Âdem’in balçığından fazla kalana derler. Bu şehre, ancak cem makamını zevk edenler girebilirler.
- **Sirayet:** Yayılmak.
- **Siret:** Bir kimsenin içi, hali, hareketi, ahlâkı.
- **Sofi:** Yanıltıcı, safsatacı. Tarikata mensup.
- **Subhânellezîy esra:** Kur’anda Esra Suresi’nin ilk ayetinde geçer. Bu ayet Hz. Muhammed (S.A.V)’in miracını anlatır.
- **Suffa:** Sofa, avlu.
- **Suhan (Suhen):** Söz.
- **Suhuf:** Sahifeler. Bazı peygamberlere gelen sahifeler halindeki kitap.
- **Sûlb:** Zürriyet.
- **Suret:** Görünen yüz, dış görüntü.
- **Sûri:** Görünürde olan, hakikatte ve gerçekte olmayan.
- **Surûr:** Sevinç. Salikin bedenini ve ruhunu kapsayan her türlü hüzünden arınmış neşe hali.
- **Suver:** Suretler, dış âlem.
- **Sübhanallah:** Cenabı Hakk’ın mahlûkatı ve eserleri karşısında duyulan hayreti ifade etmek için söylenir. Cenabı Hakk’ın zatında, sıfatında ve e’alinde bütün kusurdan münezzeheitini ifade eder.
- **Sücut:** Cenab-ı Hakk’ın huzurunda hiçliğini bilip, teslimiyetle secdeye kapanmak.
- **Sülûk:** Bir yolu takip etmek. Manevi terakki mertebelerinde devam etmek.
- **Sümmün bükmün ümyün:** “Onlar sağırdılar (Hakk’ı işitmezler), dilsizdirler (Hakk’ı söylemezler), kördürler (gerçekleri görmezler) (Bakara 18)

Ş

- **Şâbb-ı emret:** Bıyığı sakalı henüz çıkmamış delikanlı. “Ben Rabbimi şâbb-ı emret suretinde gördüm” hadisi şerifine işaret eder.
- **Şah-ı Merdan:** Hz. Ali'nin bir lâkabıdır: “Erlerin Padişahı” demektir.
- **Şaki:** Her çeşit günahı işleyen.
- **Şarâben tahûrâ:** “Temiz şarap” anlamındadır. (İnsan 21)
- **Şedayide (Şedâid):** Afat, meşakkatli haller, şiddetli musibetler.
- **Şêhidallah:** “ Şêhidallahü ennehü lâ ilâhe illâ hû “ “Allah kendinden başka ilah olmadığına şahitlik etti.” (Ali İmran, 18) ayetine işaret edilmektedir.
- **Şekavet:** Her çeşit kötülük içinde olmak, belâ ve zillete düşmek.
- **Şekk:** Şüphesiz, zan. Salık, şekkten ancak fenafillâh olmak ile kurtulabilir.
- **Şems-i Tebrizi:** Büyük islam âlimi Mevlâna Celâleddin-i Rumî Hazretleri'nin, aşk ateşi ile pişip, mânâ âlemine dalmasına neden olan Hakk dostudur.
- **Şer'i:** Şeriata uygun, islamiyetçe makbul olan. İlâhî kanuna dair.
- **Şevk:** Şiddetli arzu. Şaduman olmak. Salikte şevk zat makamında başlar.
- **Şey-en lillâh:** “Allah rızası” için anlamındadır.
- **Şiar:** Ayırt edici belirtir, işaret, nişan.
- **Şuûnât:** Şuûnlar, keyfiyetler, haller.

T

- **Ta'did:** Sayma.
- **Ta'zim:** Hürmet, riciyet.
- **Taaccup:** Şaşmak, hayret etmek.
- **Taallûh:** Bağlılık, münasebet.
- **Taassub:** Bir düşünüşe, bir inanışa, körü körüne bağlanıp, ondan başkasını düşünmemek hali.
- **Tâat:** İbadet etmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmek.
- **Taayyün:** Aşikâr olmak, itibarlı görünen insanlardan olmak.
- **Tab:** Tabiat, karakter.
- **Tafsil:** Etraflı olarak bildirmek, açıklamak, şerh etmek.
- **Tagayyür:** Değişmek, başkalaşmak, bozulmak, renk değiştirmek.
- **Tahâlluki bi ahlâkillah:** (Tahâlluki bi- ahlâkillah vettasifü bisifâtillah) Allahu Teâlâ'nın ahlâkı ile ahlâklanınız, sıfatları ile sıfatlanınız.
- **Tahkik:** İncelemek, iç yüzünü araştırmak.
- **Tahkir:** Hakaret etmek, hor görmek.
- **Talâk:** Boşamak.
- **Tarab:** Sevinçlilik, şenlik.
- **Tarac:** Yağma, çapul.

- **Târihat:** Hakk yolunda yürüyen.
- **Tasallut:** Musallat olmak, birini rahatsız etmek.
- **Tayy-i mekân:** Mekânı ortadan kaldırmak, bir şahsın bir anda muhtelif yerlerde görünmesi.
- **Tebettülâti:** Masivadan kesilip, ihlâs ile Hakk'a yönelmek.
- **Tecdid:** Yenileme, yenilenme.
- **Techiz:** Donatmak, gereken şeyleri tamamlamak.
- **Tedelli:** Aşağı inmek.
- **Tedris:** Okutmak, öğretmek, ders vermek.
- **Tefahür (Tefâhur):** Kendini iyi görüp, kusurundan gaflet etmek.
- **Teferrüc:** Ferahlamak, iç açılmak.
- **Tefrit:** Halini görme halinden dahi uzaklaşmak, her şeyi sırf Hakk için yapmak. Kalpten ve sırdan masivayı kaldırmak. (İbn Arabî) Hakikatte fark sahibi olmaktır. Salik, hazret makamında tefrite erer.
- **Teheccüd:** Gece namazı.
- **Tehiyye:** Selam vermek, hayır dûa etmek, hazır ve amade kılmak.
- **Tehvil:** Dehşet göstermek.
- **Tekâsüf:** Kesifleşmek, yoğunlaşmak, sıklaşmak.
- **Tekellüf:** Kendi isteğiyle külfete girmek, bir zorluğ katlanmak.
- **Tekellüm:** Konuşmak.
- **Tekessür:** Çoğalmak.
- **Tekfir:** Birisine kâfir demek, kâfirliğine hükmetmek.
- **Telmih:** Layıkıyla ve kâmilin keşfedip, nazara arz etmek.
- **Telvih:** Açıklamak, zahir ve aşikâr hale getirmek.
- **Telvin:** Talep ve istikamet yolunu araştırma makamları.
- **Temayüz:** Kendini göstermek, farklı ve yüksek vasfı olmak.
- **Temenna:** Minnettar olmak.
- **Temevvüc:** Dalgalanmak, çalkalanıp dalga dalga olmak.
- **Temkin:** Salik yolda olduğu sürece, bir halden diğerine geçtiğinden telvin ehlidir. Hakk'a erince temkin ehli olur. Hz. Pir: "Mukarribler ve nebiler ehli temkin olup, asla telvinden olmazlar. Ve avama muhalif kelâm demezler." buyurmaktadır. Ahadiyet makamı, makamı temkindir.
- **Tenzih:** Cenab-ı Hakk'ı (C.C.) her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip, söylemek.
- **Tesbit:** Sağlam olarak yerleştirme, yerinden kımıldayamaz hale getirme, bir şeyin aslını kat'i olarak bulmak.
- **Teslit:** Musallat etmek, birini başka birine bela etmek.
- **Tesmiye:** Ad vermek, isimlendirmek.
- **Teşbih:** Benzetmek, benzetilmek.
- **Teşviş:** Karıştırmak, bulandırmak.

- **Tev âmânî:** “İnsan ve Kur’an ikizdirler. Bir karından doğan iki kardeş gibidirler diye işaret olunur.” (Özün Özü- Muhiddin-i Arabî)
- **Tevella:** Birisini dost edinmek.
- **Tevhid:** Tevhid üçtür.; Birincisi avamın tevhididir. Lâfzî tevhiddir ki “Lâ ilâhe illâllah” demek ile elde edilir. İkincisi tarikatçıların tevhididir. Belli sayılarda yapılan zikirle, riyazatla elde edilir. Üçüncüsü hakikî tevhid ki; hüccet sahibi bir Melâmî insanı kâmiline biat etmekle başlar. Ef’al, sıfat ve zat makamlarını zevk edip, fenafillâh olunca, salikten Hakk kendi kendini zikreder. Böylelikle hakikî tevhid zuhura gelir. Bu nedenle Hz. Pir; “Melâmîlerin zikri peygamberlerin zikri gibidir. Sayıya gelmez.. Hakk Teâlâ Melâmîlerden kendi kendini günde yüz yirmi dört bin defa zikreder.” buyurmaktadır.
- **Tevîl:** Ayetlerin sırlarını ve kelimeler perdesini ve zarını inceden inceye araştırmak ve ayetin mana ihtimallerinin birini tayin etmekten ibarettir. Kur’an’ın anlaşılmasında birinci merteye tenzil, ikinci merteye tevildir.
- **Teyid:** Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak, metanet vermek.
- **Tezellül:** Aşağılanmak, alçalmak, hor ve hâkir olmak.
- **Tezkiye-i nefis:** Nefsini temiz bilmek, kusursuz addetmek.
- **Tezvic:** Nikâhla bir kadını aldırarak, evlendirmek.
- **Tezyif:** Çürütmek.
- **Tezyih:** Süslemek, bezemek.
- **Tuğyan:** Zulüm ve küfürde çok ileri gitmek, azgınlık.
- **Tûl-u amel:** Çok fazla amel ve ibadetine güvenen.
- **Tulûat:** Hazırlıksızlık olarak birden kalbe gelen.
- **Tur:** Hz. Musa’nın ilâhî hitabı işittiği dağ.

U-Ü

- **Ubûdiyet:** Kulluk mertebesi, kulluk mâkamı.
- **Ucb:** Kibir, gurur, kendini beğenmişlik.
- **Uhra:** Sair, ahir, sonra.
- **Ukbâ:** Ahiret.
- **Ukubât:** Cezalar, eziyetler.
- **Ulviyet:** Manevi yükseklikler, yücelikler.
- **Umde:** İnanılacak şey, prensip, temel fikir.
- **Urûk:** Damar.
- **Urulur:** Vurulur. “*El ahiri bînam toprağına urulur*” dizesinin manası; salikin fenafillahtan geçmesidir.
- **Üm:** İlimlerin anası. Hz. Muhammed (S.A.V).
- **Ümmî:** Anasından doğduğu gibi kalmış ve tahsil görmemiş.
- **Ümmül kitap:** Kitabın anası, esası. Levh-i mahfuz, ilmi ilâhî.

- **Üryan:** Çırılçıplak.

V

- **Vâcib:** Yerine getirilmesi her Müslüman için gerekli olan emr-i ilâhi.
- **Vâcib-ül Vücut:** Vücudu mutlak var olan, yokluğu mümkün olmayan Cenab-ı Hakk.
- **Vafi:** Tam, elverişli, kâfi, yeter, sözünün eri.
- **Vahdet:** Birlik, yalnızlık.
- **Vahdaniyet:** Allah'ın birliği, yüceliği.
- **Vahdet-i Vücut:** Allah'ın vücut birliği.
- **Vâhid:** Bir, tek, biricik.
- **Vahiy:** Bir fikrin, bir hakikatin veya emrin Allah-u Teâlâ tarafından peygamberlere bildirilmesi.
- **Vahiy ve İlhamın Farkları:** Vahyin ekserisi melâike vasıtası ile ve ilhamın ekserisi vasıtasız olmasıdır. Meselâ bir padişahın iki türlü konuşması ve emirlerini iletme şekli vardır; **Birincisi:** Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumîye haysiyetiyle, bir yâverini bir vâliye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını göstermek için, bazen vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ eder. **İkincisi:** Sultanlık ünvanı ile ve padişah-ı umumî ismi ile değil, belki kendi şahsı ile hususî bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetkâra hususî telefonu ve hususî konuşmasıdır.
- **Vallahü halakaküm ve mâ ta'melûn:** Saffat Suresi 96. ayet; "Allah sizi ve amellerinizi halk eyledi" Ef'al makamının delili olan ayeti kerimelerden biridir.
- **Ve lâ takrebû mâlelyetiyemi:** Kur'an'da (İsra 34) "İlişme yetimin malına..." gelmiştir. "Yetim-i Hakikî, Hz. Muhammed (S.A.V)'in kendisidir. Ve anın malı, ahadiyettir." (Hz. Pir Muhammed Nur)
- **Vecd:** Tanrısal aşkla kendinden geçme.
- **Vech:** Yüz, çehre.
- **Vechullâh:** Hakk'ın yüzü.
- **Vehm:** Kuruntu, hayâl.
- **Vel'asri:** "Vel'asri innel'insâne ..." (Asr Suresi 1) "Asra andolsun ki..." diye başlayan ayeti kerime. Ayette geçen "asr" zahirde yüz yıllık zaman dilimidir. Melâmî zümresine göre ise, Allah her anda bir şendedir.
- **Velâyet:** Velilik, ermişlik, Allah ile kulu arasındaki karşılıklı sevgi ve dostluk. Hz. Pir: " Velâyet bir mertebedir ki, veli Hakk'la olduğu zaman keşfi olur. Ve halk ile olduğu vakit mahcup olur. " buyurmaktadır.
- **Velâyet-i Kübra:** Ehadiyet makamıdır.
- **Veli:** Allah'ın seçkin kulu, Allaha yakın olan kişi, kâmil insan.
- **Veliyullâh:** Allah'ın velisi.
- **Veraî:** Takvanın ileri derecesi.

- **Vettiyni:** Tin Suresi 1. ayete işarettir. Ayette; Allah insanı Ahsen-i takvim üzere yaratmıştır. Ahsen-i takvim olamayanların yeri ise, esfele safilindir buyrulmaktadır.
- **Virâne:** Harabe.
- **Visâl:** Yakınlaşma, yaklaşma.
- **Vuslat:** Sevdiğine kavuşmak, ulaşmak. Hakikatte; zat makamını zevk edip, “ölmeden önce ölünüz” sırrına ulaşan salik Hakk’a vuslat olur.
- **Vusûl:** Yaklaşma, yakınlaşma.
- **Vuzu:** Hakir etmek, kendini, nefsini tahkir etmek, küçümsemek.
- **Vücûb:** Lazım olmak, bırakılması mümkün olmamak.
- **Vükelâ:** Vekiller, nazırlar, kendilerine iş havale edilenler.

Y

- **Yahya (A.S.):** Zekeriya (A.S.)’ın oğludur. Beni İsrail peygamberlerinden ve İsa (A.S.)’ın şeriatı ile amel edenlerden olmuştur. Kudüs’ün o zamanki reisi, Hz. Musa’nın şeriatı ile amel etmediklerini ileri sürünce, şehit edilmiştir.
- **Yakaza:** Uyanıklık.
- **Yakub (A.S.):** Kur’an’da adı açıklanan yirmi beş peygamberden biridir. Yusuf (A.S.)’ın babası ve İshak (A.S.)’ın oğludur. Bir adı da İsrail olduğundan, bu sülâleden gelenlere “İsrail oğulları” manasına “Beni İsrail” denilmektedir. Büyük oğlunun adı Yehûd olduğundan, sonradan bunlara Yahudi denilmiştir. Oğlu Hz. Yusuf için çektiği hasretlik yüzünden, ağlamaktan gözlerinin kör olduğu ve onun hasretiyle “Beytü’l-Ahzân/ Hüzünler evi”nde beklerken, Hz. Yusuf’un gömleği ile gözlerini siler silmez körlükten kurtulduğu yaygın bir kıssadır.
- **Yecüc ve Mecüc:** Kısa boylu olacakları söylenen ve Kur’an’ı Kerim’de bahsi geçen ve ortalığı fitne ve anarşiye boğacak bir kavmin ismi.
- **Yed:** Mülk
- **Yedullah:** Cenab-ı Hakk’ın kudreti, yardımı.
- **Yedullahi fevke eydiyhim:** (Innelleziyne yübayi’üneke innema yübayi’unallah yedüllahi fevka eydiyhim) “Ey Muhammed! Gerçekten sana biad edenler ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın kuvvet ve yardım eli onların üstündedir.”
- **Yezid:** Muaviye’nin oğlu ve Emevi Devleti’nin ikinci halifesidir. Hükümdarlığı zamanında Hz. Muhammed (S.A.V)’in torunu İmam Hüseyin ve maiyetindekiler onun emriyle şehid edilmiştir. Hilâfete hileyle el koyan, ilmine mağrur bir zalimdir.
- **Yunus (A.S.):** Tevrat’ta adı geçen bir peygamberdir. Kavmine söz geçiremeyince, bir gemiye binip yola çıkmış, derken bir fırtına kopmuş, gemidekiler, tufanın gemide olan bir günahkâr nedeniyle koptuğuna inanıp, Yunus (A.S.)’ı suçlu sayarak denize atmışlardır. Yunus (A.S.) büyük bir balığın karnında kırk gün kırk gece kalmış, Allah’a yalvarmış, kavmi de gelen azab bulutunu görerek tövbe etmiş ve bağışlanmıştır. Yunus kıssası Kur’an-ı Kerim’de de geçer.
- **Yusuf (A.S.):** Yakub peygamberin on bir oğlundan biridir. Kardeşleri tarafından kuyuya atılması ile başlayan ve çeşitli serüvenler sonrasında Mısır’da

Firavun'un başvekili olup, babasını ve kardeşlerini Mısır'a getirtmesi ile son bulan bu kıssa, Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Z

- **Zağı (Zağ):** Karga, fitneci, gammaz.
- **Zâib:** Eriyici, eriyen.
- **Zâhib:** Giden, gidici, bir fikre uyan.
- **Zahid:** Ham sofı. Ham ruhlu, pişmemiş, olgunlaşmamış, dinin özünden habersiz, şekilci ve zahirci kişi. Arif ve âşık olmayan kimse.
- **Zâhir:** Görünen, açık, meydanda.
- **Zahm:** Yara, ceriha.
- **Zâlik:** Bu, şu, o.
- **Zari:** Kanı durmayan damar. Zari giryan olan: Gözlerinden kanlı yaş gelecek kadar ağlayan.
- **Zat Makamı:** Fenâ makamlarının üçüncüsü olup, rabıtası "Lâ mevcude illâllah" tır. Hz. Pir bu makam hakkında şöyle buyurmaktadır: "Tevhidi zat demek; Vahdeti zatiyei kesreti mezahir ile müşahede etmektir. Ve kesreti mezahiri, vahdeti zatiye ile müşahede eylemektir. Vahdeti zatiyenin zuhuru kesret iledir. Ve kesretin vücudu vahdet iledir. Vahdet tekessür etmeyince âyanda zahir olmaz. Ol kesret Hazreti Maşuk'un zatıdır."
- **Zâyi:** Elden çıkan, kaybolan, yitik, zarar, ziyan.
- **Zehab:** Zan, zihnen bir yola sapmak, yanlış düşünce.
- **Zelle:** Sürçmek, yanlış.
- **Zemheri:** Çok şiddetli soğuk. "Zemheriden naz ile deyimi; soğuk ve isteksiz bakmak manasıdır.
- **Zemime:** Beğenilmeyen kötü hal ve hareket.
- **Zemzem:** Kâbe-i Mükerrreme'nin yanındaki maruf kuyudan çıkan çok mübarek bir su.
- **Zenb:** Suç, günah, kabahat.
- **Zill:** Gölge.
- **Zillet:** Horluk, hakirlik, aşağılık, alçaklık.
- **Zinhar:** Kesinlikle, kesin kez.
- **Zinnureyn:** İki nur sahibi mealinde, Hz. Osman (R.A)'ın lâkabı.
- **Ziya:** Nur. Eşyayı Hakk'ın gözüyle, aynıyla Hakk olarak görmek. Masivayı Hakk'ın gözüyle görmek. Hakk bizatihi nur olduğundan, ne idrak edilebilir, ne idrake vasıta olur. İsimleri itibarıyla ise; hem idrak edilir, hem idrak vasıtası olur. Hakk, (ziya), idrak aracı olarak kalbe tecelli edince, nurlanan kalp gözü, masivayı onun nuruyla (onunla) görür.
- **Zuhûr:** Meydana çıkma görünme
- **Zuhûrat,** Tanrının tecellileri
- **Zulem:** Karanlıklar.

- **Zübde:** Hülâsa. Netice. En seçkin kısım. Öz, özet.
- **Zünûb:** Günahlar, kabahatler, suçlar.